R
2879

R V 1918 : 6838

FRVMENTORVM, LEGVMINVM, PALVSTRIVM ET AQVATILIVM HERBARVM, AC EORVM, QVAE EO PERTINENT, HISTORIA:

REMBERTO DODONÆO MECHLINIENSI Medico auctore.

ADDITAE SVNT IMAGINES VIVAE, *exactißimæ, iam recens non abſque haud vulgari diligentia & fide artificioſißimè expreſſæ, quarum pleræque nouæ, & hactenus non editæ.*

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini,
M. D. LXVI.
CVM PRIVILEGIO.

Bibliotheca universitatis Dorpatensis
1918: 6838.
I
4-VA
13614
1218265335

REVERENDO ET AMPLISS. DOMINO D. VIGLIO ZVICHEMO, S. BAVONIS GANDAVENSIS PRAEPOSITO, SVMMI SENATVS BELGICI PRAESIDI, ET ORDINIS AVREI VELLERIS CANCELLARIO,

Remb. Dodonæus medicus

S. D. P.

TRIA SVNT REVERENDE & ampliſſime Præſul, in quibus, & per quæ medendi ars conſtat, curationeſque morborũ perficiuntur: Morbus, Ægrotus, & Medicus, non modò artis, ſed & naturæ miniſter: veluti Hippocrates Cous medicorum omnium, omnium & medicorum & philoſophorũ ſententia & iudicio princeps, ſexto Epidemiorum libro ſcriptum reliquit. Oppugnant ſe mutuo, & inter ſe certãt, medicus & morbus. Medicus etenim laborat conaturque vt ægrotantem ſeruet, atque à morbo liberum fa-

ciat. Morbus verò in perniciem & cladem vergit ægrotantis. Ægrotus eſt, in quo certamen peragitur, qui ſi morbo quoque reluctetur, & medico audiens imperata fecerit exequaturq́; & ab inutilibus, parum conuenientibus ac noxijs abſtinuerit: hoc eſt, ſi ſe oportuna facientem prębuerit, inq́; nullo deliquerit, ſocius ac collega efficitur medico: morbo autem hoſtis. Duobus verò ſimul certantibus, ægrè inualeſcere morbus poteſt, & futuræ aduerſus morbum victoriæ maxima ſpes eſt. Quemadmodum econtrà deſperandum, ſi ægrotus quæ morbus dictat & appetit, exequens, medico aduerſetur, atque ab eo deſciſcens vtilia opportunaq́; neglexerit. A morbi namq; partibus ſtans, vires eius non parum auget, & ſeipſum in periculũ ac vitæ ſuæ diſcrimen adducit: ſibi in primis, deinde & medico, quem deſerit, iniuriam faciens. Medicus autem, qui certamen cum morbo init, tribus vtitur inſtrumentis, quibus morbos ipſos aggreditur, ac ſuperare nititur: victus videlicet ratione, medicamentis, aut manu. Præter enim hæc tria, nulla ei alia ſunt veræ & legitimæ curationis inſtrumenta. Quæcunq; enim ſunt appellata morborũ medica

medica remedia aut præſidia, ad aliquod horũ trium referuntur; vel enim ad victus rationem pertinent: aut ex numero ſunt medicamentorũ: vel manus aliquod opus. Atque hinc etiam θεραπευτικὴ, totius artis medicæ pars poſtrema, in tres partes diſtributa eſt: in διαιτητικὴν, φαρμακευτικὴν καὶ χειρουργικὴν. Cheirurgice, artifice manu & opere aliquo externo, ſanitati cõſulit: Pharmaceutice, medicamentis; quorum non vnum, ſed varia ſunt genera; morborũ violentiæ reſiſtit. Diætetice autem, idonea, bene conſtituta ac ſalubri victus ratione, omnibus corporis morbis & malis affectionibus ſuccurrere docet. Inter has potior & præſtantior diætetice eſt, vtpote, quæ ſępe ſola ad morborum curationem ſufficiat, & ſine qua vel cheirurgice, vel pharmaceutice commodè conſiſtere non valent. Neutra enim harũ ad ſcopum & finem ſuum, facilè aut feliciter peruenire poteſt, abſque benè & ſalubriter conſtituta victus ratione. Nam vtcunque ſuo loco luxata, fracta, diſtorta, reſtituta ſint: vſtiones, ſectiones rectè ceſſerint: deligaturæ optimæ, tamen niſi proba victus ratio acceſſerit, ſæpe non modò non prodeſt artifex manus, ſed

etiam non rarò in discrimen æger adducitur, vel in peius delabitur. Medicamenta etiam quantumuis efficacia, eam tamen, quam pollicentur opem præstare non possunt, si victus ratione aut non adiuuentur, aut conturbentur; sicuti Galenus ad Pamphilianum libro de Theriaca scribit: vt sanè vel his de causis, diætetice reliquis duabus θεραπευτικῆς partibus sit præferenda, & victus ratio alijs instrumentis, quibus in morborum oppugnatione medicus vtitur, longè potior sit habenda. Iam est & diætetice tutissima, securissima, ac iucundissima medendi via, quam medicus, si quando morbi violentia, magnitudo, aut conditio patitur, reliquis remedijs anteferre debet. Est etenim & huius officij tutò & iucundè curare Iucundius autē & tutius non potest, quàm per victus rationem, quæ omnis periculi exors est, nihilque ingrati secum adfert. Facit præterea diætetice, non solùm ad morborū tutas, iucundasq; curationes, sed ad ὑγιεινὴν & sanitatis conseruationem, vnica & sola plurimum potest. Nec enim corporis aut humorum temperiem solam meliorem reddit, sed & eorūdem in æquabilitate sua naturali temperiem conseruat.

Quæ

Quæ certè quanta diætetices inter omnes medicinæ partes præstantia sit, satis ostendunt, & nullo modo audiendos eos esse demonstrant, qui tam securā, tutam, gratamque curandi viam negligunt, ac in solis aliquot pharmacis, nec satis tutis, nec sępenumerò iucundis, sed crebrò ingratis, periculoq; frequentissimè non carentibus, curationis omnem spem temerè collocant: in paucis aliquot remediorum ac compositionum formulis (quæ secreta ipsi sua appellant, veriùs impostoras dixerint) totius artis summā comprehensam perperam existimantes. Cuiusmodi sunt plerique indocti, & quotquot se ab Asclepiadarum rationali secta separantes, sola fallacia experimenta sequūtur. Qui quum nullam aut exiguam artis cognitionem habeant, veræ methodi imperiti, subinde litteraturę omnis rudes, vel etiam prorsus ἀναφαλβήτοι, sese tamen pro medicis venditare, miseroq; homines in periculum adducere non pudefiunt, artis huius professionem & impunè quidem facientes. Artis dico, tam magnæ, tam multarum, propemodumq; infinitarum rerum cognitionem requirentis, vt ad integram & vniuersam cognoscen-

dam,hominis vnius vita non ſufficiat; tantum abeſt vt paucis aliquot remedijs conpræhendi queat. Sed hæc eſt artis medicæ fatalis quædam conditio, vt perpetuò ſub ea lateant homines φιλαργύροι, & impoſtores audaciſſimi, qui non artis cognitionem affectẽt, ſed ex artis vmbra ac titulo ſolum lucrum & vnicũ turpem quæſtum venentur. Tales Hippocrates perſonatos medicos appellat, ſimillimoſq; ijs ait, qui in Tragœdijs introducũtur; quemadmodũ enim hi figuram, habitũ, ac perſonam eorũ quos referũt habent, illi autẽ ipſi verè non ſunt; ſic & iſti, fama quidem, titulo ac nomine, re autem & opere minimè ſunt medici. Complures verò huiuſcemodi, in omnibus vrbibus, & ciuitatibus, necnon in omnibus propemodum vicis reperiri, nec nouum nec admirandum eſt, quando nec illæ antiquiſſimæ Hippocratis & Galeni ætates, nec vllum poſterius ſeculũ à talibus Harpyijs fuerit vacuum, & in hac artium ſola, quod Plinius ſcribit, eueniat, vt cuicunq; medicum ſe profeſſo credatur. Verùm hæc parerga. Ad diæteticen redeo, omniũ partium medicinæ ſecuriſſimam, ac ægrotantibus iucundiſſimam, cuius inuentionem tanti

tanti diuinus Hippocrates fecit, vt eum, qui primus ægrotantium victum à ſanorũ diſcreuit, & in morbis ſalubrem victus rationis modum oſtendit, non minus de humano genere meritum exiſtimet, quàm illum, qui agreſtem, ſordidum ac ferinum quondam hominibus victum, in elegantiorem, ac eum, quo nunc vtimur, commutauit. Non minoribus certè iſte honoribus dignus eſt, quàm Ceres, quæ frumẽti vſum hominibus monſtraſſe fertur, prius quernis glandibus veſci ſolitis, cui ea de cauſa diuinos honores gentilis antiquitas inſtituit. Neque enim ad alimentum ſubminiſtrandum ſolum, verùm & ad ſanitatem & ſalutem reperta eſt. Victum ſiquidem & viuendi modum, ex quibus morbi & dolores fiunt, in ſalubriores permutare docet. Quod longè maius eſt, quàm ſanis meliorem ac humanæ naturæ conuenientiorem victum commonſtraſſe. Paulò autem prolixiùs de hac medicinæ parte egimus, quòd plurima & quę præcipua in acutiſſimis & grauiſſimis morbis diætetices inſtrumenta ſunt, liber contineat, quem ad te ampliſſime Præſul damus. Pręter alia ſiquidem (quæ qua occaſione acceſſerint,

in præfatione ad lectores ſcripſimus) frumentorum & eorum, quæ ex his prę parantur ac confiunt, hiſtorias continet. Quorum vſus non modò in ſecunda valetudine, verùm & in aduerſa & prę cipuus quidē ac ſaluberrimus. Reperiūtur ſanè multa & plæraq; etiá delicatiora, necnon ſumptuoſiora alimēta, vel ab animalibus deſumpta, vel ex fruicibus arboribúsue decerpta, vel ab alijs herbis collecta: at nulla ęquè hominū vitæ ac ſaluti vtilia aut neceſſaria, vti frumētacea. Reliquis ſiquidē alimētis, nec ſemper, nec ppetuò egemus, & aliquo tempore carere nō ſolum poſſumus, verùm & ab ijs abſtinere ſubinde expedit: abſque frumentaceis autem hominis vita vix ſuſtineri poteſt. Panis etenim eſt, qui cor & corpus hominis confirmat. Frumētacea etiam vt plurimum ſunt, quibus in acutiſſimis & grauiſſimis morbis ægrotantium & vita ſuſtinetur, robur ſeruatur, mala intemperies commutatur, morbi oppugnanturq; depelluntur q;, atque ſanitas reuocatur. veluti ex veterum medicorum ſcriptis, ſatis cuidēs. Hippocrates ſiquidem in ijs libris, quos de ratione victus in morbis acutis reliquit, ptiſanam in ardentioribus febribus, & alijs

& alijs morbis acutis commendat, atq; reliquis omnibus edulijs præfert: tantuſque eſt in eius laudibus, vt plærique libri titulum commutantes eum, de ptiſana appellarint. Alij veteres, Galenus, Archigenes, Oribaſius, Aëtius, Aretæus, Paulus, nō modò ptiſana, ſed & chondro, alica, trago, & ſubinde farre cùm in his, tum in aliis morbis vtuntur, rebus ex frumentis factitijs. Quorum plæraque, quibus ignorantiæ tenebris immerſa, & paucis noſtræ ętatis medicis cognita fuerint, quales item circa nōnulla frumentorum aut leguminum errores temporum infelicitate irrepſerint, non fuerit operæprecium hîc referre. Nobis certè curæ fuit, hiſtorias omnium eorum quæ hoc libro deſcribuntur, qua potuimus diligentia proſequi, & obſcura quidem luce donare; erroribus verò implicata, ab ijs vindicare. Quid autem præſtiterimus; eos malumus, qui hæc lecturi ſunt, iudicare, quàm temerè multa de noſtris lucubrationibus polliceri: affirmare tamē poſſumus, paradoxa plæraque, & à communi medicantium & aliorum opinione, à nobis ſcripta eſſe: ſed veterum auctorū teſtimonijs ſic comprobata & defenſa, vt nullum de his

his dubitandi doctis locum ſuperfuturum credamus. Hunc autem qualemcunque ocij & ſtudiorum noſtrorum tenuem fructum,& gratum tibi, reuerende Præſul, & acceptum futurũ omnino confido. Poſteaquàm enim me iamdudum,& ab eo tempore, quo vir clariſſimus ac vndequaque doctiſſimus D. Ioachimus Hopperus, Regis conſiliarius,cognatus meus, me tibi inſinuaret,ac in amicitiam tuam perduceret, ſingulari ſemper beneuolentia proſequutus fueris, noſtram quoque hanc frumentorum, leguminum, paluſtrium & aquatilium herbarum hiſtoriam,fauore ſuo ac patrocinio apud te nõ carituram, ſperare debeo,quam non alio ſtudio,niſi vt meæ erga tuam reuerentiam obſeruantię ſymbolum eſſet, tibi nuncupare conſilij noſtri fuit. Probante verò & hoc conſilium noſtrum, eodem D. Hoppero, ſumma tibi amicitia, omnibuſque adeo officijs coniuncto, maiori etiam cum confidentia,hanc ipſam hiſtoriam ſub clariſſimi ac ampliſſimi nominis tui patrocinio in lucem emitto. Bene vale, Præſul ampliſſime. Idibus Nouembris, A°. M. D. LXV.

Remb.

REMB. DODONÆI AD LECTORES PRÆFATIO.

DE STIRPIVM HISTORIA commẽtarios, quos vulgari lingua paſſus ſum ſemel atque iterum in vulgus venire,eos Latinè me daturum & promiſi & iam dudum exhibere cogitaui. Sed me hoc cogitantem multa ſæpe remorata ſunt,inter quæ nõ poſtrema eſt ſed prẽcipua,artis ipſius medicæ exercitatio,ſiue vti vocãt πρᾶξις. Quæ ſubinde ita totũ requirit,occupat& detinet hominem,vt parum ocij, temporiſque exiguum,ad alia ſtudia relinquat. Acceſſit & hæſitatio quædam de ipſo ſcribendi ordine ac methodo, quæ & nonnullam quoque tarditatem & cunctationem attulit. Nec etenim ſatis penes me ſtatuere potueram, quam potiſſimùm ex duabus viam ſequerer, aut methodum amplecterer: commentarer ne videlicet in ſtirpium hiſtorias,quę apud Dioſcoridem extãt,vt aliquando me pollicitum memini:vel potius propoſitam & inceptam rationem ſeruarem, ac nouam veluti ab integro hiſtoriam contexerem. Et ſubinde quidem in Dioſcoridem commentationes magis placebant, vtpote quæ auctoritatis nõ parum ab ipſo Dioſcoridis opere, cui fuiſſent iungendæ, videbantur accepturæ, & ſtudioſis ea de cauſa gratiores futuræ, quàm ſeorſim conſcriptæ hiſtoriæ. Dioſcorides ſiquidem omnium perfectiſſimè, vt de eo Galenus teſtatum reliquit,de materia medica tractatum cõfecit,nec vllum,qui in ea quaſi harena deſudarunt,

parem

parem aut ſecundum habet. In eadem etiam opinione omnis poſt Galenum poſteritas fuit, quæ ſemper plurimum Dioſcoridi detuliſſe comperitur. Sed tamen quum multæ ſtirpes in poſteritatis cognitionem venerint, quas prior & Dioſcoridis ætas ignorauit: non paucæ etiam apud Theophraſtum, Plinium, ac ſubinde apud alios auctores reperiantur, à Dioſcoride præteritæ ac omiſſæ, quæ ſenſim innoteſcere cœperunt: melius ac vtilius videbatur, noſtram qualemcunque methodum, noſtrumque ordinem ac inſtitutum proſequi, quàm in Dioſcoridē commentarios cōſcriptos dare. Neque enim tam commodè aut oportunè recentiores illæ aut poſteriores ſtirpes, vel à Dioſcoride præteritæ, commentarijs inſeri potuiſſent, quàm in noſtra hiſtoria ſuo ordine deſcribi. Sunt & iam à Dioſcoride non paucæ deſcriptæ noſtro ſeculo incognitæ, de quibus commentari nō admodum refert, quando earum amplior, aut dilucidior, vel formæ deſcriptio, vel virium explicatio exhiberi aut proponi nequeat; ac de ijs præterea adferri queat nihil, quàm apud veteres ſcriptū reperitur. Omitto apud Dioſcoridem nō pauca eſſe loca corrupta, ac variis modis deprauata: quædam obſcura: multarum ſtirpium deſcriptiones vel omiſſas, vel mutilas & imperfectas: quarundam verò acceſſione ſuperfluorum aliundè tranſlatorum permixtione confuſas. Iam & comparationes ſtirpium vel partium earum ad alias aliarúmue partes, ſæpe minùs proprias, veluti tuſſilaginis & cynocrambes foliorum, cum hederæ folijs comparatio, acanthi cum lactucę, cannabis cum fraxini, quinquefolij ad mē-

tham

tham, hyoſcyami cum ſimilacis, item & centaurij magni ac androſæmi capitulorum, cum papaueris capitibus, & ſi quæ aliæ diſſimilium, non appoſitæ, improprię vel ineptæ comparationes tales ſunt. Quæ omnia corrigere, emendare, reſtituere, dilucidè explicare, aut notare, ocij quidem non exiguum, laboris verò plurimum requirerent, fructum tamen non admodum magnum ſtudioſis allatura. Quorſum enim opus his corrigendis, reſtituendis, annotandis tempus laboremque impendere, quibus præteritis ac diſſimulatis, ſingulorum hiſtoriæ plenè deſcribi poſſunt? In commentarijs certè hæc diſſimulari non poſſent, qui obſcura explicari, mutila ac imperfecta ſuppleri, minus rectè aut propriè ſcripta emendari, errores corrigi, ac in acceſſoria, ſuperflua, confuſáque ſeueram animaduerſionem omnino requirunt: ſi modò veri commentarij & non inconditi centones futuri ſunt. In noua autem hiſtoria hæc leuiter attigiſſe, aut obiter notaſſe abundè, & pluſquam ſatis fuerit. Relictis igitur & poſthabitis tandem in ſtirpium hiſtorias, quæ apud Dioſcoridem extant commentarijs (in quibus tamen aliquouſq; progreſſus fueram) ad priorem methodum & à nobis attentatam rationem, his de cauſis, me conuerti: ſingularumq; ſtirpium nouam, integram, plenam & perfectam, qua potui breuitate, hiſtoriam meditari cępi, omiſſis ac ſucciſis ſuperfluis, ac ijs quæ ad ſingularum hiſtoriam videbantur, non neceſſariò requiri, vel ſine diſcrimine omitti poſſe; exiſtimās me ita commodius, faciliùs, citiùs conatibus noſtris colophonem ſupremamq; manum (quod diu in noſtris vo-

tis

tus fuit)impositurum. Nam huiusmodi succinctæ & quodammodo in epitomen contractæ historię, minus ocij,minusque laboris requirunt,quàm absoluti & quales animo conceperamus commentarij,qui breues esse,propter eas quas scripsimus causas, non potuissent. Verumtamẽ & ne sic quidem voti compotem fieri datum fuit. Pluribus siquidem impendẽtibus,tam paucas omnino horas negocijs succidere licuit,vt multis mensibus non alia historiarum pars, quàm quæ modò in lucem datur,à nobis conscribi potuerit;ita certè vt nisi plus ocij studijs nostris alicundè accesserit,non tam citò, quàm vel nos optaremus,vel vos fortasse benigni lectores cuperetis, extrema supremaque illa manus operi nostro imponi poterit. Conabor tamen nihilominus idipsum succisiuis horis, Deo annuente, valetudine permittente,& vita comite, ad absolutionem finemq; perducere, & si non integrũ opus simul, particulatim saltem,quod proximum est,idipsum edere. Quod & cum minori laborum tædio à nobis fiet,& studiosis simplicium, spero non ingratum futurum. Fruentur enim interea operis aliqua parte, & minus ipsis molesta & nostra cunctatio, & absoluti operis expectatio ea de causa, futura est. Placuit certè hoc consilium nostrum, multis haud vulgaris eruditionis viris, cùm quos Belgium fouet ac habet nõ paucis, tùm & exteris quibusdam: inter quos & sunt viri doctissimi Ioannes Buschius in Academia Ingolstadiensi,medicinę professor publicus, & Laurentius Hiel Saxoniæ ducis medicus, qui visa hac nostri operis parte,ad eius editionem me plurimum adhortati

hortati sunt. Damus itaque nunc candidi lectores,hanc vnam nostrorum de stirpium historia librorũ partem,& eam quidem quartam,sed multis modis, supra in vulgari lingua editionẽ, & mutatam & auctam. In qua frumentorum leguminũq;, quæ vno nomine Latinis quidem fruges & Cerealia semina,Græcis σιτήρια καὶ δημητρία σπέρματα appellantur, complexi sumus historias, & eorum quæ eò pertinere, necnon stirpium earũ,quæ ipsis coniungi posse videbãtur. Pertinent verò ad frugũ harum historiam, omnia ex frumentis factitia, vt far,chondrus,alica,tragus,amylum,ptisana, polenta,maza,βύνη,zythum,& si quę sunt alia eiusce modi. Faciũt eodem & alia multa semina à Theophrasto lib.octauo inter fruges, & tertio quidem loco, reposita, quæ & à Galeno primo De facultatibus alimentorum libro, inter ἐδώδιμα siue edulia enumerantur, cuiusmodi sunt sesami,erysimi,lini,cannabis,fenogræci,& aliorum similium,veluti & fegopyri,quibus vel prior ętas in cibis vsa est,vel nostra hæc vtitur. Iam & frugum vitia, tam ex ipsis frugibus degenerantibus, & per cæli aut soli inclementiam in peius mutatis enata,quàm etiam inter eas exeuntia ipsis molesta, frugibus etiam opportunè succedunt: commodè saltem omitti,aut ab ijs seiungi non possunt. Cum quibus non inconcinnè nec præter institutum aruorum quoque ac pratorum pestes ac vitia, in hanc operis partem admittuntur. Additæ sunt palustrium multarũ & aquatilium herbarũ descriptiones,quia nulli nostri operis parti commodius quàm huic coniungantur. Palustrium etenim plurimę iumentorũ aliorumq;

pabula quadrupedum sunt, veluti & multarum frugũ vitia, & ipsæ quoque non rarò fruges. Aquatiles autẽ paucas quidem, aut nullas, animalia hæc pascuntur, sed natalium locorum vicinitas ac affinitas, eas in paluſtrium consortium traxit. Descriptæ autem sunt paluſtres non omnes, sed quæ huic parti congruere magis visæ sunt; non paucas siquidem de industria & data etiam opera omisimus, quæ videlicet aptiùs alijs locis inseri possunt, vt sunt Polygonon fœmina, hippuris, scordiũ, ophioglossum, orchies, bellis, & menthæ, marrubij, ranunculi, chelidonij, cotyledonis, tithymali, & aliarum species paluſtres, suis aut alijs generibus iungendæ. Sunt verò & inter paluſtres minimè tales, veluti trifolia quædam, quæ vel propter nominis communionem, vel terna cohærentia folia, ab alijs paluſtribus trifolijs diuelli non potuerunt. Et propter has maximè rationes horum omnium hiſtorias in vnam hãc, vt diximus, partem contraximus. Quam quum typis suis excudendam recepisset Christophorus Plantinus elegans in primis ac diligens Typographus, ne qua in parte diligẽtia eius deesse videretur, icones etiam nouas esse cupiuit, & recenter ex viuarum plantarum imitatione delineatas. Quod vti mihi displicere non potuit, sed gratissimum fuit; ita etiam hac in parte, quam potui sollicitudinem adhibui, procurauique, vt earum, quæ colligi potuerunt, aut ab amicis conquiri, optima fide imagines, quàm fieri posset artificiosissimè depingerentur. Vulgatissimas pleraſq; cuiuis non incognitas, aut aliâs inutiles omisimus. Anblatum ex Valerij Cordi libris mutuati sumus.

Paucu-

Pauculas quas inclinante anno, tales quales optabamus, conquirere nõ licuit, vel reperire negatum fuit: maluimus non depingi, quàm ex alijs imaginibus non optimis peiores exhibere. Neque enim dubium est, quin nonnullarum stirpium circunferantur imagines, vel perperam depictæ, vel corruptæ; quædam etiam, quas ementitas, & ad Dioscoridis, vel alterius descriptiones confictas, non temerè suspicari licet. De ijs autem, quæ huic hiſtoriæ additæ sunt, affirmare possumus, eas ex viuarum herbarum imitatione depictas. Quali autem artificio vsus sit pictor his exprimendis; qui icones cum viuis plantis conferre volet, facilè perceperit: nobis certè veris ac viuis proximè redditæ ac expressæ videntur. Valete, & præsentibus candidè fruimini, interea dum florum ac odoratarum, coronariarum, & vmbelliferarum herbarum hiſtoriam paramus. Mechliniæ, Nonis Nouembribus. Anno M. D. LXV.

REM-

REMBERTI DODONÆI MECHLINIENSIS MEDICI HIstoria frumentorum, leguminum, paluſtrium, & aquatilium herbarum, ac eorum, quæ eò pertinent.

DE TRITICO. CAP. I.

TRITICVM FOLIO EXIT SECAlis minori, in herba, quod autumno ſatum, per hyemem eſt, inde emollito cælo culmis aſſurgit plurimis geniculatis, hordei altioribus, quorũ tertio aut quarto geniculo ſpica gignitur, vt plurimum mutica; interdum tamen ariſtis nonnullis breuibus cincta, grana proferens, colore flaua, è glumis ac folliculis ſuis facilè concidentia, quæ & exiguo aut nullo negocio in area exteruntur, radicibus firmatur multis ac tenuibus. Trimeſtre quod vere ſeritur, paucis radicibus pauciſq; culmis conſiſtit; ſurſum enim continuo nititur & celeriter confirmatur, vt Theophraſtus ſcribit; eius vſus, Columella ait, agricolis gratiſsimus: vbi enim propter aquas aliamúe cauſam matura ſatio eſt omiſſa, præſidium ab hoc petitur. Prouenit triticũ in omnibus ferè culti orbis regionibus, à quibus & complura eius notantur genera, cognomina ab ipſis natalibus locis ſortita, quæ & colore, & magnitudine, & ſpecie, & proprietate inter ſe differunt; teſtis Theophraſtus. Seri triticum læto pinguiq; ſolo poſtulat, eoq; magis aprico & ſicco quàm riguo. Nam in ſicco, vti Columella refert, melius coaleſcit; in humido verò & vliginoſo degenerat, ac poſt tertiam ſationem in ſiliginem, hoc eſt leuius & candidius triticum, conuertitur; quæ rurſus in præſtantius triticum ſiue robum, biennio tranſit, ſi in conueniens ſolum

1. Formæ

3.

Loci

translata, grauissima eius grana serantur : auctor Plinius.

Appellant Belgæ hoc frumẽti genus vulgari lingua terwe, *Germani* weyssen, *Galli* bled ou fourment, *Itali* grano, *Græcis* πυρὸς, *Latinis triticum est. Significat autẽ triticum generaliter quidem omne frumentum, quod ex spicis tritum ac triturationè repurgatum est, in quo significato Iurisconsultus nõnunquam hac voce vtitur, vt ff. de verb. oblig. propriè tamen idem cum eo quod Græcis* πυρός *est.*

I. *In tritici verò genere durum, solidumq́, & quod rutilo colore non solum extrinsecus splendet, verùm etiam diffusum*

Robus. *eundem interius refert, Columellæ Robus appellatur. Pondere hoc (quo maximè omne frumentum discernitur) &*

II. *nitore præstat. Aliud genus mollius, leuius, interiori medulla laxius, candidumq́, quale quod laudatissimũ in Bel-*

Siligo. *gio prouenit, Siligo à veteribus appellatur. Hanc Plinius propter candorem, ac in mandendo suauitatem commendat, ac tritici etiam delitias nuncupauit. Siliginem (inquit) propriè dixerim tritici delitias: candor est, sine virtute & sine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italiæ sunt & Galliæ Comatæ: lib. xviij. cap. viij. Columella, eius quidem speciem in pane præcipuam concedit, sed tamen quia pondere deficit, tritici vitium esse censet. Quod extrinsecus (inquit) albidum, intus etiam conspicitur candidum, leue ac vanum intelligi debet: nec nos tanquam optabilis agricolis, fallat siligo. Nam hoc tritici vitium est, & quamuis candore præstet, pondere tamen vincitur. Quod*

III. *vere seritur, Galli, Ruellio auctore, martium vocant; nostri*

Somerterwe/ *Græcis* τρίμηνον πυρὸς καὶ σπτάνιας,

Setanium. *Latinis trimestre triticum ac setanium. Trimenon autem siue trimestre dicitur, quòd tertio à satione mense, Italiæ maturescat. A tritico ac siligine potissimum, cui candore leuitateq́ simile est, eiusq́ idcirco genus quoddam, solo satio-*

sationis tempore differt. Quod si enim maturius sereretur, commodius proueniret. Neque enim vllum natura trimestre triticum: quippe idem satum autumno melius respondet: Columella.

TRITICVM *autem, vt inquit Galenus, frequentissimè ac summa cum vtilitate ab hominibus vsurpatur. Inter ea plurimum habẽt alimenti, quæ densa sunt, totamq́ substantiam habent adeo conpactam, vt dentibus vix diuidi queant. Talia enim exigua mole, corpora plurimum nutriunt; quæ verò ijs sunt contraria, quæq́ dentibus facilè franguntur, fractaq́ rara & laxa apparent, magna mole exiguum reddunt alimentum. Vt medicamentum verò foris impositum, primi est ordinis excalefacientium, non tamen nec resiccare, nec humectare manifestè potest. Habet etiam quiddam lentoris obstruentisq́ naturæ. Tritica, Dioscorides ait, cruda in cibis teretes lumbricos gignunt: canum morsibus prosunt mansa & imposita. Farina cum hyoscyami succo imponitur aduersus neruorum rheumatismos: item contra interaneorum inflationes: lentigines ex aceto mulso tollit. Setaniorũ farina contra venenatos ictus cum aceto aut vino imposita prodest: eadem si decocta in glutini modum delingatur, cruentis excreationibus succurrit: contra tussim & exasperatas arterias, cum mentha & butyro decocta efficax est. Tritici γύρυς si ex aqua mulsa aut hydrelæo decoquatur, omnem discutit inflammationem. Furfures autem in acri aceto decocti lepras remouent, & incipientibus omnibus inflammationibus cõmodè imponuntur: cùm rutæ verò decocto cocti turgentes mammas cedant, viperarum ictibus auxiliantur, & torminosis prosunt. Siliginis grana, Plinius lib. xxii. combusta & trita in vino amineo, oculis illita, epiphoras sedãt. Tritici verò combusta, ijs quæ frigus vsserit, præsentaneo*

sunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorum contractionibus auxiliatur. Furfures tonsillis faucibusq; gargarizatione prosunt.

DE TRITICO TYPHINO. CAP. II.

forma

REPERITVR verò & aliud frumenti quoddam genus, grano & culmis triticum referens, quod culmos quidem habet breuiores ac tenuiores; spicam verò aristis longis & duris hordei similitudine munitam; granum autem durum, densum, colore fuluũ, tritico minus, quodq; facilè è glumis suis exteritur. Nascitur in quibusdam Hispaniæ, ac insularum fortunatarum agris. Phalaridis enim semini, quod illinc aduehitur, permixtum reperitur. Vnde collectũ atque in hortis satum, ea qua depictum est, forma prodijt. Suspicari quis posset semen hoc typham esse, cuius Theophrastus & Galenus meminerunt. Sed quum typhæ granum, multiplici folliculo inclusum, difficulter deglubatur,

Typha

huius autem facilè, typha propriè esse non potest: licèt tamen ex typha natum, & degeneratũ esse possit; nam quod ad reliquas notas attinet, ei simillimum est. Inter ea enim quæ tritico ac zeæ similia, leuissimum est, tenui ac simplici culmo assurgit, vt de typha Theophrastus scribit. Semen eius paruum quoque est, & exile, densum item & coactũ, atque colore quàm triticum magis russo, vt Galenus de typha scriptum prodidit. Iam & spica aristas habet longas ac duras, quales typhæ esse ex veterum plerisq; locis manifestum est. Quæ omnia tam magnam huius frugis cum typha similitudinem ostendunt, vt planè non aliud quàm ex typha triticum, ac typhinum quoddam triticum esse videatur. Nam & typha, auctore Theophrasto, in triticum transit, si pista ac purgata, seratur. Rationi autem consentaneũ videtur triticum ex typha natum similitudinis plurimum cum

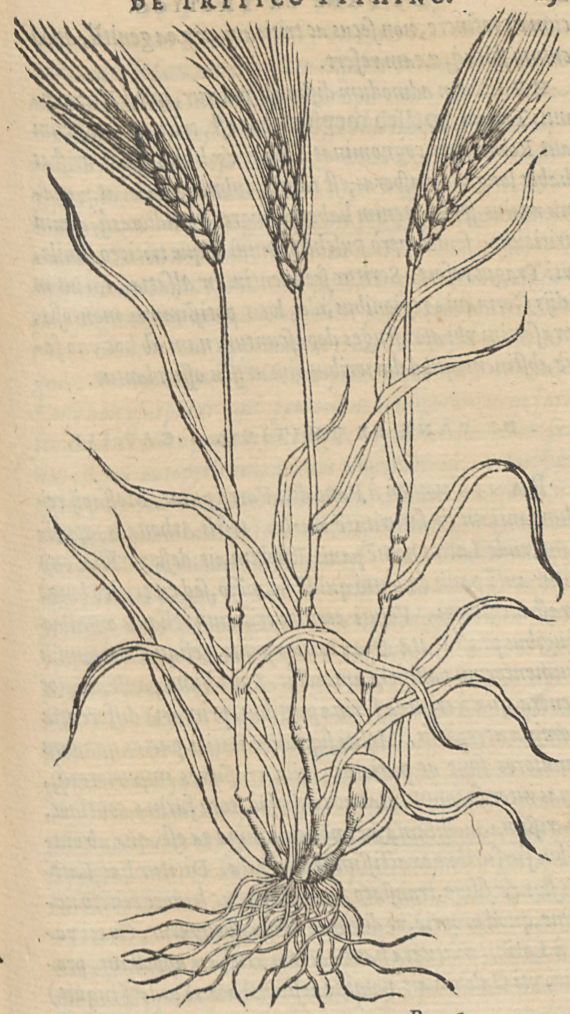

cum ea retinere, non secus ac triticum ex Zea genitũ, quod culmo spicaq3 Zeam refert.

Triticũ Romanum.

HVIC *non admodum dißimile videtur, quod Hieronymus Tragus,* Welsch weyßen *hoc est, triticum Italicum aut Romanum cognominat: nam & huius spica aristas habet longas & asperas; est tamen culmis, spicis, atq; granis maius, spicas etenim habet pleniores, rotũdioresq3 quàm triticum; semen verò pulcherrimum atque triticeo simile, vti Tragus refert. Seritur frequentius in Alsatia, rarius in alijs Germaniæ regionibus, idq3 locis potißimum montosis, præsertim vbi apri fruges depascuntur, nam ab hoc vno ferè abstinent, quòd durioribus eius aristis offendantur.*

DE PANE EX TRITICO. CAP. III.

PANIS *nomen à Pano dici Varro putat, Messapÿ redundantiam & saturitatẽ* πανίαν *(testis Athenæus) appellant, vnde Latini nomẽ panis, Ruellius ait, deflexerũt. Consi citur autẽ panis ex omni quidẽ frumẽto, sed ex tritico longè præstantißimus. Veluti etenim triticum reliquis omnibus frugibus præstat, ita & ex tritico panis, reliquorum omniũ frumentorum panificia antecellit. Sunt huius panis aliquot genera, quæ à triticeæ farinæ partibus, primaria differentiæ nomina acceperũt. Moliti siquidem tritici, partes quædam tenuiores sunt ac puriores, aliæ crassiores impurioresq3, quas inter se commixtas ac confusas, tota farina continet. Purißima, mollißima, nec nõ tenuißima ea est, quæ ab omnibus furfuribus exactißimè repurgata. Dicitur hæc Latinis flos & siligo, translato à candidiore ac leuiore tritico nomine, quod propriè, vt diximus, siligo nũcupatur. Græci voce à Latinis mutuata hanc partem* σιλίγνιν *appellant, proprio, vti Galenus ait, nomine destituti* σεμιδαλὶς *(inquit)*

Flos. Siligo.

Græcum nomen & antiquum; σιλίγνις *verò neque Græcum, neque ipsam, aliter poßum exprimere: lib. primo de alim ent. facul. Alij tenuißimam hanc partem,* γύρυν, *ac* παιπάλην *appellari existimant. Hesychius tamen* γυρύτην ἄρτον, αὐτόπυρον *interpretatur, &* παιπάλην, *hordei milijq3 non farinæ tenuißimũ, sed* ἄλευρον λεπτὸν, *hoc est, farinam tenuem. Plinius purißimam tritici farinam Latinè etiam pollinem nominat, sic tamen vt inter eum & florem, discriminis nõnihil faciat. Flos siquidem purißima ei est farina siliginis, siue candidioris tritici: pollen verò tritici alterius. Pollinem (ait) appellant in tritico, quod florem in siligine. Verùm in hoc significato pollinis nomen à Cornelio Celso non vsurpatur, qui per pollinem impuriorem ac furfuraceam farinæ partem intelligit: vtpote ex quo panes fiunt cibarij autopyris impuriores infirmioresq3, veluti hæc ipsius verba euidenter commonstrant. Ex tritico firmißima siligo: similà deinde: cui nihil ademptum est (quod* αὐτόπυρον *Græci vocant) infirmior est: ex polline infirmißimus cibarius panis. Quæ Cor. Celsi verba, cum ijs conueniunt, quæ à Paulo Aegineta hunc in modum scripta sunt:* τροφιμώτατος δὲ τῶν ἄρτων ὁ σιλιγνίτης, ἐφεξῆς δ' ὁ σεμιδαλίτης, κὴ τρίτος ὁ συγκόμιστος, ὁ δὲ ῥυπαρὸς ἄρτος ἧπον μὲν τρέφει. *Quod cùm Marcellus Vergilius obseruauerit, ac in commentarijs quos in Dioscoridem edidit, scriptum reliquerit, admirari animo subit, qua ratione vel argumento inductus pollinem existimare potuerit, tenuissimũ puluerem magis esse quàm farinam, qualis circa molas plerunque, & loca in quibus panis pinsitur, parietibus hærens inuenitur. Nam si panis ex polline cibarius, ac* ῥυπαρῷ *Græcorum respondet, (vt ordo ipse ostendit) pollen Cor. Celso non puluis vel farina tenuissima, sed aliud nihil esse potest, quàm sordidior farinæ pars, furfurum multum habens,*

Pollen.

Marcelli error.

habens, ex qua purissima mollissimaq; farina excussa est. Ex polline siquidem panem, post ἀυτοπύρους Celsus collocat, eodem videlicet loco, quo apud Græcos ῥύπαρος. Post florem siue siliginem, similago, quæ & simila est, à Græcis σεμίδαλις dicta, & tenuis quædam farinæ pars, sed siligine impurior, vtpote ex qua non omnes excussi sunt furfures, sed crassiores tantùm repurgati. Medium videlicet quoddam genus inter florem & farinam confusaneam. Laudauit hanc Martialis in Xenijs hoc disticho:

Similago.

Nec dotes poteris similæ numerare nec vsus,
Pistori toties cùm sit & apta coquo.

Ex crassioribus verò moliti tritici partibus, vna quidem impurior, quædam & furfuracea farina est, ex qua flos siue siligo, hoc est, tenuissima farinæ pars excussa est: altera verò, crassiorum partium furfures sunt. Priorem Cor. Celsus, vt diximus, pollinem appellat: vnde & excussoria, per quæ floris fit secretio, pollinaria Plinio dicuntur. Posteriorem veteres Canicas, Græci πίτυρα nominant; Palladio cretura est: pleriq; vtriculos & exta tritici dici volunt: alij Græcè κυρίδια appellant, quæ tamen Galenus hordei purgamenta interpretatur, in expositione linguarum Hippocratis. In horum omnium medio farina est, omnes frumẽti partes in se continens, cui nihil vel floris vel furfurum deest, Latinè farinam dixeris confusaneam, Græci communi nomine, ἄλευρον nuncupant. Ex hac panis coctus ἀυτόπυρος nominatur, & συγκόμισος, quasi confusaneus, quoniam castratus nõ sit, sed simul omnia ferat, item & ἀλευρίτης, ξεροπυρίτης, πύρινος, ac teste Hesychio γυρίτης. Sed ex purissima, mollissima nitidissimaq; farina Siligineus ac σιλιγνίτης dicitur. Ex similagine verò similagineus & σεμιδαλίτης. Qui autem ex polline siue furfuracea farina, coactus est, ῥύπαρος nuncupatur, ac Latinè cibarius, gregarius,

ἀυτόπυρος ἄρτος.

Siligineus panis.
Similagineus panis.
Cibarius panis.

garius, ac sordidus, pauperum ac seruorum olim cibus:

Sed tener & niueus mollique siligine factus
Seruatur domino. Iuuenalis Sat. 5.

Pacuuius sordidum panem canicaceum, Festus Pompeius acerosum nominat. Ex horum genere πυπρίας, hoc est, furfuraceus, qui furfuris plurimum recipit.

Furfuraceus panis.

Parantur porrò omnes panes, aut cum sale & fermento, aut absque his: item aut in clibano furnóue coquuntur, aut in craticula, aut sub cineribus, vel alio modo. Qui fermentum ac salem accepit, ζυμίτης & fermentatus; absq; fermento verò factus ἄζυμος, non fermentatus, & à Nicandro Colophonio δάρατος appellatur; testis Athenæus. Κλιβανίτης ἢ κριβανίτης ac furnaceus, dicitur in furno coctus, idem Varroni testuaceus; nam κλίβανον testum nominat. Ex horum genere ἐπνίται quoque sunt, in minoribus furnis cocti. ἐσχαρίτης super craticulam torretur. Huic similes sunt, super cineres calidos, ἐπαντρακὶς Athenæo dicti, aut foci pauimentum, assati. Escharitem, Athenæus ait, passo olim intingi solitum, ac sub finem mensæ inferri, multis rebus iucundis ac mollibus ita mistum, vt multã habeat ob delitias, ad vinum passum proportionem, sic vt ebrios quasi resipiscere faciat, ac rursus esurire eos, qui antea satis comederant. Ἐγκρυφίας, siue ἔγκρυφος, Latinè subcineritius dicitur, qui cineribus obductus coquitur, qualis Iudæis olim familiaris. Est & δισσρίτης siue δίεφτος biscoctus, qui ignem ac coctionem bis expertus est. Inter panes autem (vt Galenus in libr. de alimentorũ facultatibus scribit) siligineus plurimum alimenti præstat: post ipsum autem similagineus: tertio loco medius, qui & συγκομισὸς ἢ ἀυτόπυρος: quartum post hunc est ῥυπαρῶν siue sordidorum genus, in quibus πιτυρίας, hoc est, furfuraceus; postremus est, minimumq; omnium nutrit, & omniũ maximè

Furfuraceus panis.
Azymus panis.
Furnaceus.
Eschatites.
ἐπαντρακὶς
Subcineritius.
Biscoctus.

maximè per aluum secedit. Concoctu autem inter panes, sunt facillimi, qui plurimum sunt fermentati, & probissimè subacti, quiq; in clibano igne moderato cocti sunt. At qui super craticulam, aut cineres calidos, aut foci pauimentum assantur, praui omnes sunt, vt qui inæqualiter se habeant; nam partes ipsorum extimæ supra modum sunt coctæ, interiores autem crudæ. Cæterum ijs, quos subcineritios nuncupant, propterea quòd cineribus tecti decoquantur, cineres ipsi prauitatem quandam aspergunt; quapropter omnium panum (si ipsis cætera omnia pariter adfuerint) quod ad assandi saltem modum attinet, propemodum sunt deterrimi. Panis cum melicrato coctus, (Dioscorides ait) & crudus inflammationes omnes impositus mitigat. Nam emollit & quadamtenus refrigerat, præsertim herbis succisue quibusdam permistis. Vetus panis, ac aridus, cùm per seipsum, tum quibusdam admixtus, citam aluum cohibet. Recens autem muria maceratus & impositus, vetustas impetigines sanat. Quod ex pane fit cataplasma, vt Galen. libr. de facul. simplic. medicament. tradit, vim habet magis digerentem, quàm quod ex tritico: nimirum quum salem & fermentum panis adiuncta habeat. Fermentum etenim vim habet attrahendi, digerendiq; ea quæ in alto resident.

DE ZEA. CAP. IIII.

ZEA *siue vt vulgò spelta, culmis spicaq; tritico similis; culmis enim assurgit numerosis, geniculatis, hordei altioribus; spicam profert inconditam, vt plurimùm absq; aristis, grana multiplici folliculo, à quo non facilè deglubuntur, inclusa, geminis vtriculis duo simul iunguntur, quæ repurgata & è glumis extrita, tritici granum referunt. Radix ei quoque, vt tritici, multiplex. Nascitur qualicunque solo etiam*

etiam humidiori, quoniam folliculum, ait Columella, quo continetur, firmum ac durabilem, aduersus longioris temporis humorem habet, læto tamen pinguiq; melius proficit. Mutatur atq; in triticum transit, si pista atq; purgata seratur, idq; non protinus, sed anno tertio; vt Theophrastus tradit. Spelta, vt diximus, vulgò nominatur, Germanis **Speltz** *nõnullis verò* **Tinkel** *nostris* **spelte**, *Gallis* espeautre, *Italorum plerisque* pirra farra, *Hetruscis* biada, *Insubribus* alga, *quasi alica. A Græcis* ζέα καὶ ζεία *nuncupatur. Zeæ autem genera Dioscorides duo facit, vnam* ἁπλὴν *siue simplicem; alteram* δίκοκκον, *quæ in duobus putaminibus grana bina coniuncta fert. Est autem spelta Dioscoridis quidem dicoccos, quæ eadem est cum Theophrasti ac Galeni Zea. Antiquissimi ac prisci Latinorum, Zeam siue speltam, far nuncupauere, vt locupletissimus testis est Dionysius Halicarnassæus. Nominabant (inquit) prisci Romani sacras nuptias, vocabulo suo* φαῤῥακία, *quia coniuges vescerentur eodem* φαῤῥός, *quod nos Græci* ζέαν *dicimus. Idem affirmat Asclepiades apud Galenum,* κατὰ τόπους *lib. 9. ita scribens:* φάρους ὃ καλοῦσι ζέαν. *Appellatur verò far istud Latinis quoque ador, adoreum & semen adoreum, ac à posterioribus propter frugis præstantiam, peculiari nomine, semen. Hôc populum Romanum tantùm, è frumento* CCC. *annis vsum, Verrius tradit. Genera huius Columella quatuor scribit: far Clusinum candoris nitidi: far quod vocatur venniculum rutilum, atque alterum candidum, sed vtrumq; maioris ponderis, quàm clusinum: semen trimestre quod dicitur halicastrum, idq; pondere & bonitate præcipuum. Ex his cum halicastro conuenire spelta posset, si trimestris esset, ac vere sereretur; verùm quum autumno seratur, venniculo albo magis similis esse videtur. Nam veluti venniculum, sic & spelta, pondere præstat*

Far.

Adoreum.

præstat ac candida est. Nutrit Zea hordeo vt Dioscorides tradit, potentius, εὐσομῶ, hoc est, ori grata est, (Galenus εὐστόμαχον, hoc est, ventriculum iuuat, legit) panificia ex eo confecta minus quàm ex tritico nutriunt. Galenus Zeam vniuersa sua facultate, in medio quodammodo tritici & hordei esse, in lib. de simplicium medicamentorum facultatibus, scribit.

DE FRVMENTO MONOCOCCO.

CAP. V.

QVOD Germani **einkorn**, hoc est, monococcon, siue vnius grani appellant, ad Zeam recentiores quoque referunt, breuioribus est & tenuioribus quàm Zea culmis: spicæ in ordines quosdam veluti hordei digestæ sunt, ac aristas habent asperas, semina parua sunt, Zeæ granis minora, singulis singula vtriculis contenta, à quibus nõ in area, sed in mola, ac quo Zea modo, repurgantur. Culmis autem id, glumis, aristis, seminecq; nigri ex rubore coloris esse, Tragus tradit. In Belgij tamen hortis satum, tritico aut hordeo colore satis simile enatum. Nascitur asperis & montosis plerisque Germaniæ locis. Autumno cum reliquis frugibus seritur, seriùs tamen ac subinde Septembri demum mẽse maturescit. **Tinkel** ac **Dinkelkorn** à quibusdam etiam appellatur, ab alijs **Sant Peters korn**/ id est, D. Petri frumentum, à nonnullis **Blicken**/ agro VVormatiensi **Einkorn**, quod monococcon sonat. Nostri temporis scriptores, vti iam diximus, ad Zeam referunt, ac ἁπλῆν siue simplicem Zeam Dioscoridis esse volunt, & nec temerè quidem. Potest verò idem, & Mnesithei Zea esse, quam ipse typha sua deteriorem facit. Typha nimirum, quæ Theophrasto Zea est; Zeam autẽ, translatis & transpositis vocabulis, aliud omnino genus nominans, quod communi

Zea Mnesithei.

C

muni Græcorum zea, à Theophrasto ac alijs descripta, longè sit deterius. Nam simplex Dioscoridis zea, cum Mnesithei Zea conuenire videtur, & non alia de causa zeæ generi adscripta, quàm quòd aliud eius nomen ignoraretur; à Mnesitheo autem zea nominaretur. Simplicis siquidem Zeæ Theophrastus, Diocles, & alij plerique Dioscoride vetustiores non meminerunt. Mnesithei autem hanc zeam, Galenus nec temerè nec absque ratione, conuenire cum eo frumento suspicatur, quod Macedoniæ ac Thraciæ incolæ brizam appellant, frumentum typhæ Græcorum, quæ in Asia nascitur, non arista modò, sed & tota planta simillimum, ex quo panis fit, ater, grauis odoris, ac membranosam substantiam habens, cum qua monococcon istud non exiguam quoque similitudinem, ac affinitatem habet. Panis etenim, qui ex monococco conficitur, ex rubore nigricat: sordidus atque ingrati saporis, Trago teste, est, veluti ex briza factus. Conuenire præterea monococcon istud videtur, cum ea farris, ac frumenti barbati, siue, vt vulgò Galli nominare consueuere, bladi apud Ruellium specie, quod rubrum agricolæ appellant frumentum; partim etiam locar, quasi loculare, quòd pluribus tunicis perinde quasi loculis inuolutum condatur; partim item pullare, quia ex rubro in pullum degeneret colorem. Serunt id Galli, ait Ruellius, concauis tractibus, qui facilè sentiunt rubiginem. Nam istud, vt volunt, nec pruinas, nec rubiginem horret: in perflatis & excelsis, etsi bene conualescat, satione tamen inibi damnant. Similitudinem quoque nonnullam, fortassis & monococcon cum farre venniculo rutilo habet: verùm in tanta Columellæ breuitate, simile aut idem sit, nec ne, quis diuinauerit? Multa siquidem sunt frumentorum genera, suis regionibus peculiaria, quæ licet aliarum regionum seminibus similia videantur, in aliquo tamen

Briza.

Frumentum loculare.

Far venniculum rutilum

tamen subinde differunt. idq; partim loci natura: partim cultus, atque humanæ industriæ occasione; quæ ambo ad mutationem & seminum, & herbarum, plurimùm possunt. Ex monococco autem panis confectus, ater est & hominibus ingratus, vti Tragus ait.

DE AMYLEO FRVMENTO. CAP. VI.

ZEÆ generibus non perperam quoque accedit, Amyleum Germanis dictum frumentum, æstiuum siue trimestre genus, quod culmo ac grano triticum proximè refert; cæterum spicam habet, aristis quibusdam hordei ferè similitudine cinctam, ac in duos versus digestam. Semen folliculis includitur, & non secus ac Zea, repurgari postulat. Seritur vere. Germani, quia ex eo amylum conficiunt, **Amelkorn** appellant, Latinè Amyleum frumentum dixerimus. Existimant Tragus & Fuchsius trimestre triticum esse, sed quùm granum habeat glumis conditum, ex tritici generibus esse nequit. Inter farra citiùs reponendum fuerit, inter quæ halicastrum forte erit. Hoc enim, teste Columella, vere seritur, & trimestre eam ob causam cognominatur.

Far halicastrum.

DE ORIZA GERMANICA. CAP. VII.

AD zeam quoq; referre consentaneum videtur, Orizam Germanicam à Trago nuncupatam. Frumentum est culmis geniculatis, spicis, aristis asperis, atque acutis, hordeo simile, singulis tamen maioribus, & grano candidiore, quod vtriculis etiam continetur, ac hordei, aut zeæ modo deglubitur. Ex æstiuarum siue trimestrium frugum, numero est. Apud Mediomatrices, cum alijs trimestribus se-

minibus lætißimis agris ſeritur. Nomen huic Orizæ Germanicæ à vulgari nomẽclatura Hieronymus Tragus inuenit, qui & ipſam farris ſpeciem, ac tragum cerealem eſſe exiſtimat, in quo veritatem, nobis haud videtur aſſequutus. Nam tragus ille chondro aßimilis, ex olyra aut conſimili aliquo, res factitia eſt, vt Galenus teſtatur, tantum abeſt, vt frumentum aliquod naturale ſit. Cæterum olyræ magis ſimilis oriza hæc Germanica eſt, quæ à Dioſcoride Zeæ generi adſcribitur; aut Plinij ſantalo, farris Gallici ſpecie, nitidißimi grani, illic brance, ait Plinius, vocant: aut certè farri cluſino, quod fortè idem cum Plinij ſantalo eſt. vtrumque enim candidum, & cluſinum, à Cluſio dici potuit, oppido tranſpadanæ Italiæ, quæ aliàs togata Gallia nominatur. Si quid repugnet, quò minùs hæc oriza, vel cluſinum, vel olyra ſit, ſola vtique erit vernalis ſatio. Nam olyra & cluſinum far, ex hybernis ſementibus ſunt, adeò certi, de pleriſque frumentaceis, definiri nihil poteſt: cùm propter veterum ipſorum breuitatem; tum frumentorum appellationes aut diuerſas, aut ſæpenumerò confuſas, eandem rem alijs aliter ſubinde appellantibus. Ruellius farris Gallici, ſiue frumenti barbati genus quoddam eſſe ait, cuius granum candidius, ac ſpica minoribus ariſtis circumuallatur, quàm locularis, quod, inquit, cluſinum putatur; iſtud autem an ſimile ſit vel idem cum oriza Germanica, expendendum eſt. Vtilis autem oriza Germanica, ad multa culinæ opera; cibis admixta ori grata eſt: cum lacte orizæ modò decocta, probè alit.

Santalum Plinij.

Far cluſinũ.

Frumenti.

DE ZEOPYRO. CAP. VIII.

ANNVMERATVR præterea & Zeis, quod Germani Kern appellant. naſcitur hoc, inquit Tragus, eodem quo ſpelta modo, niſi quod ſemen huius non perinde ac zeæ ſiue ſpeltæ glumis ac folliculis inuoluatur, ſed in area facilè exteratur, veluti triticũ, cui ſubluteo colore ſimile eſt. Seritur pleriſque Germaniæ locis, ad piſtrinarum & culinarum opera, in quibus hordei vſum præbet. Ζεόπυρον quoddam eſſe videtur, vtriuſque enim ſimilitudinem ac naturam habet, ζειᾶς videlicet ac πυροῦ ſiue tritici. Cum chondro aut alica rebus factitijs (quod Tragus ſuſpicatur) nullatenus conuenit. Zeopyron ſiquidem, vt Galenus in lib. de alimentorum facultatibus ſcribit, vtriuſque naturam refert: ac ſicuti nomẽ ex zea & pyro compoſitum, ita ſubſtantia eius inter vtrumque media quodammodo eſt, veluti ſi ex vtroque eſſet commixta.

DE OLYRA AC TYPHA, EX THEOphraſto, Galeno & alijs. CAP. IX.

OLYRAM ac typham Mneſitheus idem frumentum, vtroque nomine appellatum exiſtimauit, ſed eius opinionem Galenus reprobat, Diocli ac Theophraſto accedens: qui olyram à typha diſtinguunt. Olyram Dioſcorides Zeæ generi aſſcribit. Theophraſtus olyram ac typham inter ea quæ maturè ſeruntur, ac tritico ſimilia ſunt, enumerat, & olyram quidem ait, zea ac bromo molliorem atque infirmiorem; typham verò omnium leuißimam, nam ſimplici culmo aſſurgit, & ſolo tenui contenta eſt; nec, vti Zea, pingue lætumq; deſiderat. Vtramque præterea ſcribit multiplici folliculo includi: ac typham vti zeam in triticum mutari ſolere, ſi piſta ſeratur, idq; non protinus, ſed tertio anno. Plinius olyram Latinis arincam dici affirmat. Ex arinca, inquit, dulciſſimus panis: ipſa ſpiſſior quàm far, & maior ſpica, eadem ponderoſior, rarò modius grani non XVI. libras implet: exteritur in Gallia difficulter, ob id tumẽtis dari, ab Homero dicta; hæc eſt enim, quam ὄλυραν

vocant. Recentiores typham cognominant cerealem, ad differentiam nempe alterius typhæ, quæ in paludibus enascitur, de qua infra suo loco. Typhæ semen, Galenus ait, corticem extrinsecus veluti olyra ac hordeum habet. Quod verò ad colorem naturalem attinet, in hordeis quidem ac olyris est albus; in triticis verò subflauus: typhæ autem vel triticis sunt flauiores. Quin & harum corpus coactum est, ac densum, quod fortassis ad seminis paruitatem nonnihil adfert momẽti. Est enim id tritico longè exilius, quãquàm non desint, qui ipsum quoque in tritici numero ponant; velintq; id semen esse, cuius Homerus meminit, quum Hectorem equos suos alloquentem facit, his verbis:

Τ' μῖν μὲν προτερῆσι μελίφρυνα πυρὸν ἔδηκεν:

Hoc est, Triticum enim vobis primũ prædulce ferebam. Aiunt enim typham paruum triticum esse, eamq; equos sine noxa mandere, verum autem triticum non absq; noxa. Nec absurdè certè typham quis exile triticum vocauerit, quum ei, & colore, & densitate, & caliditate sit assimilis. Vtrumque autem semen olyræ videlicet ac typhæ in Asia est frequens, & potissimùm in regione, quæ est supra Pergamum, adeò vt rustici ipsi panibus ex ijs factis semper vtantur, propterea quòd triticum omne in oppida comportent. Olyrini sanè, si modò ex bona olyra fiant, post triticeos saltem sunt præstantissimi: secundi autem ab his sunt typhini. Quòd si olyrini ex vitioso semine sunt facti, typhini non erunt eis inferiores. Calidi verò panes ex laudatissima typha facti, olyrinis longè sunt præstantiores; asseruati verò deteriores seipsis euadunt. Cùm enim massa eorum sit tenax ac ductilis, densatur maiorem in modum; & maximè cùm negligenter parati fuerint, adeò vt qui panem huiuscemodi, post vnum aut duos dies, ac multò magis sequentes aliquot, comederit, putaturus sit lutum ventriculo

triculo suo inesse. At calidus adhuc quum est, ab ipsis etiam vrbanis expetitur, ipsumq; cum caseo quodam mandunt, quem vernaculo nomine ὀξυγαλάκτινον appellant. Porrò hunc quoque tenerum esse oportet, & ipsum panem calorem clibani adhuc retinere. Qui certè hunc in modum est paratus, non rusticis modò, sed vrbanis quoque hominibus in delicijs habetur. Qui verò trium, quatuórue dierum est, vel ipsis rusticis manditur insuauiùs: præterea concoctu est difficilior, ac tardiùs per aluum subducitur, quæ calido minimè accidunt: qui tametsi ab hordeaceo, quod ad deiectionẽ attinet, multùm relinquitur; non tamen in eo adeò, vt miliaceus, est vituperandus. Quin etiam corpus admodum, dum calidus est, nutrit, vt penè triticeo syncomisto par sit. Congeritur autem in panes typhæ semen repurgatum, omniq; vsu accommodatur: nam & ex aqua manditur, haud aliter ac vocatum à rusticis ἀπόθερμον, hepsemate, quod alij σίρεον nominant, iniecto: nonnunquam etiam cum sale esitatur. Et de zea atque ei similibus hactenus: nunc ex his factitia sequuntur, quæ apud veteres in vsu esse solent, vt sunt: far, chondrus, halica, tragus, & similia.

DE FARRE FACTITIO. CAP. X.

FAR aliàs naturale frumentũ, quod Græcis, vti ostendimus, ζέα ἢ ζειὰ appellatur; aliàs res factitia artisq; & non naturæ opus, de illo superioribus capitibus, de factitio verò nunc acturi. Fuisse autem istud apud veteres illos Romanos, quos pulte farracea non pane longo tempore vixisse Plinius scribit, ex farre frumento factum, nomen ipsum & frugi & rei factitiæ commune, indicat. Quod inde translatum est, ad cuiusuis frumenti granum, ab vtriculis quibus conditur, eo modo, quo Archigenes far confici tradit,

dit, repurgatum. atque in partes confractum. Nam & far hordei, Palladius vino conſperſum, phaſianorum pullis primis diebus dari præcipit: & Plinius in Aegypto ex olyra far confici ſcriptum reliquit. Modum autem conficiendi farris, Archigenes apud Aetium Sermone IX. oſtendit σῖτον, id eſt, frumentum, ait, modico tempore aqua madefacito, indeq; extractum ac in pilam coniectum, veluti ptiſanam à cortice repurgato: vbi verò corticem exuerit, tollito atq; in ſole ſiccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, craſſiſſimè molito, ita vt granum vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & ſiccum aſſeruato. Porrò factitium iſtud far, præſertim ex zea ſiue farre frumento, plerique noſtræ ætatis idem cum chondro aut alica eſſe exiſtimant, ſimilitudine quadam eorum inducti. Chondro etenim ſimile eſt, non tamen idcirco idem, veluti ipſe Archigenes oſtendit, quando far chondri modò coqui ſcribit. Differentiam horum præparationis modus efficit. Chondro ſiquidem gypſo harena addita (vt paulò poſt dicetur) purgatur. Far abſq; his cum aqua ſola. Differt etiam ab halica; far etenim antiquum, quo Romanorum vetuſtiſſimi vixerunt: halica verò, vt Plinius ait, res noua ætate Magni Pompei nondum cognita, cui non ſolùm aqua, ſed & creta candorem teneritudinemq; confert. Differentiam præterea horum etiam oſtendit Trallianus lib. & cap. VIII. vtrisque vti diuerſis vtens, & eorum inter ſe comparationem faciens. Quòd autem Germani ac finitimi Friſij, Hollandi, Batauiq; ex hordeo & auena conficiunt, farri ſimillimum eſt, ac eius quoddam genus, Germani **Grupē**/Hollandi **gorz** appellãt, & ex hordeo quidem **gerſtene grupen**/ **gerſten gorz** / ex auena verò **haberen grupen**/**haueren gorz**. Cæterum far quod ex zea factum eſt, facultate chondro aut halicæ quodammodo ſimile

ſimile eſt, nutrit ea de cauſa valenter, ſed tardiùs deſcendit ægriusq; concoquitur. Vſus tempore, vt Archigenes tradit, chondri modo coquitur, & à ſanis in cibo ſumitur. Pro ægris verò variè apparatur, & epithematis quoq; admiſcetur. Ex hordeo autem vel auena far leuius eſt, minusq; alimenti adfert. Eſt & far apud Aëtium cognomento cluſinum, non naturale aliquod far; verùm puls quædam farracea, de qua Martialis Epigrammaton lib. XIII. Far cluſinũ.

Imbue plebeias Cluſinis pultibus ollas;
Vt ſatur in vacuis, dulcia muſta bibas.

DE CHONDRO ET HALICA. CAP. XI.

CHONDRVS & ἅλιξ ex factitiarum ſimiliter rerum numero ſunt. Fit autem vtraque ex zea, & chondrus quidem ex zea dicocco, Dioſcoride auctore. Theophraſtus & ex hordeo ſylueſtri bonum fieri chondrum tradit. Galenus chondrum ex tritici genere eſſe ait, quod nihil aliud ſonat, quàm ex triticeo genere ipſum confici, non quòd tritici aut alterius frumenti aliquod genus ſit, veluti nonnulli perperam ſibi perſuaſerunt. Non enim frumenti aliquod genus, ſed res planè, vti diximus, factitia. Galeni & aliorum Græcorum medicorum interpretes, chondrum Latinè halicam ſiue alicam, interpretantur, chondrum omnino idem cum halica eſſe putantes; qua in re, non parum à veritate receſſerunt. Chondrus ſiquidem & halica differunt, veluti abunde vnus pro multis, Paulus Aegineta non vno oſtendit loco: aut videlicet de vtriſque ſeorſim agens, & ſuas cuique vires ac facultates tribuens, vt libr. I. cap. LXXVIII: aut vnam alterius loco ſubſtituens, veluti cap. XIX. XXXIX. & LXII. libri tertij. Differunt autem

tem hæc inter se, non quidem toto genere, sed quodammodo, veluti genus & species, aut potiùs vt vnius generis duæ species. Nam halica siue alica, Latinis ac Plinio generalius est nomen, Græcorum cùm χόνδρον, tum ἅλικα ipsis peculiariter nominatam, sub se continens. Est enim vna halica ex zea, quæ semen appellatur, propria quidem ac genuina, quæ à Plinio, lib. XXII. res Romana esse fertur, Magni Pompei tempore nondum in vsu. Hæc à Paulo Aegineta Græcè ἅλιξ dicitur, & à χόνδρῳ ipso præparationis modo differt; non enim gypso & arena veluti hîc repurgatur, sed creta candorem perfectionemq; suam assequitur. Est verò & altera halica, ex zea in Africa degenerante, cognomento adulterina, Græcorũ chondro simillima. Gypso siquidem & harena, veluti chondrus perficitur: licèt tamen halica quidem ex degenerante; chondrus verò ex dicocco zea, fiat. Nam præparandi ratio apud vtrasque nationes consimilis, eandẽ esse rem prorsus ostendit, quemadmodum & ea dißimilis res diuersas. Non enim tam species frumenti, quàm præparandi conficiendiq; ritus ac modus considerandus. Frumenti enim aliqua diuersitas, speciem rei factitiæ non videtur mutare, modò in præparandi ratione nihil varietur. Siquidem ex zea & hordeo far: ex zea & hordeo syluestri chondrus: ex hordeo & tritico ptisana confici possunt. Qua autem ratione chondrus conficiatur ac præparetur, in libris de agricultura, siue τῶν γεωπονικῶν, Constantino Imp. dicatis à Cassiano Basso, docetur his verbis: Zea tunditur & in feruentem aquam inijcitur, ac premitur; deinde gypsum album tusum cribratũ, & harenæ albissimæ ac subtilissimæ ad gypsum pars quarta paulatim admiscetur, donec zea probè repurgetur. Præparetur autem in canicularibus diebus ne acescat. Postquam verò rursus totus perpurgatus fuerit, per cribrum densius

densius excutiatur. Optimus est chondrus, qui primùm excussus est: secundum locum habet, qui succedit: deterior autem tertius est. Halicarum verò præparationem Plinius lib. XVIII. tradit. Halica fit, inquit, ex zea quam semen appellauimus: tunditur granum eius in pila lignea, nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, vt notum est, pilo vinctorum pœnali opera, primori inest pyxis ferrea, excussis inde tunicis, iterum ijsdem armamentis nudata conciditur medulla; ita fiunt halicæ tria genera, minimum, ac secundarium; grandißimum verò ἀφαίρημα appellant: nondum habent candorem suum, quo præcellunt, iam tamẽ Alexandriæ præferuntur. Posteà, mirum dictu, admiscetur creta, quæ transit in corpus, coloremq; & teneritatem adfert. Deinde paulò infra: Halica adulterina fit maximè quidem ex zea, quæ in Africa degenerat. Pinsunt cum harena, & sic quoq; difficulter conterunt vtriculos, fitq; dimidij modij mensura, posteaq; gypsi quarta pars inspergitur, atque vt cohæsit farinario cribro subcernunt. Quæ in eo remansit, exceptitia appellatur, & grandißima est: rursus quæ transit, arctiori cernitur, & secundaria vocatur: item cribraria, quæ simili modo, in tertio remansit cribro angustißimo, & harenas tantùm transmittente. Et hactenus quidem Basßi, & Plinij verba: ex quibus manifestum est, ἅλικα à chondro differre, & chondrum cum secunda Plinij halica conuenire; vtramq; item rem factitiam esse, & non peculiaria frumentorum genera. Cæterum chondrus, vti Paulus libro primo tradit, egregiè nutrit & glutinosos parit humores; verùm puls ex eo confecta nocet, quoniã quàm primùm crassescens incocta permanet. Probatur magis χύλῳ ipsius ex integro chondro benè decocto, expressus ptisanæ similis. ἅλιξ in cæteris chondro quidem respondet, sed aluum magis adstringit. Galenus chondrum valenter

nutrire,

nutrire, ac ſuccum lentum habere affirmat: ſiue in aqua duntaxat coctus, cum mulſo, vino dulci, adſtringente: ſiue cum oleo ſaleq; frixus ſumatur. Atque eo modo, inquit, chondrum medici ptiſanæ fuiſſe confectionem dictitant; quidam autem ex χονδροπτισάνης *ægrorum fuiſſe cibatū. Veterum verò nonnulli, vt Diocles & Philotimus* πτισάνην πυρίνην, *chondrum hoc modo apparatum appellant. Et vno quidem horum modorum eo videlicet qui prior eſt, halicam etiam coqui ac edi apud Romanos ſolitam, Martialis in Xenijs hoc diſticho oſtendit:*

χονδροπτισάνη.

Nos halicam, mulſum poterit tibi mittere dues,
Si tibi noluerit mittere dues, eme.

DE TRAGO. CAP. XII.

TRAGVS *chondri, vt Dioſcorides ait, ſimilitudinem ac figuram gerit, reſ quoque factitia. Fieri eum, Galenus in libr. de alimentorum facultatibus, ex nobiliſſima olyra ait, quum, vt decet, fuerit excorticata: in commētarijs verò lib. primi de ratione victus in morbis acutis,* ἐκ τῶν ζείων, *hoc eſt, ex Zeis, quarum vtique olyra ſpecies eſt. Caſſianus Baſſus tragum ex frumento conficit Alexandrino. Plinius lib.* XVIII. *ex tritici ſemine in Campania duntaxat & Aegypto fieri tradit. In Aegypto autem, cuius celeberrima ciuitas Alexandria, olyra facilis fertiliſq;: eiuſdem lib. ca.* X. *A chondro & halica & materia, ſed potiſſimum ipſa præparatione differt; chondrum ſiquidem, gypſum & harena perficiunt: halicam creta emundat; tragus ſola aqua maceratus excorticatur. Eius conficiendi modum, Baſſus tertio de agricultura lib. ſic docet. Frumentum Alexandrinum appellatum, maceratur decorticaturq;, & in ſole calido ſiccatur; deinde idem rurſus fit, donec ei pelliculæ & quicquid*

quicquid fibroſum eſt, in frumento delabatur. Appellatur autem tragus iſte, ſubinde cognomento frumentaceus, ad diſcrimen eiuſdem nominis, & animalis, & herbæ, non quòd naturale aliquod frumenti genus ſit. Nam vt veterum auctorum teſtimonijs abundè conſtat, res factitia eſt. Oribaſius ad Euporiſtum lib. III. *tragum farrim appellat groſſam, eum farris quandam ſpeciem eſſe innuens: quod non abſurdum, aut à veritate alienum videtur; farri enim tragus aſſimilis eſt, non in alio ab eo differens, quàm quòd non vt illud mola confringatur, ſed integer repurgatus aſſeruetur; vt ex vtriuſque præparandi formula ſatis patet; quam ob cauſam tragus farris groſſa non impropriè nominatur. Trago autem, Galeno auctore, plerique vtuntur, primùm eum in aqua decoquentes, deinde ea effuſa* ἕψημα, *aut vinum dulce, aut mulſum infundentes, ſuperinijciunt & nuces pineas aqua præmaceratas, donec plurimùm intumuerint: multò tamen minus quàm zea, Dioſcorides ait, nutrit.*

DE AMYLO. CAP. XIII.

AMYLVM *ex ſiligine fit, vt Cato ſcribit; item & ex Zea: optimum verò ex ſetanio, auctore Dioſcoride. Fit etiam in Germania hac ætate ex eo, quod* Amelkorn *id eſt, amyleum frumentū nuncupatur, quod veluti Zea quædam trimeſtris ac halicaſtrum (vti ſcripſimus) eſt. Rationem conficiendi paucis complexus eſt Cato cap.* LXXXVII. *Dioſcorides latiùs his verbis tradidit. Purgatum trimeſtre triticum madeſcit quinquies die, & ſi fieri poteſt nocte, quum emolliri ceperit, effundatur ſenſim, ſine agitatione aquæ, quo minus quod vtile eſt vnà effluat. Vbi molliſſimū factū fuerit, effuſa aqua pedibus calcare oportet, deinde affuſa aqua iterum calcare, tum enatātes ibi furfures, cribro*

exci-

excipiendi, reliquumq; per colum traiectum, confestim in tegulis nouis sub ardentissimo sole siccandum. Nam si vel modicè humidum manserit, acorem contrahit. Amylum autem ex eo nomen habet, quod absque mola, Græcis μύλη dicta, fiat. Officinæ corrupta voce amydum appellant; Germani **Ammel / kraftmeel**; Brabanti **Ameldonck**/ & quòd glutine inde facto, mulierum pepla inalbentur, ac firmentur, **stijffel**. Tritico, inquit Galenus, cum frigidius, tum siccius est: læuigandi exasperatas partes vim obtinet. Dioscorides sanguinis reiectiones potu cohibere, contraq; oculorum fluxiones, cœlotetas, pustulasq; efficax esse addit; quod verò ex Zea fit, nullius in medicina vsus esse, ad alia tamen conueniens. Galenus, lib. VII. κατὰ τόπους amyli loco, siligine, id est, purissima tritici farina vtitur.

DE ATHERA ET ΚΟΛΛΑ, SIVE GLVTINE. CAP. XIIII.

ATHERA sorbitio est, inquit Dioscorides, ὥσπερ πολτάριον ὕγρον, id est, veluti pulticula liquida. Fit ex Zea tenuissimè molita. Apud Belgas non ex zea tantùm, sed ex quauis etiam puriori farina coquitur; veluti secalis, hordei, frequentissimè autem tritici, cum tenui cereuisia, vel alio liquore permixta. Est autem edulium quod citò concoquitur, facileq; nutrit, infantibus idcirco & senibus conueniens, interiora tamen viscera nonnihil obstruens. Datur capite dolentibus, ex tenuissima secalis, vel hordei farina; dolorem enim sopit, & somnū clementer conciliat.

Κόλλα. Atherâ crassius & solidius est gluten, Græcis κόλλα, ex similagine & farina tritici, quo chartæ glutinantur. Quod propter eam quam habet obstruendi vim, sanguinis excreationibus prodest.

Πολτός. Puls. In vtriusque medio πολτός, siue puls, est solidior quidem ac spissior atherâ; liquidior verò glutine, & minùs glutine, plus autem quàm athera viscera obstruens.

Atheræ, aut potius pultis genus est, edulium, quod Galenus ex multa tritici farina lacti permixta fieri scribit, quo hac ætate Belgium, ac vniuersa inferior Germania frequentissimè vtitur. Cibus boni succi & multi alimenti, sed eos qui ipso assiduè vtuntur, offendens. Nam in hepate obstructiones parit, & calculos in renibus gignit, auctore Galeno.

DE ROGGA SIVE SECALI. CAP. XV.

SECALE folio quum primùm prodit, rubescit; inde vt reliqua frumenta viret, numerosis culmis assurgit, tritici tenuioribus; longioribus, quatuor, vt plurimùm, geniculabentibus, spica in ordines & versus digesta, breuibus non acutis sed innocētioribus aristis cingitur: quæ quum floret, erecta est; semine verò prægnans, procumbit ac deorsum dependet. Granum oblongum, nigricans, gracile, ac nudum: quod è glumis facile concidit, ac sæpenumerò sponte exilit: radices multæ, tenues, fibrosæ. Nascitur cum in Germania ac apud alias nationes plurimas, præsertim Septentrioni subiectas, tum in Belgio omnibus ferè agris tam sterilibus quàm lætis, veluti in Brabantiæ Campania, quæ hoc frumentum, licèt arida ac sterilis, feliciter progignit. Qualicumque enim solo prouenit, quantumnis rigenti, gracili, aut arido; facūdiori tamen ac lætiori melius præstantiusq;. Seritur autūno, quod & lætius; item & vere, æstiuū, altero gracilius, paucioribus culmis, spica breuiori ac tenuiori, granoq; leuiori. Germani **rocken**/ Belgæ **rogge** appellant: Hispani centeno, Itali segala, Galli seigle, veteris latinæ nomenclaturæ vestigia retinentes. Plinio secale est, de quo

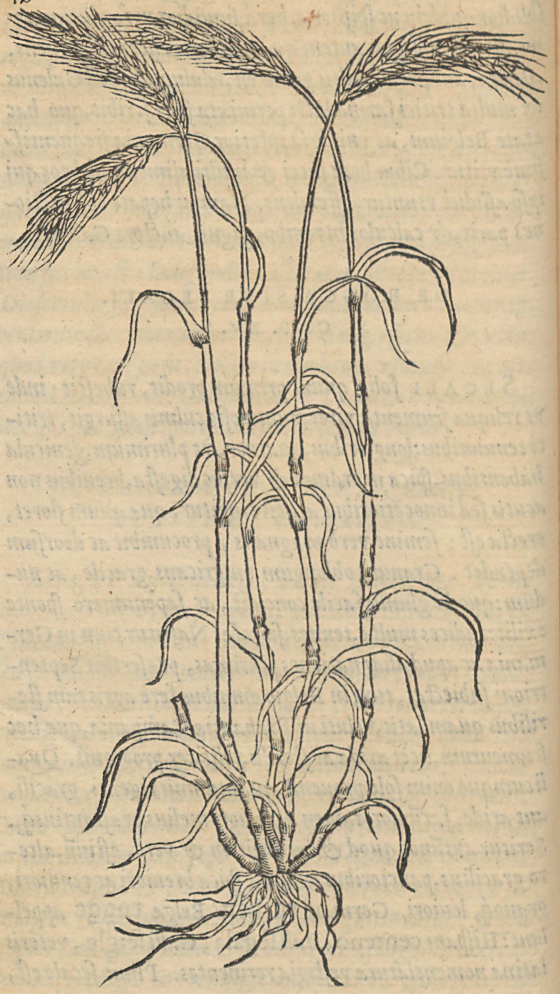

de quo lib. XVIII. cap. XVI. sic scribit: Rarum dictu, esse aliquid cui prosit negligentia; id autem, quod secale & farrago dicitur, occari tantùm desiderat. Secale Taurini sub alpibus asiam vocant, deterrimum (sed veriùs aterrimum) & tantùm ad arcendam famem vtile, fœcunda, sed gracili stipula, nigritia triste, sed pondere præcipuum, & tamen sic quoque ingratißimum ventri est, nascitur qualicumque solo cum centesimo grano, ipsumq3 pro letamine est. Quæ Plinij verba frumentum rocken ac rogge dictum, cum secali conuenire satis commonstrant. Dicitur autem id, vt Plinius tradit, etiam farrago; verùm non secus, quàm far, hordeum, auena, triticumue, subinde farragines nominantur, quando videlicet iumentorum, pecudumq3 pabulo cedunt. Farrago siquidem, quam Græci χόρτον appellant, generale nomen est, ad omnem viridem segetum herbam, quæ pabuli causa seratur. Seritur ea, ex recrementis farris prædensa, admixta aliquando & vicia: eadem in Africa fit, ex hordeo: Plinius, atque inde farrago, quod far sit ferro cæsum: aut quod primùm in farracea segete seri cœptum, Varrone auctore, dicitur. Ex hordeo farraginem facere docet Columella: farraginem, ait, in restibili stercoratißimo loco, & altero sulco serere conuenit. Ea fit optima cùm Cantherini hordei decem modijs iugerum obseritur, circa æquinoctium autumnale, sed impendentibus pluuijs, vt consita rigataq3 imbribus, celeriter prodeat, & confirmetur ante hyemis violentiã. Nam frigoribus quũ alia pabula defecerint, ea bubus cæterisq3 pecudibus, optimè desecta præbetur: & si depascere sæpius voles, vsque in mensem Maium sufficit. Quod si etiam semen ex ea voles percipere, à calendis Martijs pecora depellenda, & ab omni noxa defendenda est, vt sit idonea frùgibus. Similis satio auenæ, quæ autumno sata, partim cæditur in fœnum, vel

Plinij locus emendatus.

Farrago.

pabulum, dum adhuc viret: partim semini custoditur. Iam & ex tritico farraginem fieri Plinius quoque testatur. Et in tritici, inquit, genere, pars aliqua pabuli est, quadrupedum causa sati: vt farrago. Absyrtus etiam πυρίνην γράσιν, id est, triticeam farraginem, equulis maximè probat: ea si non adsit, πρίνην, quam Eumelus ijs refert, post trimatum dari solitã. Hoc modo & secale farraginis genus est, quando videlicet pecudum iumentorumq; per hyemem pabulum efficitur. Recentiores roggam siliginem ferè interpretantur, qua in re quantum hallucinentur, satis ex ijs, quæ capite De tritico scripsimus, apertum est. Nam siligo candidius ac leuius triticum est, ac tritici, vt inquit Plinius, delitiæ, ex qua lautissimus panis & pistrinarum opera laudatissima fiunt, ac secale nigrum est, & ex eo panis ater, pauperum, non lautiorum, mensis ac cibis dicatus. In non dissimilem errorem lapsi videntur, qui rocken cum olyra conuenire autumant: olyra siquidem candida est, ac vtriculis multis continetur; secale verò præter quod nigrum est, glumis nullis implicatur. Ruellij coniectura plus verisimilitudinis habet, qui secalem à briza non longè dissidere credi scribit, atque inde putari nomẽ bizi panis in Galliæ vulgus manasse. Panis siquidem ex secali fit grauis, firmus, concoctu non facilis, qualem ex briza fieri Galenus tradit, & hunc nigrum ex secali panem; extrita litera r, pain biz Galli nuncupant: sic vt ab inuicem non dissidere existimari possint, nisi secalis granum nudum foret, brizæ verò glumis implicitum, quòd hæc inter se differre manifestè ostendit. Quòd verò brizæ semen glumis implicetur, ex his videtur colligendum: tum videlicet quòd eam typhæ persimilẽ Galenus scribat, quæ multiplici folliculo conditur: tum etiam quòd membranosam substantiam panis ex ea factus habeat, ex ipsorum nempe folliculorum admixtione, contra planè

Briza.

planè quàm secalinus, qui triticeo syncomisto mẽbranas ac furfures vel pauciores vel non plures habere comperitur. Porrò secale proximum inter frumenta à tritico triticeisq; seminibus locum habet: Panis ex eo factus, lentoris atque obstruentis naturæ nonnihil obtinet, difficulter concoquitur, ac ventriculo grauis est, præsertim si furfurum expers fuerit. Nam confusaneus, qui simul omnia recipit, ac ex tota farina concinnatus est, si probè coctus beneq; fermentatus fuerit, minus lentus est, non admodum ægrè conficitur, citòq; descendit, nondum tamen triticeo syncomisto par, quo grauior & concoctu difficilior etiamnum est. Alimentum autem corpori solidum, ac firmum præstat, nec mali succi, si ex bono frumento coctus fuerit; ex malo autem frumento & corrupto paratus, prauos & corruptos succos ingenerat, & diuturniores morbos procreat, veluti morbum, Germanis scorbuck aut scorbuyck dictum. Admiscetur huic non rarò triticũ, vt leuiorem gratioremq; panem efficiat, qui secalino puro minus grauis ac lentus est, & teneritudinem suam triticeo diutius retinet. Secale autem vt medicamentum, tritico in calefaciendo ac digerendo potentius est. Panis ex hoc aut fermentum, promptius ac citius abscessus maturant & rumpunt, quàm ex tritico facta. Farina confusanea, diuturniores capitis dolores lenit, in linteo capiti circumligata.

DE HORDEO. CAP. XVI.

CVLMO hordeum est, quàm triticum breuiori fragilioriq;, pluribus articulis geniculato, folio in stipula latiori, scabrioriq;, spica longarum, asperarum, mordaciumq; aristarum vallo munitur, ac in versus striata, ordinibus constat, subinde binis, aliâs ternis quaternisue, vt plurimũ,

Ex bibl. univ. Dorp.

vti Theophraſtus ait, ſenis, ſed, vt Tragus, etiam octonis. Spiſſior autem poſituq́ arctior eſt, quæ pluribus conſtruitur. Granum tenui oblonga palea includitur, radices ſubſunt frequentes tenuesq́. Hordeum autem (vt Plinius inquit) frugum omnium molliſsimum, atque ex omni frumento minus calamitoſum, quodq́ celerrimè reddit fertiliſsimumq́. Seritur (auctore Columella) ſoluta ſiccaq́ terra, & vel prævalida vel exili. Naſcitur paſsim, ac vniuerſæ familiare Europæ eſt: cùm autumno, tum frequentius Martio, Aprili, Maioq́ menſibus ſeritur. Græcis κριθὴ dicitur, Germani gerſten/ Belgæ gerſte/ Itali orzo, Galli orge nuncupant. In huius genere, quod pluribus verſibus ſpicatur, πολυσιχὸν recentiores appellant, ac Germani groſz gerſten. Quod ſex verſuum ἑξασιχὸν: Cantherinum hoc Columellæ eſt. Aliud duorum verſuum δισιχὸν, à Columella Galaticum, à Germanis kuter gerſtē klein gerſt, id eſt, exiguum ac paruum hordeum nominatur. Quod magnum & plenũ, ſpicamq́ gerit erectam, ἀχιλλεὶς κριθὴ, ab Hippocrate vocatur; ærugini id obnoxium eſt: quod verò incuruatur, ἐπόκριθυς; ab ærugine hoc minus infeſtatur. Ad hordei genus & reducendum, inquit Ruellius, putauerim, trimeſtre illud hordeum, quod Gallicè ſecourgeon dicitur, quòd rebus ad egeſtatem adductis, quum annonæ premit penuria, plebem alat, & à famis noxa vindicet. Seritur & in Gallia, quod mundum hordeum vocant, Ruellio eodem teſte: huius granum nudum eſt, ac ſponte gluma concidit, cætera hordeo ſimile, γυμνόκριθον ac nudum hordeũ, tale à Galeno, in lib. de aliment. facult. appellatur. Cæterum hordeum, vt Galenus in lib. de aliment. facultat. non eandem cum tritico facultatem habet. Siquidem triticum palam calefacit: hordeum verò non modò nõ calefacit, ſed quoquo modo ea vtare, ſiue panes ex eo fece-

Secourgeon.

γυμνόκριθον.

ris,

ris, vim quandam refrigerandi habere cernitur. Dissidet præterea à tritico succi specie, quam vtrumque ipsorum gignere consueuit. Siquidem triticum crassum & lentum est: hordeum autem tenuem, & nonnihil detersorium succum in nobis gignit. Panes hordeacei triticeis multò minus alunt, qui tamen ex præstantissimo hordeo conficiuntur, minus à triticeis in eo superantur: qui verò ex laxo & leui, panibus furfuraceis respondent. Panes autem ex hordeo eiusmodi citissimè per aluum subducuntur, quod reliquis non minimùm accidit, si triticeis eos conferas. Sunt autem non modò triticeis, verùm etiam olyrinis, & multò magis typhinis, friabiliores, nihil in se lentoris, vt illi, habentes. Ex quo perspicuum est, quod exiguum corpori præbent alimentum, & potissimum si facti ex peiore hordeo fuerint, ex quo Hippocrates ne ptisanam quidem fieri voluit: neque enim dum coquitur, succum copiosum ex seipso emittit. Laudatissimum autem quod candidum, vbi pinsitum est, apparet, nonnihilq; densitatis ac ponderis (quantum hordeo datum est) habet. Porrò quod totum plenum est, & circumscriptionem externam habet tensam, melius eo est, quod gracile est, ac rugosum. Hordeum primi est ordinis in exiccando & refrigerando, ait Galenus in lib. de facultat. simplic. habet etiam pauxillum absterſionis: paulò etiam plus desiccat, quàm farina fabacea, cui non insunt cortices. Hordeum, Dioscorides inquit, abstergit, vrinam cit, inflationem parit, stomacho aduersatur, œdemata concoquit. Farina hordeacea in mulsa aqua cum ficu decocta, inflammationes & œdemata discutit: duritias, cum pice resina & fimo columbarum concoquit: cum meliloto autem & papaueris calice, dolores finit, qui latus excruciant: aduersus intestinorum inflationes, cum lini semine, fænogræco & ruta imposita iuuat: strumas cum pice liquida, cera,

cera, oleo, & impubis pueri vrina, ad concoctionem perducit: cum myrto verò aut lentisco, aut malicorio, aut syluestribus pyris, aut rubo, alui profluuia sistit: podagricis inflammationibus cum cotoneis aut aceto prodest: decocta in acri aceto, modo quo ὠμὴ λύσις, & calida imposita, lepris medetur. Est autem ὠμὴ λύσις, Pelagonio auctore, mistura æqualis, fænigræci, seminis lini, & farinæ hordeaceæ. Cremor verò farinæ hordei ex aqua, aut cum pice & oleo decoctus, puri mouendo est: cum aceto subactus, itidem & cum pice, contra articulorũ fluxiones prodest. Habet præterea & hordeum multiplicem vsum, nam ex eo ptisana, polenta, maza, maltum & ceruisia conficiuntur, de quibus deinceps. ὠμὴ λύσις.

DE PTISANA. CAP. XVII.

PTISANA ἀπὸ τοῦ πτίσσειν dicitur, & nomen quidem communè omnium frumentorum à corticibus suis, διὰ τοῦ πτίσσειν, purgatorum, esse potest, sed propriè tamen & peculiariter non aliam, quàm hordeaceam ptisanam significat, quæ simpliciter ac citra adiectionem, πτισάνη nuncupatur. Nam si hoc modo, frumentorũ aliorum quorundam semina mundata, alicubi (quod tamẽ rarissimum) ptisanæ nominentur, frumenti appellatio coniungitur. Ita Hippocrates lib. περὶ παθῶν, & Dioscor. περὶ κριθῶν cap. πτισάνην πυρίνην, & ex oriza ptisanam Plinius, dixit: ad hordeaceæ nempe ptisanæ differentiam, propriè & simpliciter ptisanæ nominatæ. Est autem ptisana hæc aliud nihil, quàm hordei granum à membranis & corticibus suis mundatum & excorticatum. πτίσσειν, id est, macerare, tundendoq; expurgare hoc oportet, ac in sole siccare, deinde rursus πτίσσειν, rursusq; ad solem siccare. Quod autem tenue ex eo

decussum est, ipsi inspergendum; hoc enim ipsam conseruat, vti Didymus in geoponicis. Humectat autem & refrigerat ptisana, eduliumq; est (Hippocrates ait περὶ διαίτης ὀξέων νοσημάτων) in acutis morbis, reliquis omnibus frumentaceis præferendum. Nam viscositas eius leuis, continua, iucunda, lubrica & mediocriter humida: sitim minimè infert, & si quid ablui eget, probè abluit: non adstringit: non malè turbat: nec in ventre intumescit, quum saltem, vt decet (Galenus addit) fuerit parata: hoc est, quãdo in coctione, quàm plurimùm intumuerit, posteà igne lento, per multũ ocium in chylum fuerit redacta, acetum tunc ei admiscetur, quum planè intumuerit: vbi verò cocta exactè fuerit, sub edendi tempus, salem tenuem inijcere oportet. Oleum autem si initio statim adieceris, coctioni nihil nocueris, aliud tamen nihil miscendum, nisi velis anethi aut porri quippiam, idq; initio statim admiscere: hæc Galenus. Nostro tempore rarò aut nunquam, horum aliquod additur, sed sacharum ferè, & aqua è rosis albis stillatitia ei admiscentur; & subinde amygdala aliqua amara, vt palato gratior fiat: aut seminum melonum vel cucumeris nonnihil, præsertim quando impensius refrigerandũ, aut somnus ea conciliandus est. Admiscetur ei & nonnunquam amygdalarum dulcium χύλος, siue succus, (officinæ lac amygdalinum vocant) præsertim quum aluum liquidiorẽ cohibere vtile est. Fit item ex ptisana potus, quem officinæ ptisanam nominant, quum tamen nec ptisana, nec ptisanæ χύλος siue cremor sit, sed eius tantùm tenuius decoctum, ipsius substantiæ parum aut nihil retinens, quod ferè nõ ex sola ptisana, siue hordeo mundato, sed & ex glycyrrhiza, & vuis passis additis, decoquitur. Qua ratione parata potio vtilis est ijs qui inflammatione pulmonis, partiumq; respirationi deseruientiũ, vel renum vesicæq; exulceratione

ceratione aut inflammatione laborant. Plus alimenti (inquit Dioscorides) ptisana ob cremorem in decoctione redditum præbet, quàm polenta ex hordeo facta. Contra acrimonias atque arteriæ asperitates, exulcerationesq; pollet.

DE POLENTA. CAP. XVIII.

POLENTA hordei frixi farina est, quam Græci propriè ἄλφιτον nominant, quãquam subinde τὸ ἀλφίτου nomen, de omni alia præsertim rudiori farina, sed impropriè, dicatur. Pluribus hæc, Plinius ait, fit modis: Græci perfusum aqua hordeum siccant nocte vna, ac postero die frigũt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehementius tostum, rursus exigua aqua aspergant, siccentq; prius quàm molant: alij verò virentibus spicis decussum hordeum, recens purgant, madidumq; in pila tundunt, atq; in corbibus eluunt, ac siccatum sole rursus tundunt, & purgatum molunt. Galenus ex recẽti hordeo mediocriter frixo, laudatissimam fieri ait, atque ex hac maza præparari; deficienti autem recenti hordeo, nonnunquam & ex alijs ipsam confici, omnemq; rectè factam boni esse odoris, eam verò suaueolentissimã, quæ ex optimo & recenti hordeo, quod aristam nõdum habet siccam, est cõfecta. Exiguum autem corpori, vt Galenus quoq; tradit, polẽta alimentũ dat, & priuatis quidẽ ac ab omni exercitatione abstinẽtibus satis multũ; ijs verò qui quoquo modo exercentur, minus quàm satis est. Desiccat verò multò magis quàm hordeũ: aluum etiam (Dioscorides ait) cohibet, & inflammationes mitigat.

DE MAZA. CAP. XIX.

MAZA ex polenta humido aliquo permixta & subacta cõficitur. Et aliqua quidem, cum sola aqua subigitur;

aliæ verò, aut cum vino, aut cum oleo, aut cum melle, aut cum aliquot horũ permixtis. Cum aqua autem eam subigi, præter quod ex libro Hippocratis de dieta secundo satis euidens sit, testis quoque est Xenophon sexto παιδίας Cyri, vbi hic concione conuocata, milites suos ad aquæ potionem adhortatur, & à consuetis non admodũ recessuros ostendit. ἢ γὰρ ὅσις, φησὶ, ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμυγμένην ἀεὶ τὴν μάζαν ἐσθίει· ἢ ὅσις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον, id est, Etenim qui polenta victitat, mazam aqua permixtam edit; & qui pane vtitur, panem aqua subactum. Subigi verò mazam, & cum vino, ex Hippocratis libro de internis affectionibus apparet, vbi in hepatico morbo, cui suffocatio accedit, & similiter in coxendicum dolore, eam, quæ vino dulci subacta est, nõ edendam consulit. Idem mazam oleo & melle quàm maximè subactam, in typho quodam eodem libro exhibendam præcipit. Hesychius verò μάζαν interpretatur, polentam aqua & oleo permixtam. Et à principio, Athenæus ait, popularem cibum ex alphitis, mazam veteres vocarunt, ipsamq; præparare μάττειν dicebant, posteà verò necesarium victum, ob intemperantiam varietate distinguentes, studioseq; paulatim immutantes nomen ipsum mazæ in μάττυαν commutarunt, ita appellantes omnẽ cibum magnificum; ματτυάζειν verò ipsos cibos præparare dixerunt, atque inde fortasse, quæ ex amygdalis & sacharo placentæ conficiuntur, in officinis massepanes, hac ætate adhuc nominantur. Porrò maza, vt Galenus ait, panibus hordeaceis ægrius concoquitur, magisq; ventriculum flatu implet, in quo etiam si diutius manserit, turbationem excitat. Citius autem subducitur, si commixta diutius fuerit ac subacta. Quòd si mel quoque addatur, citiùs etiam ob id, ventrem ad excretionem incitabit.

DE

DE CRIMNO. CAP. XX.

CRIMNON, inquit Galenus in commentarijs libri secundi prædictionum Hippocratis, crassior polentæ pars appellatur, quæ grandiuscula effracto inuehitur hordeo, refugiens videlicet molæ exactiorem confractionem. Dioscorides, quem Galenus etiam in lib. de facultat. simplic. sequitur, non polentæ modo, sed & tritici, zeæ, ac olyræ siue anteæ tostorum, siue non tostorum crassiorem farinam κρίμνον appellat, crimni nomen ad rudiorem crassioremq; farinam, cuiusuis frumenti transferens. Solo molæ discrimine, ac trituræ modo à farina siue ἀλεύρῳ differt. ἄλευρον enim dicitur, quando granum in tenuissimas partes quàm exactissimè contritum est; κρίμνον verò rudior farina, quæ fragmenta maiuscula ipsorum granorum continet. πόλτον, id est, pultem ex eo faciunt, inquit Dioscorides, quæ abundè alit, facilè conficitur, & aluum vehementius astringit, si zea ex qua fit, prius torreatur. ἄλευρον.

DE MALTO SIVE BYNE. CAP. XXI.

MALTVM à recentioribus nuncupatum, ex hordeo quoque fit. Nam ipsum hordei granum est, primùm donec intumuerit aqua maceratum, quod deinde germen emisit, ac postremò cum ipsis germinibus siue enatis ligulis, tostum ac resiccatum est. Nostri **mout**/Germani **maltz**/ recentiores maltum voce à Germanis mutuata appellant. Aëtius Græcus medicus, hordeum hoc modo præparatum βύνην nominat. Ad beræ siue ceruisiæ decoctionem confi- Βύνη.
citur, & laudatissimum quidem Martio & Aprili mensibus. Qualitatem habet siccam quidem hordei intensiorem, frigidam verò multò remissiorem: nam ἐμπύρευμα quod

illi

illi ab assatione diutinaq3 tostione inhæret, siccitatem eius intendit, ac frigidam non solùm remittit, sed & qualitatem quandam calidam ei imprimit. Galenus lib. de aliment. facult. hordeum ait, quoquomodo quis eo vtatur, siue ptisanam coxerit, siue polentam fecerit, vim quandam refrigerantem retinere. verùm id de malto non videtur intelligendum, quod partim ipsa germinatione, partim diuturniore tostione, magis à natura sua receßit, quàm polenta, quæ vel ex crudo nondumq3 maturo hordeo, vel in aqua macerato tantùm, vt diximus, conficitur. Abstergit præterea & maltum hordeo potentius; minus lentoris habet, cùm quia farinæ minùs, siliquarum verò plus habeat, quàm crudum hordeum; tum ab inherente illi empyreumate, quod abstersionem coniunctam habet. Ventris torminibus alijsq3 similibus ex frigida causa doloribus, maltum subuenit, tostũ feruensq3 in sacculo appositum. Cataplasma ex bynes farina tumoribus hydropicorũ vtiliter, Aëtio teste, imponitur.

DE BERA SIVE CERVISIA. CAP. XXII.

BERA ex malto, & lupuli salictarij floribus modo, proportioneq3 certis, aquæ dulci permixtis, coquitur: & simplicißima quidem ac proprijßima talis est. Proxima, quæ triticũ, Zeam, aliásue fruges, vnà cum malto hordeaceo admittit. Quæ verò præter fruges, herbas, semina, flores, aromata, aut alia huiusmodi caput implentia, ac ebrietatem inducentia, à frugum natura aliena permixta habent, compositæ quædã beræ, siue ceruisiæ sunt, ac medicatæ, ab hordeacea triticeáue bera & sapore & qualitate dißidentes. Nominant autem huiusmodi ex frugibus potum cùm Germani omnes, tum Britanni reliquæq3 Septentrioni

subiacentes gentes, communi quidem ac patria voce, Biere siue Bere/Latina autem passim ceruisiam. Veteres verò ex hordeo potum varijs nominibus appellarunt: & οἶνον quidem κρίθινον, id est, vinum hordeaceum omnem ex hordeo compositum Græci. Eundem Aristoteles, Athenæo teste, πῖνον dixit: alij βρύτον: veluti Sophocles in Triptolemo, & Hecateus in Europæ periodo, vbi Pæonas, βρύτον ait bibere, ex hordeo; παραβλῆν verò ex milio & conyza. Hellanicus tamẽ non solùm ex hordeo, sed & ex radicibus fieri βρύτον asserit: Bibunt, inquit, ex radicibus βρύτον, veluti Thraces ex hordeo. Aegyptij hordeaceã potionẽ, ζῦθον siue ζῆθον, Theophrastus ait, appellant. Idem testatur Plinius lib. XXII. Ex frugibus, inquit, potus, zythum in Aegypto, celia & ceria in Hispania, ceruisia & plura genera in Gallia, alijsq3 prouincijs. Quos lib. XIIII. nominibus quidem alijs, sed ratione eadem confici tradit. Diodorus Siculus, zythũ non in Aegypto solùm, sed & in Galatia quoq; fieri affirmat. Tanta est (inquit de Galatia scribens) aëris frigiditas, vt neque vinum ea regio, neque oleum, producat; quare coacti homines potum sibi ex hordeo componunt, quem appellant Zythum. Dioscorides vnum hordeacei potus genus zythum: alterum curmi nominat. Simeon Zethij ex posterioris ætatis Græcis, huiusmodi potionem Arabico nomine, φούκαν vocat, alij φουκάδιον, siue φουκάδιον: Arabibus tamen, phoucas non ex hordeo tantùm potus est, sed etiam, veluti Rhasis scriptum reliquit, ex pane heueri, hoc est, similagineo, mentha, ac apio compositus: ac, vt Hali Abbas testatur, quædam etiam phoucas, ex pigmentis, aut ex malorum punicorum succo conficitur. Hæc autem omnia siue similia sint genera, diuersis appellata nominibus, siue proprietate aliqua discrepantia, cum bera siue ceruisia nostra in eo conuenire possunt, quod ex hordeo, ac frugibus

gibus componantur, præparationis tamen modo, vel alia qualitate aliqua ab ea fortasse differunt. Nam si zythum, vt Galenus ait, lib. de facultat. simplic. medicament. ex putredine proueniat, aut ex frugibus fiat aqua madefactis, donec resoluantur in liquorem vino similem, veluti Hermolaus Barbarus in corollarijs scribit: ac acre maliq3 succi sit: renes & neruos tentet, quæ à Dioscoride ac Galeno quoque ei attribuuntur, cum bera siue ceruisia nostra nequaquam conuenire potest. Nam bera ex fruge non fit putrescente, multò minus ex ea in liquorem resoluta, sed ex hordeaceo malto, vt diximus, coquitur, ab omni putredine asseruato. Est & bera per se suauis, dulcis; ac boni omnino succi. Quæ certè beram a zytho, cum conficiendi modo, tum facultate dissidere ostendunt. Sin autem zythum non eo, quo Galenus, aut Hermolaus tradunt, conficitur modo, sed ex hordeo ac tritico fiat leuiter tantum putrefactis, ac à natura sua commutatis, vt Theophrastus scribit, zythum & bera simillima sunt. Nam hordeum in maltum transiens, leuiter quodammodo computrescit & à natura sua recedit. Verùm tunc Galenus, Dioscorides, & qui deinceps eorum sententiam ac doctrinam insequuti sunt, minus rectè zythi facultates cognouisse videbuntur. Propter leuem hanc etenim putrefactionem siue mutationem, hordeum, aut ex eo potus, mali succi statim fieri non potest, non minus quàm polenta, quæ ex non recenti hordeo, sed ex maturo & sicco in aqua macerato conficitur. Siquidem & tũc leuiter quodammodo hordeum cõputrescit, humoremq3 alienum imbibit, veluti dum maltum futurum est. Polentam tamen hanc ob causam, neque Galenus ipse, neque veterum quisquam, mali succi fore asseruit, sed contra omnem boni odoris, suaueolentemq3 esse, sicuti & maltum ritè confectum est: Zytum autem, siue ζῦθος, ex hordeo & tritico confici

fici leuiter putrefactis, Theophrastus lib. de causis sexto, vbi de saporibus agit, his verbis tradidit. Nonnulli verò, ait, naturam commutantes & leuiter putrefacientes, in succos cogimus, ad bibendum idoneos, veluti qui vinum ex hordeo ac tritico conficiunt, quod in Aegypto ζῦθος appellatur. Cæterũ vt ad temperiem beræ veniamus, pendet ea ex qualitatibus eorum, ex quibus componitur. At materies eius, vt diximus, sunt, aqua, maltum hordeaceum, subinde triticũ aut Zea, & lupuli salictarij flores. Aqua quidem simplex cuiusmodi ad beræ decoctionem sumitur, frigida est & humida: maltum cum exigua caliditate resiccat & abstergit: triticum ac Zea temperatè calida siccaq3 sunt: lupuli flores secundo ordine calefaciunt, resiccantq3, caput tentant, vrinas mouent, abstergendi quoq; ac aperiendi potentia præditi. Faciunt hi ad beræ cum saporem, tum diuturnitatem; fruges verò alimenti materiam subministrant. Ex horum autem varia & inæquali mistura, diuersa berarum genera, dissimilibus qualitatibus prædita fiũt. Tenues quædam, potentes aliæ, rubicundæ siue nigræ hæ, candidæ illæ, amaræ pleræque, dulciores nonnullæ. Quæ frugum plurimum admiserunt, potentiores sunt: quæ minus tenuiores: minimum tenuissimæ. Ex hordeaceo malto, diutius tosto, rubicundæ; & præsertim, si diuturnior decoctio accesserit: præcipua autem parte ex zea ac tritico confectæ candidæ sunt, senescentesq3 tenue & aquosum vinum substantiæ tenuitate quodammodo referunt: amariores caputq3 citius tentantes, lupuli flores copiosius incocti efficiunt; dulciores eorum parsimonia. fruges enim ex se dulcedinem conferunt. Inter has tenuissima, frigida quidem est & humida superante in ea aquæ qualitate ac substantia, non tamen omnis caliditatis expers. Potentiores caloris plus habent, cuius etiam vi atque potentia, in vasa conditæ non secus ac mustum fluctuant

fluctuant ac efferuescunt, minus tamen quàm mediocre vinum calidæ, à quo non solùm temperamenti caliditate, sed & tenuitate substantiæ superantur. Calefactio siquidem beræ clemens mitisq; est. Alimentum autem præstant illæ quidem exiguum, aut nullum; hæ verò copiosius; copiosissimum crassæ & rubicundæ: omnes probi succi, si ex bonis frugibus & benè decoctæ fuerint. Crassiores circa præcordia aliquantisper hærent, tardeq; descendunt: candidæ, tenuiores & citius digeruntur: amaræ, absterſione aluum leniunt: mediæ, medio se modo habent. Compositæ beræ, quæ videlicet præter fruges ac lupulum, & alias quasdam herbas, vel flores, semina, fructus, aromata, similiáue recipiunt, pro qualitate eorum quæ admiscentur, varias qualitates ac facultates obtinent, subinde etiam noxias. Recens bera quæ nondum subsedit, non secus ac mustum, vitia complura gignit: inflationem parit, aluum conturbat, calculum procreat, ac vrinæ sæpenumerò stillicidium excitat: foris tamen admota, neruosarum partium dolores sopit, si dulci calenteq; ea foueantur: præstat ad hoc recentissima & cui nondum lupulus incoctus est, ac inter omnes potentior. Acida neruos & renes tentat, ventriculum conturbat, ac vitiosum in corpore succũ gignit. Acetum quod ex bera conficitur, vini aceto minus acre, minusq; potens est, nec partium adeò tenuium.

DE MILIO. CAP. XXIII.

MILIVM *multiplici fruticat culmo, geniculato: folia habet ampla, harundinacea, summo caule, non spicam sed effusam promit iubam, siue φόβην, deorsum reflexam, flaui vt plurimùm coloris, subinde nigricantem, in qua semen gignitur paruum, durum, splendensq;, paucis tenuibus tunicis conuestitum, à quibus facillimè excidit: radice nititur*

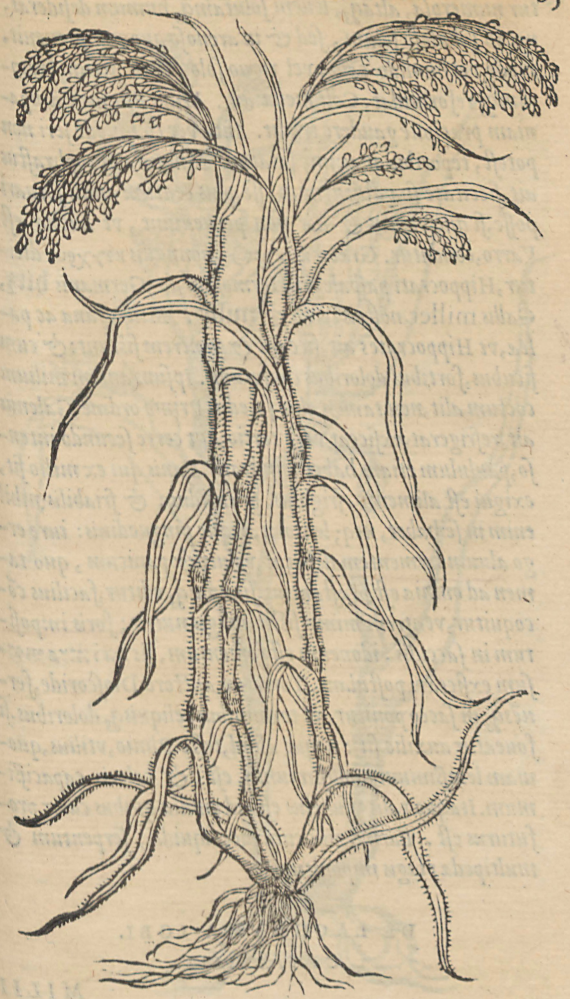

tur numerosa, altaq3, leuem solutamq3 humum desiderat, nec in sabuloso solùm, sed & in arenoso quoque prouenit, modo vel humido cælo, vel riguo solo: nam siccum cretosumq3 reformidat, Columella ait. Milio Plinius Campaniam præcipuè gaudere tradit. Ante ver commodè seri non potest, teporibus maximè lætatur. Milium, Theophrastus ait, siccitate sua diuturnum esse, plus centum annis seruari posse, si quo ventus & aër non perueniunt, vt auctor est Varro, condatur. Græcis κέγχρος, nonnullis κεγχρὺς dicitur, Hippocrati passale, vt Hermolaus ait, Germanis hirz, Gallis millet, nostris hirs & milie. Milij grana ac paleæ, vt Hippocrates ait, siccant & ventrem sistunt: & cum ficubus, fortibus doloribus conferunt. Ipsum autem milium coctum alit, non tamen aluo secedit. Primo ordine, Galenus ait, refrigerat, exsiccat verò tertio, aut certè secundo intenso, paululum etiam habet tenuitatis. Panis qui ex milio fit, exigui est alimenti, frigidus, præaridus, & friabilis; nihil enim in se habet, neq; lentoris, neque pinguedinis: iure ergo aluum humentem desiccat, veluti & panicum, quo tamen ad omnia est præstantius, suauiusq3 editur, facilius cõcoquitur, ventrem minus sistit, magis nutrit: foris impositum in sacculis, idoneum est fomentum, ijs qui [illegible] sum exsiccari postulant. Torretur, auctore Dioscoride, seruẽsq3 in sacco ponitur, vt torminibus reliquisq3 doloribus, si foueatur auxilio sit: neque aliud, teste Plinio, vtilius, quoniam leuissimum mollissimumq3 est, & caloris capacissimum. Itaque talis vsus eius est, ad omnia quibus calor profuturus est. Farina eius cum pice liquida, serpentum & multipedæ plagis imponitur.

DE LACHRYMA IOBI. CAP. XXIIII.

MILII

MILII *generi asscribitur & quam lachrymam Iobi recentiores nominant, arundinaceæ quoque naturæ* φύτον: *folia habet longa, lata, & arundinacea; culmos crassos, geniculatos; ex quorum superioribus geniculis duo, tres, aut plures, exeunt pediculi, & in singulis semina singula, dura, rotunda, ochris maiora, à quibus dependent quædam veluti spicæ inanes & muticæ: radices in fibras multas diuidũtur. In hortis Italiæ, Galliæ, ac subinde etiam Belgij seritur; peregrinum siquidem est, & aliunde illatum: nonnulli lithospermi speciem faciunt, propter seminis duritiem, toto tamẽ genere à Dioscoridis lithospermo differt. Itali* lachry mam Iobi *appellant: posset fortasse non ineptè arundo lithospermos nuncupari, vt Gesnerus ait: vsum habet nullũ, nisi quod mulierculæ, seminibus istis filo traiectis, sphærulas precatorias inde conficiant.*

DE PANICO. CAP. XXV.

PANICVM *milij similitudine culmis prodit compluribus, intus farctis, multis articulis geniculatis, ac sensim extenuatis: folia ei arundinacea sunt, multò quàm tritici latiora: spicam siue paniculam fert oblongã, crassam, prædensam, ex multis coaceruatam & compactam granis rotundis, duris, splendentibus, folliculis quibusdam intectis, colore subluteis, milio similibus, sed minoribus. Radice nititur fibrosa & valida. Seritur simili, quo milium, solo: calidis & siccis regionibus libentius nascitur: ex vernalium frugum numero est, quæ teporibus gaudent: nimia aquatione folium dimittit, vti & milium: sed validius, ait Theophrastus, milium, dulcius panicum ac infirmius: consummatur celerrimè & reseruari egregiè potest. Græcus* ἕλυμος *dicitur, nonnullis* μελίνη, *aut* μελίνος. *Diocles medicus mel frugũ appellauit. Germani* heydelpfenich/ *aut* pfenich; *Galli*

Galli panic; *Latini à panicula, nomen panico dedere. Ruellius panicum ab Italis* melicam *nuncupari refert, Matthiolus autem melicam ſorghum nominat. Errandi occaſionem præbuiſſe videtur Ruellio, nominis melicæ cum* μελίνης, *ſiue* μελίνου, *vicinitas; quæ fecit vt panicũ & ſorghum inter ſe confuderit, & melicæ deſcriptionem cum panici miſcuerit. Panicum autem facultate pauci nutrimenti eſt, & exſiccatoria, auctore Galeno: ſiſtit quoq; ventris fluxus ceu milium, in lacte caprino decoctum (addit Plinius) & bis die hauſtum. Si verò foris illinatur, exſiccat atq; refrigerat. Panis, qui ex panico fit, vt & is, qui ex milio, exigui eſt alimenti, frigidus, præaridus, friabilis, nihil in ſe habens neque lentoris, neque pinguedinis; quare & aluum humentem deſiccat.*

DE MELICA SIVE SORGHO. CAP. XXVI.

MELICA *tribus, quatuor, aut pluribus aſſurgit culmis, harundinaceis, præaltis, ſeptem, octo, ſubinde decem, pedũ altitudine vel ampliori, nouem articulis vt plurimùm geniculatis, medulla candida farctis; foliis è ſingulis geniculis cubito longioribus, trium quatuorue digitorum latitudine: iuba dodrantali aut longiori, milij craſſiore, erecta, non dependente: grano multò quàm milij maiore, ac lentis ferè magnitudine, aliâs in ruſſo, aliâs plenius nigricante: radicibus nititur fibroſis, multis ac validis. Tota planta harundinem refert: culmi & ſpica, ſemine matureſcente rubeſcunt. Solum amat pingue & humidum, ex æſtiuis ſementibus eſt: autumno matureſcit: gignitur in Italia, Hiſpania, ac alijs calidioribus regionibus. Ab Inſubribus* melegua, *&* melega, *Latinè melica, in Hetruria* ſaggina, *alijs Italiæ*

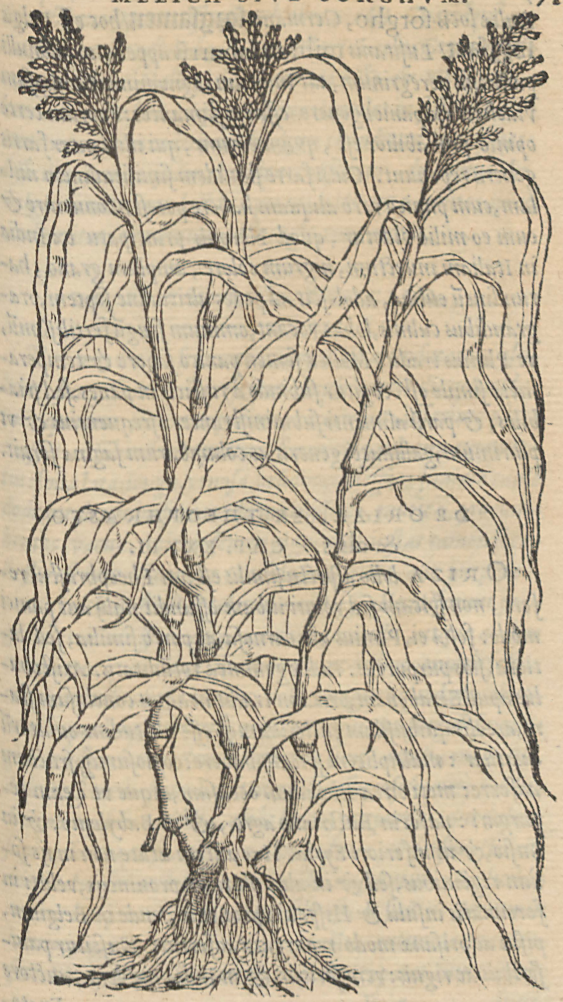

Italiæ locis sorgho, *Germanis* **sorgsamen**/*hoc est Belgis* **sorgsaet**/ *Lusitanis* milium saburrũ *appellatur: nõnulli panicum peregrinum, aut Indicum cognominant, idipsum videlicet ex panici genere esse existimantes: quorum certè opinio probabilior est, quàm eorum, qui illud inter farris genera reponunt. Cum farre siquidem similitudinem nullam, cum panico verò aliquam habere potest. Conuenire & cum eo milio videtur, quod Neronis principatu ex India in Italiam inuectum, nigrum colore, amplum grano, harundineũ culmo, adolescit ad pedes altitudine septem, prægrandibus culmis, lobas vocant, omnium frugũ fertilissimũ, vt Plinius tradit. Melicæ semen panico sapore & temperamẽto simile est. cogitur subinde à rusticis in panes, sed friabiles, & parũ alimenti submini strantes: frequentius & vt plurimùm, gallinacei generis ac columbarum saginæ seruit.*

DE ORIZA, EX THEOPHRASTO & alijs. CAP. XXVII.

ORIZA *lolio aspectu similis est, vti Theophrastus refert, non spicam sed veluti iubam effundit milij aut panici modo: folia ei, Plinius ait, carnosa, ac porro similia, sed latiora. flos purpureus: radix gemmeæ rotũditatis. Aristobulus apud Strabonem, orizam tradit in aquis conclusam stare, areolis quibusdam factis: eamq; esse altitudine cubitorũ quatuor: multiplicem spicam habere: copiosumq; fructum adferre: meti circa Pleiadum occasum, atque vt ζeam repurgari: nasci in Bactriano agro, & in Babylonio, & in Susio, & in inferiori Syria. Hac autem ætate non in ijs solùm regionibus, sed & in alijs plurimis prouincijs, veluti in fortunatis insulis & Hispania prouenit, vnde in Belgium, pista ac ptisanæ modo repurgata adfertur. Nascitur palustribus ac riguis: vere seritur, & in India quidem, auctore Eratosthene, quum æstuis imbribus madet. Græcὸρυζαν, aut, vt Theophrastus, ὄρυζον appellant. Latini Græcam vocem retinent, Galli* riz, *Germani* **riis** & **rijs** *nominant. Semine hoc, inquit Galenus, omnes in sistenda aluo vtuntur, ipsum eodem modo, quo chondrum coquentes: difficilius tamen quàm chondrus conficitur, & minus alit. Belgæ orizam cum lacte coquunt, edulium parantes, quod mediocriter cum aluum adstringit, tum nutrit.*

DE FRVMENTO TVRCICO, CAP. XXVIII.

TVRCICO *frumento culmus est arundinaceus, solidus, fungosa medulla refertus, multis articulis geniculatus, quinum senúmue pedum proceritate, inferiore parte crassus, ac subinde purpureus, superiori paulatim extenuatus: folia lata, longa, venosa, arũdinacea: spicæ summo caule dodrantales, iubæ ferè modo multiplices, muticæ, procumbentes, vacuæ, nullum semen gignentes, instar tamen secalis floreſcentes, flore aut candido, aut luteo, aut purpureo, prout videlicet fructus coloratus erit; fructum ferunt prægrandes veluti spicæ, quæ ex culmi geniculis, atque ab vno culmo tres quatuórue, alterno exeunt ordine, multis foliaceis ac membranosis tunicis, veluti vagina quadam, obuolutæ, è qua longi tenuesq; capilli prominent, singuli singulis granis adhærentes. Semina magna sunt, eruiliæ magnitudine, qua mediastino hærẽt angulosa, superficie verò rotunda: colore aliâs candida, aliâs lutea, purpurea, aut rubra; sapore dulcia ac suauia: quæ in ordines ac versus octo aut decem digesta arctissimè coniuncta, nascuntur. Radicibus nititur hoc frumentum multis, fibrosis ac firmis. Seritur in hortis, idq; Martio aut Aprili: fructus autumno matureſcit. Ex Asia, quæ Turcorum Imperatori paret, inuectũ creditur,*

ditur, atque inde Turcico frumento nomen. Germani Türkisch korn/ Belgæ Turx coren / Galli blé de Turquie appellant. Valerius Cordus triticũ nominat Bactrianum, sed ratione aut occasione non optima: nam præter quod cum tritico nostro similitudinem nullam habeat, cum eo etiã, quod à Plinio in Bactris nasci proditur, nequaquã conuenit. Scribit enim in Bactris Plinius grana tantæ magnitudinis fieri, vt singula spicas nostras æquent, à qua magnitudine Turcici frumenti granum longissimè abest. Extat etiam apud Strabonem, lib. XV. Bosmori mentio, qui, Eratosthene teste, in Bactriano quoque ac Babylonio agro, ijsdem quibus oriza locis nascitur. Est hoc frumenti genus, quod in veneratione esse, Onesicritus tradit, tritico minus: inter amnes prouenit, excussumq; areis protinus torretur. Iureiurando etenim adiguntur messores, non asportaturos se inde, priusquàm coxerint, ne semẽ in alias terras exportari possit. Huic Bosmoro frumentũ istud etiam parum simile, quum semen eius triticeo dissimile & maius sit. Quam ob causam, quum duo hæc apud veteres solùm reperiantur, quæ Bactriani tritici nomine appellari posse videntur, atq; his ipsis frumentum Turcicum dissimile sit, nõ triticũ Bactrianum, sed nouo tritici Turcici nomine potiùs nuncupandum, donec vetus eius nomen Oedipus aliquis demõstrarit, qui à veteribus alicubi descriptum, aut cognitum fuisse, persuadere queat. Cæterùm in nutriendo frumentũ istud Turcicum, triticeis omnibus, ipsoq; non solùm secali, sed & hordeo longè est inferius. Panis ex eo apparatus mediocriter quidem candidus est, absque furfuribus cõcinnatus, sed durus ac siccus, veluti biscoctus, nihilq; lentoris habẽs. Concoctu eas ob causas difficilis, corporiq; nullũ aut omnino exiguum alimentũ præbens: tardè descendens, ac aluum constringens, veluti ex milio, aut panico factus.

Bactrianum triticum.

Βόσμορος.

DE

DE PHALARIDE. CAP. XXIX.

PHALARIS *culmos tres, aut quatuor promit, cubitales, geniculatos, zeæ aut tritici culmis minores: folia item similia, sed minora quoque: spicas breues turbinatas, exiguis squamis candicantibus compactas, è quibus flores candiduli, à breuibus staminibus dependent: semen deinde inter eas gignitur, splendidum candidumq́, vti milium, maius oblongum, lini semini forma ac magnitudine, aut vt Plinius ait, sesamæ simile. Peregrinum hoc semen Belgio est; infertur autem ex Hispania ac fortunatis insulis. Seritur vere, sub finem æstatis hîc matureſcit: Græcis pariter ac Latinis φαλαρὶς dicitur, Galeno φαλληὶς: nostri* **Canarie saet**/*hoc est, Canariense semen appellant, à fortunatis nimirum insulis, quarum vna Ptolomæo Canaria nominatur. Succus & semen ad vesicæ cruciatus vtiliter bibi, Galenus ait, creduntur. Pharmacopæi plerique, deficiente milio, eo in fomentis non infeliciter subinde vtuntur. In siccis siquidem fomentis, milij vsum habet, ac eius succedaneum est.*

DE AVENA. CAP. XXX.

CVLMO *geniculato, folioq́, triticum ac zeam auena imitatur, in cacumine veluti iubam emittit, ex qua paruulæ veluti bipedes locustæ dependent, in quibus semen oblongum, superiori parte, exiguis capillis hirsutum, ac glumis inuolutum, conditur. Radicibus nititur copiosis, à quibus plurimis dispargitur culmis. Loca amat rigua, vere sata, sub finem æstatis matureſcit: à Græcis βρῶμος ἢ βρόμος dicitur, Germanis* **habern**, *Brabantis* **hauere**/ *Gallis* auoine. *Est verò & βρῶμος cognomento πόα, ex frugum vitijs, de qua infrà. Iam & auena quædam est, cuius*

cuius ſemen nudum nullis glumis implicatur, aliâs vulgari auenæ per omnia ſimilis: nudam auenam quis nuncupauerit. Auena autem, vt Galenus ait, iumentorum eſt alimentum, non hominum: niſi vtique aliquando extrema fame, ad panes ex ea conficiendos compellantur. Panis qui ex ea fit eſt inſuauis, non tamen aluum aut ſiſtit aut proritat, ſed, quod ad illud ſaltem pertinet, medium locum obtinet. Vt medicamentum verò, ſimilem hordeo vim habet. nam cataplaſmatis modo impoſita deſiccat, & mediocriter ac ſine morſu digerit: temperiem autem habet paulò frigidiorem; nonnihil etiam aſtrictionis obtinet, vt ad ventris profluuia iuuet. Pulte huius, Dioſcoride auctore, aluus ſiſtitur, & prodeſt eius in ſorbitione tuſſientibus ſuccus. Auenæ farinam, in aceto coctam, tollere næuos Plinius præterea tradit.

DE FEGOPYRO. CAP. XXXI.

In frumentaceorũ numero fegopyrum quoq; eſſe videtur, ſubinde enim cogente neceſsitate, panis ex eo, aut cum eo conficitur: habet id culmos rotundos, leues, ſtriatos, rubicundos: in plures alas diuiſos: folia hederæ molliora minoraq3, ſemydæ proxima: flores paruos, candidos, racemoſos. ſemina ſordido colore nigricantia, triangularia, ſimilacis nigræ (malocociſſum veteres nominant) ſimilia, ſed paululum maiora: radicibus nititur paruis, ac fibroſis. Naſcitur qualicumque ſolo, neque vllum quantumuis aridum, macrumq3 reſpuit; gaudet imbribus; citò prouenit; celeriter matureſcit. Seritur Martio aut Aprili, ac non rarò autumno, pabuli cauſa. Pleriſque Germaniæ locis & Brabanticæ Campaniæ vulgare, Italiæ etiam non incognitum. Tridentina rura formentone, Foroiulienſia ſaracino, vt teſtis Matthio-

Matthiolus, nominãt: Germani superiores **heydenkorn**, inferiores **bockweydt** aut **buckenweydt**/ quæ hirci aut fagi triticum sonant, Græcè τραγόπυρον aut φυγόπυρον, Latinè fagotriticum dixeris: à seminis figura, quod faginam glandem, forma triquetra & colore sordido, quodammodo refert, licèt quantitate multò minus. Apud veteres nullum nomen habet: nam ocymum quidem non est, siue illud Dioscoridis, siue alterum Varronis & Columellæ. Ocymum siquidem Dioscoridis, aut vt plerique ozimon, herba est odorata, quam nostra ætas basilicum nominat. Et Varronis ac aliorum rei rusticæ Latinorum scriptorum ocymum, non alicuius herbæ genus, sed pabuli nomen est, ex segetibus videlicet, ac leguminibus, veluti Varro lib. II. cap. XXXI. de ocymo scribens, testatur. Id genus pabuli sunt, inquit, segetes virides sectæ antequam siliquas ferant. Item & Plinius lib. XVIII. cap. XVI. Apud antiquos, ait, erat pabuli genus, quod Cato ocymum vocat, quo ciebant (exemplaria pleraque minus bene, sistebant, habent) aluum bubus, id erat è pabulis, segete viridi dissecta antequam gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decem, viciæ duos, tantundem & eruiliæ in iugero autũno misceri & seri solitos, melius & auena græca, cui nõ cadit semen admixta: hoc vocitãtum ocymum, boũq; causa seri solitum, Varro appellatum à celeritate proueniendi ait. Ex quibus sanè euidentissimum est, fegopyron propriè ocymum non esse, sed frugem nouam, veteribus vel non cognitam, vel non vsitatam, vel neglectam. Cæterum fegopyron tritico quidem, secali ac hordeo minus nutrit, plus tamen quàm milium aut panicum. Pulmentaria ac placentæ quæ ex eius farina conficiuntur, facilè concoquuntur, citò descendunt, alimentumq; corpori adferũt, exiguum quidem, non tamen malum aut vitiosum. Panis

Ocymum.

Plinij locus emendatus.

qui ex eo aliquando, cogente annonæ penuria, coquitur, aut farinam eius admixtam habet, humidus est, citiusq; descēdit, ac flatulenti plus obtinet, quàm ex secale coctus. Herbam viridem priusquam semen maturuerit, boues iumentaq; pascuntur. Semine gallinaceum genus pastum citissimè pingueſcit.

DE BONA SIVE FASELO MAIORE. CAP. XXXII.

MAIOR *bona culmo siue scapo exit quadrangulari, glabro, inani, nullis geniculis interſepto, longo & erecto, qui vbi quidem denſe seritur, pedamentis aut adminiculis quibus sustentetur non eget: vbi verò seorsim, facilè in terram collabitur; folia ex interuallis promit oblonga, ex pluribus vni costæ siue pediculo adnatis composita, quorum singularia subpinguia sunt, venosa, glabra, rotundis longiora: flores spicati sunt, forma oblongi, colore aut candidi lituris nigris conspicui, aut ex purpura nigreſcētes: hos succedunt siliquæ longæ, crassæ, carnosæ, inferiori parte tenuiores, interius quodam veluti candido tomento aut mollibus floccis lanosæ & hirsutæ, quæ ante maturitatem virent, post verò sicciores factæ, nigræ sunt ac duriuſculæ, veluti & geniſtæ siliquæ, longiores tamen maioresq;. In quibus fructus tres, quatuor, aut quinque, rarò plures, oblongi, lati, compreſsi, humani ferè vnguis similitudine, magni & semidrachmæ sæpenumerò pondo, vt plurimùm candidi, subinde ex rubicundo colore purpuraſcentes, qui ſuperiori sua parte oblongum nigrum veluti vmbilicum habent. Putamen huius denſum est, interior pars reſiccata dura solidaq;, in duas partes facilè finditur, & ab vno latere germinationis principium euidens habet, veluti & ochri, piſa, ciceres,*

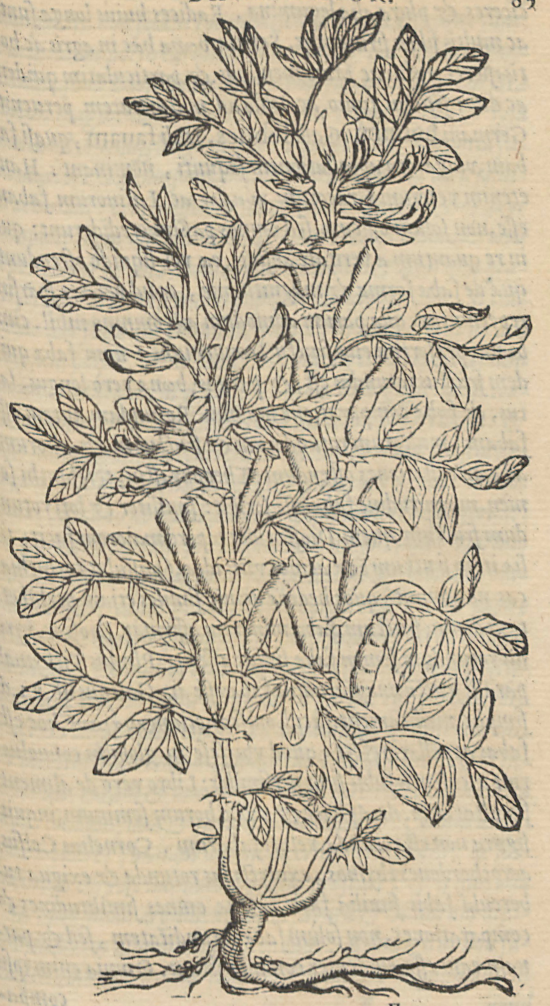

ciceres, & plura alia legumina. Radices huius longæ sunt, ac multis fibris firmantur. Seritur bœna hæc in agris ac hortis: floret Aprili ac Maio mensibus. & particulatim quidem ac diu: fructus Iunio ac Iulio ad maturitatem peruenit. Germani **boonen**/ Galli febues, Itali fauam, quasi fabam, vulgarem appellationem sequuti, nominant. Hanc etenim veterum Græcorum κύαμον ac Latinorum fabam esse, non solùm officinæ, sed omnes passim crediderunt: quæ in re quantum à veritate absint, ea vel liquidò ostendunt, quæ de fabæ forma & magnitudine, apud veteres sparsim reperiuntur, quæ parum admodum aut omnino nihil, cum bœna, præsertim eius fructu, conueniunt: nam fabæ quidem fructus rotundus est, & paruus; bœnæ verò longus, latus, & fabæ comparatione magnus. Rotundam autem esse fabam, multorum rotundorum & fructuum & aliorum, ad eam collationes ostendunt. Theophrastus, terebinthi semen, magnitudine fabæ esse scribit: similiter & loti rotundum fructum, quem Dioscorides pipere maiorem facit: tiliæ item fructum, & acinos vitis ideæ, (passulas corinthiacas nominant) quos hederæ acinis similes etiam perhibet: taxi deniq; fructum, faba minorem affirmat. Dioscor. xyridis rotundum semen fabæ simile asserit. Plinius Tithymali paralij fructũ, magnitudine fabæ esse ait. Galenus lib. xi. de simplic. medicament. facul. oniscos; etiam κυάμους, hoc est, fabas appellari refert, quod vbi sese in globum conuoluerint, esculentis fabis sunt persimiles: Libro verò de aliment. facultat. cap. de Aphace & vicia, horum seminum, inquit, figura non est rotunda, veluti fabarum. Cornelius Celsus, acrochordones thymos, eximyctidas rotunda & exigua tubercula fabis similia facit. Quæ omnes similitudines & comparationes, non solùm fabæ rotunditatem, sed & paruam eam esse, euidenter commonstrant. Omnia enim ipsis compa-

comparata non solum rotunda, sed & exigua quoque sunt. Paruitatem porrò earum, præter illa, & hoc similiter confirmat, quod Dioscorides Aegyptiam fabam, vulgarem Græcorum magnitudine superare tradat: quæ tamen & ipsa parua est, bœnaq; longè minor. Pendet enim Aegyptia faba, auctore Galeno, semiobolum tantum. bœna verò semidrachmam (vti scripsimus) id est, obolos integros tres, sæpe complet. Idem ostendunt, quæ apud veteres nonnullis locis reperiuntur & alia, veluti apud Galenum & alios eius ætatis scriptores, huiusce modi capituli alicuius titulus: Si calculus aut faba aut consimile quippiã in auditorium meatũ illapsum fuerit. Item quod Lucianus in ἐνυπνίῳ Mycillum adducat adijcientem gallo, quòd fabas sublegisset: ac in Icaromenippo formicam fingat fabæ tunicam apportãtem: & alia similia, passim occurrentia: sicuti & quod Aristoteles libro de animalium historia sexto, pullorum gallinaceorum oculos, decimo ab incubitu die, fabis maiores esse scribit, qui tamen in exclusis, non admodum magni sunt. Decimo iam die, inquit, pullus totus perspicuus est, & membra omnia patent: caput grandius toto corpore est: oculi capite grandiores hærent, quippe qui fabis maiores per id tempus emineant. Ex quibus omnibus euidentissimum manifestissimumq;, veras fabas rotundas ac paruas esse; bœnæ verò fructum longè maiorem, & ea de causa, ab ijs differentem, Vt interim prætereamus, fabam substantiã habere, vti Galenus ait, raram & laxam: bœnam verò resiccatam cornu modo solidam; iam & fabam, eodem auctore, minus alere, quàm ciceres, bœnam autem ciceribus gratiorem, ac alimentum corpori humano copiosius præstare: & si quæ alia sunt huiusmodi argumenta, quæ fabarũ & bœnarum dissimilitudinem aliquo modo ostendunt. Bœna igitur non faba, sed omnino alterius nominis legumen. Quum autem

apud veteres nullum aliud reperiatur, quod bωnæ similius esse queat, quàm faselus, bωnam eandem cũ faselo esse consequi videtur: quem Græcorum complurimi φασήλον, Dioscorides φασίολον, Simeon Sethÿ φασούλον nominauit. Habet enim in primis bωna, fructum dolichis forma similem, at maiorem, quæ maior est, cuiusmodi faseli esse dolichus innuit, diminutiua voce, à similitudine faseli, φασέολ& nuncupatus. Iam & bωna alta proceraq3 est, qualem faselum esse Columella testatur lib. x.

Et grauis at triplici consurgit longa faselus.

Vulgarem item olim per Italiam fuisse faselum, ex libris Columellæ, Palladÿ, Vergilÿ notissimum est, sationis enim eius & tempus & modus in his docetur: bωna verò hac ætate nihil familiarius. His accedit quod minoris bωnæ fructus, sparti fruticis, siue spartÿ, lobum magnitudine, ac forma, & non raro colore, proximè referat: at spartÿ λοβοὺς ὥσπερ φασήλους ἢ φασόλους, Dioscorides tradit, id est, lobos veluti phasiolos. Est autẽ spartum nõ quæ genista appellatur, siue illa Italica dicta, aut alia quæuis, sed alia stirps, Hispaniæ familiaris, genistæ quidem Italicæ virgarum multitudine ac tenuitate quadamtenus similis, nullis aut omnino pauciſsimis ac minimis foliolis, quæ non siliquas veluti genista, aut legumen aliquod, sed lobos paruos, hoc est, exigua vndequaque concluſa capitula, in rotunditate oblonga & subcandida fert, bωnis minoribus magnitudine formaq3 æqualia, & candidis earum, colore quoque similia, in quibus semen vnum, aut alterum, conditur nigrũ, aliquantulum compressum, aphaces, à nobis descriptæ, fructum satis referens. Est verò & aliud spartum, quod à Plinio lib. xix. cap. 11. describitur, herba sponte nascens, iuncusq3 propriè aridi soli, Carthaginiensis Hispaniæ montes operiens, ex qua strata rusticis, calciamina pastorũq3 vestes, Plinÿ ætate, nunc

Spartum frutex.

Spartum herba.

te, nunc & corbes in quibus vuæ passæ & ficus aridæ conduntur, nec non alia texuntur: stirps certè nec alteri sparto (quod ad differentiam huius spartum frutex appositè nominatur) multò minus genistæ similis. Sed vt & genista spartum, & sparti lobi siliquæ sint (vt non dubium est quosdam sentire) nostræ nihil adhuc sententiæ repugnans fuerit, quum & ipsius genistæ siliqua, bωnæ siliquis similior sit, non modò quàm dolichi, sed etiam quam pisi aut consimilis alterius leguminis: nullius enim siliqua nigra est, vt genistæ: quàm bωnarum, quæ reſiccatæ, veluti & genistæ, nigræ sunt. Neq; enim alio quam colore, genistæ siliqua phasiolorum similis esse potest, quum magnitudine ab his superetur, ac forma per omnia quoque non respondeat. Phasioli autem, quibus spartÿ lobi à Dioscoride similes perhibentur, ÿdem sunt cum phaselis, à Galeno in lib. de aliment. facult. appellatis. Differentem etenim φασιόλον, à similace hortensi, qui aliâs δόλιχ&, Dioscorides facit, tertium autem similis nomenclaturæ legumen, nusquam descriptum reperitur, quam ob rationem, quadrisyllabus φασίολ& per ἰῶτα secũda syllaba, à trisyllabo φασήλῳ per ἦτα differre nequit. Duorum præterea bωna est generum, candida videlicet & rubicunda, duplex quoque φασούλ& apud Simeonem Sethÿ: vnus candidus, rubens alter. φασούλον autem nuncupat, quem alÿ φασήλον. Reperiuntur postremo in bωna facultates eæ, quas φασίολῳ Dioscorides tribuit: nam recens bωna nondumq3 matura esitata, & inflationem parit, & tam egrè difficulterq3 concoquitur, vt sæpe vnà cum excrementis alui, non permutata descendat, aluum quoq; commouet ac non raro cit, quæ Dioscorides phasiolo tribuit. Phasioli, inquit, inflant, flatus mouent, egrè concoquuntur, virides cibo aluum emolliunt, ad vomitiones autem idonei. Quæ omnia pariter ac simul, tam manifestè innuunt, osten-

dunt atque demonstrant, bωnam Germanicè dictam, veterum Græcorum & Latinorum φασήλον, ac Dioscoridis φασίολον esse, vt dubitandi nullus locus superesse videatur: nihil enim de phaselo alicubi occurrit, quod non cum bωna conueniat. Est autem bωna, siue faselus, quod ad facultates eius attinet, in alimentorum numero nō postremo loco, aridā vt cætera legumina, decocta & in cibis assumpta: nam recens quidem, inflat, & flatus, veluti mox scripsimus, gignit. At resiccata & arida, probèq; deinde cocta, minus aut parum admodum flatulenta est, corpori alimentum mediocre, & illud mediocriter confert: descendit autem cum putaminibus quidem, nec omnino facilè, nec omnino tardè; absq; his autē aluum constringit, & potentius quidem, quæ rubra est. Farina bωnarum, cataplasmatis præsertim resiccantibus, deficiente fabarum eius loco, hac ætate admiscetur, & non inutiliter quidem. Sicuti enim temperies eius parum à medio recessit, ita ad multa vtilis est. Talia siquidem medicamenta, auctore Galeno, multis alijs miscentur, ceu materiæ quædam. Abstergendi autem facultatem fabaceæ farinæ, bωnarum non habet. Galenus lib. 1. de aliment. facult. Phaselus, ait, medium quodammodo locum obtinet inter ea quæ succum bonum & prauum generant: inter concoctu facilia & difficilia: tardè & celeriter transeuntia: flatulenta & flatus expertia: parum & multum nutrientia. Nullam enim effectricem habet qualitatem instar quorundam, quæ acres, aut austeros, aut acerbos, aut salsos, aut amaros, aut dulces habent sapores.

DE BΩNA SIVE FASELO MINORI. CAP. XXXIII.

MINOR bωna caule, foliis, floribus, ac siliquis, maiori similis est, singulis tamen minoribus, & foliis pluribus multoq;

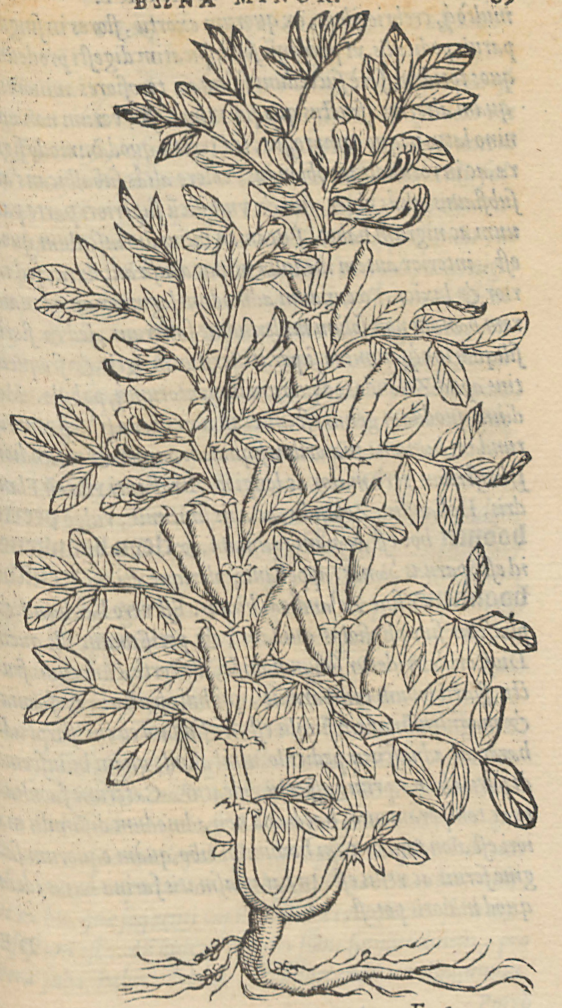

multòq; crebrioribus, ex quorum exortu, flores in singulis paruis pediculis, vt plurimũ seni, spicatim digesti prodeunt, quos totidem ferè succedunt siliquæ, torosiores minoresq; quàm alterius: fructus quoque minor est, verùm non omnino latus neque compressus, sed teretis quodammodo figuræ, ac in rotunditate oblongus, colore aliàs subalbicans aut subflauus, aliàs niger, qui & vmbilicũ superiori parte paruum ac nigrum habet. Putamen huius duriusculum quoq; est, interior autem medulla minus densa aut dura, sed rarior & laxior. Fœcundum admodum legumen, quod maiorem bωnam non solùm multitudine foliorum, sed & florũ, siliquarumq; numero superat. Seritur in agris, & frequentius apud Zelandos, equorum iumentorumq; pabulo. Medium quoddam genus est, inter maiorem, ac syluestrem rotundam bωnam: maioribus siquidem, minor & rotundior, syluestribus verò maior ac longior. Brabanti vnà cũ Flandris, Hollandis, Zelandis, ac alijs finitimis, vulgò **peerts boonen** */ hoc est, bωnam equinam, &* **cleyn boonkens** */ id est, paruas bωnas, appellant; plerique etiam* **zeeusche boonkens** */ siue Zelandicas bωnas. Est vero hæc bωna, & phaselus siue phasiolus quidam, & potissimum ille quem Dioscorides videtur solùm nouisse; ille certè, cum cuius fructu sparti lobum comparauit, qui huic fructui, & forma, & magnitudine tam similis est, vt sublato eo cui stirpi adhæret, ac adnascitur pediculo, nihil aliud, quàm huiuscemodi parua bωna, primo aspectu videatur. Cæterum facultate ac temperamento, hæc bωna non admodum dissimilis maiori est, non tamen, tam hominum cibo, quàm equorum sagine seruit ac vtilis est. In cataplasmatis farina huius idem quod maioris potest.*

DE

DE SYLVESTRI BΩNA SIVE FASELO. CAP. XXXIIII.

SYLVESTRIS *siue nigra bωna, caule quoque est angulari, inani, nullis geniculis interspto, & quidem vbi suæ sponte est, vt fertur, breuiori ac erecto, in hortis autem nostræ inferioris Germaniæ, lõgiori, ac nisi adminiculis fulciatur, caduco: foliis quoque bωnæ similibus, sed in clauiculas desinentibus, quibus propè assistentia apprehendit, ac complectitur. Flos bωnarũ forma, colore ex purpura, niger siue puniceus: siliquæ consimiles, per maturitatem quoq; nigrescentes, ac interiore sui parte albos mollesq; floccos continẽtes. In quibus semina, tria, quatuor, aut quinq;, rotunda, eruiliæ forma & magnitudine, subinde paulò maiora, colore nigra, paruum candidum vmbilicum habentia: quorum septem, octo, aut subinde nouem semidrachmam pendent. Substantia horum seminum rarior est, ac minus dura solidáue, quàm bωnarum maiorum: dum autem manducantur, fœtorem veluti quendam in ore ingratum excitant. In Narbonensi Gallia ac Aquitania plerisque locis sua sponte exit: apud Belgas rarum est legumen, neq, alibi quàm vbi satum est, prouenit. Siccitatibus hîc gaudet: imbribus ac humido cæli statu offenditur, ac æruginosum efficitur, maximè cũ in flore est: paucis à satione diebus exit, citòq; attollitur. Nostri* **wilde boonkens** *&* **swerte boonkens**, *hoc est, syluestrem & nigram bωnam appellant, à similitudine videlicet & caulis, & foliorum & siliquarum cũ bωna. Græcorum κύαμον, & Latinorum fabam forsitan quis dixerit. Quæ enim de faba sparsim apud Theophrastum aut alios veteres reperiuntur, multa cum hac bωna conueniũt, vt ex his, quæ sequenti capite de faba collegimus, satis manifestum est. An autem propter hanc similitudinem, pro vera faba haberi debeat, considerandum relinquimus.*

Porrò

Porro vſum bœna hæc nigra nullum apud nos habet, cùm, vt diximus, rara ſit, & in paucorum hortis, quos varietas & ſtudium herbarum delectat, tantùm ſeratur.

DE FABA, EX THEOPHRASTO & alijs. CAP. XXXV.

FABA *inter legumina ſola potiſſimum, inquit Theophraſtus, caule conſtat erecto, ac, vt Plinius tradit, vnico, eoq; geniculato (alias ἀγονατωδῆ, hoc eſt, abſque geniculis) & inani, quamobrem calamus appellatus eſt: foliis exit rotũdis, multis: floret diutiſsimè, diebus quadraginta, & particulatim quidem, alio atque alio flore ſubinde prodeunte: fructus paruus, rotundus, & numeroſus, (inuẽtus eſt enim, teſte Plinio, ſcapus centum fabis onuſtus) ſiliquæ adhæret, germinationis principium euidens oſtendit: putamen eius craſſum: interior ſubſtantia rara laxaq; : in colore & ſapore differentiam obtinet, candidior autem dulcior: eſt & nigra quædam. Nam apud Galenum lib. x. de medicamentis ſecundum loca, Aſclepiadis pharmaco admiſcetur, ἄλευρον ἐρεγμίνον τοῦ μέλανος, hoc eſt, nigræ fabæ lomentum ſiue farina. Radice nititur faba parua, non numeroſa: ſolum amat leue, terramq; ſolutam. Columella tamen fabæ, ait, pinguiſsimus locus vel ſtercoratus deſtinatur; & ſi veruactum erit, in valle ſitum, quod à ſuperiore parte ſuccum accipit. Aquas fluentes his magis prodeſſe quàm cæleſtes affirmat Theophraſtus. Solum in quo ſata eſt lætificat, ſtercoris vice, ideoq; circa Macedoniam & Theſſaliam cùm florere incipit, vertunt arua; Plinius. Ac Columella, ſunt qui putent, inquit, in aruis hanc vice ſtercoris fungi, quod ego ſic interpretor, non ſationibus eius pingueſcere humum, ſed minus hanc quàm cætera ſemina vim terræ conſumere.*

Naſci-

Nascitur & sua sponte plerisque in locis, sicuti in Septentrionalis Oceani insulis, quas ob id fabarias Romani appellarunt. Item in Mauritania sylvestris passim, sed prædura & quæ percoqui non possit. Seri debet ante hyemem, maturæ imbecillitatis suæ causa, quo serenis diebus radices concipiat, quibus valenter frigori & tempestatibus hyemis possit resistere: si enim quum sata fuerit, imber plus æquo successerit, prouentu omnino difficilis redditur. Vergilius per ver eam seri iubet, Circũpadanæ Italiæ ritu, sed maior pars malunt fabalia maturæ sationis, quàm trimestrem fructum eius. Floret vere ortu Vergiliarum: apicula procedens fabam florere indicat, fabaq́ floriscens eam euocat. Solstitio autem metitur. Prodest fabæ imber cum floret, tunc enim præcipuè madefieri cupit, sed posteaquàm defloruerit, parũ omnino aquæ desiderat, imberq́ ei tunc nocet. Sentit faba inter legumina ἐρυσίθην, hoc est, rubiginẽ magis: tum quia folia vndique multa gerit, tum quia densè obseritur, tum etiam quia humorem maximè ad se trahit, suæ raritudinis causa, adde quia fructum terræ proximum gerit: putrescũt enim inferiora potissimum, quoniam minus perflantur. Fabam autem hanc Græcè κύαμον ἑλληνικὸν appellant, hoc est, fabã Græcam: item & πύανον, vnde πυανέψια Atheniensiũ festa, Apollini sacra, quibus πύανοι: id est, fabæ & legumina coquebantur, à quibus rursus mensis, quo hæc celebrabantur, πυανεψιῶν nuncupatus est, qui ferè cum Octobri conuenit. Nominantur porrò κυάμοι, etiam testiculi, quod sint, τοῦ κύειν ἄιτιοι, hoc est, pariendi auctores, vel εἰς τὸ κύειν δεινοὶ, quod est, ferendo vtero valentes. Ab his κυάμοις abstinendum Pythagoram præcepisse plerique interpretantur, ac rei venereæ vsum, hoc symbolo, eum detestatum aiunt, non autem esculentarum fabarum. Farina fabarum lomentum, inquit Plinius, appellatur, Græcè ἔρεγμον aut

aut ἔρυγμον, faba fresa aut fracta nominatur, & ἐρέγμινον ἄλευρον, fabæ fresæ farina. Flatulentus autem cibus (inquit Galenus lib. De aliment. facult.) fabæ est, etiam si cocta diutissimè fuerit, ac quouis modo parata. Habent verò substantiam non densam nec grauem, sed fungosam ac leuem: quæ vim quandam habet detergendi. Apparet enim perspicuè, ipsarum farina sordes à cute detergere: ob quam sanè facultatem ventrem non cunctanter permeat. Quum autem fabarũ puls sit flatulenta, multò adhuc magis erunt flatulentæ, si quis integris ipsis coctis vtatur. Si tamen frixæ fuerint, flatum quidem deponunt, sed concoctu sunt difficiliores, tardèq́ prætereunt, & crassi succi alimentum corpori exhibent. Quod si viridès priusquàm maturæ sint atque exsiccatæ, edantur, idem eis accidet, quod fructibus omnibus, quos ante perfectam maturitatem mandimus, humidius scilicet alimentum corpori præbebunt: obq́ id excrementosius, non in intestinis modò, sed in toto etiam habitu: merito igitur fabæ eiusmodi minus quidem nutriunt, sed promptius deijciuntur. In lib. verò de simplic. medicament. facult. faba, ait, in vtroque medij temperamenti proximè est in exsiccando & refrigerando. Caro eius paulùm quoq; abstergentis facultatis continet, sicuti putamen nõnihil adstringentis: idcirco medicorum nonnulli totam fabam cum oxycrato decoctam, dysentericis, cœliacis, ac vomentibus exhibuerunt. Excreationibus ex pectore & pulmone idoneæ est: foris imposita desiccat innoxiè in podagricis: easæpenumerò vsi sumus ex aqua cocta, & ita adipi suillo admixta: ad neruorũ tum contusiones, tum vulnerationes farinam eius cum oxymelite imposuimus; ad eos quos ex ictu phlegmone occupauerat, cum polenta: sed & testium, & vberum aptum est cataplasma. Nam hæ partes quum inflãmatione tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè

quando

quando vbera ex lacte in ipsis concreto inflammationẽ patiuntur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguitur, sicuti puerorum pubes farina fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet. Furunculos (addit præterea Dioscorides) sugillata parotidasq; cum fænigræci farina, & melle, lomentum eius discutit: cum rosa autem, thure, & oui candido oculorum procidentias, staphylomata & œdomata reprimit: subactum vino suffusionibus & ictibus oculorum medetur. Manducata sine cortice faba, ad sistendas fluxiones fronti imponitur: decocta in vino, testium inflammationem sanat: puerorũ pubi ex ea cataplasma impositum, ipsos diu impuberes conseruat: alphos quoque abstergit. At cortices fabarum, capillis euulsis impositi, graciles & vt nõ nutriantur eos conseruat: cum polenta sciſſo alumine, & vetere oleo impositi, strumas discutiunt: decoctum illorum lanas inficit. Faba dempto cortice in duas illas partes diuisa, ex quibus natura coaluit, sanguinis fluxiones ab hirudinibus natas, imposita supprimit, si dimidia apponatur.

DE ÆGYPTIA FABA, EX THEOphrasto & alijs. CAP. XXXVI.

AEGYPTIA faba, folia habet ampla, petasi similitudine, super aquas eminentia; caulem lignosissimum, quatuor cubitorum, (Dioscorides cubitalem tradit) digiti crassitudine, calamo molli, & nõ geniculato similem, qui rimas intrinsecus habet, tendentes per totum, lilij modo: flos duplo maior, quàm papaueris, colore roseus, qui vbi defloruerit, caput profert fauo orbiculato vesparum simile, in cuius singulis cellulis, singulæ fabæ continẽtur, paululum & bullantis, vt Dioscorides, ampullæ modo supereminentes, multitudine, vt plurimùm, triginta, quæ resiccatæ nigrescunt, & vulgares

vulgares Græcorum fabas magnitudine superant. In his amarum quoddam est, ex quo fit, inquit Theophrastus, ὃ πτίλον. Radix crassissima harundine plenior, spinosa, rimas similiter ac caulis habet. Nascitur faba hæc in Aegypto, vel sua sponte plurima, in paludibus ac stagnis. Seritur & in limo paleis admixtis, vt descendat, incorruptaq; maneat, sicq; fabeta. siue Græcè κυάμωνας, faciunt. Si autem semel apprehenderit, perpetuò manet: radix enim valida est, nec harundinum radicibus dissimilis; cæterum spinas ferens. In Syriæ etiam & Ciliciæ lacubus reperitur, sed tractus ipsi nõ plenè conficiũt. Et circa Toranam agri Chalcidici quodam in lacu exit, magnitudine mediocri, vbi & percoquitur & perficitur, & in plenũ fructificat. Fabam hanc Græci κύαμον αἰγύπτιον, id est, fabam Aegyptiam appellant, nonnulli etiam κύαμον ποντικὸν, vt Dioscorides refert. Fructum, inquit Galenus, incolæ κίδην καὶ κιβώριον nominant. Item κιβώριον, auctore Dioscoride, quasi scriniolum, aut arculam, quoniam feratur ipsa humenti glebæ mandata, & ita in aquam demissa. Radici κολοκασίη nomen est, quæ & cruda & elixa & assa manditur, eoq; cibo qui paludes incolunt, vtuntur. Cæterum Aegyptia faba, vt Galenus lib. 1. De aliment. facult. a. tradit, sicuti Græcorum magnitudine longe superat, ita & naturam habet humidiorem, magisq; excrementitiam. Adstringendi facultatem obtinet, Dioscorides ait, & stomacho vtilis est: dyssentericis, cœliacisq; prodest, insparsa, polentæ vice, farina: datur quoque in pulte. At cortices in vino mulso decocti, si terni inde cyathi bibantur, magis efficaces sunt. Facit ad aurium dolores, quod in earũ medio viride spectatur, gustu amarũ, si tritũ & cum roſaceo coctum instilletur. Cornelius Celsus Aegyptiæ fabæ amarum cum rosis contritum, oculorum cum dolore inflammationibus adhibet.

DE DOLICHO SIVE PHASEOLO.

CAP. XXXVII.

DOLICHVS *caules profert tenues, longos, ramosos, perticis ac vicinis fruticibus sese circumuoluentes: folia per interualla hederæ foliis maiora, asperioraq́, tria vni pediculo hærentia: flores ex omnibus alis erumpunt numerosi, candidi, lutei, pallidi aut rubentes eruiliæ similes, siliquæ deorsum pendent, longæ, rotũdis latiores, extrema parte in paruum veluti vnguiculum desinentes, in quibus continentur semina septem, octo, aut nouem, oblonga, in latitudinem compressa, paruis renibus, ac maioribus vulgaribus bœnis siue faselis similia, sed minora, colore luteo, nigro, rubente, aut vario, sæpenumerò etiam candido, qui & reliquis paulo longiores sunt, & renum formam pressius referunt. Radices subsunt multæ, longæ ac duræ. Facilè ac citò dolichus assurgit, ac in longitudinem maximam excrescit, longis pedamentis prope affixis, aut iuxta topiarias ac pericales scenas satus, quas ijs sese circumuoluens adumbrat: aliàs humi procumbit, tardè germinat, difficulter fructificat, vitiosus ac æruginosus, vt Theophrastus ait, redditur. Seritur vere, fructus sub finem æstatis matureſcit. Hippocrates, Diocles, Theophrastus & plerique alij, δόλιχον appellant; nonnulli à siliquarum magnitudine λόβον ac λόβιον, Latinè siliquam: à Dioscoride σμίλαξ κηπαία nominatur, quod smilacis similitudine conscendat, & vicina adminicula aut frutices apprehendat. Ab alijs φασέολος dicitur voce diminutiua à φασήλῳ, cui fructum, vt diximus, similem, sed minorem gignit. Neque enim, vt quidam existimant, φάσηλος ac φασέολος idem sunt legumen diuersis nominibus appellatum, sed fructus diuersi ac differentes, veluti Galenus lib. 1. de aliment. facult. satis ostendit, vbi de vtroque agit. Nam primum quidem, de phaselis & ochris, deinde*

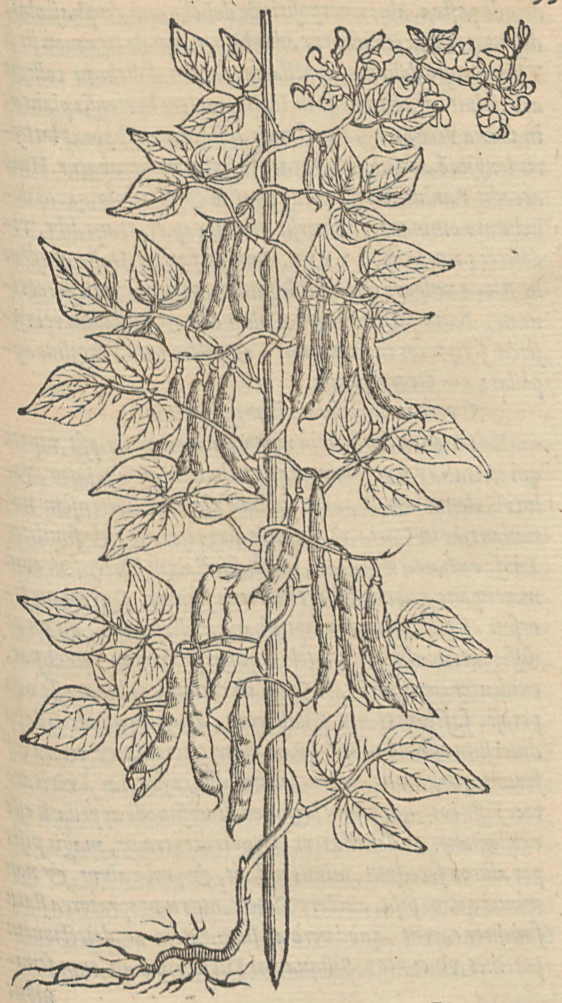

deinde postea, alijs interpositis de dolicho, qui & phaseolus, disputat: & licèt videatur addubitare, quale legumen sit à Theophrasto dolichus appellatus, tamen dolichum colligit ac resoluit, fructum esse in Italia quidem hortensis plantæ, in Caria verò, in agris nascentis, qui formam habeat lathyris longiorẽ, ac vulgò sua ætate faseolus nominabatur. Huic accedit Paulus Aegineta, de phaselo & phaseolo, quem dolichum nominant, vt diuersis, eodem cap. tractans, libr. videlicet primo cap. LXXIX. Iam & faselus, Italiæ quidem ac Romæ vulgare olim fuit legumen, dolichus verò peregrinum. Nam sationis faseli, Columella & Palladius rei rusticæ scriptores meminerunt, & vilem eum Vergilius appellat: Georg. primo.

Si verò vitiam seres vilemq; faselum.

De satione verò dolichi nemo Latinorum scripsit, vtpote qui in Italia rarus fuerit, atque in hortis tantùm satus, veluti Galenus innuit, eum subinde plantam hortensem nominans, ac in Caria, vt diximus, seri referens: & similiter Dios. σμίλακα κηπαίαν, id est, similacem hortensem eum nuncupans, quòd videlicet in hortis seratur. Qui etiam seorsim, separato ac alio capite hanc perstringens, aliam ac differentem eam esse à faselo, quem phasiolum nuncupat, euidenter commonstrat. Quas ob rationes dubium esse non potest, faselum trium syllabarum, à faseolo quadrisyllabo diuersum esse, nõ minus quàm cicer, cicercula, & cicera differunt, quæ tamen nomenclaturis affinia sunt: ac à veritate recessisse eos, qui vnum legumen diuersimodè appellatũ esse existimant. At dolichus, vt Hippocrates tradit, magis pisis per aluum secedunt, minus inflant, & probè alunt, & non minus quàm pisa, auctore Diocle, nutriunt: præterea flatu similiter carent, quòd verò ad suauitatem ac deiectionem pertinet, vincuntur. Siliqua, vti Dioscorides ait, cum seminibus

nibus cocta oleris loco, veluti asparagus estur; vrinam cit, & tumultuosa somnia facit: Quod tamen postremum, perperam à nonnullis adiectum existimatur, ac ex capite De similace leui, huc, ab imperitis, translatum. Dioscoridis locus suspectus.

EST & alius dolichus, minor, breuior, siliquis minoribus, cuius flores & fructus candidi sunt, forma dolichis similes, sed multò minores. Sunt hi fortè fasioli illi quos Alexander Trallianus lib. VII. φασίολους μικροὺς, & lib. XI. phasiolos Alexandrinos nominat, si modo non per fasiolum paruum, dolichus veniat intelligendus, quod verosimillimũ videtur. Dolichus enim, vt diximus, faselo minor est.

DE PISO MAIORI. CAP. XXXVIII.

PISVM quod maius vulgò dicitur, caules habet longos, fistulosos, fragiles, ex candore virescentes, ramosos, humi sparsos, nisi propè appositis adminiculis sustineantur: folium frequens, amplum, & longum, ex multis rotundis læuibus ac candidis, vni costæ adnatis, & ex aduerso sitis, compositum, extrema parte in clauiculas, ac capreolos desinit, quibus iuxta assistẽtibus adminiculis sese implicat. Flos candidus, circa vmbilicum purpuream notam habet: siliquæ longæ sunt, teretes cylindri figura, in quibus grana cõtinentur, ochris, id est, minoribus pisis, maiora, quæ resiccata anguloſa sunt, inæquales q; angulos habent: colore aliàs candido, aliàs sordido: radices subsunt paruæ. In Germania ac Belgio, subinde in hortis seritur: serendum autem vere, sicuti & legumina alia, cum quibus etiam æstate perficitur. Cæli statu calido felicius prouenit: frigoribus, præsertim quando floret, facilè offenditur. Nostri vulgò Roomsche erwiten/ & groote erwiten aut stock erwiten appellant, ac Latinè pisum Romanum aut maius. Theo-

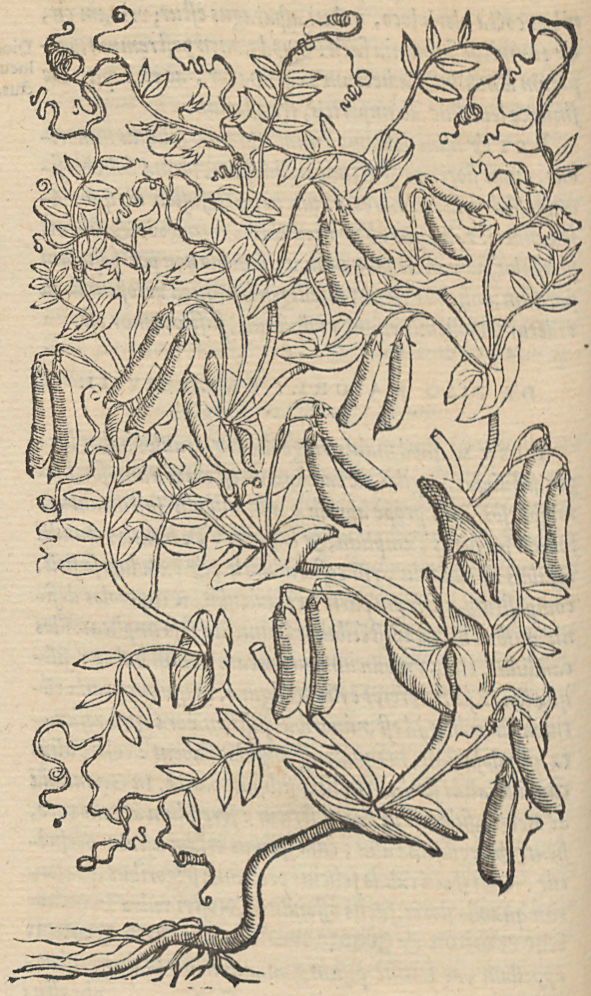

phraſtus & alij veteres, Græcè πίσον, Latinè piſum nominarunt. Plerique etiam λέκυτον, ſed parũ propriè, nuncupant. lechytos ſiquidem non peculiare aliquod legumen aut frugis genus, ſed pulmentarium ex leguminum farinis, vti Galenus lib. de Euchymia & Cacochymia teſtatur: ἔτυον. ἔτυον. appello, inquit, pulticulam quæ ex decorticatis & freſis leguminibus fit, λέκυθον verò ex molitorum farina, in aquæ, λέκυθον. cum aliquo pingui decocta. Piſum autem, veluti Hippocrates tradit, minus fabis inflat, per aluum autem magis ſecedit. Galenus, piſa cum fabis tota ſubſtãtia quandam habent, inquit, ſimilitudinem, eodemq; cum fabis modo ſumuntur. His duabus tamen rebus ab eis diſcrepant, tum quod non æquè ac fabæ ſunt flatulenta, tum etiam quòd detergendi facultatem non habent: ideoq; ſegnius quàm illæ per aluum ſecedunt.

DE PISO MINORI, SIVE OCHRO AVT ERVILIA. CAP. XXXIX.

PISVM minus, ſiue vt Græci ὦχρον, caule inani, foliis capreolis ſiliquisq; maiori piſo ſimile eſt, ſingulis tamen minoribus: flores habet vt plurimùm candidos, aliquando tamen, ex purpura obſcuros; ſiliquas quoque cylindri figura rotundas ac longas, in quibus ſemina naſcũtur octo, nouem, aut decem rotunda piſis minora, colore vt plurimùm luteo, ſubinde virenti. In hortis & agris prouenit; & quod quidem in hortis, maius eſt, ac niſi prope affixis adminiculis ac pedamentis ſuſtentetur, exiguum fructum eumq; ſerius reddit. Quod verò in agris ſeritur, amplum vagumq;, humi ſpargitur, ac abſque vllis quibus incumbat aut fulciatur adiutorijs fructum perficit, vberiorem tamen loco aprico, & cæli ſtatu calido ſiccoq;: nam vliginoſis parum proficit,

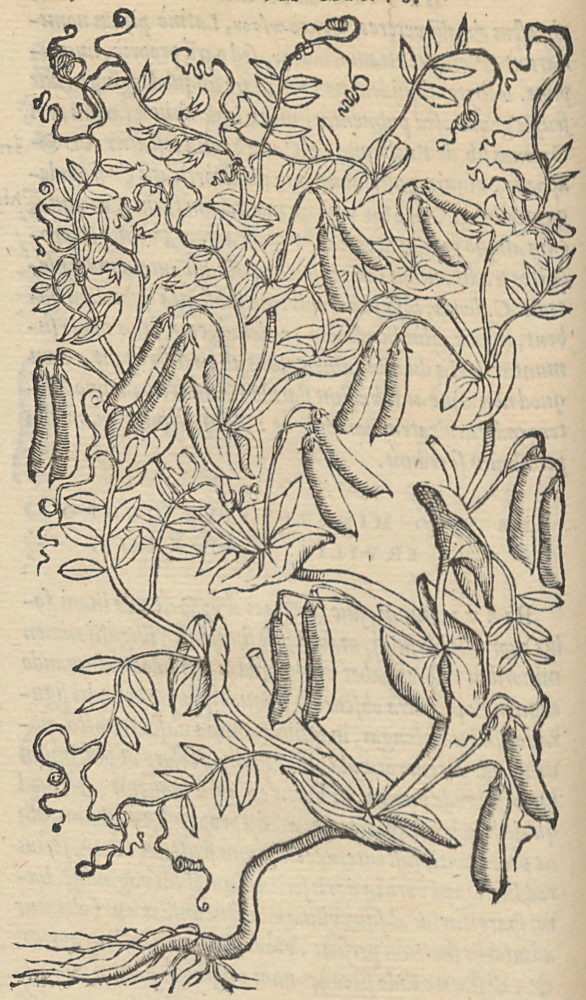

& veluti pisum frigoribus quoque citò offenditur. Seritur autem vere, Iulio mense ad maturitatem peruenit. Germani erweyssen/ nostri erwiten/ Galli des pois, appellãt. Græci ὄχρον, à luteo videlicet ochræ colore; quem interior fructus medulla refert; Plinius & alij Latini auctores eruiliam; recentiores ac officinæ, passim pisum, & pisum minus nominant: propter eam nempe, quam cum piso, & caulis, & foliorũ, & siliquarum similitudinem gerit, licèt tamen fructus rotundus, & non angulosus sit, quale, Plinio teste, pisum est. Facultate autem, & viribus pisum istud fasèlo simile est, nullam effectricem qualitatem insignem habet, & medium quodammodo locum obtinet inter ea, quæ boni ac praui sunt succi: multum ac parum nutriunt: facilè ac difficulter concoquuntur: tardè & citò descendunt, flatulentæ sunt ac flatus expertia; veluti Galenus lib. de aliment. facult, de his, & fasèlis scriptum reliquit.

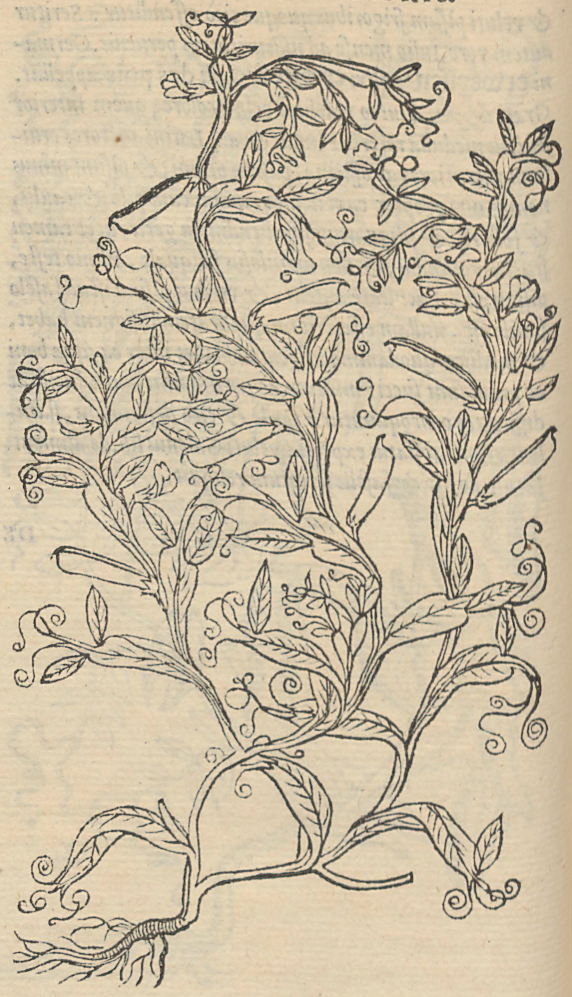

DE ERVILIA SIVE OCHRO SYLVESTRI. CAP. XL.

SYLVESTRIS *eruilia, caules promit angulosos, lathyri quodammodo similes, sed latiores, infirmos atq; humi procumbentes, ex quibus per interualla folia exoriuntur, longa, lata, in capreolos desinentia, & inferius quidem singularia, altius verò in plura parua foliola diuisa. Flores candidi sunt; siliquæ lathyri similes, minores, in quibus rotunda semina eruilijs minora ac duriora, sapore subinde subamara: radix, vt aliorum leguminum, fibrosa est. Caules foliaq; pisum, ochrum, ac lathyrum colore referunt. Rarum quidem & peregrinum legumen, quodq; à studiosis herbarum stirpiumq; tantùm, ac rarò quidem in hortis seritur. Eruiliam, siue Ochron sylueſtrem appellauimus, alio destituti nomine, propter eam, quam fructus cum eruilia similitudinem habet.*

DE LATHYRO SIVE CICERCVLA. CAP. XLI.

LATHYRVS *caules habet complures angulosos, vtrimque in membranosam latitudinem extensos, vagos, humi procumbentes: folia è caulium geniculis exeunt glabra, angusta, in mucronem desinentia, bina vni insistentia pediculo, inter quæ medius hæret capreolus, intortus, quo adminicula propè assistētia, ac proprios etiã cauliculos apprehendit: flores candidi sunt. Siliquæ eruiliæ siliquis minores non cilyndraceæ, sed latæ atque compressæ, colore similes; fructus in his gignuntur angulosi, floris candidi, intus lutei, sapore eruiliæ: radix tenuis & fibrosa. Rarũ Belgio legumen, quodq; in hortis tantùm colitur, & eorum quidem,*

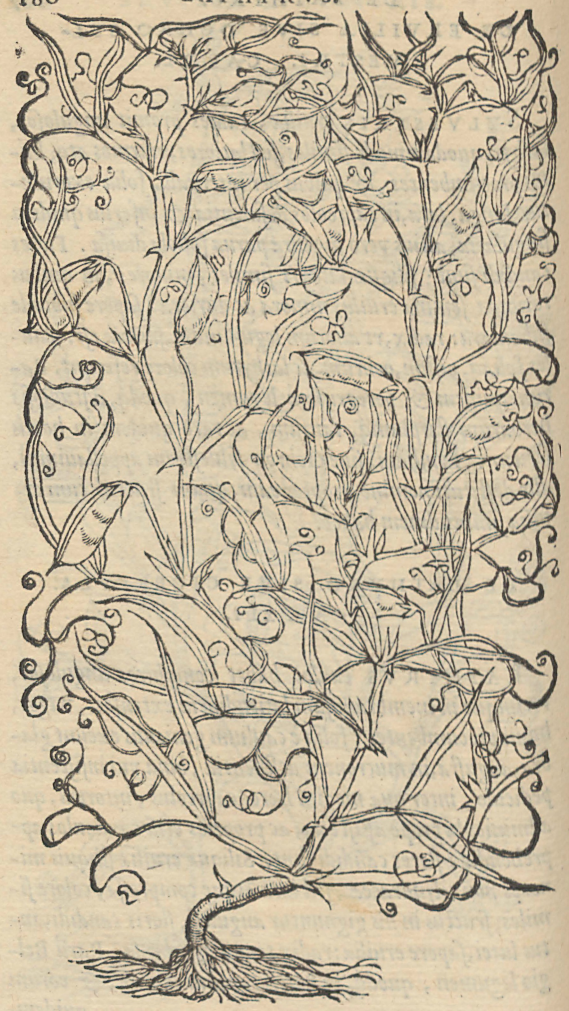

quidem, quos varietas ſtirpium delectat : vnà cum alijs leguminibus & ſeritur, & colligitur. Græci λάθυρον, Latini cicerculam nominãt. Subſtantiam ochris & faſelis aſſimilem, vt Galenus ſcribit, habet, craſſiorem tamen: obq; eam ipſam cauſam plus aliquantò quàm illa nutriunt.

DE ARACO, SIVE CICERA. CAP. XLII.

SIMILIS lathyro aracus eſt, caule enim foliȷsq; eum omnino refert, flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinantes, ſiliquas paulo minores: atque in his grana anguloſa quoq; & lathyris ſimilia, ſed minora durioraq; minusq; compreſſa, colore obſoleta, nigroq; proxima. Rarum & hoc etiam legumen, quod neq; ab alijs quàm rei herbariæ ſtudioſis ſeritur. Galenus lib. de aliment. facult. ἄρακον appellari ſcribit, & poſteriorem nominis ſyllabam, per κ, in Ariſtophanis Holcadibus, notatam iuuenĩri, ad differẽtiam videlicet alterius arachi, per χ, qui cerealium frugum vitiũ eſt, Latini ciceram nominãt, quòd videlicet cicerculæ ſimilitudinem habeat, atque ſolo potiſſimum colore ab eo diſſideat. Cicera, inquit Columella, ſapore nihil à cicercula differt, colore tantùm diſcernitur: nam eſt obſoletior & nigro proprior. Item, Palladius in Martio, nũc cicera ſeritur, quæ quæ diſtat à cicercula ſolo colore, quo ſordet & nigrior eſt. Vſus omnis araci, & facultas, inquit Galenus, lathyri facultati eſt aſſimilis, niſi quòd araci ſint duriores, minusq; facilè elixantur: quæ cauſa etiam eſt, cur cicerculis concoctu ſint difficiliores. Eſt porro & alius aracus, flore fructuq; candidis, cæterùm magnitudine, & forma ſeminis, reliquisq; omnibus, priori ſimilis, quem non aracum, ſed lathyrum minorem eſſe, fortè quis dixerit.

DE

DE LATHYRO SYLVESTRI. CAP. XLIII.

CVM *lathyro & araco, similitudinem magnam, syluestre quoddam legumen habet, quod plerisque Germaniæ ac Brabantiæ locis, sua sponte exit. Caules id promit, folia, capreolosq3, lathyri longiores maioresq3, flores araci colore, siliquas deinde paruas, & angustas, in quibus semina parua, rotunda, duraq3 continentur, craccæ, siue aracho rotundo similia. Radix huius magna, crassa, dura, lignosa, ac diuturna, singulis regerminat annis. Læto pinguiq3 agro, circa eorundem margines, prope sepes, dumos ac senticeta enascitur, quæ capreolis suis apprehendens conscendit ac superat. Syluestrem lathyrum, aliud eius nomen ignorantes, nuncupauimus, neque enim, vt plerique aliquando perperam crediderunt, eruum est. Eruum enim non viuiradice constat, sed veluti alia legumina, singulis annis seritur, & fruticosum, siue vt Theophrastus ait, πλαγιόκαυλον est, sponteq3 sua assurgit, istud autem inualidum, & ἐπηγειόκαυλον, per terram spargitur, nisi prope nascentibus fulciatur.*

DE MOCHO, SIVE CICERE SATIVO. CAP. XLIIII.

LEGVMEN *quod ab Italis* mochus *siue* mocho *appellatur, caulem habet duriusculum, non quidem erectũ, nec tamen procumbentem, sed in latus vergentem,* πλαγιόκαυλον *siquidem (vt huiusmodi legumina Theophrastus nominat) est: folia lentis similitudine ex paruulis & angustis compluribus, vni pediculo, siue costæ aut* ῥάχι *vtrimque adnatis, & sibi inuicem oppositis, componuntur. Flores exigui sunt, subcandidi, post quos paruæ, oblongæ, torosæ, à seminibus interceptæ, siliquæ sequuntur, in quibus terna quaternáue*

ternáue semina, plurima quidem parte rotunda, sed vno eminente angulo, arietinis ciceribus quodammodo similia, sed multò, atque ipsis etiam eruilijs minora, gustu non insuauia. sed eruiliæ haud multum absimilia. Radicibus firmatur tenuibus. Nascitur Hispaniæ & Italiæ compluribus locis: In Germania ac Belgio non nisi in hortis, & à paucis seritur. Dioscorides legumen istud ἐρέβινθον ὕμερον, id est, satiuum cicer appellat. Theophrastus cicer magnitudine ab arietino differens ὀροβιτίλον nominat, ab orobi videlicet aliqua similitudine. Plinius verò, Columbinum ac Venereum: Ciceris differentiæ, inquit, plures sunt, magnitudine, figura, colore, sapore. Est enim arietino capiti simile, vnde ita appellatur, candidum & nigrum: est & columbinũ, quod alij venereum vocant, candidum & rotundum, leue; arietino minus, quod relligio peruigilijs adhibet. Deinde mox: dulcißimum, quod eruo similimum. Officinis legumen istud incognitum est, Itali mocho, vti scripsimus, Hispani yeruo & yeruos, quasi eruum appellant, non, vt verosimile videtur, antiqua nuncupatione, sed à quibusdam medicis aut pharmacopœis recèns introducta: nam mochum hunc, multi ex recentioribus ὄροβον siue eruum esse existimant. Sed hi nostra quidem opinione & aliorum rectè iudicantium sententia, à veritate nõ parum recesserunt. Mochus siquidem folia non habet angusta, verùm lentis modo alata, nisi singularia, ex quibus totius folij compositio est: ad quæ foliorum angustia nõ videtur referenda. Nulla præterea gustabilis qualitas euidenter amara, aut ingrata ei ineſt: vnde & cum eruo nequaquam conuenire potest.

Eruum. Eruum enim σενόφυλλον, siue angustifolium est, & vt Galenus ait, gustu insuauißimum, ac praui succi, & ab eo quidem homines abstinent, boues verò, in aqua dulcoratum pascuntur. Porrò cicer satiuum aluo, Dioscorides ait, idoneum

neum est: vrinam cit: inflationem parit: colorem bonum facit: menses ac fœtus pellit: lac auget. Cum eruo decoctum imponitur ad testium inflammationes & myrmecias: ad scabiem: vlceris capitis manantia: impetigines, λειχῆνας vocant: carcinomata, & vlcera quæ cacoëthe dicuntur, cum melle & hordeo prodest.

DE CICERE ARIETINO. CAP. XLV.

ARIETINVM cicer, caules profert tenues, lignosos, ramosos, modicè hirsutos, in latus declinantes: folia ex pluribus vni pediculo siue ῥάχι vtrimque adnatis, & sibi inuicem appositis congesta, quorum singularia parua sunt, lata ac in ambitu crenata, teucrij folijs minora: flores parui sunt, colore aut candidi, aut ex purpura rubescentes, quibus succedunt singulæ paruæ, breues q3 siliquæ, vtriculorum modo ac veluti à flatu distentæ, in quibus duo, aut ad summum tria, clauduntur semina, angulosa, turbinata, vnoq3 acuto angulo prædita, arietino capiti non admodum dißimilia, colore aut candida, aut ex subrubente purpura nigra, quæ germinationis principium haud obscurum ostendunt. Radice nititur gracili, candida, longaq3, vt enim Theophrastus ait, radicem inter legumina altißimam cicer agit. In Italia, Hispania, & Gallia, paßim in agris seritur: perutilis eiq3 familiaris est salsilago. Natura enim eius, vt Theophrastus tradit, est cum salsilagine nasci, ideoq3 solum vrit, & non nisi madefactum pridie, Plinio auctore, seri debet. Græcis ἐρέβινθος κριός, Latinis cicer arietinum dicitur, & colore quidem ex purpura subnigrum, cicer nigrũ, officinis rubrum cicer: alterum verò candidum, siue album appellatur. Cicer autem edulium est, Galenus lib. de aliment.

facult. scribit, non minus quàm faba flatulentum, sed valentius nutrit quàm illa. Ad Venerem autem incitat: creditumq; est, semen quoque generare, vnde quidam equis admissarijs ipsum exhibent. Ineſt præterea ciceribus, facultas abſtergẽdi maior, quàm fabis: adeò vt quidam ex ipsis calculos in renibus conſtantes manifeſtè comminuant, nigra autem sunt ea & exigua, arietinaq; ipsa nũcupant. Satius autem eſt, succum ipsorum in aqua coctorum bibere. Dioscorides, arietinum vtrumque, inquit, vrinas cit, dato cum rore marino, hydropicis aut regio morbo laborantibus eorum decocto. Lædunt autem ea exulceratam veſicam & renes.

DE SYLVESTRI CICERE, EX Dioscoride, CAP. XLVI.

SYLVESTRE cicer, foliis ſatiuo ſimile eſt, odore acri, ſed ſemine diſcrepat: idem quod ſatiuum præſtat. Galenus agreſte cicer ad omnia, efficacius ſatiuo, ait, & eo tum calidius, tum ſiccius, quanto & acrius & amarius.

DE LENTE. CAP. XLVII.

LENS tenuibus exit cauliculis, duriuſculis ac obliquis foliolis, ab vtraque, medij pediculi parte, multis & anguſtis, viciæ ſimilibus, ſed anguſtioribus et minoribus: flores exigui ſunt, colore purpuraſcentes: ſiliquæ paruæ latæ, ſemina in his, tria, aut quatuor, parua, rotunda, plana, compreſſaq;: radicibus firmatur paruis. Solum amat tenue, cæliq; temperiem ſiccam. Græcis φακὸς ἡ φακῆ, Latinis lens & lenticula, Germanis linſen/ Gallis lentille, Italis lentichia nominatur. Tenent autem lentes, vt Galenus ait, medium caliditatis & frigiditatis, deſiccant tamen ſecundo

ordine, corticem habent adstringentem, & quæ ipsorum est veluti caro, crassi est succi, ac terrei, austeram qualitatem habens exiguam, cuius cortex multæ est particeps. Succus porrò in ipsis est, adstringenti contrarius. Quocirca si quis in aqua ipsas coxerit, & deinde aquam sale & garo, aut cum ipsis oleo condiens sumpserit, potus is aluum deijcit. At si ex biscoctis lentibus, lens apparata, facultatem habet succo contrariam, vt quæ ventris fluxus siccet, stomachum, intestina, & totum denique ventrem corroboret. Quam ob rem cœliacis, & dysentericis, cibus est accommodus. Lens verò decorticata, vt illam adstringendi vehementiam, & ea quæ ipsam consequũtur, amittit, ita magis nutrit, quàm quæ cortice spoliata non est; succum crassum prauumq; gignit: tardeq; commeat; non tamen alui fluxus deficcat, vti ea cui cortex non est ademptus. Iure igitur, qui largius hoc edulio vtuntur, elephantiasin, & cancros incurrunt. Siquidem crassa siccaq; cibaria, succo melancholico generando sunt idonea. Quare ijs duntaxat, quibus aquea in carnibus est καχεξία, lens in cibo vtiliter præbetur: aridis verò & squalentibus admoduum damnosè. Eandem ob causam visum integrum & inculpatum hebetat, ipsum immoderatè exsiccans: ei verò, qui contrario modo se habet, confert. Ad menstruas autem purgationes nõ est accommoda: crassum enim & tardissimum sanguinem reddit: at muliebri profluuio est vtilissima. Somnia tumultuosa (vt Dioscorides præter hæc scribit) excitat, capiti, neruis & pulmoni inutilis. Contra alui fluxiones, melius suo fungitur officio, addito cum aceto, intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut mirty baccis, aut putamine punici, aut rosis aridis, aut mespilis, aut sorbis, aut pyris Thebanis, aut malis cotoneis, aut cichorio, aut arnoglosso, aut gallis integris, quæ post decoctionem abijciuntur, aut rhoë, quæ obsonijs insparguntur: verùm

verùm acetum cum eo diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Contra subuersionem stomachi, triginta grana lentis decorticata, deuorari proderit: decocta cum polenta, & illita podagras lenit: sinus cum melle glutinat: crustas rumpit: vlcera purgat: decocta in aceto duritias & strumas discutit: cum cotoneo malo aut meliloto medetur inflammationibus oculorum, sedisq; addito rosaceo, verùm in maioribus sedis inflammationibus & magnis sinubus, cum putamine mali punici, ac siccis rosis adiecto melle decoquitur: & similiter ad nomas gangrenicas, adiecta maris aqua: Pustulis item & herpetibus, ac erysipelatis, pernionibusq;, vti dictum est. Contra mammas verò in quibus lac in grumos coijt, & quæ lactis nimiam redundantiam non ferunt, cocta in aqua maris, & imposita auxiliatur.

DE ERVO, EX THEOPHRASTO & alijs. CAP. XLVIII.

ERVVM ex leguminibus est, quorum in latus caulis tendit, vt Theophrastus ait, siue, vt Dioscorides, frutex, paruus est, tenuis, angustis folijs: floris eius productio diuturnissima est, veluti ciceris. ἄρακα, id est, exigua semina, in siliquis cylindraceis se inuicem contingũt, arachis, Galeno teste, maiora, æthiopidis verò, dorycnij, ac lythospermi similia, lathyridis autem, auctore Dioscoride, minora, sapore insuauissima: quæ sapore & colore differentiam obtinent, & dulciora quidem, ac minus medicamentosa candida sunt, ijs, quæ ad flauitiem, siue πρὸς τὸ ξανθὸν, aut ad ochræ colorem accedunt. Lætatur solo, ait Columella, macro; maturè ac serò seritur, sed si vere seratur, facile gratumq; exit, non græue veluti autumno satum. Seritur inter brassicas, contra papiliones. Græci ὄροβον nominant,

officinæ Germaniæ orobi nomen retinuerunt, rem autem ignorantes, pro eo viciam perperam substituerunt. Neotericorum pleriq;, eruum esse existimant, quod ab Italis mocho nominatur, verùm quàm parum cum eruo conueniat, cùm ex capite de mocho siue cicere satiuo, tum ex præsenti erui descriptione, facile animaduerti potest. Eruo similius videtur, sylvestre quoddam legumen, quod subsequenti capite, pro eruo sylvestri ac catanance descriptum est, quãquàm nec ipsum verum aut legitimũ sit. Nam στενόφυλλον quidem est, ac πλαγιόκαυλον, siliquasq; habet cylindraceas, & forma modoq; loquendi Dioscoridis, oportunissimè Δαμνισκὸν ipsum quis dixerit, nullis enim pedamentis, aut propè assistentibus adminiculis eget, sponteq; sua erigitur, & in altum assurgit: cuiusmodi stirpes, Dioscoridem Δάμνους ἢ Δαμνισκοὺς aliquando appellare, πολιγόνατον abundè ostendit, quod ipse Δάμνον facit, non alia de causa, quàm quod ab humo sursum sponte sua assurgat. Sed quum semen proferat aracho non maius, & durum, colore nigrum, sapore non amarum, non ingratum, pro vero eruo haberi non potest, nisi fortè & nigrum quoddam eruum sit, quod in has inferioris, ac maritimæ Germaniæ regiones translatum, insuauitatem suam deponat, quod verisimile non est. Cæterùm ab eruo, vt Galenus lib. 1. de aliment. facultat. tradit, homines prorsus abstinent, est enim insuauissimum & prauui succi; boues verò tum in Asia, tum apud alias pleraſque gentes in aqua dulcoratum pascuntur. In magna tamen fame, quemadmodum Hippocrates quoque scripsit, necessitate coacti ad ipsum nonnunquam accedunt. Nos verò ad eundem modum, quo lupinos præparantes, orobis cum melle vtimur, ceu medicamentis crassos thoracis ac pulmonis humores expurgantibus. Porrò inter orobos, albi minus sunt medicamentosi ijs, qui ad flauitiem aut ochræ colorem accedunt.

Δαμνισκοὶ.

dunt. Qui verò cocti bis fuerint, & in aqua identidem dulcorati, insuauitatem quidem deponunt, sed vnà cum ea abstergendi etiam & incidendi facultatem, vt sola in eo relinquatur terrestris substantia, quæ alimentum sit: quod citra insignem amarorem, desiccandi vim habet. In libris verò de simplic. medicament. facult. desiccat, ait, orobus excessu secundo intenso, calefacit verò primo: porrò quatenus amaritudinis est particeps, eatenus incidit, extergit, obstructiones expedit. cæterùm si sumatur copiosè, sanguinem per vrinas euocat. Dioscorides, capitis, inquit, eruum grauitatem efficit: aluum esu turbat, & sanguinem per vrinam extrahit: elixo tamen boues saginantur apposito. Fit è seminibus farina, quam ὀρόβινον ἄλευρον, id est, formam eruinam nominant, ad medendi vsus conueniens. Parandæ eius ratio hæc est: Vberiora grana candidaq; deligũtur, permiscẽdoq; aqua respergũtur, & donec sufficienter cõbiberint, sinũtur, postea torrentur, vsque dũ cortex disrumpatur, deinde mola trita, farinario cribro incernuntur, farinaq; reconditur. Hæc aluo vtilis est: vrinam cit: meliorem colorem efficit: frequenter in cibo aut potu sanguinem cum torminibus per aluum, & vesicam ducit: vlcera cum melle purgat, lentigines, item, ephelidas & maculas, quas σπίλους vocant, totumq; corpus emundat: nomas, σπληρώματα, & gangrænas serpere non patitur: mammarum durities emollit: vlcera fera, quæ θηριώδη vocant, carbunculos, fauosq; emarginat ac rumpit: cum vino subacta morsibus canum, hominum, viperarumq; illita medetur: vrinæ difficultates, tormina, tenesmosq; ex aceto mitigat. Prodest etiam ijs, qui alimentum à cibo non sentiunt, frixa & ad nucis magnitudinem melle excepta sumptaq;. Decoctum eius fouendo, pernio nes & pruritus in toto corpore sanat.

ὀρόβινον ἄλευρον.

DE ERVO SYLVESTRI SIVE CATANANCE PRIMA. CAP. XLIX.

SYLVESTRE *istud à nobis nuncupatum eruum, cauliculos profert pedales aut longiores, rotundos, erectos, nõnihil ad latus inclinantes, in exiguos quosdam ramusculos diuisos: folia tenuia, oblonga, angusta, graminis foliis multo & minora & angustiora: flores tenuibus pediculis, ex foliorum alarumq; sinubus exortis hærent, parui luteoli, siliquæ deinde suboriuntur paruulæ, forma oblonga, tereti & angusta, in quibus semina nouem aut decem vel plura, rotunda, dura, nigra, splendentia, arachis aut exiguis eruis similia, gustu nõ insuauia, Floret magna ætatis parte, exorientibus subinde nouis, prioribus marcescentibus floscul is. Nascitur sua sponte plerisque in aruis, & iuxta scrobes fossasq;, reperitur etiam locis quibusdam non procul à mari, quod siliquas non rotundas, sed latiusculas progignere fertur. Herbarum studiosi subinde apud Belgas in hortis serunt. Sylueſtre quoddam eruum videtur, cum descriptione enim eius, excepto solo semine, vt superiori capite diximus, conuenit. Videtur etiam Dioscoridis prima catanance, tametsi etiam semen non in capitulis, sed in siliquis ferat, κεφάλας etenim in quibus semen hanc catanancem ferre Diocorides scribit, non capitula, sed siliquas hoc loco interpretari debere, quod cum eo coniungitur, ostendit: nam catananchen κεφάλας veluti orobũ habere, Dioscorides ait; at orobus non capitula gerit, sed siliquas. Verba autẽ Dioscoridis de priore catanance hæc, in veteri exemplari, sunt:*

Dioscoridis locus expositus.

εἰ μέν τις αὐτῆς ἔχει φύλλα μακρὰ, ὡς κυρωνόποδος, ῥίζαν λεπτὴν, σχοινώδη, κεφαλὰς δὲ ὡς ὄροβος, ἐν αἷς καρπὸς ὅμοιος ὀρόβῳ: κάμπτεται δὲ ξηραινόμενος ἐπὶ τὴν γῆν, ἡ ἰκτίνου ὄνυξιν ὁμοῦται νεκροῦ, id est, vna quidem folia

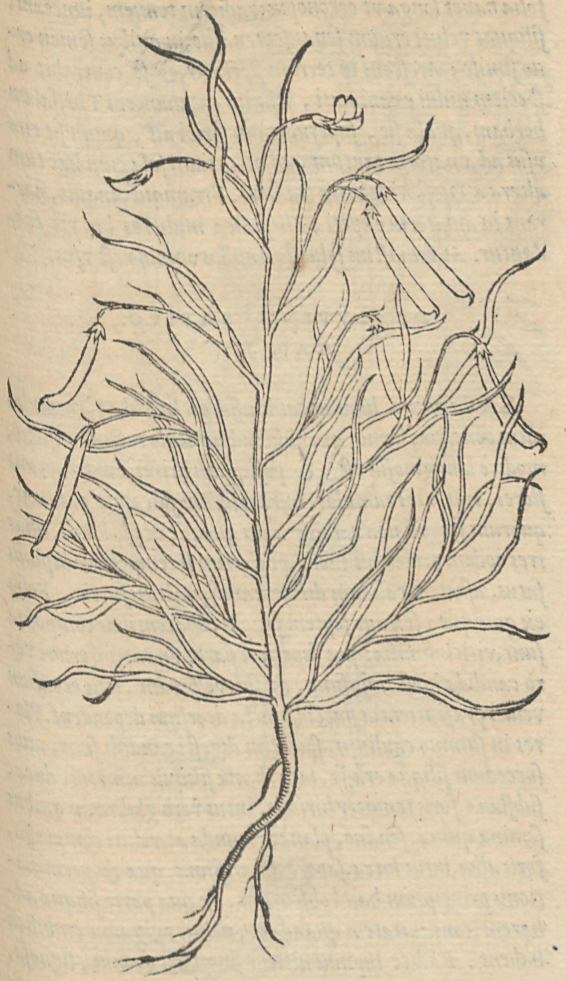

folia habet longa vt coronopus: radicem tenuem, iunceam, siliquas veluti eruum senas septenásue, in quibus semen eruo simile: Arescens in terram flectitur, & se contrahit ad speciem milui exanimati, Plinius catanancem Thessalam herbam, qualis sit, superuacuum scribi ait, quum sit eius vsus ad amatoria tantum, ad quæ etiam sola cum hæc tum altera à Dioscoride vtilis traditur. Vtramque, inquit, narrant in amatoria expeti, Thessalicæ mulieres his vti traduntur. At erui istius syluestris nullus omnino est vsus.

DE LVPINO SATIVO.
CAP. L.

SATIVVS *lupinus caule assurgit singulari, rotundo, intus concauo, firmo, qui absq; adminiculo rectus consistit, modicè lanuginosus est, & postquam primi emarcuerunt flores, tres alios ramulos, infra ipsorum spicam, producit, quorum singuli non rarò & alios quoque modo binos, aliás tres eodem proferunt modo, præsertim si tempestiuè lupinus satus, æstatem calidam diuturnamq; nactus fuerit. Folia ex quinque, sex aut septem foliolis cohærentibus composita sunt, viticis similia: quæ superiori parte virent, inferiori verò candida hirsutaq; sunt, & sub vesperam, solis occasum veluti præsentientia flaccida facta deorsum dependent. Flores in summo caulium, spicatim digesti candidi sunt, quos succedunt siliquæ crassæ, latæ, bonæ siliquis minores, duræ, subflauæ, foris tenuiter hirsutæ, intus verò glabræ, in quibus semina quina, senáue, plana, rotunda ac veluti compressa, foris albæ, intus luteæ, sapore amarissima, quæ & germinationis principium haud obscurum, & qua parte siliquæ adhærent, concauitatem quandam, veluti exiguum vmbilicũ habent. Radice lupinus nititur singulari, tenui, lignosa, paucis*

paucis capillamentis fibrata. Poscit, inquit Theophrastus, solum arenosum ac vitiosum, cultis ægrè prouenit, natura sua syluestris. Floret in Belgio, primùm quidem, sub finem Maij, deinde Iunio, aut initio Iulij secundo, tertio verò Iulio aut Augusto mensibus, si anni tempestas calida siccaq3 fuerit. Fructus duo priores sæpe ad maturitatem perueniunt, tertius in inferiori Germania rarius. Græci hoc legumen θέρμον ἥμερον, Latini lupinum, & lupinum satiuum nominant, Germani **feigboonen**/ Itali lupino domestico, Hispani entramocos, Brabanti **vijchboonen** & **lupinen**/ Galli lupins. Lupini semen πολύχρηστον, hoc est, frequentis multiq3 vsus est, Galenus in lib. de aliment. facult. ait: elixus enim, deinde in aqua dulci maceratus, tantisper donec in ea omnem sibi ingenitam exuerit insuauitatem, ita demum manditur cũ garo aut oxygaro, vel etiam sine his, sale mediocri conditus. Lupini dura & terrestris est substantia: quocirca ipse concoctu sit difficilis, siccumq3 crassum gignat est necesse, ex quo non probè in venis confecto, crudus propriè appellatus succus aceruatur. Cæterum quum inter parandum quicquid habuit amaritudinis deponat, τοῖς ἀποίοις, id est, qualitatis quæ sensu deprehendatur expertibus, similis euadit, & ita præparatus, vt in lib. de medicament. simplic. ait, ex genere est emplasticorum. At vbi natiua etiamdum manet amaritas, extergendi digerendiq3 vim obtinet: interficit lumbricos, tũ illitus, tum addito melle linctus, tum ex posca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eÿcere potest: tum etiam foris identidem perfusum vitiligines, achoras, exanthemata, psoras, gangrenas, vlcera maligna iuuat, partim extergẽdo, partim citra mordacitatem digerendo siccandoq3. Expurgat iecur & lienem cum ruta & pipere suauitatis gratia, assumptũ: elicit menses ac fœtum, cum myrrha & melle impositum. Porrò lupinorum

norum farina, sine mordacitate digerit, nec enim liuida tantùm, sed & chœradas & phymata curat; sed tunc in aceto aut oxymelite, aut posca coquatur oportet, idq3 pro laborantium temperamento & affectus diuersitate, quod ex vsu est eligendo: digerit item & quæ liuida sunt, & quæcunq; modò diximus præstare posse decoctum, eadem omnia efficit & farina. Decocti pluuiali aqua lupini, Dioscorides præter hæc scribit, donec in cremorem lentescant, faciem abstergunt: medentur ouium scabiei, cum radice nigri chameleonis, si tepente decocto abluantur. Cit vrinam radix cum aqua cocta & pota. Lupini vbi edulcati fuerint, triti cum aceto, poti stomachi fastidium leniunt, & cibi appetentiam excitant.

DE LVPINO SYLVESTRI.
CAP. LI.

SYLVESTRIVM lupinorum duo triáue sunt genera, vnum florem profert luteum: alia purpureum. Luteus caule foliÿsq3 satiuo similis est, vtrisque tamen minoribus ac breuioribus; flores habet pulchros, luteos, suaueolentes, in spicam congestos, violæ luteæ colore & quadamtenus odore: siliquas paruas, duras, aliquatenus hirsutas: semina parua, plana, rotunda, sapore amarissima, colore vario, sordida, satiuis multo minora: purpurei, caules longioresq3 procerioresq3 sunt quàm lutei, & in plures alas ramosq3 diuisi: folia verò minora tenuioraq3: flores parui ac luteis minores, ex purpurea cerulei, aut subrubentes: fructus colore similiter vario, amari, & inter omnes minimi. Nascuntur syluestres lupini plerisque locis sua sponte, verùm apud Brabantos non nisi sati proueniunt, florent eodẽ quo satiui tempore. Amariores sunt, vt Galenus ait, & ad omnia valentiores, quàm satiui, eiusdem genere cum ipsis facultatis.

DE

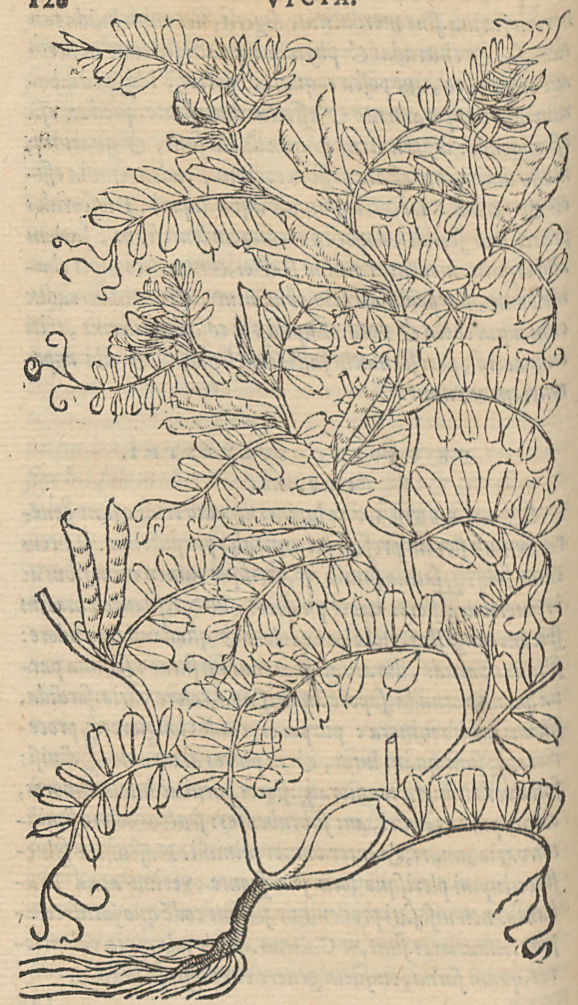

DE VICIA. CAP. LII.

VICIA caules habet tenues, quadrangulares, trium ferè pedum altitudine: folia longa in clauiculas desinentia, lentis similitudine, ex pluribus vni costæ siue neruo adnatis composita, quorum singularia maiora, latiora, crassioraq; sunt, quàm lentis: flores bonæ siue fasèlo similes, colore ex purpura nigros: siliquas latas, atque in singulis grana quina senáue non globosa, sed lenticulæ instar propemodum compressa, colore nigra, gustu insuauia. Seritur quocunque solo, cultu facillimo. Latinis vicia, à vinciendo, vt Varroni placet, dicitur, quòd item capreolos, inquit, habet vt vitis, quibus sursum versus serpit, ad scapum lupini, aliúmue calamum, ad quem vt hæreat, eum solet vincire. Galenus in Asia Pergami βίκιον, ab Atticis verò σάραχον aut κυάμον nominari ait. Germani wicken/ Brabanti vitsen/ Galli vesce nominant: officinæ pleræque perperam ὄροβον ac eruum: multum enim eruum à vicia differt. Theophrastus lib. VIII. aphaces, cuiusdam leguminis meminit, cuius siliquæ latæ, & fructus celeriter perit: hæc an cum vicia nostra conueniat, considerandum est. Porrò viciam, cum ipsis siliquis atque integra planta rustici reponunt, vt brutis pecudibusq; sit pabulo. Per famem tamen noui, Galenus ait, qui hanc quoq; comederint, potissimum vere, quum etiamnum viret: quemadmodum fabas & ciceres esitare consueuerunt. Est autem non insuauis modò, sed concoctu etiam difficilis, aluumq; inhibet. Perspicuum ergo est, quòd quum natura sit huiusmodi, alimentum, quod ex ipsa distribuitur, habeat, haudquaquam boni succi, sed crassum & ad succum melancholicum gignendum idoneum.

Aphace legumen.

DE

DE SESAMO, EX THEOPHRASTO, Plinio, & alijs. CAP. LIII.

SESAMO caulis siue culmus est ferulaceus, altus, crassior multipliciorq; quàm milio. Seminis ferax & fecundum est, quod oleosum ac pingue & vasculis continetur, candidumq;, vti Plinius: Theophrastus, genus eius quoddam candidum, inquit, radici singulari cohæret. Viride sesamum nullum mandit animal, propter amaritudinem & grauitatem saporis: sed siccatus, acceptior euadit frutex eius, & suaue semen efficitur, ciboq; idoneum. Nascitur cum in Aegypto, tum in India. Ab Indis, Plinius ait, sesama venit, ex eo oleum conficiunt. Ex æstiuis sementibus est, & quæ ante Vergiliarum exortum, Plinio auctore, seruntur. Columella tamen, sesama, scribit, ab æquinoctio autumnali serenda sunt, in Idus Octob. Putre solum, quod Campani pullum vocant, pleruque desiderant: non deterius tamen etiam pinguibus harenis, vel congestitia humo proueniunt. Sed hoc quidem semen Ciliciæ Syriæq; regionibus ipse vidi mense Iunio & Iulio conseri, & per autumnū quum permaturuerit tolli. Palladius in Septembri, nunc sesama, inquit, seritur, putri solo vel pinguibus harenis, vel terra congestitia. Quadraginta diebus à flore, Plinius ait, maturatur, magna tamen cœli terræq; differentia. Molestissimum terræ sesamum, plurimùm eam posse extenuare putatur; diuturnum est: optimè reponitur, quia pingue. Hanc frugem Græci σήσαμον, Latini quoq; sesamum ac sisamum, nonnunquam fœminino genere, sesamam nominant: officinis Germaniæ incognitum est. Semen eius, vt Galenus lib. de aliment. facult. ait, pingue est, ideoq; repositum celerrimè fit oleosum: quamobrem eos, qui ipso vescuntur, celeriter implet, stomachūq; subuertit, ac tardè cōcoquitur, pingueq; corpori præbet

bet alimentum. Liquet ergo quod ventriculi partibus vigorem ac robur addere nequit, quemadmodū nec aliud quoduis pingue. Est autem crassi succi, ideoq; non propere peruadit. Ipso autem solo non admodum vescuntur; sed cum melle crudo, quas σησαμίδας vocant effingentes. Panibus etiam inspergitur, temperamēto est calidum, ob eamq; causam sitim etiam excitat. In libris verò de facult. simplic. sesamon non parum in se continet, ait, viscosum & pingue, quare emplasticum est, & emolliens, ac modicè calidum. Eiusdem facultatis est, quod conficitur oleū, & herbæ quoq; decoctum similem vim obtinet. Dioscorides: Sesamum, scribit, stomacho aduersatur: oris graueolentiam facit, quoties inter mandendum, commissuris dentium inhæsit: neruorum crassitiem impositum discutit: medetur aurium contusionibus, inflammationibus, ambustionibus, artuum doloribus & cerastæ morsibus: capitis dolores, qui ab æstuatione oriuntur, ex rosaceo lenit: eadem efficit herba decocta in vino: præsertim autem inflammationibus doloribusq; oculorum prodest. Ex ea fit oleum, quo Aegyptij vtuntur, quod auribus, Plinio teste, vtile est.

DE CAMELINA, SIVE THEOPHRASTI Erysimo, & Myagrio Dioscoridis. CAP. LIIII.

CAMELINA surculosa est herba, caule recto, rotundo, in alas diuiso, duos aut tres pedes longo: folia oblonga, angusta, in acutum desinunt, singularibus rubiæ foliis haud dissimilia: flores secundum cauliculos, exigui: semen orbiculatis vtriculis, lini vasculis propemodū similibus, sed compressioribus continetur, minutum fænogræco minus, pingue & oleosum. Plerisque Galliæ locis, vt apud Suessiones, bene

ſubactis & ſtercoratis agris, vt Ruellius ſcriptum reliquit, ſeritur: ſeritur & in agro Leodienſi, apud Zelandos, & alijs Belgij locis: in Germania nō nuſquam ſua ſponte, exire fertur, atque vnà cum lino enaſci, cuius vitium exiſtimatur. Germani **flachsdotter** *&* **leyndotter** *nominãt, Galli* cameline, *quo etiam nomine Belgis innotuit: officinæ pleræque ſeſamum appellant, oleoq; huius pro ſeſamino vtuntur. Eſt autem camelina hæc, cereale illud eryſimum, quod à Galeno lib. 1. de aliment. facult. ac à Theophraſto ἐρύσιμον appellatur, quodq; inter fruges vnà cum ſeſamo refertur. Siccum id, vt inquit Theophraſtus, cibo idoneum eſt, quia quantum in eo amaritudinis difficultatisq;, ſolis opera percoctum excretumq; eſt. Viride verò à nullo animali tangi videtur, propter amaritudinem, & grauitatem ſaporis. Eſt tamen & aliud ἐρύσιμον, à Dioſcoride lib. 11. deſcriptum, cuius lib. de ſimplic. medicament. facult. VI. Galenus meminit, ab hoc Theophraſti eryſimo multũ differens: nam præſentem frugem Dioſcorides non ἐρύσιμον, ſed μυάγριον nominat, quod aliqui, inquit, μελάμπυρον vocant, à ſimilitudine fortè foliorum, quam cum altero Theophraſti ac Galeni melampyro, à myagrio differente, habet. Plinius frugem ſeſamo ſimilem Latinis irionem, Græcis ἐρύσιμον, Gallis* velarum *appellari, lib. XXIII. cap. XXV. ſcribit. Libro autem XVIII. cap. X. inter irionem & ἐρύσιμον diſtinctionem facit, huic (ſcilicet ſeſamo) ſimile, ait, in Aſia Græciaq; ἐρύσιμον, idemq; erat, niſi pinguius eſſet, quod apud nos vocant irionem. Porrò quemadmodum, Galenus inquit, milio panicum, adſimile quidem quodammodo eſt, verùm vndequaque deterius: ad eundem modum & ſeſamo eryſimum, corporis ſubſtantia quodam pacto eſt affine: ſed in cibo eſt inſuauius, corporiq; alimentum parcius exhibet, prædictoq; omnino eſt deterius. Temperamento autem, ca-*

lidum quoque vti sesamum est, sitimq́ etiam excitat. Seminis oleosa pinguitudine corporis asperitates læuigari atq; expoliri, Dioscorides ait, creditur. Vlceribus oris herbam succo suo mederi: oleo pauperes in epulis, diuites in lucernis vti, Ruellius auctor est.

DE LINO. CAP. LV.

TENVIBVS *ac rotundis culmis siue virgis linum assurgit, folia ei oblonga, angusta, acuminata: flores in summis virgis speciosi, colore cerulei, quos parua, rotunda, orbiculata capitula, siue vascula succedunt, in quibus semen, figura aliquatenus oblonga, leue, glabrum, splendens, ex fuluo colore punicans: radicibus nititur exilibus. Pinguì lætoq́ solo, locis humilioribus nō sitientibus, felicius prouenit. Pinguissimum enim, vt Columella ait, locum & modicè humidum poscit. Aliqui, inquit Palladius, macro solo spissum serunt, ita assequuntur vt linum subtile nascatur. Plinius scribit seri sabulosis, maximè vno sulco, nec magis festinare aliud, vrereq́ agrum, & deteriorem ipsum facere, quod & Vergilius in Georgicis attestatur:*

Vrit lini campum seges, vrit auenæ
Vrunt letheo perfusa papauera somno.

Seritur linum vere, Maio & Iunio mensibus floret, post messem (Plinius lib. XIX. cap. 1.) virgæ ipsæ merguntur in aquam, solibus tepefactam, pondere aliquo depressæ, maceratas indicio est membrana laxior: iterumq́ inuersæ, vt prius, sole siccantur: mox arefactæ in saxo tundūtur stupario malleo. Quod proximum cortici fuit, stupa appellatur, deterioris lini, lucernarum ferè luminibus aptior. Græci λίνον *pariter vt Latini nominant, Germani* flachs/ *Itali & Hispani* lino, *Galli* du lin, *Belgæ* vlas. *Hoc semine, Galenus*

Galenus lib. 1. de aliment. facult. ait, nonnulli quidem frixo vti obsonio cum garo, non secus ac factitio sale, vtuntur: Vtuntur autem & melli permiscentes: quidam panibus & ipsum quoque aspergunt. Stomacho autem noxium & concoctu difficile, exiguumq́ alimentum corpori exhibet. Quod verò ad ventris deiectionem pertinet, ipsum nec probaueris nec vituperaueris: exiguam tamen vrinæ mouendæ habet facultatem, quæ magis apparet cum frixum sumitur. Tunc autem aluum quoque magis sistit. Rustici autem homines, eo vtuntur sæpenumerò, frixo tusoq́ mel admiscentes. In libris verò de simplic. medicament. facult. lini semen esum flatuosum est, inquit, etiam si frigatur: adeò sanè recrementitia humiditate plenum est. Est verò etiam in primo ordine quodammodo calidum, at humiditatis & siccitatis quodammodo in medio est situm. Lini semen, vt Dioscorides memoriæ prodidit, easdem quas fœnumgræcum vires obtinet: discutit & emollit, omnem intus foriśq́ inflammationē, cū melle, oleo, exiguāq́ aqua decoctū, aut melle cocto exceptum: cutis in facie vitia, quas ἐφήλεις vocant, crudum, & varos cum nitro & ficubus impositum tollit: cum lixiuio verò parotidas duritiasq́ discutit: herpetas fauosq́ cum vino decoctum expurgat: vngues scabros eximit, cum pari modo nasturtij & mellis: quæ in pectore vitiosa educit, cum melle eclegmatis modo acceptum, & tussim lenit: Venerem exstimulat si pipere & melle exceptū, pro placenta largius assumatur. Huius decoctum ad interaneorum vuluæq́ erosiones immittitur, & alui excrementa educenda: insessu ad vteri inflammationes, veluti fœnumgræcum, perquam vtile est. Oleum quod ex semine eius exprimitur, multiplicem vsum habet, nec enim à pictoribus aut statuarijs alijsue artificibus expetitur solùm, vel ad lucernas tantùm vtile est, sed etiam medico vsui seruit. Nam & durities

omnes mollit: neruorum tensiones, contractionesq; laxat; dolores illitum sopit. Sunt etiam, qui bibendum exhibeant lateris aut coli dolore laborantibus, verùm recens sit oportet, rancidum enim factum & nauseam excitat, & plus quàm par est calefacit.

DE CANNABE. CAP. LVI.

CANNABIS *caules profert rotundos, erectos, inanes, quinque aut sex pedes altos, alis compluribus luxuriantes; quando videlicet, sua sponte syluestris exit: vbi verò in agris seritur, ramis nullis, aut omnino paucissimis: folia ei dura sunt, aspera, subnigra, & si conspicentur graueolentia, ex sex, septem, aut pluribus alijs, simul hærentibus coaceruata, quorum singularia angusta, oblonga, acuminata, & per oras serrata: semen ex alarum & foliorum sinubus exit rotundum, duriusculum, medulla refertum candida. Radices multas fibras habent. Est in huius genere quoddam sterile, flores tamen proferens paruos, herbaceos, racematim cohærentes, sed inutiles & vanescentes: aliud verò seminis fœcundum, cuius flos non est conspicuus. Est & syluestris quædam Dioscoridi cannabis, eadem & maluæ syluestris, siue alceæ species, de qua in olerum historia inter maluas. Solùm autem cannabis, vt Columella scribit, pingue stercoratumq; & riguum, vel planum atque humidum, & altè subactum deposcit. In quadratum pedem seruntur grana sex seminis Arcturo exoriente, quod est vltimo mense Februario, circa sextum, aut quintum calendas Martias, nec tamen vsque in æquinoctium, si sit pluuius cæli status, improbè seretur. Apud Belgas, hac ætate Arcturus ἀκρονυχὼς exoritur circa Martij diem, & cannabis Martio seritur ac Aprili. Græci κάνναβιν ἢ ἀστέριον nominãt, itẽ σχοινοσόφον. Latini*

Latini cannabem, officinæ nomẽ retinent, Germanis **zamer hanff**/ *Italis* canape, *Hispanis* canamo, *Gallis* chanure, *Brabantis* **kemp** *dicitur. Semen cannabis, Galenus in lib. de alimentorum facultatibus prodidit, concoctu est difficile, stomacho ac capiti nocet, prauiq3 ĩ succi. Sunt tamen, qui eo frixo cum alijs tragematis vescantur,* τραγήματα *autem voco, ait, quæ post cœnam, voluptatis, inter bibendum excitandæ gratia, eduntur. Multum autem calefacit, ideoq3 sumptum paulò largius, caput ferit, vaporẽ sursum ad ipsum mittẽs calidũ simul ac medicamẽtosum. Flatus autem extinguit, vt lib. de medicament. facult. adeoq3 desiccat, vt si plusculum edatur, genituram exsiccet. Succus ex recenti herba conuenienter aurium doloribus, Dioscorides ait, instillatur, ab obstructione, vt mihi videtur, Galenus addit, natis. Rustici in Belgio seminis contusi medullam, ac liquido aliquo expressam, ictero laborantibus initio ipsius mali, exhibent, & crebro non absque præsidio, si quando ex sola obstructione, citraq3 febrim exoritur. Aperit enim fellis meatum, & bilis per corpus digestionem promouet. Gallinas Matthiolus, hoc semine, ait, ouiferaciores reddi.*

τραγήμασι.

DE FÆNOGRÆCO. CAP. LVII.

CAVLEM *fænumgræcum emittit singularem, tenuem, virentem, intus concauum, in alas ramosq3 diuisum: folia pratensi trifolio similia, rotundiora tamen ac minora, quæ superiori parte virent, inferiori verò ad cineritium inclinant: flores in summis virgis exiguos candicantes, lupini floribus minores: siliquas longas, graciles, angustas, instar corniculorum recuruas, in quibus semina non magna, forma oblonga, angulosa, flauescentia, quæ resiccata cum grauitate*

uitate quadam iucundè olent: radice nititur tenui & candida. Seritur in Belgio in hortis medicinæ causa, & quidem vere, olim in agris serebatur. Lætum poscit solũ, tenui enim, vt Theophrastus ait, inarescit. Duo tempora sationum habet, auctor Columella, quorum alterum Septembris mensis, quum pabuli causa seritur, ijsdem diebus quibus vicia, circa æquinoctium: alterum mensis Ianuarij vltimo, vel Februarij primo, quum in messem seminatur. Græcis τῆλις *appellatur, item* κάρπος, *siue, vt Pliniana exemplaria,* κάρφος: *&* βούκερως, αἰγόκερως, κεραΐτις, λώτον, *Latini fænumgræcum, rustici siliquam, Columella ait, appellant. In Plinio silicia legitur, apud Varronem verò silicula, Germanis* **bockshorn oder kuhorn**/ *Italis* fiengreco, *Hispanis* alfornas & alholuas, *Gallis* senegrec, *nostris* **fenigrieck** *dicitur. Semen fænigræci inter manifesto calfacientia, Galenus in lib. de aliment. facult. tradit, censetur, eundemq3 hominibus in cibo vsum præstat, quem lupini. Sumitur enim ipsum cum garo, alui subducendæ gratia: estq3 huic rei multò quàm lupini accommodatius, quum nihil ex propria substantia habeat, quod transitum remoretur. Manditur autem & cum aceto & garo, sicut lupini. Multi præterea & fænumgræcum & lupinos ex vino, garo, & oleo sumunt: alij etiam panem addunt, eoq3 obsonio sunt contenti, quod vt ventrem minus subducat, caput certè (ceu nonnullis fænumgræcum ex garo facere solet) non ferit: præterea stomachum non subuertit: nam id quoque fænumgræcum in quibusdam efficit. Vescuntur autem nonnulli fænogræco, prius quàm planta ipsius semen produxerit, aceto & garo intingentes: quidam autem oleum affundentes, eo obsonij vice, cum pane vtuntur: sunt qui cum aceto quoque & garo ipsum mandunt. Caput autem, hoc quoque sumptum copiosius ferit: quod faciet impensius, si quis ipsum sine pane sum-*

pserit: quibusdam item stomachum subuertit. Succus autem elixi fænigræci, cum melle sumptus, ad omnes prauos humores, qui in intestinis habentur, subducendos est accommodus, suo quidem lentore leniens, calore autem dolorem mitigans. Quod autem absterſoriæ facultatis quoque sit particeps, intestina etiam ad excretionem instigat, sed parcius mel ei est admiscendum, ne mordacitas exuperet. In diuturnis verò thoracis citra febrem adfectibus, pingues cum eo palmulas elixare quidem oportet, vbi autẽ succum ipsum expressum, copioso melli miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem crassitiem coxeris, tum demum longè ante cibum vti. In lib. de simplic. medicament. facultat. fænumgræcum, ait, calidum est, secũdi ordinis, desiccat primò: proinde seruentes phlegmonas irritat acerbatq3: quæ verò minus sunt calidæ & magis duræ, eas digerendo curat. Fænigræci farina, Dioscorides tradit, vim habet emolliendi discutiendiq3: cum melicrato decocta & imposita, facit ad inflammationes, tam internas, quàm externas; lienem cum aceto & nitro subacta, & imposita extenuat. Decoctũ eius insessu, ad muliebria mala, quæcunque ex inflammatione, aut præclusione consistunt, vtile est. Expressus in aqua decocti succus, capillos, furfures & manantia capitis vlcera, ἀχώρας vocant, purgat: cum anserino adipe pessi vice subiectum, locos circa vterum dilatat & emollit. Viride cum aceto debilibus locis, & exulceratis prodest. Decoctum eius aduersus tenesmos, & grauiter olentia dysentericorum excrementa confert. Oleum quod ex eo exprimitur, capillos & in genitalibus cicatrices abstergit.

DE SPERGVLA. CAP. LVIII.

SPERGVLA *cauliculis exit tenuibus, rotundis, geniculatisq3, dodrantem aut pedem altis: foliola circa gemicula*

cula radiantis ſtellæ modo, in orbem diſponuntur, parua, tenuia, & anguſta: flores in ſummo cauliculorum candiduli, alſines perſimiles, emicant: parua deinde rotunda ac orbiculata vaſcula, lini capitulis ſimilia, in quibus ſemen conditur, paruum, rotundum, nigrum, rapi ſemine minus. Radix tenuis eſt. Seritur in aruis, & potiſsimùm quidem autumno, vt hyeme, ac primo vere, quum alia pabula defecerint, bubus præbeatur. Vulgò in Brabantia **ſpuerie** *appellatur, atque inde Latinè ſpergula. Nonnulli polygalum nominãt, quòd lactis abundantiam bubus promoueat. Non eſt tamen Dioſcoridis* πολύγαλον, *quòd multum ab hac differt. Pabuli, vt diximus, cauſa ſeritur, nec alium vſum, quòd ſciam, habet. Semen vomitione pituitoſos humores educere plerique referunt, eſtur tamen à gallinis, quæ nõ ſolùm citra noxam idipſum ſublegunt, verumetiam, hoc paſtæ, & oua plura, & citius excludere creduntur.*

DE LOLIO. CAP. LIX.

DE *frugibus huc vſq; egimus, nunc ad earum vitia, pabulorumq; reliqua genera, & ſi quæ quoque ipſarum vitia, ac ad alias conſimiles tranſire conſentaneum eſt, primùm autem inter vitia locum lolio conceſsimus: gerit id folia culmosq; tritici aut hordei, hirſutiora tamen; ſpicam longam veluti ex multis paruulis* παραλλήλως *ac alterno ordine digeſtis, compoſitam, quorum ſingulæ bina ternáue grana continent, triticeis minora, quæ nullis quoque aut exiguis glumis includuntur, & facillimè ſimiliter exteruntur. Naſcitur in aruis cum tritico ac hordeo, ſeminibus ipſorum corruptis ac in deterius, vt Galenus ait, permutatis, & ſolo quidem, præſertim vliginoſo, per cæli, menſibus potiſsimùm hybernis, tempeſtatem humidam. Græci* ἄιρας *nominant, Arabes*

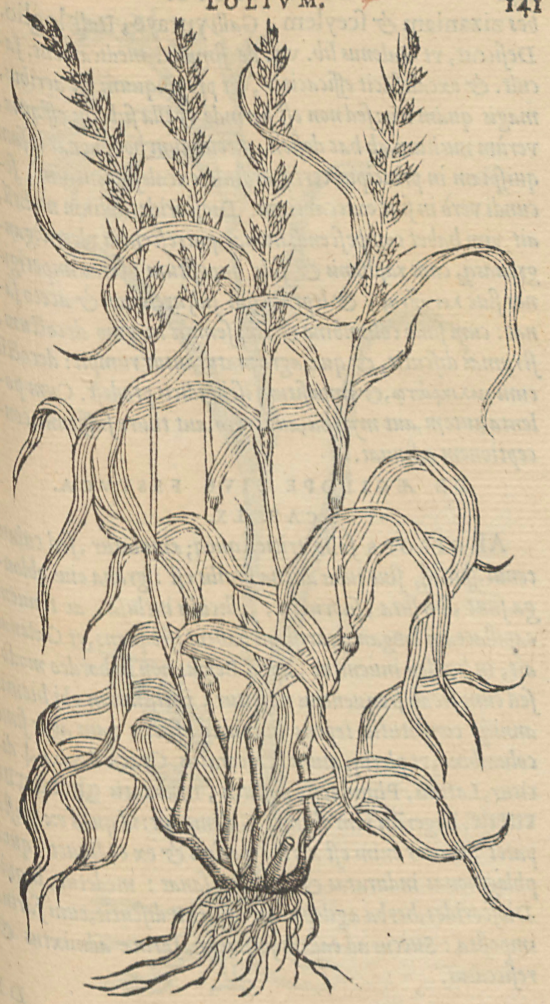

bes zizaniam *&* ſceylem, *Galli* yuraye, *Itali* loglio. *Deſiccat, vt Galenus lib.* VI. *de ſimplic. medicament. facult. & excalefacit efficaciter, vt propinquum ſit acribus, magis quàm iris: ſed non eſt perinde vt illa ſubtilis eſſentiæ, verùm multum ab hac deficit. Secundum hoc, ponat ipſum quiſpiam in principio tertij ordinis excalefacientium, ſecundi verò in fine exiccantium. Dioſcorides, lolium molitũ, ait, vim habet compeſcendi nomas, putreſcentia vlcera, gangrenaſq; cum raphanis & ſale impoſitum: feras impetigines ſiue λειχῆνας, & lepras cum ſulfure viuo & aceto ſanat: cum ſimo columbino & lini ſemine in vino decoctum, ſtrumas diſcutit, & quæ ægrè maturantur rumpit: decoctũ cum μελικράτῳ, & impoſitum iſchiadicis prodeſt. Cum polenta autem, aut myrrha, aut croco, aut thure ſuffitum, conceptionem adiuuat.*

DE ÆGILOPE SIVE FESTVCA.

CAP. LX.

AEGILOPS *folio triticũ quoq; æmulatur, ſed culmo tenui, ſpicaq; ſiue iuba auenæ ſimilis eſt: grana eius oblonga ſunt, hirſuta, ſubrubra, folliculis incluſa, ac tenuem capillaceam longamq; ariſtam habent: frequens, vt Galenus ait, in hordeis inuenitur, apud Belgas non in hordeo modò, ſed cum ſecali frequentius naſcitur, potiſſimùm vbi hiemis anniq; conſtitutio tepens humidaq; fuerit: aut ager ſimo columbino, vt pleriq; aiunt, ſtercoratus. Græcis* αἰγίλωψ *dicitur, Latinis, Plinio teſte, feſtuca, Brabantis* **ghebaerde euene**. *Digerẽdi vim obtinet, Galenus ait: id quod ex guſtu patet, leuiter enim eſt acris: verùm & ex eo liquet, quod phlegmonas induratas & ægilopas ſanat: medetur, inquit Dioſcorides, herba ægilopijs & duritias diſcutit, cum farina impoſita: Succus ad eadem ſeruatur, farinæ admixtus & reſiccatus.*

DE

DE ALTERA FESTVCA. CAP. LXI.

ALTERA *festuca culmis folijsq́ꝫ secale refert, culmos obtinet tritico hordeóue tenuiores, in quorum summo veluti*

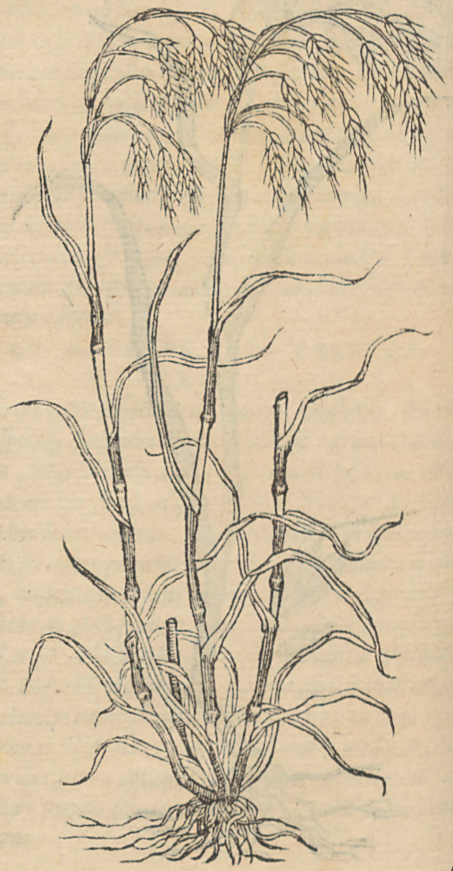

effusæ

effusæ pendent iubæ, auenæ propemodum similitudine, sed breuiores arctiusq́ꝫ coniunctæ. Semina oblonga sunt, longitudine grani secalini, sed angustiora, tenuiora, leuioraq́ꝫ multò, quæ membranulis siue vtriculis paruis continentur, è quibus quum in area teritur, concidunt. Propriè secalis est vitium, cum alijs enim frumentis, aut non aut rarissimè reperitur: succrescit, veluti & alia huius generis, per imbres frequentes: anni hyemisq́ꝫ constitutionem clementem ac tepidã. Germani **dort** *&* **lulch** *appellãt, Brabanti* **drauick**/ *Latinè festucam etiam, aut festucam alteram, nõ male quis dixerit: nam inter frugum similitudinem gerentia, quæ illas infestant, minimum ac læuissimum est, festucis ea de causa simillimum.*

DE PHOENICE. CAP. LXII.

PHOENIX *culmis, folijs spicaq́ꝫ lolio similis, singulis tamen minoribus: culmos habet multos, breues, geniculatos: folia hordei minora angustioraq́ꝫ: spicas lolio similes, sed minores, tenuiores, breuiores ac rariores. Nascitur in aruis, secus vias, & in ædificiorum tectis: in Italia & Gallia frequens & vbique ferè obuia: reperitur etiam in Vbiorum & Eburonum finibus.* φοίνιξ *Græcis à phœniceo colore dicitur, Latinis etiam lolium rubrum & lolium murinum: Plinius hordeum murinum nuncupari scribit. Appellatur autem Belgis hordeum aut triticum murinum (vulgò* **muyse coren**) *aliud omnino herbæ genus, breue ac humile, frequentibus breuibusq́ꝫ culmis, dodrantis altitudine, folijs angustis, quod spicas gignit complures, frequentibus aristis cinctas, hordeo similes, sed breuiores, tenuiores, mollioresq́ꝫ: nascitur secus vias: nullius planè vsus ac omnino inutilis. At phœnix, vt Dioscorides scriptum reliquit, vim habet, vt in vino au-* Triticum murinum.

 stero

ſtero pota diarrhœam, ſanguinis ex vtero profluuium, & copioſiorem vrinæ fluxum ſiſtat. Sunt etiam qui ſanguinem eam ſupprimere prodant, phœniceæ lanæ inuolutam & corpori alligatam.

DE BROMO HERBA.
CAP. LXIII.

BROMVS *herba auenæ & ægilopi ſimilis eſt, habituq; ipſo ſyluestris quædam auena, multiplicibus enim geniculatisq; culmis, folijsq; eam refert, licet vtriſque tenerioribus: iubarior, ariſtas aſperiores, longioresq; habet: radice firmatur copioſa ac tenui: herba natura ſua in totum ſyluestris, æſtate ſecus vias & agrorum margines reperitur. Nominant eam Græci βρῶμον πόαν, id eſt, bromum herbam, ad differentiam auenæ, quæ Græcis quoq; βρῶμος aut βρόμος dicitur. Exiccatoriam, Dioſcorides inquit, vim habet. Decoquitur cum ſua radice in aqua ad tertias, colatur, deinde mellis tantundem admiſcetur, rurſusq; decoquitur, ad liquidi mellis ſpiſſitudinem: facit ad narium ozænas & fœtida vlcera, linteo eo humore imbuto naribus indito: aliqui tritam aloen addunt, & eo modo vtuntur: facit & cum roſis ſiccis in vino decocta, ad oris graueolentiam.*

DE

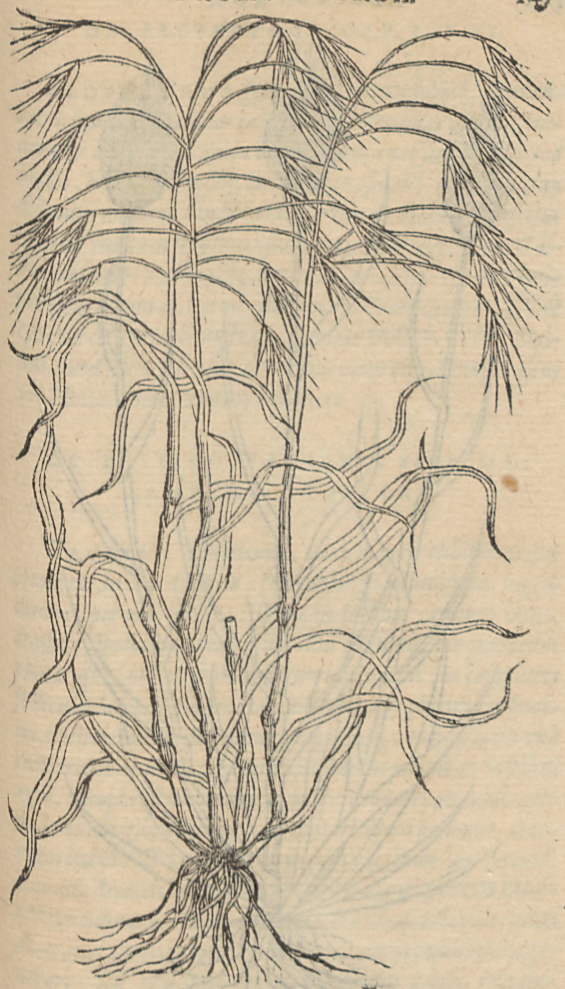

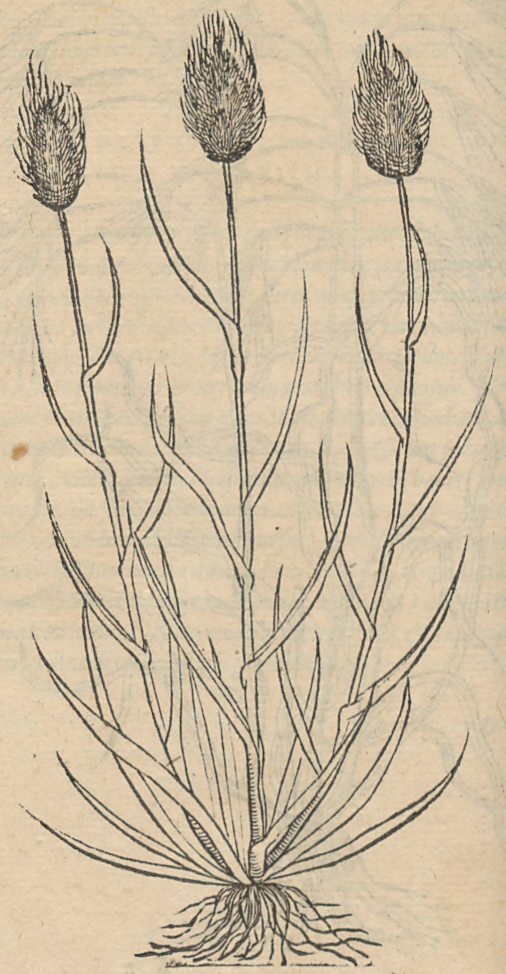

DE ALOPECVRO. CAP. LXIIII.

ALOPECVROS *geniculatis culmis foliisq3, frumentaceis similis est, culmos tamen habet breuiores, foliaq3 minora & angustiora. Spica eius nec acuta nec aristata est, sed mollis, hirsuta, densaq3 lanugine constans, haud multum dissimilis vulpium caudis, vnde & nomen obtinet. Nascitur in aruis vnà cum frugibus æstate, reperitur in pluribus Galliæ, præsertim Narbonẽsis, agris.* ἀλωπέκουρον *Græcè Theophrastus nominat, Latinè caudam vulpinam dixeris, Gallicè* queue de renard, *nostrate idiomate* **vossen steert**. *Nullius, quod scitur, est vsus; de viribus enim eius, Theophrastus vel Plinius, nihil scriptum reliquere.*

DE TRITICO VACCINO, SIVE MELAMPYRO. CAP. LXV.

VACCINVM *triticum, caulem gerit cubitalem aut minorem, in alas diuisum: folia oblonga, acuminata, nigricantia, per oras serrata: spicas in summo caulium latas, crassas, aspectu pulchras: foliorum florumq3 purpureorum plenas, quæ, posteaquam defloruerunt, virent, ac complures folliculos latos proferunt, in quibus bina vt plurimùm semina, triticeis similia, sed minora nigrioraq3: exit in aruis vnà cum tritico ac secali, & læto potissimum pingui ac restibili agro. Theophrastus ex tritico, aut hordeo corruptis nasci ait: vnà cum frugibus floret, & ad maturitatem peruenit. Germani* **kuweyssen** */hoc est, triticum vaccinum aut bouinũ, nonnulli* **braun fleischblumen**/ *Brabanti* **peerts bloemen** *nominant. Galenus Græcis* μελάμπυρον *dici ait, quasi dicas, nigrum triticum; & ex tritici quoque mutatione generari, sed prauitate quàm plurimùm à lolio relinqui.*

Theophrastus quoque, res innocens ait, neque sicuti lolium graue, & caput tentans.

DE

DE VSTILAGINE. CAP. LXVI.

QVAM *recentiores vstilaginem nuncupant, auenæ ac tritici propriè morbus & vitium est, spicas siue iubas eius, priusquã perfectè è vaginis suis erumpere queant, infestans. Marcescũt hoc vitio spicæ, & atro puluere obsidentur. Nascitur Aprili & Maio mensibus, quum cæli tempestas crebrò inconstans, aliàs nimbosa, aliàs serena, feruensq; fuerit; tũc enim spicæ humore madidæ, à solis feruore corrumpuntur, ac quodammodo, vti aiunt, aduruntur. Germani vulgò* brant/ *Latinè vstilaginem appellant. Videtur ἐρισίβη quædam, Latinè rubigo, ac robigo dicta: quæ, veluti Theophrastus ait, corruptela quædã est residentis humoris, ac commune quoddam vitium cerealium seminum, frumentacea tamen magis quàm legumina infestans: frequentissima hæc in roscido tractu conuallibus ac perflatum non habentibus: è diuerso carent ea, ventosa & excelsa. Gignitur plenilunio.*

ἐρισίβη quid.

DE CRACCA SIVE ARACHO. CAP. LXVII.

FRVGVM, *ac frumentorum præcipuè, vitium quoque cracca siue arachus est: cauliculos promit graciles, angustos: folia ex pluribus, paruis, angustis foliolis, vni costæ, siue ῥάχι adnatis ac sibi inuicem oppositis, congesta, in capreolos siue viticulas desinunt. flores parui & purpurei: siliquæ paruæ, rotundiores minoresq; quàm viciæ: semina in his sena, septenáue, rotunda, nigra, duriuscula, eruo, vt Galenus inquit, minora. Græci huiusmodi vitium ἄραχον nominant, & tertiam nominis syllabam per χ exprimunt, ad differentiam alterius araci per ι scripti, Galli* vesse sauuage, *& vesseron, quasi viciolam aut viciastrum dicas, Germani* wilde wicken/ *&* Sant Christoffels kraut/

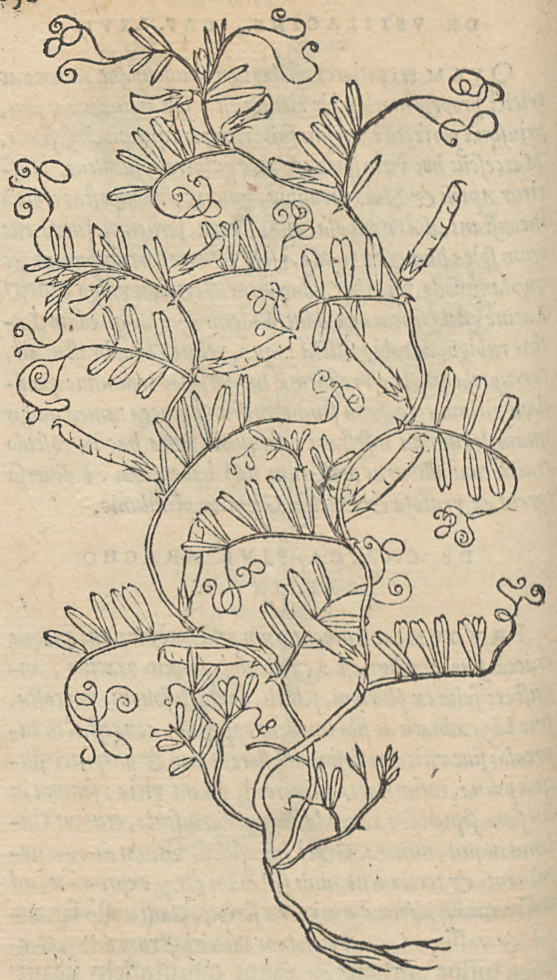

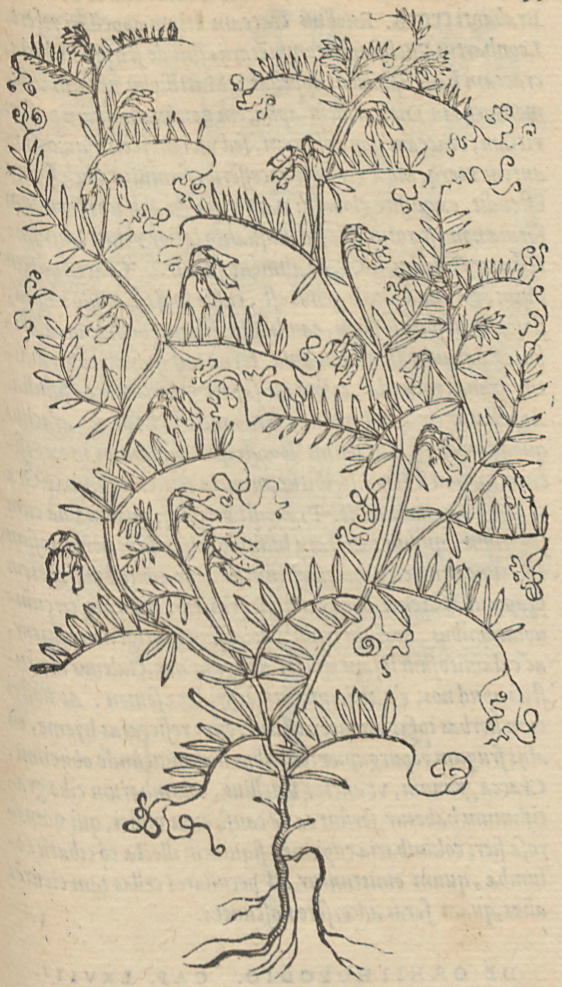

Brabanti crock. Ruellius craccam etiam appellari refert. Leonhartus Fuchsius in commẽtarijs suis de stirpiũ historia, craccam hanc aphacem appellat: Matthiolus verò, in commentarijs in Dioscoridem, aphacem nominans quam passim viciam, craccam non aphacem, sed viciam fecit: quantum autem vterq; hîc à veritate recesserit, seminis craccæ figura ostendit, exquisitè globosa: nam viciæ & aphaces seminum forma non est rotunda, sed aliquanto latior veluti lentium: testatur Galenus lib. 1. de aliment. facult. Craccæ autem huius, & aliud simile genus est, caule foliisq; paulò minus: flosculis, in paruis spicis, candidulis; siliquis deinde breuioribus ac paruulis, in quibus bina, terna aut quaterna gignuntur grana, rotunda, colore & sapore prioris craccæ similia. Appellatur & istud genus, Brabantis crock/ & arachus quoq; quidẽ est, aut potius ἀραχὶς quædã: nam vt in expositione linguarũ Hipp. scribitur, minuta tritici legumina, Græci ἀραχίδας nominant. Prouenit vtrumq; vitium vnà cum segetibus, quibus cæli statu humido admodum pernitiosum est, tunc enim citò incrementum sumens, confestim segetem præoccupat, teneramq; pertinaci vinctu, crebrisq; circumuolutionibus, deorsim trahit, delapsamq; erigi non patitur, ac calamitosam ipsam efficit. Seligunt hæc, Galenus ait, rustici apud nos, & abijciunt vti securidacæ semen. At nostri cum herbas ipsas virentes æstate, tum resiccatas hyeme, cũ alijs frugum repurgamentis, bubus non iniucundè obijciunt. Craccæ granum, vt auctor Ruellius, columbarum cibo gratissimum habetur, ferunt ea de causa eam villici, qui numerosa fieri columbaria cupiunt, siquidem illectæ eo cibatu columbæ, quum emittuntur ad peculiares cellas tam cicures alias, quàm feras adcersere noscuntur.

DE ORNITHOPODIO. CAP. LXVIII.

Orni-

ORNITHOPODION *paruulis, multis, tenuibus ac gracilibus exit cauliculis: foliola ei sunt parua, arachi ac lẽtis, minora & tenuiora: flosculi in exiguis corymbis luteoli: siliquæ paruæ, tenues, oblongæ veluti articulatæ, extrema parte recuruæ, in quibus sena, septenáue minuta, rotunda semina, napi ac rapi similia. Nascitur in aruis, segete potissimum demessa: reperitur & locis incultis, veluti in collibus pratisq; siccis & apricis, ac secus vias, quod in aruis nato, minus etiam ac tenerius est. Brabanti* **vogelvoet** *appellant, id Græcè est* ὀρνιθοπόδιον, *Latinè auis pes, à similitudine nempe pedum paruarum auicularum, quos simul coniunctimq; nascentes, tenues, recuruæ articulatæq; siliquæ referunt. Ex arachidum quoq; est numero ac genere. Non-*
Polygalon. *nulli* πολύγαλον *esse existimant, quod Dioscorides tradit, exiguum fruticem esse, palmi altitudine, foliaq; habere lenticulæ similia, & gustu esse subacerbo, qui potus lactis abundantiam facere credatur. Porrò ornithopodium eundem quem arachides vsum habet: bubus enim ac iumentis lætum iucundumq; pabulum est.*

DE APHACE. CAP. LXIX.

APHACE *tenuibus, anguloſis, geniculatis, longis, lenteq; altioribus cauliculis assurgit: folia ei sunt parua, tenuia, latiuscula, in acutum desinentia, è singulis geniculis bina, sibi inuicem opposita, & circa hæc, tenues viticulæ, & graciles pediculi flores ferentes, paruos ac luteolos: quos siliquæ sequuntur latæ, lentis longiores, in quibus semina quatuor, quináue lata, nigra, dura & lente minora: radicibus nititur paruis ac fibrosis. In agris frumentarijs læto pinguiq; solo, vnà cũ tritico, secali ac alijs frugibus exit: floret Maio: semen Iunio ac Iulio maturũ est, nostris* ἀνώνυμον, *licèt tamen*

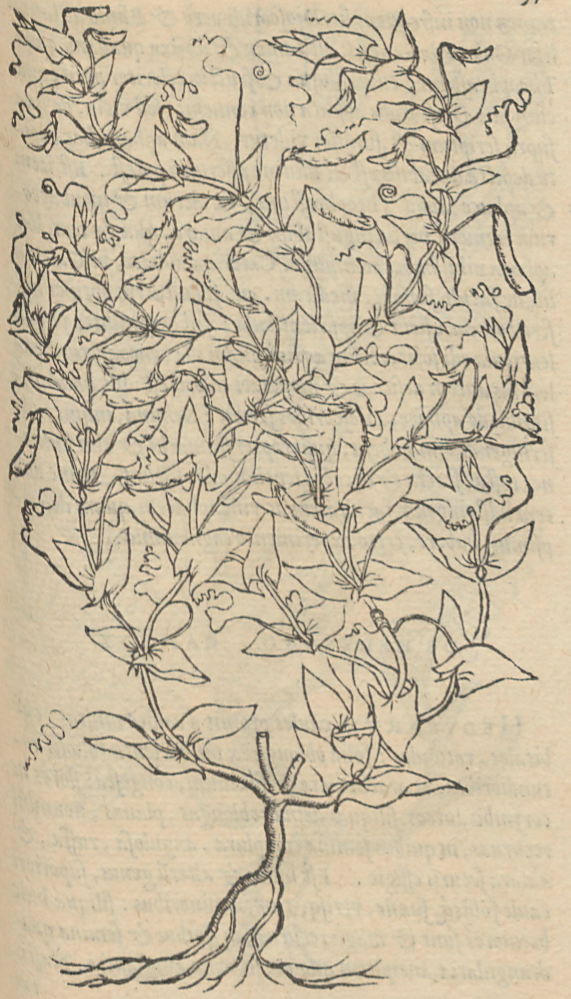

tamen non infrequens sit. Dioscoridi verò & Plinio ac similiter Galeno ἀφάκη est: est tamen & ἀφάκη quædam apud Theophrastum, cuius siliquæ & fructus celeriter perit, quæ cum hac Dioscoridis aphaca non conuenit, sed viciæ, de qua suprà scriptum est, similior videtur. Nam aphace, hoc capite depicta durabilis est, ac diutinè asseruari potest. Est item & aphace apud Theophrastum, ex olerum & intubaceorum numero, herba ingustabilis & amara, quæ & cum hac aphaca nihil habet commune. Cæterùm aphace, vt Galenus lib. de facult. simplic. medicam. ait, facultatem obtinet adstrictoriam, sicut & ipsa lenticula: sed & similiter vt ipsa lenticula edi solet, verùm ægrius quàm illa concoquitur: valentius autem desiccat & moderati caloris est: his haud dissimilia de aphace, Dioscorides scribit: Semina, inquit, adstringendi vim habent, quapropter stomachi & alui fluxiones tosta, fracta & decocta lentis modo, sistunt. Hanc autem adstringendi facultatem ac vim aphacem, quam descripsimus, habere, certo experimento cognouimus.

Aphace Theophrasti.

Aphace olus

DE HEDYSARO. CAP. LXX.

HEDYSARVM caules promit à radice multos, cubitales, rotundos: folia oblonga ex multis lentis foliolis rotundioribus, vt arachi viciæ & similium, congesta: flores in corymbis, luteos: siliquas deinde oblongas, planas, nonnihil recuruas, in quibus semina complura, anguloſa, ruffa, & amara securis effigie. Est huius & alterũ genus, superiori caule foliisq; simile, vtrisq; tamen minoribus: siliquæ huic breuiores sunt & magis recuruæ, in quibus & semina quadrangularia, ancipitem quoque securim æmulantia. Nascitur

2

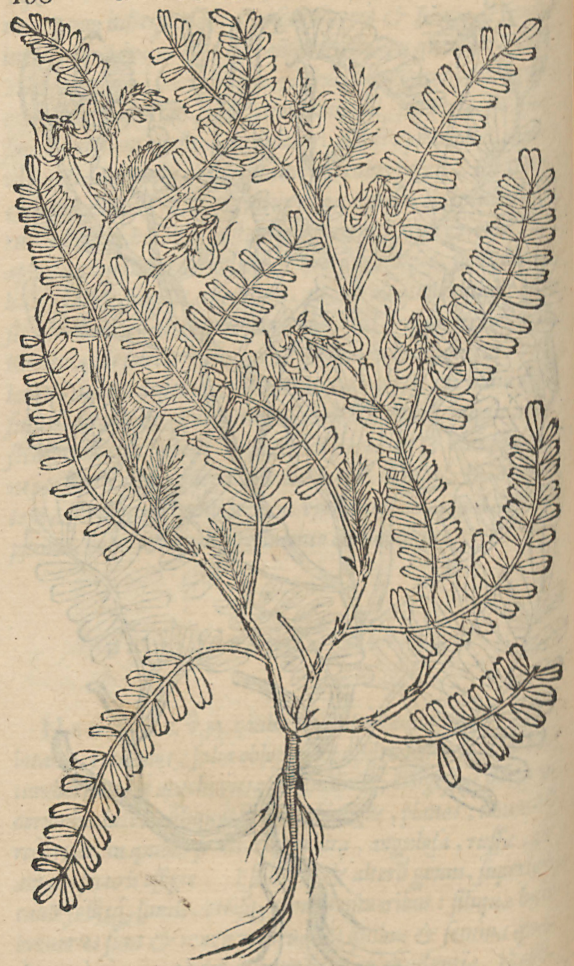

tur hedysaron, Dioscorides ait, in hordeis & triticis. Galenus lentis vitium esse, atq; vnà cum ea enasci, lib. 1. de aliment. facult. scribit. Idem testatur Plinius. Theophrastus autem, cum aphace exire refert. Primum in Germanijs incultum non prouenit, floret in hortis Maio ac Iunio mensibus: alterum sua sponte, plerisq; superioris Germaniæ aridis & apricis locis exit, Gesnero in hortis Germaniæ teste. Græci hoc, siue legumen siue cerealium frugum vitium, ἥδυσαρον & πελεκῖνον nominant, Latini à seminis figura securidacam, officinis incognitum est. Huius semen, Galenus lib. de simplic medicament. facultatib. VI. ait, amarum & subacerbum apparet. Quamobrem potum gratum est stomacho, & viscerum obstructiones expurgat: idem præstant totius fruticis germina. Dioscorides stomacho etiam in potu commodum refert, & antidotis admisceri, ante verò coitus, existimari, cum melle appositũ conceptionem impedire.

DE FERRO EQVINO.

CAP. LXXI.

FERRVM equinum vulgò Italorum nuncupatum, cauliculos habet multos, tenues, & procumbentes: folia tenuia hedysaro minora: flores secundum ramulos paruos: siliquas deinde oblongas, latiusculas, & nonnihil recuruas, quæ ab vno latere, profundas, rotundas, ac sinuosas incisuras, soleam equi ferream quodammodo præ se ferentes, obtinent. Rădix longiuscula est. Prouenit incultis quibusdam & apricis Italiæ & Narbonensis Galliæ locis. Ferro de cauallo Itali vulgò nominant, Latinè

ferrum equinum dixeris. Tota amara est, & hedysaro natura assimilis.

DE SYLVESTRI FÆNOGRÆCO. CAP. LXXII.

SYLVESTRE *istud appellatū à recentioribus fænūgræcum, multis, rotundis, & longis repit caulibus: folia ei oblonga sunt, veluti viciæ, tigulis particularium tamē maioribus,*

ioribus, latioribus ac rotundioribus: flores ex foliorum sinubus prodeunt, albicantes: siliquæ oblongæ sunt & aliquantulum recuruæ, fænigræci similes, sed minores, in quibus semen angulosum, sapore viciæ. Radix longa & sæpe tricubitalis, quæ non facilè intermoritur, verùm singulis annis primo vere regerminat. Reperitur in vtraque Germania, locis siluosis, opacis & incultis. Germani wild fenigrieck/ *id est, syluestre fænumgræcum appellant. Nullius in medicina, aut cibatu, quod scitur, vsus.*

DE GALEGA. CAP. LXXIII.

GALEGA *caulibus constat rotundis ac erectis, folia rachi maiora ac longiora: flores spicati sunt, colore aut cerulei aut candicantes: eos siliquæ succedunt forma oblongæ, rotundæ & angustæ. Radix breuis & lignosa, multas fibras habet, & diuturna est, aliquot continuis annis primo vere regerminans. In Italia passim locis pinguibus humectis, & prope aquarum riuos copiose prouenit. In Germania verò & Belgio non nisi sata. Itali galegam & rutam caprariam, nonnulli corruptè gralegam nominant. Hieronymus Fracastorius herbam Gallicam; Hetrusci* lauanese. *Appellatur verò & alijs differentibus nominibus in diuersis Italiæ locis, vt Gesnerus ait, vt sunt:* Castracane, lauanna, thorina *vel* taurina, martanica, sarracena, capragina, herba nesa, *fænumgræcum syluestre, & teste Brasauolo,* giarga. *Quidam onobrychim à veteribus nuncupatam esse iudicant, alij glaucem, nonnulli polemonium esse volunt: verùm omnibus, non tam Petr. And. Matthiolus in suis commentarijs, quàm singularum descriptiones à Dioscoride memoriæ mandatæ, ac scripto traditæ, contradicunt: quemadmodum & ijs, qui galegam polygalon esse autumant, & galegæ nomen*

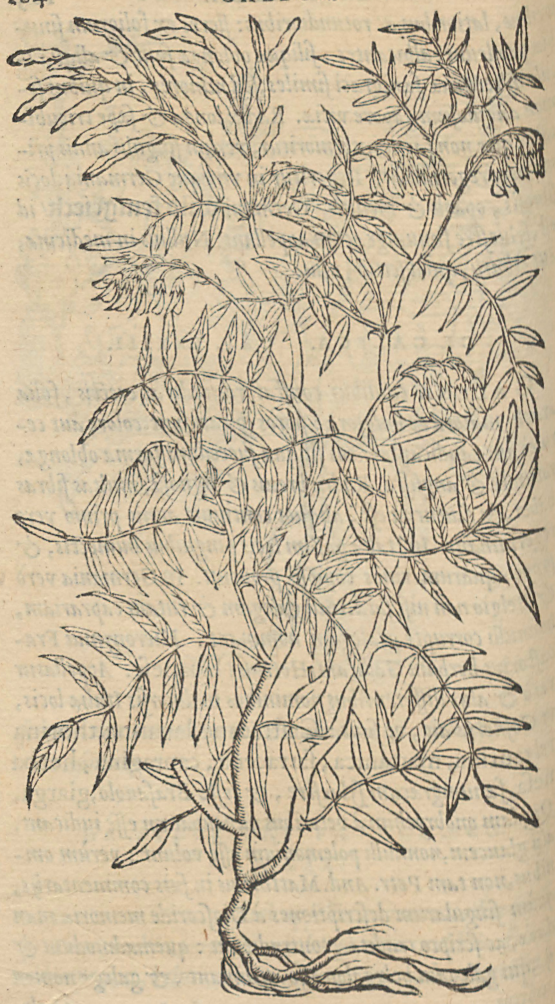

à polygalo luxatũ: ipſa quoque polygali deſcriptio repugnat: altior enim & maior galega eſt, quam exiguus frutex palmum tantum altus, dici poſsit.

GALEGÆ autẽ huic & alia quædam, altera veluti galega, ſimilis reperitur, quæ caulibus, folijs floribuſq; eã æmulatur. Cauliculis hæc eſt tenuibus: folijs oblongis in exiguos capreolos deſinentibus, arachio ſimilibus: flores in ſpicis ex purpura cerulei ſunt: ſiliquæ verò paruæ, latiuſculæ, & ſemina in his parua, viciæ minora. Radix durabilis quoq; naturæ pluribus annis, primo vere regerminat. Naſcitur ſubinde in ſentibus circa margines agrorum, frequentius autem in pratis ſecus foſſas fluminum ac riuulorũ ſiue torrentium ripas. Noſtri **wilde vitzen** hoc eſt, viciam ſylueſtrem appellant: galegam autem ſylueſtrem aut Germanicam non improprie quis ipſam nominauerit: nam galegæ quædã ſpecies videtur. Porrò galega, vt Baptiſta Sardus, & alij ſcriptum reliquere, ad omnes peſtilentes morbos, contra ventris lũbricos, & venena aſſumpta efficax eſt: remedio quoq; eſt, aduerſus animalium venenoſorum cùm morſus, tum ictus, & ſucco epoto & herba contuſa plagis impoſita. Pueris etiam conuulſis, ac comitiali morbo laborantibus, ſuccus dimidiæ vnciæ pondo ſumptus prodeſſe fertur. 2

DE ONOBRYCHIDE. CAP. LXXIIII.

QVAM onobrychim hoc loco nominamus, caules profert à radice multos, cubitales, non ſua quidem ſponte erectos, ſed procumbentes, & per terram reptantes: folia galegæ ſimilia, tenuiora tamen, ſubtus albicantia, ex pluribus anguſtis in acutum deſinentibus, coaceruatæ: flores in longiuſculis ſpicis rubent, fructus echinati ſunt, aſperi, plani, ac ſubrotundi. Naſcitur pleriſque ſuperioris Germaniæ locis,

circa Curiam, inquit Gesnerus, in pratis abūdat: apud Brabantos ac Flandros ab herbarum studiosis in hortis subinde seritur. Ανώνυμον recentioribus herba est, à veteribus autem ὀνοβρυχὶς dicta est: quæ enim de onobrychide apud Dioscoridem aut Plinium reperiuntur, ea omnia huic maximè conuenire videntur. Scribit autem Dioscorides quidem sic: Onobrychis folia habet lenti similia, longiora: caulem dodrantalem, florem phœniceum, radicem paruam: nascitur in humidis & incultis. Plinius verò hunc in modum: Onobrychis folia habet lentis, longiora paulò; florem rubentem; radicem exiguam & gracilem: nascitur circa fontes. Quæ omnia & singula ἀνώνυμον hanc herbam habere euidens est. Quam ob causam & eam veterum esse onobrychim minimè dubium esse videtur. Est & eadem fortè onopordon Plinij, nam eadem hæc herba cum onobrychide à nonnullis existimatur, altero eius nomine à crepitu, altero à ruditu dicto: Onopordon enim, inquit Plinius, si comederint asini, crepitus reddere dicuntur. Onobrychis verò asini ruditum sonat. Fieri autem possibile est, vt vnius herbæ esu, & pedat, & rudiat asinus. At onobrychis, vt Galenus libr. de facult. simplic. medicament. scriptum reliquit, rarefaciendi digerendiq; vim obtinet, proinde folia eius virentis, etiamnū imposita ad morē cataplasmatis phymata digerūt: arefactæ verò si in vino bibantur, strangurias sanant. Quin etiam sudores elicit, cum oleo inunctū. Quæ, & de onobrychi Dioscorides quoque, his verbis perhibet: Vim habet herba phymata discutiendi trita & imposita; cū vino verò pota strangurias sanat; cum oleo autem illita sudores mouet. Onopordon verò, vt Plinius ait, trahit vrinas & mēses, aluum sistit, suppurationes & collectiones discutit. Onopordon.

DE TERRÆ GLANDIBVS.

CAP. LXXV.

TERRÆ *glandes exilibus & infirmis cauliculis exeũt: folia tenuia & paruula, oblõgis & tenuibus adnascũtur pediculis, qui in viticulas desinunt, quibus propè assistentia complectuntur atque apprehendunt: flores summis caulibus, piso similes, sed minores, ex purpura rubent, odoris non ingrati, quos paruulæ, oblongæ siliquæ succedunt, in quibus semina bina ternáue rotunda. Radices crassæ, oblongæ, glandibus forma quodammodo similes, sed multò maiores, foris nigræ, intus albicantes, sapore ferè castaneæ, à quibus inferius longa tenuisq; fibra dependet. Exeunt ab ijsdem & aliæ fibræ, iuxta caulis exortum, quibus transuersim serpentibus aliæ adnascuntur glanduloſæ radices, ita se multiplicante stirpe. Proueniunt in agris frumentarijs tum vnà cum ipsis frugibus, tũ circa margines agrorũ in rubetis ac senticetis. Reperiũtur in superiori ac inferiori Germania, Belgioq; locis plurimis, &, vt Ruellius testatur, in Gallia quoq;. Seri & semine et radice potest, sed radice citius perficitur, vna enim glans sata, in plures breui tẽpore multiplicatur. Florẽt Iunio & Iulio, post messem effodiuntur ac colliguntur radicũ glandes. Germani* **erdnussen / erdeychelen / grundeycheln / ackereycheln / erdkeygen:** *Belgæ* **eerdnoten & eerdeeckelen** *appellant, & subinde* **muysen met steerten** */hoc est, mures caudatas, à domesticorum paruorũ murium similitudine, quam nigræ, rotundæ, oblongæ, glandes retro propendente tenues fibræ parte referunt. Recentiores Latinè terræ glandes, siue terrestres glandes nominant, & Græcè quidem χαμαιβαλάνους. Est tamen & alius χαμαιβάλανος, qui ἄπιος, & ἴσχας dicitur, cum quo terrestres glandes non conueniunt, vtpote & forma non parum, viribus autem plurimùm ab eo differentes. Nam apios quidem*

ἄπιος.

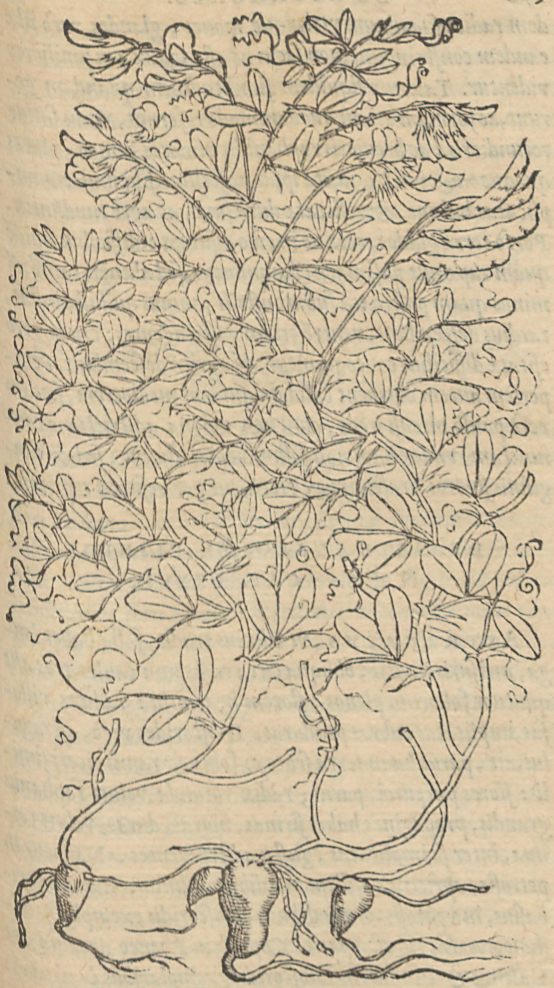

dem radice sua aluum vtrimque mouet, glandes verò istæ eandem constringunt, non secus ac astragalus, cui similiores videntur. Talorum siquidem similitudinem quandam gerunt, ac formam etiam quodammodo referunt, vnius satiuæ rotundioris, ac breuioris raphanidis minores tamen, plures quoque πεφυκέδας iuxta ipsas nascentes, sibi inuicem implicatas habent, & resiccatæ duræ sunt, ac ægrè tunduntur. Porrò terræ glãdes coctæ ac in cibo assumptæ, difficilius quidẽ quàm rapæ aut pastinacæ cõcoquuntur, sed alimẽti tamẽ nõ minus quàm pastinacæ submiſtrãt, minus quã illæ inflãt, tardius descendunt, ventrẽ etiam adstringentes: crudæ verò esitatæ difficilius concoquuntur, & ægrius descendunt. Temperiem autem obtinent calidam quidem mediocrem, siccam verò paulò intensiorem, cum non exigua adstrictione coniunctam, vnde etiam non solùm ventris fluxus, sed & sanguinis fluores, præsertim ex vtero, aut per vesicam reprimũt.

DE ASTRAGALO, EX PLINIO & aliis. CAP. LXXVI.

ASTRAGALVS, vt Plinius tradit, folia habet longa, incisuris multis, obliqua circa radicem: caules tres aut quatuor foliorum plenos: florem hyacinthi: radices villosas, implicatas rubras præduras. Dioscorides verò, astragalus, ait, paruulus in terra frutex: foliis & ramis ciceri similis: flores purpurei, parui; radix rotunda veluti raphanus grandis, propagines habet firmas, nigras, duras, veluti cornua, inter se implicatas, gustu adstringentes. Nascitur in petrosis, apricis, & ijsdem niualibus: Plinius. Aut, vt Oribasius, in ventosis ac niualibus. Dioscoridis exemplaria addunt, συσκίοις, id est, opacis. Copiosa in Pheneo Arcadiæ, vt Galenus & Plinius. In Dioscoridis exemplaribus ἐν μέμφιδι τῆς

Dioscoridis locus animaduertitur.

τῆς ἀρκαδίας legitur: at Memphis Aegypti ciuitas est, in Arcadia verò nulla. Radices habet Astragalus, inquit Galenus, adstringentes: quamobrem etiam ex numero est non instrennuè exsiccantium: nam vlcera vetera glutinat, & aluum fluxu tentatum sistit, si quis in vino decoctam radicem bibat. Eadem quoque de astragali viribus memoriæ Dios. prodidit: alui fluxum, ait, sistit radix in vino pota, & vrinam mouet: facit ad vetusta vlcera sicca inspersa: sanguinem supprimit: ægrè autem propter duritiam tunditur.

DE LIMODORO SIVE OROBANCHE. CAP. LXXVII.

LIMODORVM cauliculus est pedalis aut maior, subrubens, fistulosus, fragilis: flores secundum caulem, parte superiori nascuntur, subcandidi, aut sublutei, vrticæ inertis floribus haud multum absimiles, floribus succedunt oblongi caliculi, in quibus semina minutissima, candicantia, & inutilia. Radices subsunt rotundæ, turbinatæ, digiti aut pollicis crassitudine, foris squamis nigricantibus contectæ; intus verò subcandidæ aut sublutæ, quæ recentes succum habent lentum, ac facile franguntur; aridæ verò cornu modo durescũt. Gignitur in agris, inter legumina quidem frequentius, cum lino quoq;, cannabe, & fænogræco non rarò: exit etiam vnà cum segete: iuxta vias quoq; secusq; agrorũ sepes, vt Matthiolus scribit, in Italia frequens prouenit: In Belgio in arenosis maris littoribus non rarò reperitur. Theophrastus huiusmodi vitium λιμόδωρον appellat, veluti λιμόν, hoc est, famem adferens, frugum enim alimentum ad se trahit, ipsasq; & extenuat, & incrementum sumere, perfectæue adolescere, non sinit. Sotioni ὀστρολέων siue leguminum leo est, alijs κυνομόριον, à similitudine canini genitalis, vt Plinius refert,

refert, Dioscoridi verò ὀροβάγχη nominatur. Est tamen & alia orobanche, quæ complexu ac circumligando se, legumina eruumq; enecat, quam Theophrastus & Plinius peculiariter orobanchem nominant. In olerum, inquit Dioscorides, numero est, & tum cruda tum cocta in patinis asparagi modo editur: cum leguminibus decocta facere creditur, vt ipsa citius percoquantur.

DE AMBLATO NEOTTIA, ET ALIIS Limodori generibus. CAP. LXXVIII.

AD limodori genera referenda sunt quoque Valerij Cordi amblatum, & quam neottiam ex vernaculæ vocis significatione dixeris. Sunt autem amblato folia quidem nulla, cauliculus verò dodrantalis, erectus & succosus, à cuius medio summum versus, flores in ruffo candicantes, ab exiguis veluti caliculis squamosis exeunt, omnes antrorsus & ad eandem partem spectantes: post quos parua acuminata vascula prodeunt, in quibus semen paruum. Radices habet succulentas, & squamis, vt limodori contectas. Nascitur putri & vmbroso solo, locis syluosis.

2. PROFERT & neottia caulem absque foliis, limodori colore quidem similem, sed tenuiorem, teneriorem, ac minorem, in cuius summo flosculi veluti in paruam spicam congesti, eiusdem cum caule coloris. Radices multæ fibrosæ sibi inuicem, nidi alicuius auis modo, implicantur; vnde νεόττιον, auis nidum, & vulgò nostrate Brabantica lingua **vogels nest** nominarunt, Gallicè nid d'oyseau, Germani autem **margen drehen** appellant. λιμοδώρου, vt diximus, genus quoddam est, quod forte etiam λειμωδωρον per ει prima syllaba, aut λειμωνόδωρον potius, haud absre, quis nuncupauerit, veluti τῶν λειμωνῶν δῶρον, hoc est, pratorum donum: nam

nam in paluſtribus & vliginoſis locis prouenit, ac in ſyluis humidioribus, veluti & amblatum, quod eadem ex cauſa & λειμωνόδωρον eſſe poteſt. Sunt porrò & alia limodori genera, vt quæ à ciſti radicibus exit hypociſtis, & rapum quod paſſim cum in ſuperiori, tum in inferiori Germania geniſtæ connaſcitur. Sed de his in capitibus de ciſto & geniſta, ſuis locis agetur.

DE CASSVTHA. CAP. LXXIX.

CASSVTHA *plurimis lyrarum fidibus ſimilibus, longis repit cirris, aliàs craſſitudine capreolorum ac clauicularum vitis, aliàs tenuibus ac capillamentorum quorundam inſtar, qui ſtatim ab ipſo exortu, herbarũ fruticumq; ramulis ac foliis ſeſe implicant, atque crebris voluminibus proſerpentes, comas complectuntur, tam ſpiſſo non rarò contextu, vt & propriam parentem ſubinde laqueis ſuis ſtrangulent, ſic vt, aut mole oneratæ ſtirpes procumbant, aut natiuo alimento deſtitutæ contabeſcant. Cirri autem vel candidi ſunt, vel ex dilutiore purpura rubent. Flores edit caſſutha paruos, cirros ipſos quibuſdam locis veluti ambientes, à quibus ſemina quædam exigua, ſed inutilia prodeunt: folia habet nulla: radicibus nititur nullis, in terra enim non gignitur, ſed fruticibus herbisq; tantùm innaſcitur. Reperitur Iunio, Iulio & Auguſto menſibus: in rubo, vepribus, lupulo & lino, maior, craſſior & candidior: in thymo verò, thymbra, & alijs humilioribus ac durioribus, vt eryngio, geniſta, & alijs tenuior ac ruſſior. Maiorem craſſioremq; officinæ paſſim cuſcutam appellant, nonnulli quòd linum amplectatur, podagram lini, doctiores caſſuthan aut caſſytham, Geſnerus λινοδέσμον, Arabes* keſſuth *ac* chaſuth, *Brabanti vulgari ſua lingua* ſcozfte & wzanghe/ *Germani*

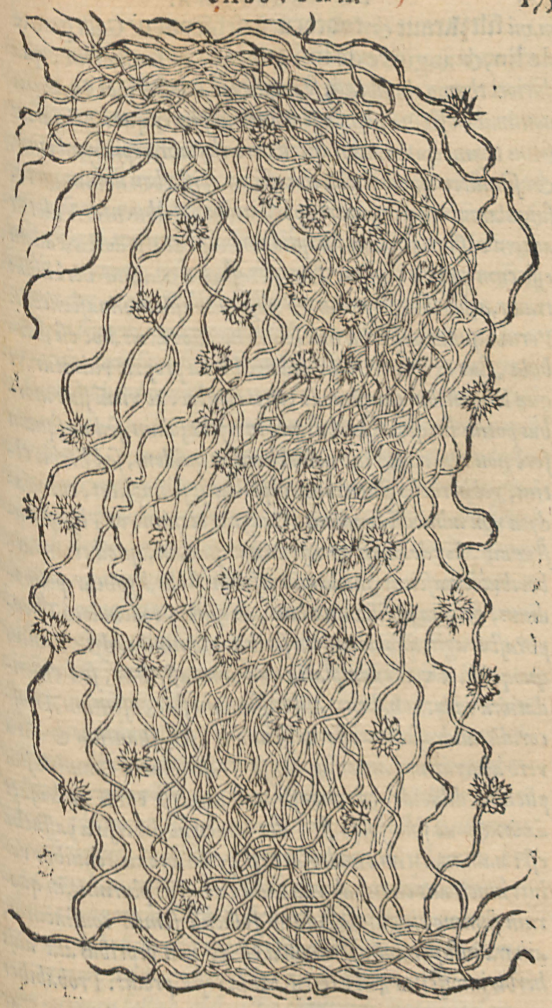

mani **filtzkraut** *&* **todtern flaſchſeyden** / *Galli* goute de lin, *&* augurre de lin. *Minorem ac tenuiorem, quæ duriori thymo thimbræq; ſe implicat. Dioſcorides* ἐπίθυμον *nominat, officinæ nomen ſeruant: alij inter quos Actuarius ſolius thymi epithymum, quod verò thymbræ epithymbrum, & ſimiliter quod ſtœbæ innaſcitur epiſtœben nominauere, ſingularem cuique generi appellationem tribuentes. Videtur autem caſſutha, nonnullis quidem huius ætatis doctis, eadem eſſe cum cadyta, quam Theophraſtus Syriacam herbulam tradit, arboribus, vepribus, & alijs quibuſdam innaſcentem. Verum quum caſſutha non ſolùm non* βοτάνιον, *hoc eſt, herbula, ſiue exigua herba, ſed nec herba propriè videatur, vt quæ longioribus tantùmodo cirris conſtet, ac vitiũ ſiue morbus potius ſit, quàm herba: nec in Syria ſolùm, ſed nuſquam ferè non reperiatur: ac non arboribus quidem, ſed herbis citius, vel herboſis fruticibus, vepribusq; ſe implicet, cum cadyta non admodũ conuenit. Cadytas etenim, vt Theophraſtus ait,* βοτάνιον *eſt & Syriacum quidem, quod etiam arboribus innaſcitur, modo quo viſcum: ſtelis, hyphear, polipodium, & alia ſimilia quædam, de quibus eodem loco Theophraſtus agit, quo de cadyta ſcribit. Meminit cadytæ Plinius quoq; lib.* XVI. *exemplaria quædam caſſythas, ſed emendatiora cadytas habent. Alij caſſutham ſiue cuſcutam, Dioſcoridis androſacem eſſe exiſtimant, ſed quantum & illi à vero aberrarint, Antonius Muſa Braſſauolus in examine ſimplicium dilucidè commonſtrat: tametſi enim androſace* ἄφυλλος *ac ſine folijs ſit, alia tamen ac diuerſa à caſſutha eſt: nam maritima androſace eſt herba, breuis, tenuibus veluti iuncis aut cirris, ab vna radice conſtãs plurimis, in quorum ſummo exigui naſcuntur folliculi ſemen continentes, amara inſuper, totaq; candida eſt, & non vepribus aut alijs herbis innaſcitur, ſed è terra, Muſa teſte, prodit. Probabilior ac*

ἐπίθυμον.

ἐπιστοίδη.

Cadytas.

Plinij locus emendatus.

Androſace.

ac veroſimilior, eorum videtur ſententia, qui cuſcutam ſiue caſſutham, orobanchæ ſimilem, & genus quoddam eius eſſe exiſtimant: non quidem Dioſcoridis orobanches, ſed eius de qua Theophraſtus, & quam Plinius libr. XVIII. *ait, circumligando ſe, cicer enecare ac eruum. Hæc etenim orobanche caſſuthæ quædam ſpecies eſſe videtur, erui videlicet caſſutha. Orobanchem ſiquidem Theophraſtus erui vitium eſſe ſcribit, eruumq; ipſum ſuperare, & amplexu compreſſuq; ſuo necare: atque in hoc ei ſimilem aparinem facit, quod ea videlicet lentem ita aggrediatur, ac veluti laqueis, vel retibus totam capeſſat, ſicuti eruum orobanche ſiue eruangina, vt Latinè Theodorus Gaza vertit. Temperiem autem caſſutha habet calidam quidem remiſſiorem, ſiccam verò paulò intenſiorem, ſecundi nempe ordinis, abſtergendi deinde facultatem, cum quadam adſtrictione coniunctam, & præſertim ea quæ in rubo reperitur. Parentis enim ſuæ, cuiq; innaſcitur ſtirpis, naturam ac facultatem aliquam ſibi quoq; adſciſcit: quæ enim calidioribus herbis, thymo videlicet, ac thymbræ adnaſcitur, calidior, ſiccior, tenuiorumq; partium redditur. Quæ gemſtam ſuperat, vrinas potentius mouet, & ad alui deiectiones magis efficax eſt: humidior quæ lino implicatur: adſtringendi, vt diximus, facultatem admixtam habet, quæ rubo inſidet: quæ & propter hanc potentiam adiunctam, alijs ad iocinoris lienisq; affectus merito præfertur: quum enim abſtergendi adſtringendiq; facultates ſimul habeat, viſceribus iſtis in primis vtiliſſima eſt. Talia enim iocinoris lienisq; oportere eſſe medicamenta, Galenus lib.* XIII. *methodi medendi abundè docet. Expedit autem hæc caſſutha iocinoris infarctus, lienisq; obſtructi vitia: venas à pituitoſis bilioſisq; corruptis ac ſuperfluis humoribus exonerat: vrinam mediocriter pellit: renes aperit: regio morbo quem iocinoris fellisq; obſtructio comitatur, ſuccurrit: febri-*

Orobanche Theophraſti.

Caſſuthæ ex rubo vires.

bus auxiliatur diuturnis, vt tertianis impuris ac longioribus, item quartanis, & propriè infantiũ febribus, vt Mesues apud Serapionem ait: Qui & naturam cassuthæ esse tradit, flauam bilem per aluum deducere: ac efficaciorem cum absynthio præbere effectum: nimio deinde eius vsu ventriculũ grauari: Auicenna tamen non grauare eam, sed fortem efficere ventriculum qui debilis sit, scriptum reliquit, quod & nobis magis probatur. Epithymum, cassutha de qua scripsimus, calidius est & siccius, ad tertium videlicet vtriusque qualitatis gradum, Galeno teste, accedens; partium item tenuiorum, & extergendi aperiendiq; efficaciori potentia præditum; lieni idcirco vtilissimum, & longè quàm iocinori vtilius. Nam vt Galenus lib. XIII. methodi scribit, valentiora lienis medicamenta esse debent, quàm iocinoris, tantò videlicet, quantò crassiori vtitur alimento. Opitulatur igitur epithymum cunctis ferè lienis affectionibus: obstructionibus ac scirrosis eius vitijs omnibus succurrit: ad diuturnos capitis dolores, morbum comitialem, melancholiam, & potissimùm hypochondriacã efficax est, aliosq; ab atra bile morbos exortos: prodest lue venerea, malignis vlceribus, elephantiasi & scabie laborãtibus: datur etiam vtiliter aduersus quartanas. Purgat humores atros & melancholicos per inferna, vt Aëtius, Actuarius & Mesues scribunt, nec non pituitam, Dioscoride teste. Purgat item & inferiorem ventrem, quod in thymbra ac stœbe nascitur, sed facultate, vt Actuarius ait, est imbecillius.

Epithymi vires.

DE GRAMINE, QVOD GRÆCIS ἄγρωστις dicitur. CAP. LXXX.

FOLIIS, culmis, ac iuba paruæ harundini gramẽ istud haud multùm absimile est: folia enim ei sunt angusta in acumen

acumen fastigiata, harundinis quidem longè minora, pratensis tamen graminis duriora ac maiora: culmi rotundi, sesquipedales, aut paulò longiores, quatuor aut quinq; genicula habentes: non spicam, sed iubam fert, milij aut harundinis similitudine, minores tamen ac rariores. Radicibus serpit longis, candidis, geniculatis, nodosis, gustu non ingratæ dulcedinis, sibi inuicem implicitis, quæ plurimis locis emicantes progerminant, folia caulesq́; proferunt. Nascitur potissimùm in aruis, & agris frumentarijs, tam frugum quàm agrorum vitium ac pestis, agricolis ingratũ: nam agro proscisso radices rastris eruunt, ac collectas, flammis ne renascãtur exurunt. Facilè enim licèt semiaridæ, terra obrutæ radices reuirescunt: tam pertinacis est vitæ, & ægrè intermoritur. Floret æstate vnà cum frugibus, autumno radices leguntur: rura Brabantiæ **pëen** *nominant, alij* **ledt gras**/ *ac* **knoop gras**/ *Græcis ἄγρωστις est, Latinis communi nomine gramen; & nonnullis ad differentiam aliorum, gramen nodosum. ἄγρωστις autem ab ipsis agris dicta putatur, qui Græcis quoq; ἄγροι nominantur. Appellatur porrò idem & ἀμαξίτις, αἰγικὸν, sanguinalis & vniola. Radix graminis mediocriter frigida est et sicca, sapore dulcis instar aquæ, acrè tamen quiddam exiguum ac subacerbum, vti Galenus scribit, obtinet: cruenta vulnera glutinat. Decoctum radicis, renibus & vesicæ prodest: vrinam mediocriter mouet: calculos subinde pellit. Dioscorides easdem gramini, quas Galenus, tribuit vires. Radix, inquit, trita & imposita vulnera glutinat: decoctum eius potum ad tormina facit, & vrinæ difficultatẽ: calculosa etiam circa vesicam excrementa conterit. Recentiores decoctum radicum infantium ac puerorum vermes necare, ac excludere potum, autumant.*

DE

DE ALIIS GRAMINIBVS.

CAP. LXXXI.

SVNT *verò & alia graminum genera, quæ angustis folijs, & gracilibus quoq; exeunt culmis, quorum quædam lolij, aut milij, aut panici, aut alterius omnino frugis, nonnulla peculiarem, ac sibi propriam spicam, aut iubam proferunt. Radices omnibus tenues, plurimis fibrosæ, capillamentis similes, paucissimis longæ & serpentes. Nascitur frequentius in pratis ac locis palustribus, non rarò tamẽ & in montibus, & quibusuis alijs incultis, aut desertis locis virent. Hæc genera Theophrastus πόας, hoc est, herbas nominat. Est tamen & πόα, eodem auctore, generaliter omnis herba à radice foliata, nõ ramosa, quæ caule semen fert, vt frumẽta, & pleraq; olera. Huiuscemodi autem gramẽ Latini generali ac cõmuni graminis nomine appellant, Gallis* de l'herbe *dicitur, Germanis ac Belgis* **gras**. *Pascuntur id boues & iumenta, cùm viride, tùm siccum & iam fænum factum. Est etiam & in graminum genere, minimum quoddam ac tenuissimum, subinde vix palmum altum, cui pro folijs iunci sunt tenuissimi, inter quos geniculati, & tenuissimi similiter culmi exeunt, dodrantales, aut breuiores, mollem, lanuginosam, inconditamq́; spicam, aut potius φοβήν, siue iubam, proferentes. Pro radicibus fibræ sunt capillis similes. Nascitur non in palustribus, sed tenui ac macro solo, locis aridissimis. Spicæ siue iubæ, Iunio & Iulio mensibus emicant. Gramen quis dixerit iunceum, propter eam, quam cum tenuissimis iuncis, folia similitudinem habent. Sparti autem herbæ, quæ in Carthaginiensi Hispania gignitur, species fortè quædã est. Nam & huic sparto, pro folijs, styli iuncei sunt, lenti, obsequiosi, ad omnia vitilia vtilissimi: locis quoq; gignitur aridis: Plinio etenim auctore, spartum istud, iuncus propriè est aridi soli: culmos etiam profert, in quorũ summo* Spartum herba.

ſpicæ eminent, vti ex icone eius cognoſcere licuit, quam nobis nuper amicus noſter Carolus Cluſius oſtendit, vnà cum multarum aliarum rariſsimarum & nondum cognitarum ſtirpium imaginibus, in ſua per Hiſpanias peregrinatione diligentiſsimè obſeruatarũ. quæ omnia ſimilitudinem huius graminis cum ſparto herba oſtendunt. Sed ſpartum altum & magnum eſt, gramen verò iſtud humillimum, & non ſparto aut iunco modò, verùm & gramine longè minus ac breuius.

DE GRAMINE LEVCANTHEMO. CAP. LXXXII.

LEVCANTHEMVM *gramen cauliculos gerit à radicibus multos, tenues, teretes, crebrò geniculatos, facilè in terram niſi propè naſcentibus fruticibus fulciãtur, procumbentes: folia ex ſingulis geniculis bina, contra ſe poſita, anguſta, oblonga, duriuſcula, graminis tamẽ breuiora. Floſculi ſummis caulibus erũpunt plurimi, ſinguli ſuis inſidentes pediculis, candidi, ex decem ferè exiguis & anguſtis foliolis congeſti, Leucoij floribus minores; quibus pereuntibus, folliculi ſuccedunt oblongi, in quibus ſemen paruum milio ſimile: radices tenues & geniculatæ, latè veluti agreſtes ſerpunt, ſecus ſcrobes, agrorum aggeres, locis frutetoſis ac opacis crebrò reperitur. Floret Maio & Iunio menſibus, & non rarò ſerius quoq;. Recentiorum plerique eufragiam faciunt, verùm perperam; multùm enim ab eufragia differt. Germani* **augentroost graſz** / *Brabanti* **ooghentroost gras** *nominant: cum* κρατευογόνῳ *autem Dioſcoridis ſimilitudinem habet nonnullam, quod à nonnullis* κρατεῖον, *à Theophraſto verò* κρατεῖ *& appellatur. Nam ſolium quidem habet myagrio, quod à Dioſcoride melampyron quoq; dicitur, haud*

MARINVM *gramen folia pratensis graminis minora, tenuiora ac breuiora profert: caulículi inter hæc exeunt dodrantales, foliis vidui, in quorum summo flosculi in exigua vmbella compacti, in candido leuiter purpurascentes, leucoïj floribus tiguli minores. Radice nititur tenui & longa. Reperitur palustribus locis non procul à mari, pleriſq; etiam, vt fertur, iuxta Rhenum ac Mosam in Eburonum ac Vbiorum finibus; atque ibi non in palustribus modò, verùm in ipsis etiam montibus, præsertim vbi Cadmia subest. Translatum in hortis diutinè permanet. A Maio mense, vsque ad æstatis finem floret. Gramen appellari poterit marinum aut montanum, alio nempe destitutũ nomine; nam quum μώλυ & similitudinem nullam habeat, propriè ψευδομώλυ esse non potest. Vsum habet nullum, flosculi gratiam aliquam obtinent, & coronis subinde adduntur.*

DE TRIFOLIO PRATENSI.
CAP. LXXXV.

PRATENSE *trifolium caules cubitales aut longiores promit, rotundos, subinde nonnihil hirsutos, plurima sui parte per terram serpentes, folia circa hos per interualla extribus simul hærentibus composita, quorum singularia, quæ quidem terræ ac radicibus proxima, rotundiora sunt, quæ verò secundum caules enascuntur, oblongiora, & crebrò cãdidiorem maculam* διχοτόμου, *Lunæ ferè similitudine in medio habent. Flores in summis caulibus exeunt ab vmbella crassiori ac breuiori veluti spica, colore aliâs in rubro purpureo, aliâs candidi, gustanti dulces: semen in exiguis folliculis rotundum. Radix longa & lignosa. Nascitur in pratis ac palustribus locis, præsertim ijs, quæ subinde fluuiali aqua rigantur. Seritur & in aruis apud Brabantos nonnũquam huius generis trifolium: est hoc, eo quod in pratis gignitur,*

haud multum dißimile, verùm minus: culmos etiam geniculatos, ab radice vna complures, & ſemen exiguum: conueniunt etiam natales, nam ſimilibus cratæogoni locis prouenit. Quod vero ad vſum attinet, nullius quidem noſtris hac ætate gramen iſtud eſt. Qui verò pro eufragia eo vtuntur, non parum hallucinantur.

DE CRATÆOGONO, EX DIOSCORIDE & alijs. CAP. LXXXIII.

CRATÆOGONON, vt Dioſcorides ait, folia habet melampyro ſimilia: caules ab vna radice multos, geniculatos: ſemen milio ſimile: naſcitur in vmbroſis ac fruticoſis, vehementer autem acre. Porrò, vt Theophraſtus tradit, κραταῖϑ naſcitur ὥσπερ λίνον πύρινον, hoc eſt, veluti linum triticeum, & fructum tanquam milium fert. Plinius autem cratæogonon non melampyri folio, aut lino pyrino: ſed ſpicæ tritici ſimile eſſe prodidit, non abſque errore: qui vti ſatis euidens eſt, ita & ſuſpicionem mouet, Theophraſti quoque locum corruptum ac vitiatum eſſe, ac pro eo, quod legitur, ὥσπερ λίνον πύρινον, legendum eſſe, ὥσπερ μελάμπυρον: præſertim quum lini pyrini, vel apud Theophraſtum, vel alios etiam auctores, ne nomen quidem vſpiam reperiatur. Cæterum cratæogoni, vt Galenus inquit, herbæ fructus & acris guſtanti eſt, & vtenti admodum ſimilis milio. Traditum eſt à quibuſdam, Dioſcorides ſcribit, ſeminis huius potionem efficere, vt mulier maſculum pariat, ſi poſt menſium purgationem, priuſquam concipiat, ieiuna ter in die, trium obolorum pondo, in cyathis aquæ duobus, per dies quadraginta bibat, ſimiliter & vir, totidem diebus, deinde cum ea coeat.

Plinij error.

Theophraſti locus corrigitur.

DE GRAMINE MARINO. CAP. LXXXIIII.

Mari-

nitur, lætius & procerius: floret Maio & Iunio, ac reliquæ deinde æſtatis maxima ſæpenumerò parte. Græci huiuſmodi trifolium, τρίφυλλον ἐν τοῖς χορτοκοπείοις γενόμενον, & non rarò, λωτὸν ὁ ἐν χορτοκοπείοις nominant, Latinis trifolium pratenſe dicitur, Germanis wiſenklee vñ fleyſblumen/ noſtris claueren; Gallis treffle, & veteri eiuſdem gentis lingua, viſumarus, vt tradit Marcellus ſcriptor antiquus. Quod in agris ſeritur, medicam, imperiti cognitionis herbarum ac ſimplicium perperam nominant. Trifolij autem huius, cùm folia, tũ flores refrigerandi ac reſiccandi potentiam obtinent. Fertur, ex horum decocto addito melle enema, inteſtinorum raſiones ac dolores ſedare, & viſcidos lentosq; adhærentes inteſtinis humores educere: ex ipſa verò herba cataplaſma vtiliter inflammationibus imponi. Paſcuntur herbam cùm boues & iumenta, tum vtiliſsimè vituli & agnelli. Flores apibus grati ſunt. Trifolium quoque inhorreſcere & folia contra tempeſtatem ſurrigere certum eſt, Plinius ait.

DE TRIFOLIO BITVMINOSO. CAP. LXXXVI.

TRIFOLIVM bituminoſum, virgis fruticat tenuibus, magna ex parte erectis, bicubitalibus & altioribus, vnde longiores enaſcuntur pediculi, tenues, veluti ramuli, in quibus terna folia, oblonga, veluti in mucronẽ deſinentia (quæ tamen ante caulem exeunt rotundiora ſunt) pratenſis trifolij, latiora, maiora ac nigriora, è quorum ſinubus rurſus alij tenues prodeunt cauliculi, vmbellas ferentes, ſcabioſæ vmbellis ſiue σκιαδίοις, minores, plenas florum, coloris cærulei, ſiue hyacinthini, id eſt, eius quem hyacinthus refert cæruleus. Semen inde ſubſequitur oblongum, & vti Dioſcorides tradit,

tradit, aliquatenus latum, hirsutum, & ab altera parte summoq3 cacumine, veluti apicem habens. Radix tenuis est & oblonga. Odorem herba, foliaq3 bituminis referunt. Nascitur, Hippocrates non Cous, sed Hippiatros ait, locis fragosis, vt Ruellij conuersio habet. In Belgio ac Germania, nusquam sua sponte, sed in hortis tantummodo satum prouenit, vbi Iulio & Augusto demum mense floret. Græci τρίφυλλον, & vti Dioscorides scribit, ὀξυτρίφυλλον nominant: plæriq; μινυανθὲς; alij ἀσφάλτιον; nonnulli κνίκιον: Nicander etiam τριπέτηλον: Romani trifoliũ acutũ aut odoratũ: nostra ætas trifoliũ bituminosum. Auicennæ tarifilon est, nõ autem, vt quidam existimãt, handacocha. Sub handacochæ siquidem nomine Dioscoridi lotos dictas comprehendit, vrbanam videlicet, syluestrem, & Aegyptiam, quas vno capite inter se confundit. Describit trifoliũ istud Scribonius etiam Largus cap. CLXIII. his verbis: Quod ὀξυτρίφυλλον Græci appellant, nascitur hoc Siciliæ plurimùm, nam in Italiæ regionibus nusquam eam vidi herbam, nisi in Lunæ portu, quum Britanniam peteremus cum Deo nostro Cæsare, plurimùm super circumdatos montes. Est autem foliys & specie & numero similis communi trifolio, nisi quòd huius pleniora sunt, & quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte veluti aculeum eminentem. Sed huius frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior conspicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa pratense trifolium inuenitur. Vis autem trifolio, quod asphalteon dicitur, calida & sicca, Galenus ait, vti bitumẽ, vtrimque tertio ordine, proinde potum laterum dolores ab obstructione iuuat, et vrinam menses q3 prouocat. Hippocrates trifolium non solùm menses prouocare, sed & fœtus cum sumptum, tum appositum expellere tradit: Mulier, inquit, si ex partu non fuerit purgata, trifolium in vino albo bibendum dato,

dato, hoc etiam menſes educit & fœtus. Et alio loco : Idem etiam (de trifolio ſcribens) appoſitum menſes erumpere facit, & fœtum eijcit. Dioſcorides, ſemen, ait, & folia in aqua pota, pleureticis, vrinæ difficultati, comitialibus, ijs, qui aquæ inter cutem principia ſentiunt, & hyſtericis auxiliantur. Dari autem debent ſeminis drachmæ tres, foliorũ verò quatuor. Præſidio etiam ſunt commorſis à ſerpentibus folia trita & ex aceto mulſo pota. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumq; decoctum, fotu dolores eorum finire, quos ſerpentes momorderint : qua autem aqua ſanatus quis fuerit, ſi ea quiſpiam alius vlcus habens foueatur, perinde eum affici ac à ſerpente ictus. Quidam etiam terna folia, aut ſemina in tertianis cum vino exhibent, & in quartanis quaterna, veluti febrium circuitus exoluentia. Radix quoque antidotis additur, Dioſcorides ait. At veteres alij non radicem modò, ſed & ſemen ipſis admiſcuerunt, vt ex plurimis compoſitionibus, lib. II. de antidotis apud Galenum videre eſt: Theriacis videlicet Aelij Galli, Zenonis Laudocei, Claudij Apollonij, Eudemi, Heraclidis, Dorothei & Heræ.

DE TRIFOLIO ODORATO SIVE MELILOTO. CAP. LXXXVII.

TRIFOLIVM odoratum, ſiue vt Pharmacopœorum officinæ nominant, melilotus, ſtirps eſt tres aut quatuor pedes alta, caule in alas ac ramulares adnaſcentias complures, mox à radice diuiſo : folia ei terna trifolio aut citius fœnugræco ſimilia, candidiora, per oras lentè ac minutè ſimbriata : flores lutei melini coloris, in breuibus ſpicis exeunt : ſemen inde ſubſequitur in exiguis, nigris ac latiuſculis ſiliquis, paruum, colore pallidum. Radix longa eſt. Refert tota herba odorem gratũ, ac præcipuè flos eius, qui & ſiccescentibus

tibus ipsis intenditur, exiguam quoque amaritudinem cum folia, tum flores gustatu referunt. Est & alterum huius genus flore cādido, caule, folijs & reliquis priori simile. Nascitur lutea non in Germania, Gallia ac Italia modò, verùm & in Belgio, circa aruorum & pratorum margines, fluuiorum ac torrentium ripas, ac subinde secus vias, locis asperis & in ruderibus. Similibus locis & candida in multis regionibus exit, apud Belgas tamen rarior, nonnunquam in hortis seritur. Nominant vtrumque genus recentiorum nonnulli trifolium odoratum: plerique trifolium equinum & caballinū, quod videlicet ab equis auidissimè in pabulo expetatur: Germani groſſe ſteinklee / id est, nostra lingua, groote ſteenclauerē: item & berenklee / id est, trifolium vrsinum: Romani ac Hetrusci tribolo, vt Matthiolus scribit. Et prius quidem Saxifragam luteam Fuchsius, alij melilotum Germanicam aut officinarum, appellare malunt, quibus & posterior melilotus alba est: vtuntur luteo hoc trifolio odorato, vniuersæ Germaniæ officinæ in omnibus medicamentis ac compositionibus, pro veterum vera meliloto: reprehendunt id ex recentioribus complurimi, qui veram eam esse melilotum pernegant: quorum rursus nonnulli nouum & veteribus incognitum trifolij genus: alij cythisum veterum esse contendūt: verùm neutri horum veritatem vidētur assequuti. Cum cythiso enim exiguum similitudinis habet, vt ex ipsa cythisi descriptione, proximè sequenti capite tradita satis euidens est: nec etiam prioribus seculis incognita stirps est. Nam etiam si non alterius (quod tamen non verosimile) ipsius certè Auicennæ melilotos est, quam eandem cum Dioscoridis meliloto esse, de viribus ac facultatibus eius, ipsius Dioscoridis testimonium adductum, conuincit. Duorum autem generum melilotum Auicenna facit, vnam videlicet lutei floris: alteram candidi: vtramque odoratam, &

& nōnullæ amaritudinis participem, ac simul digerendi facultatem cum nōnulla adstrictione habentem. Qualis vtiq; est præsenti capite delineata, qua officinæ & huius inferioris & superioris Germaniæ, vtuntur. Qua de causa nec noua nec veteribus incognita stirps, sed ipsa veterum verissima videtur melilotus: præsertim quum ei nullæ veræ meliloti notæ desint, & in qua facultates ac vires omnes, meliloto à veteribus assciptæ reperiantur. Est enim odorata herba, quæ & plenius resiccata redolet, ac talis aliquandiu perdurat, qualem melilotum esse, Theophrastus libr. de causis sexto, XXII. & XXIII. cap. memoriæ prodidit. Florem etiam habet lutei coloris, veluti eius esse, quæ in Campania nascitur, Dioscorides tradit, (color enim ad florem contrahendus, nam herba, Plinius ait, incana est) laudatissimam siquidem in Attica, Cyzico & Chalcedone natam ait, quæ colore croco vicina est, & boni odoris; at eā, quæ in Campania, in luteum languescere ac odore infirmiorem. Vnde colligendum odorem & colorem floris, remitti atque intendi, pro locorum ac regionum varietate. Iam & habet melilotus nostras amaritudinem, quam Auicenna, vti diximus, meliloto inesse scripsit. Digerendi quoque potentiam obtinet, quam non Auicenna modò, sed & Galenus meliloto tribuit. Cataplasmatis siquidem, ac emplastris digerentibus resoluentibusq;, necnon cōcoquentibus, tum & acopis omnibus vtiliter admiscetur. Quæ certè omnia satis luculenter ostendūt, vulgarem melilotū à veterum nō discrepare, quam Græci quidē μελίλωτον; Latini Sertulam Campanā, Cato Sertam Campanam, plerique coronam regiam nominant. Copiosior autem, vt Galenus ait, in meliloto substantia est calida, quàm frigida, (primi videlicet ordinis calida & sicca) habet etiam quiddam adstringens, sed & discutit & maturat. Dioscorides melilotum tradit adstringentem & malacticam vim

habere: At malacticam habet non propriam, sed quatenus in inflammationibus, aut aliâs collectos humores discutit ac digerit: nam eatenus, quod durum est, ac tensum emollit, quæ propriè nō emollitio sed digestio & per halitum discussio est, cuiusmodi facultatem διαφορητικὴν Græci nominant. Atque hoc modo inflammationem omnem emollit, præsertim, vt Dioscorides tradit, circa oculos, vterum, sedem, aut testes, cum passo cocta & imposita: interdum autem addito oui luteo assato, aut fænigræci farina, aut lini semine, aut tritici farina, aut capitulis papaueris, seridéue. Sanat idem recentes melicerides per se in aqua: & ἀχῶρας siue manantia capitis vlcera, cum terra Chia, vino aut galla illitus: stomachi item dolorem & cocta, & cruda, cum aliquo ex antedictis leuat. Aurium etiam dolores crudæ expressæ, succus cū passo instillatus, sedat. Capitis dolorem quem κεφαλαλγίαν nominant, lenit, cum aceto & rosaceo irrigatum.

DE CYTISO, EX DIOSCORIDE, Galeno & aliis. CAP. LXXXVIII.

FRVTEX cytisus est, vt Dioscorides ait, candidus totus, vti rhamnus, (aut, vt Plinius, aspectu canus, breuiterq; si quis exprimere similitudinem velit angustioris trifolij frutex) ramos spargit cubitales aut longiores, in quibus folia fænograci aut loti trifoliæ, sed minora, & medio eorum neruo maiore ac eminentiore, quæ digitis contrita erucam olent, gustu cicer nondum maturum resipiunt: Galenus libr. 1. de antidotis, cytisum fruticosam plantam esse tradit, eam altitudinem attingentem, ad quam myrthi crescunt. Theophrastus χαλεπὸν, siue molestum eum esse scribit, ac omnia sibi prope assistentia enecare, sed eo tamen valentiorem ἄλιμον, qui ipsum etiam cytisum interimit. Materies cytisi nigra est,

est, & proximè ad hebenum accedere videtur, vt Plinius post Theophrastum lib. XVI. refert. Inuentus est hic frutex in Cythno insula, inde trāslatus in omnes Cycladas: mox in vrbes Græcas, magno casei prouentu, propter quod maximè miror rarum in Italia: nō æstuum, non frigorum, non grandinum aut niuis iniuriam expauescit: Idem, Galenus in Mysia, qua parte Græciæ finitima est, tractum quendam occurrere, memoriæ prodidit, quem Britum nominant, vbi collem non magnum, thymo, & origano refertum, alibi locum cytiso plenum vidisse se, scribit. Satio autem cytisi (Columella ait) vel autumno circa Idus Octobris, vel vere fieri potest. Cùm terram benè subegeris, areolas facito, ibiq;, veluti ocymi semen, cytisi autumno serito, plantas deinde vere disponito, ita vt inter se, quoquo versus quatuor pedum spatia distent. Si semen non habueris, cacumina cytisorum vere deponito, & stercoratam terram circumaggerato. Si pluuia non incesserit, rigato quindecim proximis diebus, simulatq; nouam frondem agere ceperit, sarrito. Potest etiam ante Septembrem, satis commodè rariùs cytisus seri, quoniam facilè in quouis agro, quamuis macerrimo comprehendit, & iniuriam omnem sine noxa sustinet. Nuncupant hunc fruticem Græci ac Latini κυτισὸνην, Theocritus etiam κυτιλὸν, nonnulli κυδίσον per δ, alij τηλίν. A Cythno, aut vt alij, à Cythisa insula nomen, auctore Seruio, habet. Refrigerant porrò cytisi folia, Dioscoride auctore, tumores intra initia discutiunt, si cum pane trita imponantur: decoctum vrinam ciet potum. Galenus cytisi folia digerendi facultatem obtinere refert, aqueæ ac temperatæ mistam, sicut & maluæ. Mulieres, Columella ait, si lactis inopia premantur, cytisum aridum in aquā macerare oportet, & quum tota præmaduerit, postero die expressi succi ternas heminas permisceri modico vino, atq; ita potandum dari. sic & ipsæ valebunt, & pueri

abundantia lactis confirmabuntur. Hippocrates cytisum etiam inter ea, quæ lac extinctum reuocant, libr. de natura muliebri, & de morb. mulieb. enumerat. Aristomachus quoque Atheniensis apud Plinium, nutricibus in defectu lactis, aridum, atque in aqua decoctum potui cum vino dari iubet. Apes non defore cytisi pabulo contingente, promittunt Democritus & Aristomachus. Siquidem de cytiso scriptores vno ore, Galenus inquit, tradunt, apes ex cytisi flore plurimum mellis excerpere. Columella cytisum etiam vtilissimũ tradit gallinis, apibus, capris, bubus, & omni generi pecudũ, quod ex eo citò pinguescit; & lactis plurimum præbere ouibus. Marcellus antiquus auctor, alium quendam cytisum describit, à superiore differentem, quem non iumentorum pabulo laudat, aut ad lactis copiam augendam commendat; sed mirum esse remedium tradit aduersus ischiadem & arthritim. Herbæ est vel fructetum, ait, quod maximè circa sepes vinearum nascitur, Latinè cytisus dicitur, virgultis est subtortis vel curuis, foliis oblongis, benè virentibus, floribus conclusis, oblongis, albis vel etiam galbineis, benè olentibus, id est, mellito odore, fructetum ipsum semper virens æstate atque hyeme.

Cytisus Marcelli.

DE TRIFOLIO FRVTICANTE. CAP. LXXXIX.

TRIFOLIVM *fruticans virgulas profert tenues, virentes, bicubitales & longiores, in obliquas, breues, ramulares adnascentias, subinde diuisas: folia circa has proximè ab ipsis radicibus plurima, singulis pediculis terna, sed medio eorũ maiore ac longiore, trifolijs angustiora & minora, ex nigro virentia, inferiori tamen parte viridiora: flosculi in ramulorum summo, exiguis insident pediculis, lutei, ab angustiori*

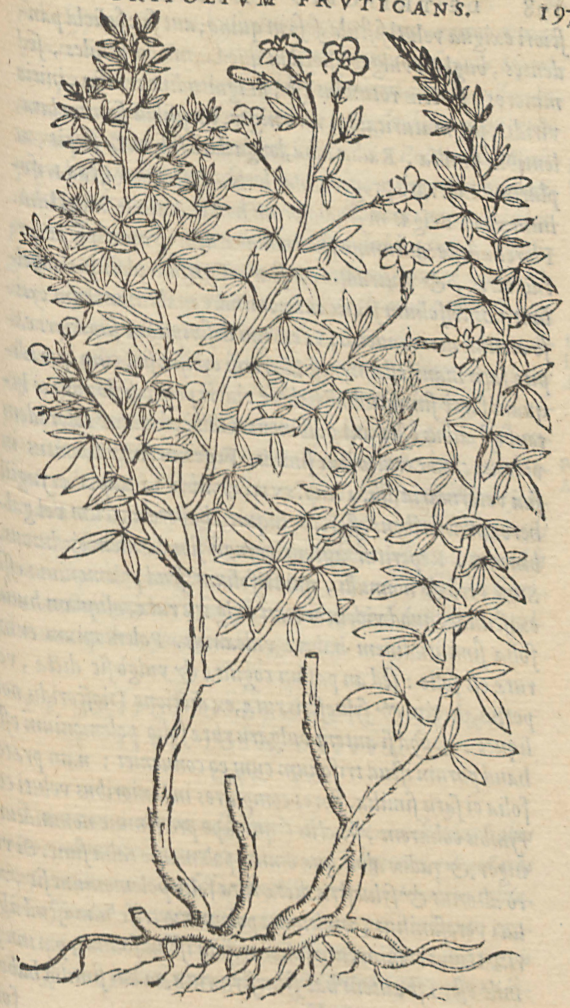

ſtiori exigua veluti fiſtula, ſeſe in quinq; aut ſex foliola pandentes, bugloſſi vulgaris floribus quodammodo ſimiles, ſed minores: fructus rotundus eſt, magnitudine eruiliæ, initio viridis, per maturitatem verò niger, in quibus ſemina lata, lentibus ſimilia. Radix alba, longa, latè ſub terra ſerpit, ac plurimis non rarò progerminat locis. Reperitur iſtud trifolium apud Belgas in ſtudioſorum hortis aliunde inuectum. Floret æſtate: autumno ſemen maturatur: frutex ipſe perpetuò viret, & viuiradice conſtat. Cytiſum plerique appellant, nos trifolium fruticans nominare maluimus: cum cytiſo etenim non conuenit, vt ex eius deſcriptione ſuperiori capite ſatis manifeſtum; niſi Marcelli cytiſus ſit, cum quo aliquam fortè ſimilitudinẽ habere videri poſſet, ſi flos qui ei luteus eſt, albus eſſet aut galbineus. Galbineus autẽ color idem videtur cum cæruleo, aut ſimilis. Vegetius enim Renatus in ſua veterinaria, lib. I. cap. XVII. & lib. III. cap. I. eryngiũ herbam deſcribens, florem, inquit, habere aureum vel galbineum. Reperitur autem eryngij flos cæruleus & luteus. Sunt verò & nonnulli, qui trifolium iſtud polemonium eſſe exiſtimãt, quòd videlicet cum vulgaris rutæ, aliquam huius foliæ ſimilitudinem habere videantur. Polemonium enim rutæ eſt folio: ſed an paſſim cognitæ & vulgò ſic dictæ, vel potius alterius & ſylueſtris rutæ, ex dictione Dioſcoridis non liquet. Quòd ſi autem vulgaris rutæ folio polemonium eſt, haud parum iſtud trifolium cum eo conueniet: nam præter folia ei ſatis ſimilia, flores complures in laxioribus veluti corymbis cohærent, fructus (qui ſæpe pro ſemine nominatur) niger, & radix alba, quæ omnia polemonio talia ſunt. Si verò alterius & ſylueſtris dictæ rutæ folio polemonium ſit, veluti veroſimilius, multum à polemonio trifolium iſtud aberit. Huius etenim rutæ folio, trifolij iſtius folium, parum ſimile eſt. Eſt autem hæc ſylueſtris ruta, ea cui ſimilia habent folia

Galbineus color.

folia hypericum, androſæmum, anonis, centaurium minus: quæ in vetuſtis Dioſcoridis exemplaribus deſcriptæ reperitur, proximo loco à ruta, ſed in poſterioribus editionibus inter notha caput eius reiectum eſt. Deſcribit autem polemonium, Dioſcorides quidem his verbis: Polemonium, aliqui φιλεταίριον, Cappadoces χιλιοδύναμιν appellant, cauliculos habet tenues, τετραζώμενος (pinnatos reddunt interpretes) folia paulò maiora quàm rutæ, ſed longiora, ad polygoni accedẽtia: in ſummo veluti corymbi ſunt, in quibus ſemen nigrum, radix cubitalis, & alba ſtruthij radici ſimilis. Exemplaria vulgaria vbi legitur, πρὸς τὰ τῆ πολυγόνου, addunt, ἢ τῆς καλαμίνθης, ſed perperam id, ex alterius polemonij deſcriptione acceſſit: Plinius certè in polemonij deſcriptione, calaminthes non meminit, ſed nec polygoni. Eſt autem alterum polemonium cuius Abſyrtus meminit, quod latioris calaminthæ ſimilitudinem refert, ſed magis incaneſcit, amarius eſt, odoremq; grauiorem habet, & in vliginoſis pratis naſcitur: cum hôc autem, trifolium fruticans multò minus, quàm cum priore conuenit. Porrò trifolium fruticans nullius quidem vſus eſt, nec animantiũ cuiquam, multò minus apibus, quod ſciatur, gratum.

Polemoniũ Dioſcoridis.

Dioſcoridis locus emendatus.

Polemoniũ Abſyrti.

DE TRIFOLIO ODORATO ALTERO, SIVE LOTO SATIVA. CAP. XC.

TRIFOLIVM *odoratum alterum, cauliculos habet erectos, rotundos, inanes, cubitales aut longiores, ramulares adnaſcentias multas: folia ſingulis germinationibus trina, trifolio ſimilia, leniter ac ſuperficie tenus per ambitum crenata, ex quorum alis in ſingulis pediculis: flores in exiguis veluti ſpicis, pallidi ex cæruleo albicantes, quos aſpera ſe-*

quuntur capitula, in quibus semen fænogræco minus. Radix fibrosa est. Tota herba cum caulibus & folijs, trifolio non solùm bituminoso, sed & pratẽsi candidior est, odorata item est & aroma cum grauitate quadam sentit, & plenius resiccata quidem, qui in decerpta aridaq3 diu etiam odor inhæret, & pluuiosa ac humenti cæli constitutione intenditur. Fertur virens atque crescens septies in die odorem mutare, vnde & Germanicè **sieben gezeiten kraut**/ annosæ anus ipsum appellant. Floret Iunio, Iulio ac Augusto eiusdem quo satum est, anni mensibus: in hortis cum in superiori, tum in inferiori Germania, in Italia, Gallia, ac alijs in regionibus seritur: trifolium vulgò odoratum appellant, Germani, vt diximus, **sieben gezeiten**/nostri **seuen ghetijcruyt**/ hoc est, septem temporum herbam, Galli treffle odoriferant dixerint. Lotus videtur vrbana, siue satiua, de qua Dioscorides lib. IIII. quæ Græcis λώτος ὑμερός, & à quibusdam τρίφυλλον, ab alijs τριπόδιον nuncupatur. Vim autem vrbanam siue domesticam lotum mediocriter concoquendi, & resiccandi posßidere, Galenus ait, & in caliditatis frigiditatisq3 coniugatione mediam quodammodo ac temperatam esse. Quæ certè facultates in hoc odorato trifolio euidenter conspicuæ sunt. Dioscorides, extractus, ait, succus addito melle oculorum argemas, nubeculas, λευκώματα (albugines vocant) & quæ pupillas oculorum obscurant, expurgat: nostri oleum in quo folia floresq3 odorati huius trifolij macerata, recentia vulnera glutinare tradunt, & ad puerorum enterocælas, bubonocælasq3 plurimùm commendant. Interponitur & arida herba vestimentis, quæ ne à tineis rodantur, defendere putatur.

DE TRIFOLIIS CORNICVLATIS. CAP. XCI.

1 CORNICVLATORVM *trifoliorum primum genus, multis exit tenuibus & infirmis cauliculis, humi procumbentibus, circa quos foliola incana, trifolij, minora & angustiora: flores habet splendentes auri penè coloris, in summo virgularum, in exiguis veluti spicis aut iubis, ochri floribus minores, cæterùm figura assimiles: post flores siliquæ tres aut quatuor succedunt, paruæ, oblongæ, tenues, teretes ac angustæ, in quibus semina parua & rotunda. Radix durabilis naturæ, dura, ac lignosa, singulis annis regerminat.*

2 *Alterum genus cauliculos quoque habet tenues, longos: & folia trifolij aut fænogræci, in ambitu serrata: flores luteos, pallentes, in sciadio siue vmbella pratensis ferè trifolij similitudine, post quos ex singulis vmbellis complures exiguæ lunatæ ac corniculorum modo recuruæ siliquæ exeunt, in quibus semina parua, sapore ac forma seminis geneſtæ: radicibus firmatur longis, tenuibus & fibrosis.*

3 *Tertium genus caule, foliis, ac radicibus, prioribus, vti Tragus ait, simile, flores autem maiores, & in luteo splendidiores, siliquæ verò ei longiores, ex singulis tres, aut quatuor, auium vnguibus persimiles, in quibus semina rotunda, vt arachi. Nascuntur hæc genera, pluribus Germaniæ locis sua sponte, primũ Belgio familiarius est, vbi secus vias, & agrorum margines passim reperitur: florent æstate. Trifolia corniculata, ad differentiam aliorum nominari possunt, aut loti syluestres. Differunt tamen non parum, à Dioscoridis syluestri loto, quæ in Lybia prouenit. Nam Dioscoridis syluestris lotus, caule est bicubitali, & sæpe maiori: alis multis: foliis trifolij pratensis: semine fænogræci, multò minore, gustu medicato: Quale in totum nullum horum corniculatorum trifoliorum*

Syluestris lotus.

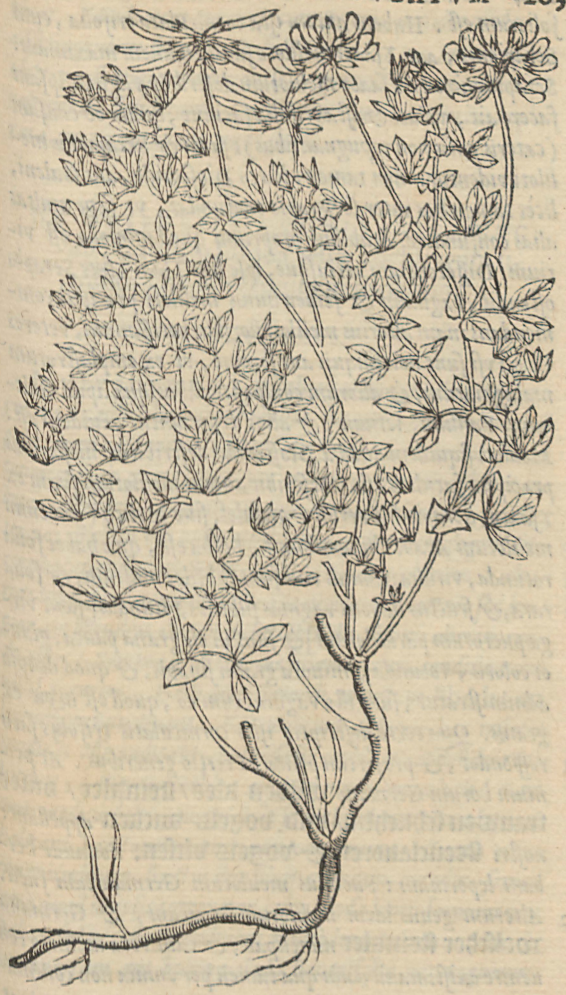

foliorum est. Habent autem ista corniculata trifolia, cum Serapionis, aut Ysaaci meliloto similitudinem maximam. Serapio enim ex Ysaaco melilotum describẽs, vaginas ipsam facere ait, veluti & ista trifolia faciunt, quam ob causam (cæteris notis non repugnantibus) Ysaaci & Serapionis meliloti videntur: non tamen idcirco Dioscoridis, aut Galeni, licèt tamen has inter se Serapio confundat, vt sæpe multas alias confundere Arabibus proprium quodammodo est vitium. Differentiam vtriusque, ipse siue Ysaac, siue Serapio ostendit, vaginam & semen huius meliloti præcipuè commendans: nam alterius meliloti floribus potißimum, veteres Græci vsi sunt non siliquis aut semine, vt ex emplastrorum malagmatum, & aliorum compositionibus, quæ apud Galenum, Paulum, Aëtium, & alios reperiuntur, euidens est. Meliloti siquidem quod à Dioscoride describitur in floribus præcipua facultas est. Describit autem melilotum suam ex Ysaaco, Serapio his verbis: Alchilel, siue Melich (ita enim melilotum Arabes hi nominant) herba est, quæ habet folia rotunda, viridia: ramuli eius sunt subtiles multùm, & folia rara, & fructus habens vaginas subtiles, rotundas [sicut virgæ puerorum paruulorum] & sunt in eis grana pauca, glauci coloris, rotunda, minora granis sinapis, & quòd de ipsa administratur, sunt illæ vaginæ, cum eo, quod est in eis ex granis. Quæ certè descriptio istis corniculatis trifolijs satis

Melilotus Ysaaci aut Serapionis.

[ ] Videtur redundare.

1 *respondet, & præsertim primo ac tertio generibus. At primum horum Germani* **wilden klee / steinklee / vnser frauwen schuchlin / vnd vogels wicken** *appellant: nostri* **steenclaueren** *&* **vogels vitsen:** *nonnulli herbam leporinam: Fuchsius melilotum Germanicam facit.*

2 *Alterum genus idem melilotum Italicam, & Germanis* **welscher steinklee** *nuncupat, & cum vera meliloto conuenire existimauit, cum qua tamen per omnia non communicat.*

Facultatem autem primum genus posßidet euidenter 1 *adstringentem, frigidum ac siccum natura sua, incipientibus idcirco inflammationibus vtile, & omnibus, quæ reprimi ac refrigerari desiderant. Cæterorum duorum non ita exploratæ, aut cognitæ nobis vires sunt.*

DE TRIFOLIIS COCHLEATIS, HOC est, quorum siliquæ testæ cochlearum similitudine, in vertiginem tortæ sunt.

CAP. XCII.

HVIVSCEMODI *trifoliorum duo potißimum sunt genera: cauliculos habent tenues, rotundos non erectos, sed per terram repentes: folia trifolio similia, verùm minora, teneriora, & priori generi per ambitum crenata: flores ex luteo pallentes, paruulos in summo pediculorum: radices tenues: fructus vni quidem est latior ac breuior, aliquot cir-* 1 *cumuolutionibus in spiras cochleæ modo contortus: alte-* 2 *rius verò & in nonnullas quoque vertigines tortus, sed longior, & breuibus aliquot, veluti spinulis, echini alicuius modo asper. Semina in vtriusque siliquis parua, candida, nonnihil recurua. Galli huiusce modi trifolium* l'herbe au limasson *nuncupant. Recentiorum plerique hæc trifolia medicas esse iudicant, nos trifolia cochleata appellare maluimus, à siliquis cochleæ alicuius modo conuolutis: nam cum medicæ descriptione (licèt fortè similitudinem aliquam habeant) in totum tamen non conueniunt. Lentis enim magnitudinem, fructus siue siliqua multum excedit, semen verò quod in ipsis continetur, non modò lentis formam non habet, sed nec magnitudinem, multò lente minus. Iam & iumentorum aut boum pabulo hæc trifolia nec requiruntur,*

tur, nec vtilia habentur, ita vt his de causis (præter alias rationes) non esse veras medicas, abundè constare videatur.

DE MEDICA. CAP. XCIII.

EX *trifoliorum genere & medica est. Virgulas hæc siue cauliculos habet complures, rotundos, virentes, folia trifolio similia, circa caules minora & contractiora: flores in vmbella, breui, crassæq; spicæ quodammodo persimili exeunt, pratensis trifolij angustiori & minori; colore vt plurimùm in ceruleo purpurei: sequuntur inde siliquæ, siue cornicula cochlearum similitudine quoque intorta, sed multò, quàm cochleatorum trifoliorũ angustiora, lentis videlicet tantùm latitudine aut paulò ampliori, ac in pauciores spiras contracta, duas videlicet aut tres tantùm, in quibus semen minutum & candidum. Radices subsunt, vti aliorum trifoliorũ, longæ, tenues, & lignosæ. Nascitur plerisque Hispaniæ locis sua sponte, quod satiuo tenuiora habet folia, & flores subinde subluteos. In Valentino regno, & vocata Catalonia, Tarraconensis Hispaniæ prouincijs, in agris seritur, vbi crebrò singulis æstiuis mẽsibus resecatur, & in decem aut duodecim annos perdurat. Semen illinc transmisit Carolus Clusius, quod in horto variarum stirpium generibus instructissimo verè nobilis viri D. Ioannis Brancion, Mechliniæ, hoc anno à natiuitate Christi* M. D. LXV. *feliciter adoleuit. Serendam medicam, Varro ait, in terra non nimium arida, aut varia, sed temperata. Palladius Aprili mense, serendam esse medicam scribit, ac semel satam decem annis permanere, ita vt quater vel sexies posset per annum recidi. Appellant hanc herbam Græci μηδικὴν, Latini similiter medicam, Castellani* mielguas, *Valentini ac Catalani* alfafa, *voce aut Barbara, aut ab Arabica deflexa: nam Arabum princeps Auicen-*

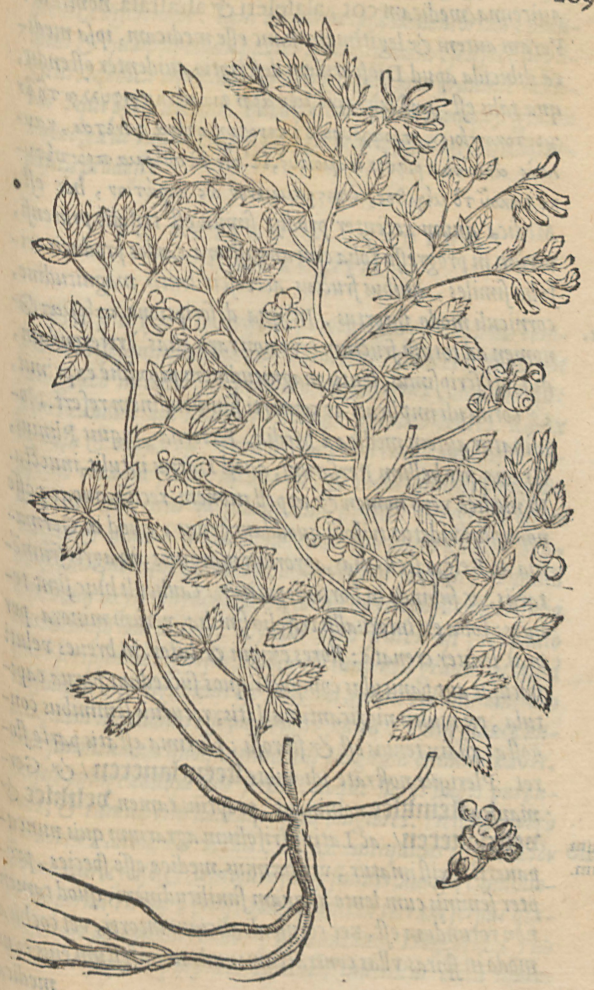

Auicenna medicam cot, alaseleti *&* alfassasa *nominat: Veram autem & legitimam hanc esse medicam, ipsa medicæ dilucida apud Dioscoridem descriptio, euidenter ostendit, quæ talis est:* μηδικὴ ἔοικε μὲν ἄρτι φυομένη τριφύλλῳ τῇ ἐν χορτοκοπίοις, προάγουσα δὲ ςενοφυλλοτέρα γίνεται, καυλοὺς ἀνιεῖσα τριφύλλῳ ὁμοίους, ἐφ' οἷς τὸ σπέρμα προσπέφυκε φακοῦ τὸ μέγεθος, ἐπεςραμμένον ὡς κεράτιον, *hoc est. Medica quum recenter prodijt similis est trifolio pratensi, verùm in progressu folia eius angustiora, caules producit trifolio similes, quibus fructus accrescit lentis magnitudine, corniculi modo intortus. In qua descriptione* σπέρματος *nomen ad totum fructum (vt non rarò aliâs) referendum, qui, vti scripsimus, lentis magnitudinem proximè exprimit, & corniculi implicati ac contorti similitudinem refert. Nominatur autem medica à Media. Externa, inquit Plinius, Græciæ, per bellum Persarum, quod Darius intulit, inuecta.*

σπέρμα.

2 *In medicæ verò nomen & appellationem recipi quoq; posse nonnullis videtur trifolij quoddam genus, quod in Germania ac Belgio secus vias, agrorum margines, in agris frumẽtarijs, ac subinde in hortis reperitur. cauliculi huic sunt tenues: folia ex interuallis trifolio similia, verùm minora, per oras leniter crenata: flores exigui & lutei, in breues veluti spiculas aut paniculas compacti, quos succedunt parua capitula, ex multis nigricantibus, latis, recuruis seminibus congesta: radix tenuis est & fibrosa: plurima æstatis parte floret. Plerique nostrate idiomate* **steenclaueren** / *& Germanico* **steinklee** *nominant, proprius tamen* **veltklee** *&* **veltclaueren** /, *ac Latinè trifolium agrarium quis nuncupauerit: existimatur, vti diximus, medicæ esse species, propter seminis cum lente aliquam similitudinem, quod tamen non rotundum est, nec corniculi alicuius intorti, vel cochleæ modo in spiras vllas contractum: vnde manifestum eius cum medicæ*

Trifolium agrarium.

medica discrimen. Iam & herba ipsa iumentorum, pecudum & quadrupedum pabulo, non expetitur, sed ferè negligitur. Medica enim, auctor Dioscorides, pro gramine vtuntur, qui pecora alunt. Facultatem autem medica frigidam habet, ea de causa, quibus refrigeratione opus est, viridis imposita prodest.

DE TRIFOLIO CANDIDO. CAP. XCIIII.

CANDIDVM *trifoliũ, rectis assurgit caulibus compluribus, sesquipedalibus, aut altioribus: folia ei trifolio, aut fænogræco minora, in singulis pediculis trina, acuminata: flores candidi, aut tenuiter ex albido purpurascentes. Radix lignosa & viuax est. Tota herba, vnà cum caulibus & folijs, ab vtraque parte, incana est, & molli tenuiq; lanugine hirsuta. Nascitur in quorundam hortis: peregrina enim Belgio & aliundè inuecta, floret hic sub finem æstatis. Studiosorum plerique glaucem, alij cytisum faciunt, nonnulli Scribonij oxytriphyllon. At Scribonij oxytriphyllon à trifolio bituminoso non differt. Cytisus verò frutex est, vti paulò antè scripsimus, lignosus, apibus & iumentis grauis, at istud trifolium nec lignosum est, nec vel apibus vel animantium cuiquam iucundum esse, obseruari potuit. Cum glauce autem similitudinis quoque nihil aut exiguum omnino habet, neque enim caulibus suis serpit, neque flores habet purpureos, & ramuli eius dodrante sunt longiores. Describit verò glaucem Plinius his verbis: Glaux antiquitus* εὐγαλακτὸν *vocabatur, cytiso & lenticulæ folijs similis, auersa candidiora (superna virent, Dios. addit) rami in terram serpũt quini, seniue admodum tenues (dodrantales, Dioscorides) ab radice: flosculi purpurei exeunt, inuenitur circa mare.*

Glaux.

Eugalacton ab effectu nominatur, & idcirco à quibusdam non γλᾶυξ, sed γλᾶξ aut γάλαξ pronunciatur: hæc, inquit Dioscorides, decocta cum farina hordeacea & sale, & oleo, & in sorbitione exhibita, extinctũ lac reuocat: eamq; quæ hauserit, Plinius superaddit, balneis vti cõuenit. At candidũ trifolium cuius facultatis sit, aut ad quæ vtile, incompertũ.

DE LAGOPO. CAP. XCV.

LAGOPVS *caule enascitur rotundo, erecto, foliis trifolij minoribus, paucis: paniculas, siue spicas, in summo cauliculorum & ramulorum gerit, molles, lanuginosas, leporinis pedibus simillimas: flores vt plurimùm luteoli: semen paruum: In segetibus & hortorum areis Iulio & Augusto mensibus reperitur: & quibusdam locis maior & altior, alijs minor & humilior: Græcis* λαγώπους, *Latinis leporinus pes, & pes leporis, à similitudine dicitur, Germanis* **haſen fuſz katzen klee:** *nostris* **haſen poothens** *&* **haſen voothens:** *Gallis* pied de lieure: *nonnullis trifolium humile: quibusdam Hippocratis* λαγώπυρον *videtur. At lagopyrus, non trifolio, sed tritico similis est vbi aresçit, &* Lagopyrus. *folio paruo velut olea, sed longiore, vti Hippocrates scribit. Adstringit autẽ lagopus & exsiccat: vim habet, Dioscorides ait, sistendi aluum, cum vino pota; febrientibus autem, cum aquæ danda. Alligatur eadem, contra inguinum inflammationes.*

DE

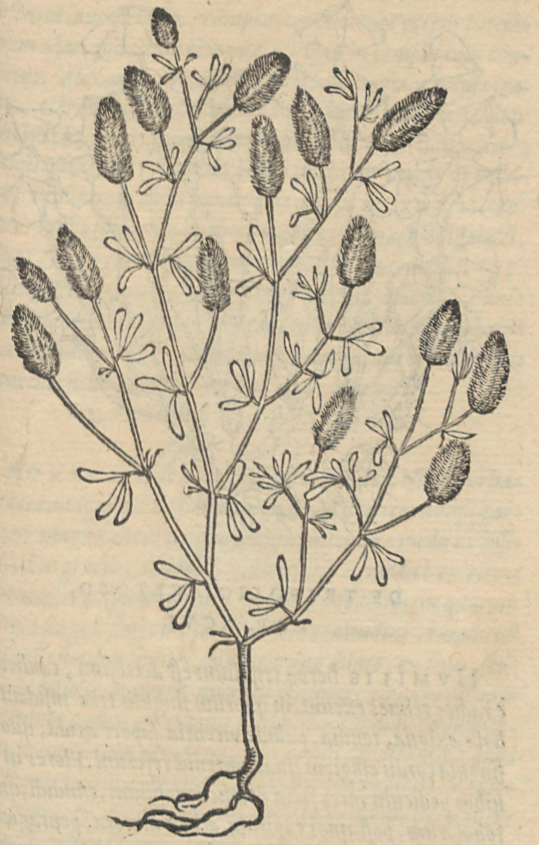

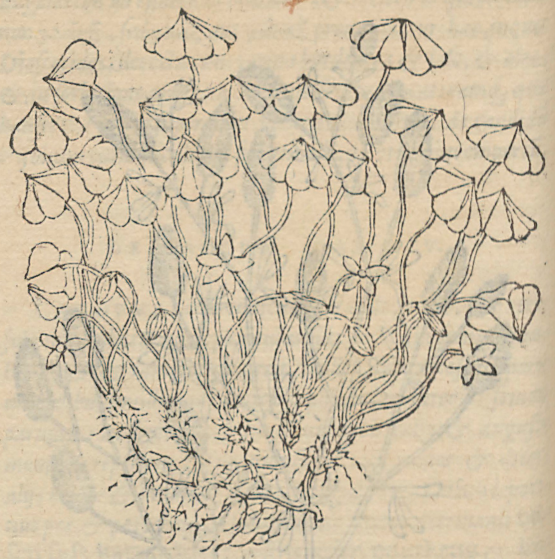

DE TRIFOLIO ACETOSO, CAP. XCVI.

HVMILIS *herba trifolium est acetosum, cauliculi ei è radice tenues exeunt, in quorum singulis tria insident foliola, exigua, tenuia, pallidè virentia, sapore acida, quorum singula cordis effigiem quadamtenus referunt. Flores in breuibus pediculis inter folia è radice prosiliunt, candidi, quinq; foliolorum, post quos capitula ochris minora, pentagona, in quibus semen exiguum & luteum: radix obliqua, tenuis & ruffa. Nascitur locis syluosis, humidioribus, iuxta arborum radices, ac circa aquosa, & nõ rarò petrosa loca: floret Aprili & Maij initio. Trifolium nominant acetosum, officinæ & vulgò*

vulgò Alleluya, & panem cuculi: quòd vel cuculus auis eo vescatur, aut quia hoc erumpente, ac florente vocem potissimùm edat, quo etiam tempore Alleluya in templis cani consueuit. Alexander Benedictus vulgò alimoniam vocari tradit, Germanis **saurerklee / buchklee / buchampffer / buchbrot / guckgauchklee / gauchklee /** *&* **hasenklee:** *Belgis* **coeckcoecxbroot:** *Gallis* pain de cocu *appellatur. Plinio oxys dicta putatur, de qua sic lib.* XXVII. *cap.* XII. *Oxys folia terna habet, datur ad stomachũ dissolutũ, edunt & qui enterocælem habent. Galeno autem lib.* IIII. *de simplicibus, oxys eadem quæ & oxalis. Dicitur Plinio oxys etiam, iunci species. Porrò temperiem trifolium habet acetosum, frigidã & siccam. Putridis ac fætidis oris vlceribus medetur: sitim arcet, & eadem, quæ oxalis potest.* Oxys Plinij.

DE TRIFOLIO AVREO. CAP. XCVII.

AVREVM *trifolium absque caule herba est: folia habet lata, magnitudine foliorum asari, sed in tres diuisa partes, & magno alicui trifolio similia, inter quæ medij ex ipsis radicibus graciles, teretesq;, subhirsuti, ac modicè ex virore rubentes, erumpunt coliculi, dodrante breuiores: in quorum summo singuli flosculi, forma & magnitudine, ranunculi hortensis floribus similes, colore cæruleo diluto, ex senis, septenisq; foliolis commissi, quorum medium exiguum occupat capitulum, paucis & exiguis staminibus candidis circumdatum, in quo semen deinde nascitur paruũ candicansq;, quod sua sponte maturum exilit. Radices subsunt graciles, numerosæ, nigræ, & in diuersa tendentes: folia hyeme permanẽt: flores, si cælum clemens fuerit, Februario medio erumpunt; sin rigidius: mense Martio. Semen Maio maturescit. Post florum defluuium noua erumpunt folia, quæ auersa parte nonnihil purpurescunt, sed minus quàm cyclaminus minor.*

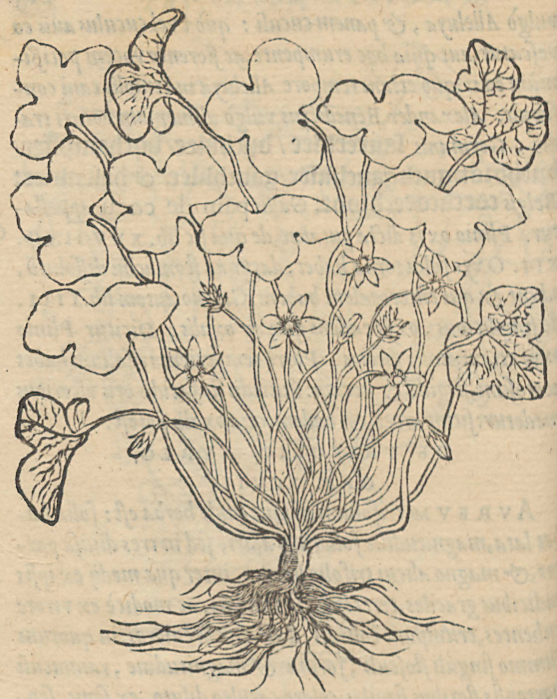

Nascitur plerisque Germaniæ superioris locis in syluis vmbrosis, inter fruteta: in inferiori hac non nisi satum prouenit. Herbarij nostræ ætatis hepaticam appellant, Germanicè **edel leberkraut**/ *item &* **guldenklee**/ *hoc est, trifolium aureũ, nostris* **edel leuercruyt** *&* **gulden leuercruyt**/ *Gallis* hepatique: *Baptista Sardus, Trinitatem & Trinitatis herbam nominat. Sunt qui* βάλαριν *esse suspicentur,* Βάλαρις. *quam trifoliam herbam esse Hesychius scribit. Sed Balaris descriptione nusquam extante, nihil definiri potest. Refrigerandi*

randi autem ac resiccandi potentia cum adstrictione, hæc herba prædita est, hepati per caliditatem debilitato conferre fertur, nam & refrigerat, & robur ei non exiguum confert. Laudatur, & ad ramicem efficax à Bapt. Sardo perhibetur, si resiccatæ puluis cochlearis mensura, ex vino aut iure aliquo, aliquot continuis diebus exhibeatur.

DE TRIFOLIO PALVSTRI. CAP. XCVIII.

PALVSTRE *trifolium caulibus exit cubitalibus, virentibus, leuibus, interna parte porosis: folia ei lata, glabra & carnosa, faselorum, siue bœnarum foliis similia, nisi quod in singulis pediculis non plura, sed tria tantum vt trifolio: flores à medio caulis sursum versus ordine digesti, candidi, folioſi: folliculi inde parui, rotundi, in quibus semen ruffum milio simile: radicibus serpit pluribus, geniculatis, intus candidis, & porosis, in diuersa tendentibus, quæ & pluribus locis erumpunt, & caules foliaq; promunt, vnde facilè herba ipsa latè propagatur. Saporem habet semen nonnullæ amaritudinis participem. Nascitur vliginosis palustribus locis, sterili ac macro solo. Germani* **biberklee** *id est, Castoris trifolii, siue trifolium fibrinum nuncupant: Belgæ autem à similitudine foliorum cum bœna siue faselo,* **boxboonen**/ *hoc est, faselum hircinum aut bonam hircinam: Recentiores trifolium palustre nominant. Cum isopyro autem non exiguam similitudinem habet, nam phasiolo, siue faselo, foliis simillimum est, ita vt propter hanc quoque similitudinem, vulgò etiam à Belgis, vti iam diximus, faselus nũcupetur hircinus. Isopyron enim & phasiolum dici, propter eam quam cum phasiolo similitudinem habet, Dioscorides auctor est. Additur & alia in vulgaribus Dioscoridis & Plinij exemplari-*

bus ratio: & in illius quidem,τῷ κατ᾽ ἄκρον τὸ πέταλον ἕλικα φέρειν,id est,quod in summo folio clauiculas ferat. In huius vero,quoniam folium,quod est aniso simile, in pampinos torquetur. Quæ vtrique auctori, perperam accessisse; satis manifestũ: nec etenim faseli, nec faseoli, siue dolichi,foliũ clauïculas habet, & anisi folium, præter quod clauiculis careat,cum faseli aut etiam faseoli folijs, nullam habet similitudinem. Emendandum igitur Dioscor. exemplar, & hoc modo legendum: Ισόπυρον,οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν,ἀπὸ τοῦ ἐοικέναι φασιόλῳ, ἔπεισι δὲ κεφαλαὶ ἐπ᾽ ἄκρου τοῦ καλοῦ, λεπταὶ,σπερματίων πλήρεις,παραπλησίων μελανθίῳ τὴν γεῦσιν,hoc est,Isopyron aliqui phasiolum nominant,à similitudine phasioli, capitula ei sunt in summo caule tenuia, plena seminis,in gustu melanthio similis. Quod verò deinde sequitur: τὸ δὲ φύλλον ἀνίσῳ,id est, foliũ verò aniso, aut accessorium similiter est,aut de gustu quoque venit intelligendum: forma siquidem folium Isopyri anisum referre non potest, quum phasioli folijs simile sit: sed verosimilius est ab aliquo adiectum; Oribasij enim liber ex Dioscoride transscriptus, hoc postremum non habet. Atque hoc quidem modo,Isopyri descriptione emendatâ & castigata, trifoliũ palustre ei tam simile est,vt non aliud quàm verum isopyrum videatur.Isopyri autem semen, vt Dioscorides ait, contra tussim & dolores circa thoracem cum melicrato sumptum prodest: confert etiam hepaticis & sanguinem exscreantibus. Extergit enim,inquit Galenus, & incidit humores crassos, cum hoc, vt corpora contrahat & constringat.

Dioscoridis & Plinij loca emendata.

DE CRISTA GALLI. CAP. XCIX.

TENVIS *& erectus caulis altitudine pedis cristæ galli est: folia angusta per ambitum crenata: flores lutei aut candidi,*

didi, inertis vrticæ haud multum absimiles: semen latum, colore nigrum aut subluteum, in valuulis latis, quæ quodam veluti folliculo breui, conteguntur. Radix tenuis & paruæ. Nascitur in aruis & non rarò in pratis, vtrobiq; inutilis & vitiosa: plurima æstatis parte floret, Belgæ **ratelen** & **geele ratelen** nominant, & pleriq; **hanecammekens**/ vulgò Latinè cristam galli, & gallinaceam cristam, Germani **geel rodel**. Videtur nonnullis ἀλεκτωρολόφῳ veteribus dicta, aut mimmulus herba. De priore Plinius lib. XXVII. cap. V. sic: Alectorolophos, quæ apud nos crista dicitur, folia habet similia gallinacei cristæ, plura, caulem tenuem, semen nigrum in siliquis. Mimmulum autem in pratis peßimam, siliquis etiam dirã ferendis tradit, lib. XVIII. cap. XXVIII. Sed alectorolopho similior, quàm mimmulo, crista galli nostra videtur. Qua autem hæc facultate aut potentia prædita, cognoscere, curæ adhuc nulli fuit, cùm inutilis habeatur.

Alectorolophos.

Mimmulus.

DE FISTVLARIA. CAP. C.

FOLIA fistularia parua habet, crebris incisuris crispa; caules tenues, breues, quosdam per terram serpentes, alios erectos, circa quos flores vt cristæ gallinaceæ, sed minores & colore rubentes, siliquæ deinde haud absimiles, paruæ, in quibus semen latũ, & nigricans: radix tenuis & fibrosa. Nascitur in vliginosis pratis: herba non solùm parum vtilis, sed & noxia, ac pratorum ipsorum vitium. Maio ac Iunio mensibus cum flore ac valuulis reperitur. Germanorum plerique **braun rodel**/ alij **leußkraut** & **braun leußkraut**/ Græcè φθείριον, Latinè pedicularem ab effectu nominant, quod pecori ac iumentis, quæ in pratis, vbi hæc prouenit, pascuntur, pediculorum copiam gignat, nostri **roode ratelen**/ recentiorum nonnulli fistulariam, non pauci cristam etiam galli

galli appellant. Cũ mimmulo Plinij plus similitudinis, quàm superior habet. Creditur ad fistulas & sinuosa vlcera vtilis esse, nec non menses, & aliunde profluentem sanguinem, in vino austero decocta, potaq́ sistere.

DE TRIBVLO TERRESTRI. CAP. CI.

TERRESTRIS *tribulus, quem nunc describimus, caules promit tenues, folioſos, circa quos folia ex multis vni costæ adnatis congesta; mochi siue satiui ciceris aut citius lentis foliis similia: fructus secundum caules, post quinq; foliolorum flosculos, iuxta foliorum exortus, à breuibus dependent pediculis, duri, multis aculeis ac spinis horridi, in quibus semen; radice nititur fibrosa. Apud Hispanos in aruis frequens, frugibus infestus, sed tamen, vt Plinius ait, inter frugum morbos potius, quàm inter terræ pestes numerandus: reperitur & plerisque Italiæ ac Galliæ locis: fructus æstate perficitur.* τρίβολος *Græcè, & Latinè tribulus dicitur, ac ad differentiam alterius in aquis nascentis* τρίβολος χερσαῖος, *& tribulus terrestris. Est autem terrestris tribulus Theophrasto duplex, vnus folio exit ciceris: alter spinoso cõstat, hunc* φυλλάκανθον *appellari ait, serius germinare, & semen nigricans in lobo ferre: illum verò* πρωΐον *siue præcoquũ esse. Cum* πρωΐῳ *autem, qui hoc loco describitus, magis conuenit. Quem & terrestrem Theophrasti tribulum, non omnino absre, quis nuncupauerit. Dioscorides enim, qui vnius terrestris tantùm meminit, hũc omisit. Suũ siquidem tribulũ, non ciceri, sed portulacæ, similia tradit habere folia, ac tenuiora, &* κλήματα, *siue tenuiores teneroſq́ ramulos, per terram strata, in quibus spinæ acerbæ & duræ. Qui certè tribulus* φυλλακάνθῳ, *altero videlicet Theophrasti tribulo,*

Tribulus terrestris Dioscoridis.

tribulo, magis similis est, quàm πρωΐῳ *siue præcoquo. Cæterùm in terrestri tribulo terrea & frigida qualitas, quæ & adstringens, auctore Galeno, superat: fructus eius quum tenuiũ sit partiũ, potus lapides in renibus cõminuit. Terrestris*

tribulus

tribulus, Dioscorides ait, drachmæ pōdere epotus & impositus commorsis à vipera opitulatur; auxiliatur etiam aduersus venena cum vino potus; decoctum eius respersum pulices necat.

DE TRIBVLO AQVATILI. CAP. CII.

AQVATILIS *tribulus caules habet longos, inferiori & ea quæ sub aquis est parte graciliores, adhærentibus quibusdam locis tenuibus fibris, veluti capillamentis; iuxta verò aquæ superficiem crassiores & folioſi, quorum longitudo lacuum & locorum in quibus gignitur, profunditatem consequitur, in ipso enim fundo capillamentis nonnullis figitur, summa autem parte aquæ superficiem contingit: folia lata sunt populeis aut vlmeis quodammodo similia, sed breuiora & forma quodammodo rhombi, per oras crenata, inter quæ flosculi exeunt, deinde fructus auellanis nucibus maiores, nigricantes, quatuor duris aculeis modicè recuruis, spinoſi, in quibus nucleus candidus, gustu non ingratus, qui & recens mandi, & arefactus molaq; contritus in panem, vt fertur, cogi potest. In Germania superiori, vt Cordus refert, in lutoſis lacubus & vrbium foſsis, quibus limoſus subest fundus, nascitur: apud Brabantos ac alios finitimos Belgas, in stagnantibus, puris & fontanis aquis non rarò reperitur. Matthiolus non solùm in dulcium aquarum lacubus, sed & in marinis quibusdam, iuxta Venetias reperiri, memoriæ prodidit, τρίβολος ἔνυδρος Græcis; Latinis tribulus aquatilis siue aquaticus, et tribulus lacustris; officinis tribulus marinus dicitur; Germanis* **waſſernuſz / weihernuſz / ſeenuſz / ſtachelnuſz / ſpitznuſz:** *Belgis* **waternoote & minckyſers:** *Gallis* macres. *Existimatur quoque à nonnullis*

Butomon

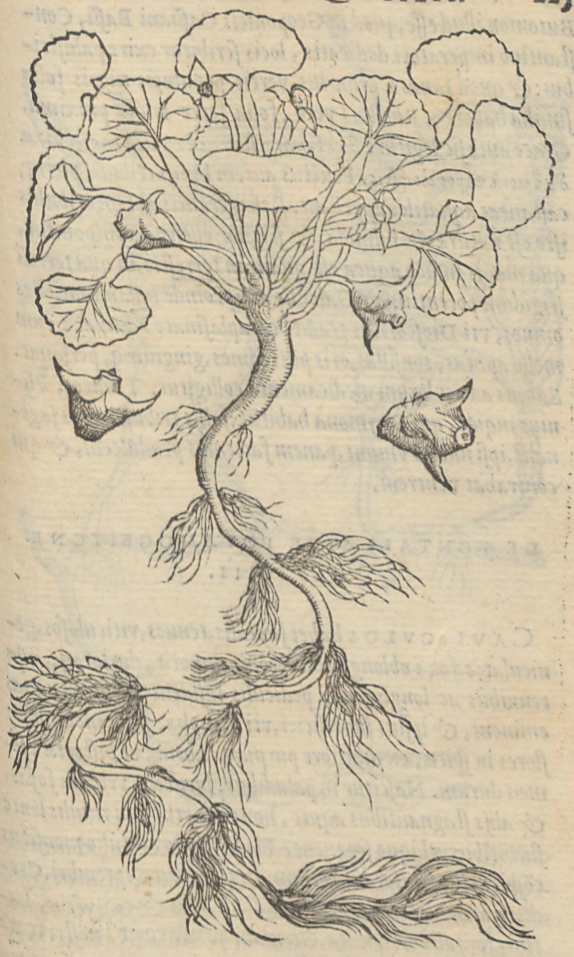

P

Butomum. *Butomon illud ẽsse, quod in Geoponicis Cassiani Bassi, Constantino imperatori dedicatis, locis scribitur exire palustribus: & quod Iamus Cornarius vertit populneis nigris folia similia habere: Ruellius verò, folia ferre Irinis proxima. Græcè autẽ sic legitur: βούτομον γίνεται ἐν τοῖς ἕλεσι, φύλλα δὲ ὅμοια φέρει ἀειρίοις. Fructus autem huius tribuli, pleriq; castaneas aquatiles appellant. Refrigerantis autem tribulus iste est naturæ: ex humida & frigida essentia componitur, quæ magis in hoc aquea est, quam in terrestri, in qua terreũ frigidum potentius, vt Galenus ait: proinde inflammationes omnes, vti Dioscorides tradit, cataplasmate adiuuat: cum melle aphtas, tonsillas, oris putredines, gingiuasq; persanat. Succus ad oculorum medicamenta colligitur. Thraces, Plinius inquit, qui Strymona habitãt, foliis tribuli equos saginant, ipsi nucleo viuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahat ventrem.*

DE FONTALI SIVE POTAMOGEITONE. CAP. CIII.

CAVLICVLOS *habet fontalis, tenues, viticulosos, geniculatos, folia oblonga, betæ foliis minora, durioraq;, quæ tenuibus ac longiusculis pediculis insidentes, supra aquas eminent, & ipsius superficiei, vti nymphææ folia incumbũt: flores in spicis, ex dilutiore purpura rubent, vt bistortæ, semen durum. Nascitur in paludibus, lacubus, vrbium fossis, & alijs stagnantibus aquis, non rarò etiam in riuulis lentè fluentibus: vbique frequens. Flores Iunio & Iulio mensibus cõspicui sunt, interdum etiam Augusto aut Septembri. Creditur à Græcis ποταμογείτων dicta, quæ & σαχυίτης, Latinis fontalis & spicata, Germani* zamkraut / *nostri* fontepytruyt / *Galli* espi d'eaue *nominant. Potamogeiton autem*

autem, inquit Galenus, adstringit & refrigerat similiter polygono, sed essentia eius crassior est, quàm polygoni: prurigimibus vtile, & contra veterum vlcerum depastiones; auctor Dioscorides. Fluitat & in aquis, ac eius occupat superficiem, sicuti fontalis, huius veluti altera species, quem ranæ morsum

morſum plerique nominant: ſunt huic folia breuiora, rotunda, eodem quo fontalis modo, aquæ innatantia. Flores in longioribus pediculis inter folia exeunt, parui, candidi, medio lutei,

lutei, ex tribus foliolis, plantaginis aquaticæ floribus maiores, Iulio aut Auguſto conſpicui. Pro radicibus tenues fibræ ſunt, quæ ex breui ac paruo veluti capite, vnde foliorũ exortus, fundum verſus tendunt: à quo etiam tranſuerſæ fibræ exeunt, quibus progerminantibus, ſeipſum multiplicat. Reperitur ſimilibus & ijſdem crebrò, quibus fontalis locis: noſtri **vorſchen beet**/ *id eſt, ranæ morſum, vti diximus, appellant; pleriq; etiam nymphæam paruam, &* **cleyn plompen**. *Fontalis ſiue potamogetonis ſpecies videtur, eiuſdem cum eo facultatis.*

DE VIOLA AQVATILI. CAP. CIIII.

AQVATILIS *viola caules habet teneros, rectos, ſingulares, folia circa imum caulis, orbiculatim ipſum ambientia, multifida, ſimilia quodãmodo fæniculo, aut vulgari millefolio, verùm quàm huius ampliora maioraq3: flores iuxta ſummum caulis proueniunt, & ipſi orbiculato ambitu digeſti, & ex quinque foliolis congeſti, Leucoijs ſimiles, ſed minores, candidi, medio illorum luteo, odorati: radices ſubſunt tenues, fibroſæ, nigræ, extrema tamen parte alabaſtri modo reſplendentes. Tota herba, ante caulis prouentum, ſub aquis conditur, atque tunc ei innatans nouella videtur abies: caulis verò vbi excreuerit, vnà cum floribus ſuperficiem ſuperat, ac ſupra aquas eminet. Reperitur in lacubus & aquis ſtagnantibus aut pigrius fluentibus, apud Belgas plurima: noſtri violam aquatilem, & vulgò* **water vilieren** *appellant, Gallicè* gyrofflees d'eaue. *Petrus And. Matthiolus in commẽtarijs ſuis pro Myriophyllo pinxit, quod Latinè etiam millefolium, aliud tamen à millefolio habetur, qui* σπαπώτης χιλιόφυλλος *nominatur. Deſcribitur autem* μυριόφυλλον *à*

Myriophyllon.

Dioscoride his verbis: Cauliculus est μονόφυης, id est, singularis, tener, vnica radice nixus, circa quem folia multa, Lætuia, fœniculo similia. Caulis ipse ὑπόκυρρος siue subrubes, διαπόικιλος, versicolor. Nascitur palustribus locis. Cum qua descriptione, viola ista palustris non admodum conuenit, quæ nec caule est singulari, nec radice vnica: constant enim radices multis fibris, & caules promit complures. Facultatem autem viola palustris frigidam videtur habere & siccam, nullius tamen in medicina vsus.

DE NYMPHÆA. CAP. CV.

AQVARVM *soboles & nymphæa vtraque est, candida videlicet & lutea: folia candida habet in longis, teretibus, glabris, intusq; porosis pediculis, magna, lata, & propemodum rotunda, atque plurima parte supernatantia, quæ superiori parte glabra & æqualia sunt, inferiori verò fibris aliquot distincta: flores in similibus cauliculis & in singulis singuli, candidi, ex compluribus foliolis oblongis & acuminatis, in quorum medio stamina multa lutea: post florem capitulum prodit rotundum, in quo semẽ nigricans, splendens, milio maius. Radices subsunt crassæ, nodosæ, foris nigræ, intus candidæ ac fungosæ, vnde plurimæ exeunt fibræ, quibus in fundo hæret. Luteæ, folia similia candidæ sunt, paulò tamen oblongiora, foliorum florumq; pediculi similes, nisi anguloſi essent: flores lutei, ex quinque tantùm foliolis breuibus, rotundiusculis commissi, in medio quorum capitulum gignitur rotũdum, turbinatum, compluribus luteis staminibus circumdatum, in quo, vbi ad maturitatem peruenerit, semina quoque splendentia, maiora quàm alterius, triticeo grano minora. Radices crassæ sunt, longæ, quibusdam veluti acetabulis asperæ, intus foris q; candidæ, substantia fungosa*

& porosa. Nascitur vtraque in paludibus, stagnantibus aquis, amplioribus fossis, & pigro lapsu dilabentibus riuulis, ac subinde fluminibus: Maio ac Iunio floret. Græcis νυμφαία ac Latinis similiter nymphæa, quòd aquosa loca amet, dicta, auctore Dioscoride: officinæ nenuphar nuncupant. Apuleius Latinè ait appellari, matrem Herculaniam, algam palustrem, papauer palustre, clauum Veneris ac digitum Veneris. Marcellus peruetustus auctor, Latinè clauam Herculis, & Gallicè baditin nominari refert. Germani **wasser mahem/ hoꝛwurtz/ hoꝛstrang / seeblumen / wasser gilgen**; Belgæ **plompen** appellant; Galli blanc d'eaue. Luteæ flos βλέφαρα, vt Dioscorides refert, dicitur. Habet autem, Galenus ait, nymphææ tum radix, tum semen desiccandi vim citra morsum: itaque ventris profluuia cohibet, semenq; siue per insomnia, siue alio pacto immodicè profluens retinet. Iuuat porrò etiam dysentericos. Cæterùm nymphæa, quæ candidam habet radicem, potentioris est facultatis, vt & muliebri medeatur profluuio. Verùm & hæc, & ea quoque quæ atram habet radicem ex vino nigro austero bibitur: nonnullam habent & abstergendi potentiam: itaque & alphos sanant, & alopecias: ad alphos macerantur aqua: ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea, cuius radix nigra est, sicuti ad alia, cuius alba. Theophrastus, trita, inquit, & plagæ impositæ, sanguinem sistere traditur. Nostra ætas, candidæ nymphææ flores, ad capitis ex causa calida affectus commendat: luteæ verò radicem, renum & vesicæ calidis morbis mederi, & aduersus gonorrhœam efficacem, non temerè existimat.

DE LENTE LACVSTRI. CAP. CVI.

LACVSTRIS lens, veluti muscus quidam viridis est, minimis foliolis, rotundis, lentis magnitudine, è quorum medio, inferiori parte, tenuissimæ fibræ capillorum instar descendunt, quæ ipsis radicum loco sunt: caule, flore & fructu caret. In lacubus, vrbium fossis, & alijs non decurrentibus aut fluentibus aquis, innatans & latè sæpe superficiem eius occupans reperitur. Græcis φάκος ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων dicitur; Latinis lens lacustris, lens aquatilis, & lens palustris. Pharmacopœi aquæ lenticulam nominãt, Germani **meerlinsen / Belgæ waterlinsen**, & frequentius **enden gruen**, hoc est, anatum herbam, quòd videlicet eam anates pascantur, Galli lentille d'eaue. Est autem, vt Galenus tradit, humidæ & frigidæ temperaturæ, vtrimque ex secundo quodammodo ordine. Prodest, Dioscorides ait, omnibus inflammationibus, erysipelatis, podagrisq;, & per se, & cum polenta imposita: puerorum etiam enterocælas glutinat.

DE RANVNCVLO AQVATILI. CAP. CVII.

RANVNCVLVS aquatilis cauliculos habet rotundos, tenues, in rectum & obliquum sparsos: folia sub aquis multifida, chamæmeli foliis similia, extra aquas autem rotunda, & per ambitum crenata: flores candidi & odorati, forma ranunculi persimiles, quos, veluti in hortensi ranunculo, aspera consequuntur capitula, semen continentia: radices tenues sunt & capillaceæ: in fossis aquas habentibus, & lentè decurrentibus riuulis, necnon iuxta eorundem ripas, ac alijs locis humentibus gignitur. Aprili, Maio & subinde Iunio mensibus abundè & latè floret. Ranunculus quidem est aquatilis, & polyanthemum aquatile: pharmacopæorum & herbariorum pleriq; hepaticam aquaticam, & hepaticam albam perperam appellant, & cum maiori errore refrigerantis hepaticæ albæ loco, medicamentis admiscent:

facultate siquidem hic aquatilis ranunculus calidus est, & ranunculo herbæ similis.

DE SAGITTA. CAP. CVIII.

SAGITTA *herba in longis triangularibus leuibus pediculis, folia profert triangularia, ari foliis longiora & angustiora, alatæ sagittæ cuspidem proximè referentia, inter quæ medius exit caulis rotundus, læuis, intus spongiosus, in quo per interualla terni nascuntur flores, & ipsi ex tribus foliolis commissi, candidi, staminibus quibusdam in medio puniceis. Floribus subnascũtur, virentes, rotũdæ & nonnihil asperæ pilulæ, castaneis minores: radices subsunt pallidæ & fibrosæ: gignitur in lacubus & aquis resedibus: radices in fundo hærent: folia & fructus super aquas eminent: floret potissimùm Maio: fructus Iulio perficitur mense. Sagittam & sagittalem recentiores appellant, nonnulli linguam serpentis, & vulgò* **serpents tonghen.** *Sagittam autem,*

πισάνα. *à Græcis πισάναν appellari; Magonem referre Plinius tradit; pistanam dicit à Græcis vocari, quam inter vluas sagittam appellamus, lib.* XXI. *cap.* XVII. *Pistanæ, quædam etiam species videtur nostris anonymos, quæ folia habet lata, rotunda, hederæ quodammodo similia, sed tamen asaro similiora, (quod & ipsum hederæ describitur folio) & maiora, in longis pediculis è radicum capite enatis, quæ super aquas vti sagittæ eminent: florem, aut fructum nullum facere existimatur. Radices fibræ sunt longæ, subnigræ: nascitur in stagnantibus aquis, & iisdem quibus sagitta, locis, inuentu tamen rarior. Nomen apud nostros, vt diximus, non habet, veterum autem epimedium esse videtur, de quo Dioscorides hæc scripta reliquit:* Επιμήδιον καυλὸς *est non magnus, hederæ similia folia habens, vt plurimùm decem aut*

Epimedium.

duodecim,

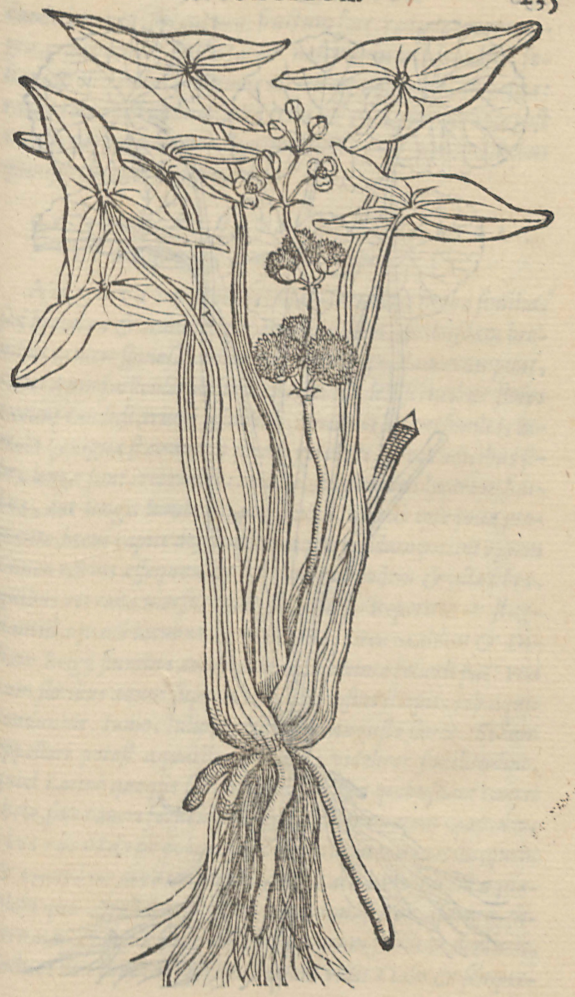

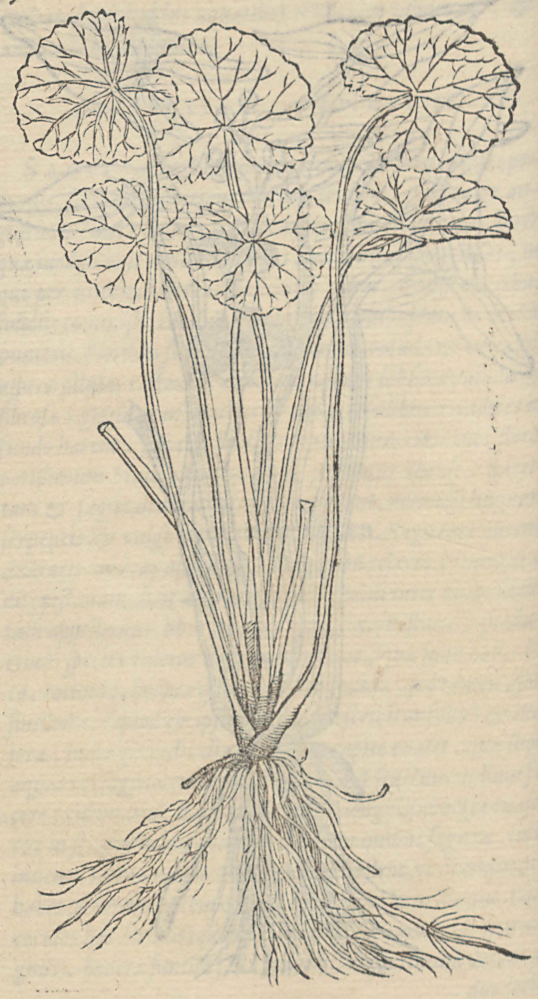

duodecim: neq; florem neq; fructum fert: radices tenues, nigræ, graueolentes, gustu fatuo: nascitur in locis aquosis: folia cum oleo trita, mammas increscere nõ sinunt, imposita: radix conceptũ adimit: folia trita, & cum vino potata, post menstruas purgationes, drachmarum quinq; pondo, diebus quinque, steriles conseruant.

DE SEDO AQVATILI, SIVE STRATIOTE POTAMIO. CAP. CIX.

AQVATILE sedum, folia habet aloes herbæ similia, sed breuiora & minora, per ambitus, duris quibusdam breuibus aculeis spinosa, inter quæ vaginæ quædam erumpunt, cancrorum forsiculis persimiles, quibus debiscentibus flores exeunt candidi, trium foliorum, ranæ morsus persimiles, luteola, exigua stamina in medio gerentes. Pro radicibus fibræ longæ sunt, rotundæ, candidæ, crassioribus lyrarum fidibus, aut longis lumbricis persimiles, quæ ab ipso folia promente, breui capite descendẽtes, aquæ fundum petunt, quem tamen rarius assequuntur. Exeunt ab eodem & aliæ fibræ, quibus vti ranæ morsus multiplicatur. Reperitur in stagnantiũ aquarũ lacubus, & fossis, locis circa Scaldim & Diliam Belgij flumina, complurimis. Maxima foliorũ pars vnà cum floribus aquas superat, reliquæ ipsius stirpis, sub aquis conduntur. Iunio, Iulio, & subinde Augusto floret. Sedum appellari potest aquatile, ab aloes videlicet similitudine, quod Latinè quoque sedum appellatur; à quibusdam cancri chela, siue cancri forsicula dicitur. Videtur autem στρατιώτης ὁ ἐπὶ τῶν ὑδάτων φυόμενος, id est, stratiotes aquatilis, quem & στρατιώτην ποτάμιον nominant, Latinè militarem aquatilem quis appellauerit. Nam aquis innascitur, ijsdemq; supernatat, & si fibræ illæ quas ad aquarum fundum demittit, radices non sunt, absq; radice etiam viuit: iam & semperuiuo

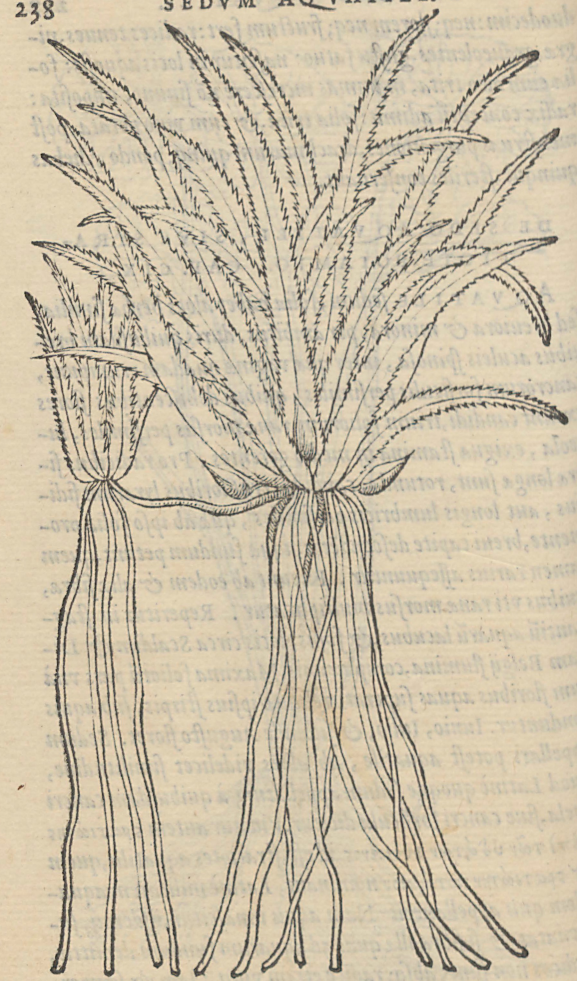

uiuo orbiculato foliorum ambitu similis est, foliisq; quàm illud maioribus ac longioribus, necnon refrigerantis etiam naturæ, qualem stratiotem potamium esse Dioscorides memoriæ prodidit. Sistit autem hic stratiotes, eodem auctore, sanguinem è renibus fluentem; vulnera ab inflammatione asseruat: erysipelatis & œdematis cum aceto impositum, prodest.

DE SIO AC EIVS GENERIBVS. CAP. CX.

SIVM *longis, tricubitalibus aut amplioribus, crassis, striatis & inanibus assurgit caulibus, qui superius attenuati, in alas quasdam diuiduntur: folia ei oblonga, ex pluribus alijs commissa, quorum singularia, pinguia, glabra, & per circumferentiam serræ modo incisa, particularibus hipposelini foliis minora: flores in umbellis candidi. Radices tenues, nigræ & capillaceæ veluti fibræ sunt, quæ non modo subsunt; sed & caulium geniculis adnascuntur, ijs quibus aquis conduntur aut limo infiguntur partibus. Apio aut etiam hipposelino, tota herba odoratior est, naphthæ (vulgò petrolei) odore vicina: in perennibus nascitur riuulis, & subinde, sed rarius, in resedibus exit aquis. Iulio & Augusto floret. Germanorum pleriq;* **wasser eppich/ frosch eppich/ wasser merck** *& nostrate dialecto* **water eppe** *nominãt. Plinio ac Latinis lauer, Dioscoridi σίον est: quod in vetustis eius exemplaribus, anagallis aquatica & iuncus quoq; dici odoratus legitur: vnde occasionem sumpsisse videntur, qui anagallidem vulgò dictam aquaticam, verum sium esse existimarunt. Qui si diligenter sij descriptionem expendissent, vocibus his suppositijs, aut adulterinis, parum aut nihil tribuendum, facile animaduertissent. Nam cum anagallide aqua-*

aquatica, aut iuco odorato, sium, vti à Dios. describitur, simi litudinis habet nihil. Est etenim sium, vti scribit, Δαμώνιον ὀρθὸν, λιπαρὸν, φύλλα ἔχον πλατέα ἱπποσελίνῳ ἐοικότα, μικρότερα δὲ καὶ ἀρωματίζοντα, id est, frutex rectus, pinguis, folia habens lata, hipposelino similia, sed minora & odorata, qualis nec iuncus odoratus, nec anagallis aquatica, quæ neq; fruticis specie adolescit, aut odorata, vel hipposelino aliquo modo similis, sed plane dissimilis, à sio his de causis multum differens. Porrò sium, vti Galenus ait, quantum gustu odoratum est, tantum etiam excalefacientis facultatis est particeps. Crudum coctumq; esu calculos, Dioscorides tradit, conterit & expellit, vrinas cit, partus & mẽses euocat, comestum dysentericis vtile. Sio autem siue laueri odore & facultate proximum est, alterum quoddam veluti sij genus, multò tamen & minus & tenuius. Cauliculi huic sunt tenues, rotundi, læues, obscurè geniculati, inanes, iuncis quodãmodo similes: pro folijs pauci, tenues sunt & inanes quoq; pediculi, siue ῥάχιες aut costæ, à quibus parua aliquot & angusta promuntur foliola: flores in exiguis vmbellis, scabiosæ angustioribus & minoribus, candidi, simul compressi exeunt: semen aniso maius, subcandidum, superiori parte latius. Radices tenuissimæ & nigræ fibræ sunt, caulibus inferius adhærentes: emittit verò & ex imo caulis, fibras obliquè serpentes, quæ alicubi terræ aut luto hærentes, radices faciunt & cauliculos promunt, seipsam hoc modo multiplicante stirpe, quæ tamen & semine seri potest. Reperitur in perennantibus riuulis, aut alijs aquis frequentius, ac sæpissimè vbi sium gignitur: non rarò etiam in palustribus & riguis, iuxta riuulos ac fossas: adolescit etiam in hortis aut alibi, locis nõ perinde humidis, satũ, quod tamẽ minus attollitur & breuius est: foliaq; habet terræ proxima, cærefolio similia, sed tenuiora; reliqua verò, vti eius quod in aquis exit; radices

dices autem craſſas, paruis ſylueſtribus rapis ſimiles, verùm minores ac breuiores, à quibus & tranſuerſæ quædam ſerpentes exeunt fibræ, quibus ſeipſum multiplicat. Ita non rarò in alium locum tranſlatæ ſtirpes, formam effigiemq; aliqua parte commutant: floret æſtiuis menſibus: Auguſto ſemen, in hortis quidem, ad maturitatem peruenit. Anonymos & abſque nomine eſt, niſi ſium illud ſit, cui σχοίνου ἀρωματίτου, id eſt, iuncī odorati nomen tribui poteſt: quod ſio datum legitur, inter eas voces, quæ ſuppoſititiæ habentur: quo nomine iſtud ſij genus non impropriè appellari poſſe videtur, quando illi caules ſunt iuncis ſimiles & odorati, tametſi non ille ſit odoratus iuncus, qui propriè ac verè talis nominatur. Iuncus odoratus. 3

Eſt verò & tertium, ſio odore & facultate cognatum genus: caulem iſtud habet craſſum, inanem, geniculatū, ſupra aquas bicubitalem, aut longiorem, in plures alas diuiſum, primùm viridem, poſtea verò, quum ſemen maturum eſſe ceperit, in luteum langueſcentem: folia hortenſis apij (vulgò petroſelini) tenuiora: flores in non magnis vmbellis, parui ſunt & candidi: ſemen odoratum, ſubruffum, aniſo maius. Radices fibræ ſunt, veluti ſij nigræ, ad inferiorem caulis partem ipſis geniculis adhærentes. Exit ijſdem ac ſimilibus quibus ſium locis, & ſimul cum eo ſæpe reperitur: æſtate floris productio: Auguſto ſemen maturum eſt. Apud noſtros, quod ſciam, nomen nō habet, officinis etiam incognitum, ſicuti & ſium: à Plinio phellandrium nominatum videtur, quod lib. XXVII. cap. XII. ſcribit in paluſtribus naſci, folio apij: poteſt autem & iſtud genus ſium illud eſſe, quod Pſeuſippus, apud Athenæum in aqua naſci affirmat, foliumq; habere paluſtri apio ſimile, de quo Homerus: Phellandriū.

Ἀμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ σίου ἠ δὲ σελίνου, id eſt,
Sunt apio atque ſio circum molliſima prata.

Si modò hoc Pſeuſippi ſium non idem eſt, cum priori loco

descripto sio. Quòd autem ad facultates harum duarum stirpium, haud dubium est, quin vtraque calida sit & sicca, ac sio potentia ac temperamento simillima. Qua de causa, vrinam & menses prouocant, ad vesicæ frigidos affectus vtiles, & ad calculũ: quem comminuere ac expellere possunt, si natura sua friabilis fuerit. Plinius, phellandrij, inquit, semen bibitur propter calculos & vesicæ incommoda. Præter has, 4
& aliam quandam pro sio Matthiolus herbam depinxit, quam à Senensibus Gorgolestro vocari refert. Pinguis est, Gorgolestrũ.
inquit, planta, caule recto, foliis latis, in ambitum serratis, oluſatro similibus, sed minoribus & odoratis: floribus candidis: semine corniculis incluso: exit ijsdem quibus nasturtium aquaticum, locis: rari admodum sunt, addit, fontium riuuli, quibus aquaticum sisymbrium innatet, qui gorgolestrum etiam non habeant. Esse autem hoc gorgolestrum verum sium ac lauer, scriptum reliquit, nobis tamen non aliud verum ac Dioscoridis legitimum esse videtur, quàm hoc capite primo loco descriptum, quod sij descriptioni, per omnia respondet.

DE NASTVRTIO AQVATICO, SIVE SIO CRATEVE. CAP. CXI.

NASTVRTIO *aquatico caulis est crassus, longus & inanis: folia multa, oblonga, & virentia, ex pluribus in rotunditate oblongis composita: flores iuxta alarum & caulis superiores partes particulatim prodeunt: siliquæ deinde rotundæ, tenues, oblongæ, in quibus semen paruum lutei coloris. Pro radicibus fibræ tenues candidæq; sunt, cauli qua parte aquis immergitur, pluribus locis adhærescentes. In fontiũ limpidissimorum riuulis, & alijs locis puras aquas habenti-*

bus, gignitur: floret æstate, semẽ interea maturatur: hybernis mensibus ad epulas infertur, & acetariorum locum explet. Tota herba odorem, sed saporem magis nasturtij refert, vnde & illi nomen. Appellatur autẽ nostris **waterkerſſe**/ Germanis **brunkreſz**, Italis creſſione, Gallis creſſon d'eaue. Latinè recentiores nasturtium nominãt aquaticũ: plerique etiam nasturtiariam. Dioscoridis autẽ σισύμβριον ἕτερον siue sisymbrium alterum est, quod à nonnullis, quia gustu κάρδαμον, hoc est, nasturtium repræsentet, καρδαμίνη nominatur; ab alijs verò sium. Appellatur autem sium, à Crateua, ac Plinio. Crateuas siquidem σίον, ait, πόα δαμνοειδὴς, ὀλίγη, ἔχουσα φύλλα πολλὰ, περιφερῆ, μείζονα ἢ διόστομου, μέλαινα, παρεγγύζοντα εὐζώμῳ, id est, Sium herba est fruticosa, vilis, multa ferens folia, rotunda, maiora quàm menthæ, nigra & ad erucam accedentia. Sium Crateuæ.

Plinius verò, libr. XXII. ca. XXII. Sium, inquit, latius apio in aqua nascens, pinguius nigriusq3, copiosum semine, sapore nasturtij. Quarum descriptionum vtraque nasturtio aquatico conuenit, quod non modò diuisura foliorum, aut flore & semine ad erucam accedit: verumetiam odore ac sapore hortẽsi nasturtio, ac erucæ simile est. Facultatem autem istud nasturtium euidenter habet calidam & siccam: ad stomacacen, quam Germani **ſcoꝛbuck** & **ſcoꝛbuyck** nuncupant, in vino aut lacte decocta, & aliquot continuis diebus epota, multum prodest. Vrinam prouocat, calculum & arenulas conterit ac expellit; renibus & vesicæ vtile. Sunt qui referant maligna, & antiqua vlcera, vtiliter decocto eius foueri, ac lauari, herbamq3 ipsam deinde imponi. Galenus sisymbrium alterum, calidam habere & siccam temperiem, ait, & virens quidem secundi, siccum verò tertij ordinis. Estur, inquit Dios. crudum: vrinas mouet: purgat lentiginẽ & ephelim, tota nocte impositum, matutinoq3 tempore detractum. Sium Plinij.

DE FLORE CVCVLI. CAP. CXII.

FLORI, vti vulgò nuncupant, cuculi mox à radice foliâ in oblongis pediculis sunt rotũdiuscula, inter quæ medius exit caulis tenellus, pedali ferè altitudine, circa quem folia tenuia, erucæ hortensis foliorum diuisura: flores in summo candidi, aut modicè purpurascẽtes, paruis leucoijs quodammodo similes: semen in exiguis valuulis minutum: radix fibrosa est. Nascitur non tam in aquis, quàm in locis humilioribus, & quæ creberrimè, non modò cælesti ac pluuia, sed & riuulorum, ac redundantium stagnorum aquis irrigantur: florem plurima æstatis parte edit. Vulgò, vti scripsimus, cuculi florem appellant: pleriq; nasturtium aquaticum minus, vel nasturtium aquatile alterum: Germanicè **gauchblum/wilderkreſz/** & **wilden kreſz** dicitur, Brabanticè **coeckcoeck bloeme/ cleyn waterkerſſe:** Gallicè passerage sauuage. Sisymbrij alterius species quædam esse videtur, ei facultate ac temperamento similis.

DE ANAGALLIDE AQVATILI. CAP. CXIII.

CAVLES anagallis habet aquatica, pingues, rotundos, & in nonnullas alas diuisos: folia crassa, læuia, lata, subnigra: flores circa cauliculorum & alarum summa, cæruleos, anagallidis fœminæ floribus similes, sed minores. Radix subest candida, longa, serpens, tenuibus hærens fibris, ex qua complures attolluntur caules. Et in resedibus exit aquis, & circa fontes, ac riuorum ac fluuiorum margines. Iunio, Iulio ac Augusto flores, semenq; profert. Nostra ætas anagallidem aquaticam nominat, plerique becabungam, à Germanica

Q 5

nica appellatione voce mutuata, Germani **bachpunghen & punghē**/ *Belgæ* **waterpunghen & beeckpunghē**/ *Galli* berle *nominant, vnde & berula Latinè dicitur. Marcellus tamen berulam dici refert, quam Græci* καρδαμίνην *vocant. Putatur autem anagallis hæc, cepæa esse, quam Dioscorides portulacæ similem scribit, sed nigriora habere folia, & radicem tenuem, cum qua anagallis ista aquatica conuenire potest, si per* ἀντίφρασιν, κηπαία, *id est, hortensis dicatur. Quod si verò idcirco* κηπαία, *quòd vel solùm, vel vt plurimùm in hortis nascatur, nominata sit; parū ei anagallis hæc respondebit, quæ nusquam minus quàm in hortis nascitur: natura sua in totum syluestris, aquosa requirens loca, perenniterq́ rigari postulans. Qualitatem autem ac temperiem anagallis aquatica calidam habet ac siccam, nasturtio aquatico similem, remissiorem tamen: editur etiam vt illud, & ad Germaniæ maritimæ* ἐπιχώριον *malum, quod* **scuerbuyck** *appellāt, vtilis quoque, eodem quo nasturtium aquatile sumptum modo. Dioscorides, cepæam, ait, in vino potam, vrinæ stillicidio, ac vesicæ scabie laborantibus opitulari, præsertim addito radicum asparagi, quem myacanthum vocant, decocto.*

Cepæa.

DE COCHLEARIA.
CAP. CXIIII.

HVMILIS *herba cochlearia est: folia fert in mediocris lōgitudinis pediculis à radice exeuntibus, cōplura, splendentia, lata, crassa, modicè caua, instar parui & non valde profundi cochlearis, interdum nonnihil anguloſa: inter folia caules prodeunt dodrantales: flores in coliculis candidi, secundum longitudinem eorum nascuntur: semen paruum, ruſſum, in exiguis valuulis, vti nasturtij: radices tenues sunt &*

& albæ fibræ. In Frisia, Hollandia, ac alijs maritimis inferioris Germaniæ regionibus, locis palustribus, & circa aggeres sponte nascitur : apud Brabantos & alibi quoq;, in hortis sata, feliciter prouenit. Amat auten non aquas vel aquosa, sed palustria loca & rigua : floret Aprili & Maio mensibus, altero à satione anno, semẽ Maio & Iunio particulatim matureſcit. Nominant eam Hollandi, Frisij, ac aliæ finitimæ nationes **loffelkraut** & **lepelcruyt**, Latinè cochleariam: veteribus, ni fallor, incognita. Nam cum Telephio aut Britannica (quod aliquando suspicati fuimus) non conuenit. Caule enim & folijs portulacam non refert, vti telephium: nec adstringens aut lapathus facultate assimilis, veluti Britannica est, Dioscoride & Galeno auctoribus. Facultatem autem cochlearia calidam euidenter habet, & siccam, virenti nasturtio sapore, & qualitate persimilem. Malo, quod **scozbuck** Germania nuncupat, efficaciter medetur, in lacte aut vino decocta, & aliquot continuis diebus epota. Est autem malum istud graue, permolestum, ac diuturnum; abscedunt, tument, exulceranturq; gingiuæ : ex ore malus odor: in femoribus aut cruribus liuores, haud multum dissimiles ijs, qui parte quapiam suggillata excitantur, creberrimè cõcomitantur: facies reliquumq; corpus sæpenumerò pallet; pedesq; œdematosi, veluti in leucophlegmatia. Castrensis; Olaus Magnus ait in gentium Septentrionalium historia; est morbus, qui vexat obsessos & inclusos, ac salsorum videtur ciborum esu nasci, frigida verò murorum exhalatione foueri. Nominant hoc malum Germani, vt diximus, **scozbuck** & **scoozbuyck** : à Plinio huius mali symptoma, os infestans στομακὴν; crura verò afficiens, σκελοτύρβη appellatur: Marcellus vetus scriptor, oris malum oscedinem nuncupat. Hippocrates lib. de internis affectionibus, huic malo simile (si modo nõ idem est) describit, quod ἕλκεον αἱματίτην nominat. Ex ore malè, ait, olet à dentibus, & gingiuæ discedunt, & à naribus sanguis fluit: aliquando etiam ex cruribus vlcera pullulant, & alia sanescũt, alia emergũt, & color fit niger, & cutis tenuis. Ex crasso autẽ, frigido, lentoq; sanguine, qualis est, non ex adustione, sed qui veluti limus sanguinis, melancholicus succus, originem sumit: qui ex praua viuendi victusq; ratione, vt diximus, in corporibus colligitur. Afficiuntur autem per hoc malum, non modò oculis patentes partes, verùm & interiores non parum læduntur: nam iecur quidem non rarò, creberrimè autem lien, crasso huiuscemodi, frigido lentoq; succo repletur, tumidumq; efficitur, vtpote cuius substantia rara laxaq; sit, & promptissima ad recipiendos huius generis crassiores frigidioresq; humores. Quod & Hippocrates, prorhetici lib. II. scriptum reliquit. Gingiuæ, ait, viciatæ, & ora graueolentia his sunt, quibus splenes magni. Quicunq; verò habẽt splenes magnos, & neque sanguinis eruptiones ipsis contingunt, neque oris graueolentia, horum tibiæ vlcera praua habent, & cicatrices nigras. Tradit idem Paulus Aegineta lib. II. cap. XLIX. vbi huius morbi differentiam, ab ictero nigro, promptum est videre. Sed de hoc morbo hactenus, & præter institutum: nunc ad stirpes herbasq; reuertimur.

Scozbuck.

DE GLADIOLO AQVATILI.
CAP. CXV.

FOLIA à radice gladiolus aquatilis multa emittit, iridis luteæ folijs angustiora, longioraq;, inter quæ caulis medius exit, duos longus cubitos, aut altior, læuis, æqualis, nullis internodijs interceptus, in cuius summo complures erumpũt flosculi, longioribus pediculis insidentes, in purpura diluti, in quibus stamina exigua croceí coloris : sequuntur inde capitula

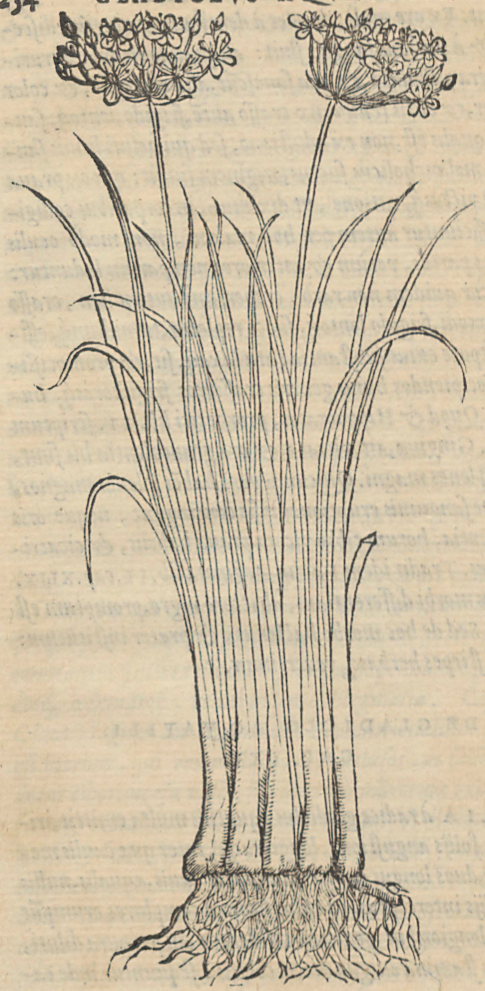

pit ula purpurea, quasi rotũda, paruarum pilularum instar, & in his semen minutum. Radix crassa, candida, geniculis constat, & adhærentes fibras complures habet. Nascitur locis palustribus in stagnantibus aquis, aut lentè pigreq; fluentibus riuulis. A Maio ad Augustum vsque floret. Nostri water lisch appellant, Latinè gladiolum palustrem siue aquatilem, plerique etiam scirpum. Videtur Dioscoridis esse σπαργάνιον, quod folia gladioli sed angustiora, & magis inclinata habere, & in summo caule quasi globulos ferre traditur. ξιφίδιον id quoque à nonnullis nuncupatur. Facultatem autem gladiolus iste palustris refrigerantem habet, non tamen insignem. Dioscorides sparganij radicem & semen, cum vino dari ait, à serpentibus ictis. Sparganion.

DE PLATANARIA, SIVE BVTOMO THEOPHRASTI. CAP. CXVI.

PLATANARIA angusta habet folia, aspera, dorso eminentiori quodammodo triangula: caules læues, rotũdos, bicubitales, aut altiores, in ramulos & alas quasdam diuisos: fructus circa hos complures, rotundi, nucis paruæ magnitudine, & vbi ad perfectionem peruenerunt, asperi, platani pilulis quadamtenus similes, coloris herbacei: radices subsunt fibrosæ. Locis palustribus, perennes aquas habentibus exit, ac iuxta riuulorum quorundamq; fluuiorum margines: pilulas Augusto mense profert. Platanaria à fructũ cum platani pilulis similitudine nuncupari potest. Ex nostris plerique vietgras nominant, id est, gramen arundinaceum, ac Græcè καλαμάγρωστιν: non videtur tamen gramen arundinaceum esse, quod Dioscorides ait, in Babylone iuxta vias nasci & iumenta necare, tradi. Matthiolus hanc Gramen arũdinaceum.

vel

vel huic omnino simile pro sparganio depingit, verùm quantum ab eius descriptione absit, vel solus pilularum situs ostendit, quæ non ἐπ' ἄκρου τῦ καυλῦ, siue in summo caulis modò, sed & multò infra eius summum & alibi quoq; exoriũtur. Plus similitudinis platanaria cum βεστόμῳ habet, cuius Theophrastus lib. IIII. de stirpium historia sæpius meminit, quodq; ait, locis palustribus exire, foliis multis angularibus harundini similibus: caule, qui æqualitatem peculiarem sortitus sit; & fructu nigro, sidæ magnitudine proximo. Sida autem lacustris est planta, quæ caput gerit vti papaueris, eodem Theophrasto teste, lib. IIII. Meminit butomi & Democritus in Geoponicis Const. Imp. dicatis: id autem, si folia fert ἀργείρῳ, siue populo nigræ, similia, ab isto diuersum est. Porrò facultas platanariæ, quum ea nullius vsus nostris sit, incomperta est.

Butomon Theophrasti.

Sida.

DE HARVNDINE VVLGARI. CAP. CXVII.

HARVNDO Belgio vulgaris, multos profert culmos, crassiores quidem quàm vllius vulgaris frumenti, sed tenuiores quàm multarum aliarum harundinum, inanes, geniculatos, interiore parte membrana tenui subcinctos: folia longa, lata, aspera. In summo caulis effusa exit iuba, mollis, ac veluti lanuginosa. Radices subsunt longæ, numerosæ, geniculatæ, latè serpentes. Nascitur in aquis residibus, veluti in vrbium fossis, & circa fluminum laxiorum ripas. Iubæ sub finem æstatis exeunt. Harundinem Græci κάλαμον nuncupant, nostri **riet**/ Germani **roꝛh**/ Galli canne ou roseau. Tradunt autem veteres calamorum siue harundinum complura genera. Theophrastus omnes in duo prima genera primùm distinxit, inde in plures species subdiuisit: Calami,

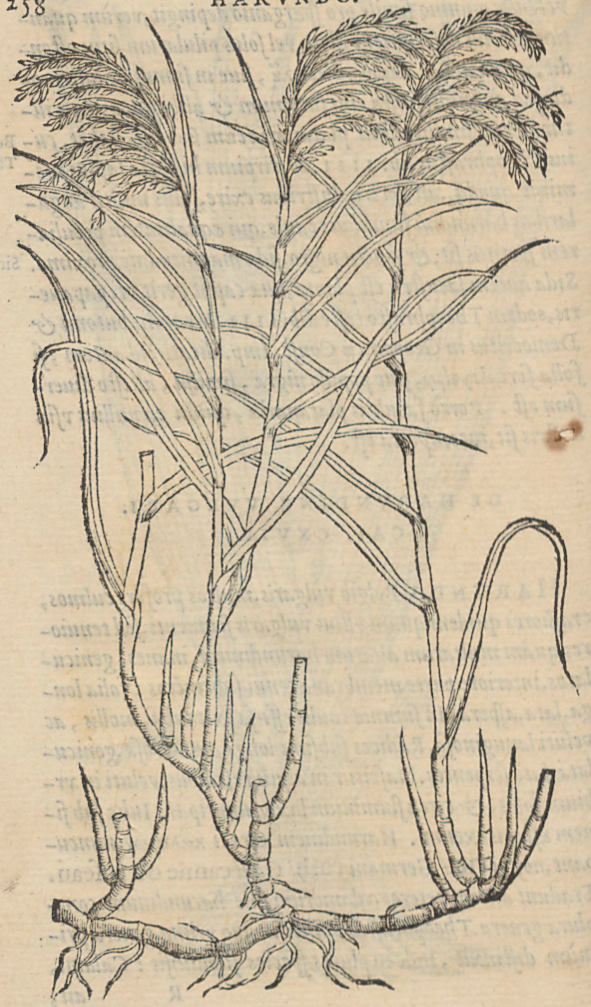

ait, duo genera tradunt, τὸν τε αὐλητικὸν, καὶ τὸν ἕτερον, hoc est, tibialem, vt Plinius reddidit, & reliquum siue alterum. αὐλητικὸν, siue tibialem, Plinius foraminibus multis peruiũ esse scribit, ac tibijs vtilem, eumq; & orchomenium nominat: reliquos autem calamos inter se differre, Theophrastus affirmat, firmitate, crassitudine, tenuitate, exilitate. Crassam & validam χαραικίαν nominãt, Gaza harundinem valatoriam; tenuem verò & exilem πλόκιμον, texilem, Plinius plotiam, si modò non vitiosum exemplar: hanc nasci, Theophrastus refert, ἐπὶ τῶν πλοάδων, id est, in insulis fluitantibus, Plinio interprete: illam verò, ἐπὶ τοῖς κώμυσι, in ripis expatiantis lacus, reddit Plinius. κώμυδας autem appellant, κωμύδας. vbi aceruata harundo, multo radicum mutuo implexu est. Feruntur auleticæ, siue tibiales harundines, aucta altitudine lacus, durante inundatione crassari, & vt Plinius ait, quum anno vno, inundatio permãserit, proficere in aucupatoriam amplitudinem, hanc ζευγίτην ille, hic armamentariam appellat: quum verò aqua non permanserit, & maturius reciproca fuerit, graciles βομβυκίας, siue bombycinas nasci. Est autem ζευγίτης plenior, carnosior, folium eius amplius candidiusq;, & minus lanuginis habet quàm cæteræ: quædam etiam omnino nihil habẽt, quas εὐνούχιας, & spadones nominant: ex hac optima fieri affirmant τὰ ζεύγη, Gaza paria: Plinius, hinc erant armamenta ad incluſos cãtus, vertit. Genera autem non hæc solùm, sed plura etiam intelliguntur, Theophrastus deinde scribit: Quædam enim densa, tam carne, quàm geniculis; alia caua tota, quam σύριγγα siue συρίγγιαν & fistularem nominant, fistulis vtilissimam: alia solida & penè tota intus repleta. Item alia breuis: alia procera, excelsa crassaq; : & alia gracilis & foliosa: alijs paucis omnino folijs, siue vnifolia. Multæ etiam differentiæ pro natura vsuq; intelliguntur, singulæ autem ad

singula vtiles, nominibus autem varijs appellãtur, sed δόναξ communissima, quam densissimam maximè omnium referunt, & apud flumina lacusq; potissimum nasci, τοξικὴ quoque, quam creticam quidam appellant, Plinius sagittariam, sui generis est, nodis paucis geniculata, carnosior omnibus, flexumq; maximè recipiens, obsequensq; quò libeat flecti, calefacta. Sunt & differentiæ magnæ, ex foliorum nõ multitudine, aut magnitudine modò, sed & colore, quippe quæ Laconica cognominatur, versicolor est; item & ab ipso situ, quædam enim ab ima parte foliorum plurimum ferunt, alia fruticis modo adolescit. Genus etiam quoddam ἐπίγειον nascitur, quod non erigit caulem, sed iuxta terram graminis modo se spargit, vocatur à quibusdam elegia: Plinius inquit, huius mascula solida est, fœmina verò caua & inanis. Dioscorides harundines in quinq; contraxit genera, verùm an bene, vel secus expendendũ lectori relinquimus. Primam in harundinum genere, νασὸν, id est, solidam siue plenam facit, ex qua sagittæ fiunt, τοξικὸν κάλαμον hunc Theophrastus, id est, sagittariam harundinem nominat. Proxima fœmina est, ex qua ligulæ tibiarum, hæc ζευγίτης ἢ εὐνόχιος dicitur. Tertia syringias, quam πολυσάρκην, hoc est, multum carnosam, siue multum carnis habentem, πυκνογονάτην siue frequentibus geniculis, & ad librorum conscriptionem vtilem, ait. Theophrastus hãc κοίλην cauam & inanem esse tradit, quod & syringiæ nomen satis ostendit. Quarta δόναξ, crassa, concaua, apud amnes nascens, quæ à quibusdam Cypria. Quinta phragmites, sepicularis, sepiaria, gracilis, candicans, vulgo cognita: Ruellius hanc vallatoriam interpretatur, at Gaza vallatoriam eam conuertit, quam Theophrastus χαράκιον vocat. Quod si Matthiolus animaduertisset, non tam facilè vitiosam Dioscoridis lectionem esse, suspicatus fuisset: nam mendum hîc nullum appa-

ret, tali omnino existente sepiculari, qualem eam Dioscorides perhibet. Si quidem, vt existimamus, phragmites sit passim Belgio ac Germaniæ vulgaris, tenuis, candicans, præsertim vbi inaruerit, & inanis harundo: quæ certè non solùm ad operiendas domos vtilis, sed & sepimentis maximè idonea est. Inanem verò & φραγμίτην esse, ipse etiam Hippocrates, lib. de Hæmorrhoidibus, ostendit, vbi καυσῆρα, siue κλυσῆρα efformare docet, ad modum calami phragmitis, instrumentum per quod ferrum candens in anum mittatur. Potest verò hæc vulgaris harundo & Theophrasti συρίγγιας, siue fistularis esse, quæ, Theophrasto & Plinio auctoribus, vacua & inanis est. Cæterùm quod ad facultates attinet, calami phragmitis, inquit Galenus, radicem cũ bulbis aculeos & stipites ex alto extrahere quidam scripsere, ceu trahendi quædam vis ei inesset: nos tamen eius rei periculum non fecimus, verùm quantum gustu liceat conijcere, abstergentem facultatem posidet non paucam, minimeq; acrem. Quinetiam folia ipsa abstergentis sunt facultatis: cortex verò eius combustus admodum tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens abstersorium quiddam, vt exsiccet & excalefaciat tertio quodammodo ordine, plus tamen desiccet quàm excalefaciat. Vitandus est eius flos, quem ἄνθηλιν vocãt: nam si in aures incidat, adeò tenaciter adhærens affigitur, vt auelli non possit, auditumq; vitiat: quamobrem sæpissimè exurdat.

DE TYPHA PALVSTRI.
CAP. CXVIII.

PALVSTRI typhæ oblonga sunt folia, angusta, dorso eminentiori triangula: caulis inter ea exit rectus, altus, glaber, læuisq; & enodis, non inanis, cui summo cacumine panicula quædam veluti spica gignitur, densa compactaq; la-

nugine ſtipata, pollicis craſsitudine, palmo non raro longior, punicei ac obſcuri coloris, in pappos tandem euaneſcens, quæ florum eſt loco, radices craſſæ, geniculatæ, candidæ, ſapore dulces. Locis paluſtribus in ſtagnantibus aquis, & iuxta laxorum fluuiorum ripas exit: Iulio & Auguſto menſibus ſpicæ reperiuntur. A Dioſcoride τύφη ſiue typha nuncupatur: recentiores ad differentiam alterius typhæ, quæ inter fruges eſt, paluſtrem & lacuſtrem typham hanc nominant: appellatur ab ijſdem Ceſtum morionis, necnon typha aquatica. Theophraſtus typhæ ſiue tiphæ etiam cuiuſdam meminit in lacubus exeuntis, quæ abſque folio, vti ſcribit, eſt, quia non vt reliquæ radice numeroſa adhæreat, & huic noſtræ ea de cauſa parũ ſimilis. Plus certè ſimilitudinis noſtra cum φλεώ Theophraſti habet, eo videlicet qui in lacubus naſcitur. Reperitur enim & alter phleus, ſpinoſa ſtirps, quæ & ſolea. Lacuſtris phlei flos ἀνθήλη ſiue ἀνθήλη, id eſt, panicula dicitur: id πλακανθώδες, Theophraſtus ait, quoddã molle & ſubrubens eſt, quo vtuntur πρὸς τὰς κόνιας, hoc eſt, ad opera tectoria, miſcentes videlicet (vti veroſimile eſt) pappos ſiue lanuginem luto aut calci, ſicuti nunc ijſdem, pilus aliquis, aut conſimile quippiam, ab his qui in operibus verſantur tectorijs, adijcitur admiſcetur q, quò aut tenacius parietibus adhæreant: aut minus findantur diſrumpantúrue, ex luto illiniti, cratitij parietes. Huius generis fœminam, ait quoque, ſterilem & ad nexus vtilem, marem verò inutilem. Quod & noſtri de typha paluſtri referunt, aiunt enim folia eius, quando caulem non promit, ad tegetes ſtoreas, quas mattas vulgò, contexendas, vtilia fore; vbi verò caulem facit, inutilia. Dioſcorides typhæ paluſtris florem ἀνθήλην quoque à nonnullis nuncupari, refert. Ouidius hanc ſtirpem ſcirpum videtur nominare, ex ea etenim ſtoreas ſcirpeas mattas nominat, vt Faſtorum VI.

φλεώς.

ἀνθήλη.

Scirpus.

At

At dominus diſcedite, ait, plauſtroq; morantes
Suſtulit, in plauſtro ſcirpea matta fuit.

Germani caulem cum ſpica **narrenkolben** et **lieſzknoſpen** noſtri **liſchdodden** & **douſen**, Galli maſſes appellitant: & appoſitè quidem, inquit Ruellius, Galliæ ruræ maſſas dixerunt, quòd ſceptra regum, maſſas vulgò dictas, perpolitus caulis lanoſa floccorum denſitate ſummatim faſtigiatus æmuletur. Hetruſcis, Matthiolo auctore, mazza ſorda dicitur, quòd eius lanugo, ſi in aures decidat, ſurditatem afferat. Cibo idonea, Theophraſtus ait, phlei pars tenera ab radicibus proxima eſt, vt quam pueri paruuli potiſſimum mandunt. Dioſcorides typhæ florem ſuillo adipe eloto exceptum, ambuſtis mederi, refert. Herodotus Indos qui in paluſtribus fluminis habitãt, veſtem ferre ſcribit φλοΐνην, id eſt, ex φλεώ, quem ipſe φλῆν nominat. Noſtri ex folijs ſtoreas ſiue mattas, & alia multa contexunt.

DE IVNCO. CAP. CXIX.

IVNCORVM non vnum genus eſt, omnes autem abſq; folijs, foliorum verò loco rectos, rotundos, tenues, longos & enodes promunt, veluti ſtylos, in acumen faſtigiatos: fructum non omnes, ſed qui ferunt, paulò infra cacumen, ab vno latere findente ſe iunco edunt, in paruis breuibusq; pediculis, cohærentium paruarum vuarum modo, in quibus ſemen exiguum cuſpidis effigie. Radices tenues & fibroſæ. Plinius & eo prior Theophraſtus, iunci radices omnibus annis emori, renaſci autem eundem ex ſemine, marem verò ſterilem ex ſemetipſo cacumine in terram defixo, affirmant. Quale tamen nihil à nobis obſeruari potuit. Horum vnum genus magnitudine & craſsitudine reliquos ſuperat, quod

læue plenumq3, medulla est fungosa, candida, ad lucernarum lumina, in quibus ellychnij vice est, tum & alia multa vtili. iuncus etiam ipse ad tegetes & vitilia omnia vtilissimus, locis gignitur humidioribus, aquas crebrò aut semper habentibus. Proximus huic læuore similis alter est, sed minor, breuior, tenuiorq3, qui & ad nexus similiter vtilis, & medulla candida fungosaq3 refertus: exit locis haud dissimilibus, sed non perinde humidis. 2 Tertius secundo magnitudine similis est, sed asperior, & medullam habet candidam quidem, sed omnino exiguam, plurima parte inanis, ad vinciendum quoque idoneus, & præsertim resiccatus & aridus: huius iunci siue styli, non omnes è radicibus, vt duorum aliorum, sed nonnulli ex aliorum sinubus oriuntur, sicuti iridis & ferulaceorum multorum folia ab alijs ante caulis productionem exeunt: reperitur ijsdem, quibus priores, locis. 3 Appellatur autem iuncus Græcis quidem σχοῖνος, Germanis **bintzen**/ Belgis **bieſen**/ Gallis ionc. Et primum quidem à nobis descripti genus ὁλοσχοίνῳ à Græcis nuncupato simile est: plerique ex nostris vulgò **mattenbieſen** nominant. 1 Proximus lævis iuncus, siue σχοῖνος λεία Dioscoridis esse videtur. 2 Tertius acutus iuncus, & ὀξυσχοῖνος appellari potest: à nostris **yſeren bieſen** nuncupatur. 3 Iunci enim aliquot differentia genera veteres tradunt. Tria enim iunci genera sunt, inquit Theophrastus, vt nonnulli distinguunt, ὀξὺς καὶ ἄκαρπος, acutus & sterilis, quem marem appellant: κάρπιμος frugifer, quem μελαγκρανὶν (atriferum Gaza vertit) vocitamus, quoniam semen nigrum ferat, crassior hic iuncus & carnosior: tertius magnitudine, crassitudine, carnositate insignis, qui ὁλοσχοῖνος vocatus est, Gaza mariscum interpretatur: Plinius tamen holoschenum, à mariſco differentem facit. Dioscorides tria quoq;

iunci aſsignat genera, aliter tamen, quàm Theophraſtus ea diſtinguens; vnum læuem iuncum, ſiue σχοῖνον λεῖον nuncupat: alterum ὀξυσχοῖνον & acutum; tertium cum Theophraſto ὁλοσχοῖνον: & acuti quidem vnum ait, ἄκαρπον ſiue ſterilem: alterum fructiferum, ſemen nigrum ferentem: hanc μελαγκρανὶν, illum marem Theophraſtus nuncupat. Holoſchœni autem, vt Galenus inquit, fructus ſomnum adfert, conciliat & oxyſchœni eius, quæ ſemen fert, ſomnum, ſed minus quàm holoſchœni: quanquam tamen hoc caput tentet. Vtrumque ſi frictum cum vino bibatur, ventris fluxus deſiccat, & muliebre rubrum profluuium ſiſtit. Ex quibus clarum eſt, quod compoſita eorum temperies eſt, ex terrena videlicet eſſentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida: vt & inferna deſiccare poſſent, & ſenſim frigidos ad caput vapores ſummittere, quibus ſomnolentos efficiant. Dioſcorides, quæ proxima ſunt radici folia tenera, conuenienter ait, imponuntur à phalangijs demorſis.

DE PLANTAGINE, VVLGO DICTA, AQVATICA. CAP. CXX.

PLANTAGO *aquatica, vti à recentioribus nominatur, folia habet in prælongis, craſsis pediculis, longa, lata, in mucronem deſinentia, plantaginis maioris foliis longiora & acuminatiora. Caules inter ea exeunt longi, triangulares, intus fungoſi, in complures ramulos diuiſi, in quibus flores candidi, parui, tribus conſtantes foliolis, & fructus deinde parui, & triangulares, virentes. Radices ſubſunt fibroſæ. Exit humilioribus & aquas habentibus locis, in foſsis, iuxta lacuum & riuulorum margines.*

Floret

Floret Iunio, Iulio, & ſubinde Auguſto menſibus. Noſtræ ætatis ſtudioſi plantaginem appellant aquaticam, & Germanicè **waſſer wegerich**/ *id eſt, noſtrate lingua,* **water wechbree**/ *& Gallicè* plantain d'eaue, *plantagini tamen non admodum ſimilem: præter enim folium, nihil habet plantaginis, quod tamẽ & ipſum plantaginis folio non ſatis reſpondet: nam longius, magis faſtigiatum & minus neruoſum eſt. Sunt qui velint aliſma eſſe, cui quoque non videtur ſimile: aliſma ſiquidem, Dioſcoride & Plinio auctoribus, folia habet plantaginis anguſtiora, in terram reflexa, & caulem ſimplicem, ſed hæc herba, plantaginis maiora, longiora, non deorſum reflexa, at ſurſum erecta habet, & caulem plurimis alis ramoſum. Quæ manifeſtam huius cum aliſmate differentiam oſtendunt. Facultatem autem hæc plantago frigidam videtur habere & ſiccam, nullius interim tamen, quod ſciatur, vſus.*

Aliſma.

DE HYDROPIPERE.
CAP. CXXI.

HYDROPIPER *caules edit cubitales, rotundos, læues, geniculatos, in plures ramulos diuiſos: folia oblonga, mali perſicæ aut ſalicis folijs ſimilia: flores ex alarum foliorumq́ꝫ ſinubus, tum & in ſummis cauliculis, in longioribus pediculis racematim cohærent, colore candidi, aut purpurei: quos deinde ſemen ſequitur minutum, latiuſculum, ruffum, aut nigricans: radicibus multis ac fibroſis nititur. Tota herba cum folijs, floribus & ſemine, acris eſt, & piper ſapore refert, citra tamen vllam odoris gratiam. Naſcitur locis paluſtribus, in foßis & ſcrobibus hybernis menſibus aquas habentibus, & iuxta ſtagnantes aquas. Iulio & Auguſto potißimùm floret. Græcis ὑδροπέπερι, Latinis hydropiper, ſiue piper aquaticum, aut aquatile dicitur, Germanis* **waſſer pfeffer**

pfeffer oder muncken kraut / *noſtris* **water peper**/ *Gallis* curaige. *Facultatem autem habet euidenter calidam & ſiccam: non tamen, vti Galenus affirmat, tam calidum, quàm piper. Folia vnà cum fructu impoſita, Dioſcorides ait, œdemata & veteres durities diſcutiunt, ac ſugillata delent.*

DE PERSICARIA. CAP. CXXII.

PERSICARIA *caulibus, foliis, floribus, ſemine, hydropiperi ſimillima eſt, caules habet rotundos, geniculatos, folia quoque perſicæ aut ſalicis, ſed ſæpè latiora & nigriora quàm hydropiperis, macula ſiue litura in medio nigra, plũbi colore, qua nota manifeſtiſſima ab hydropipere dignoſcitur: flores ſimiliter racemoſi, candidi, frequentius purpuraſcentes, ſemen nigrũ, & radices fibroſæ. Sapore autem hæc herba non eſt acris, ſed ſubacidum quippiam reſipit. Reperitur ſimilibus, & ſæpè ijſdem quibus hydropiperi locis, floretq́; eodem tempore. Perſicaria à foliorum perſicæ ſimilitudine, nuncupatur. Germani* **perſichkraut vnd flochkraut**/ *Belgæ* **perſencruyt** *nominãt. Sunt qui velint Plinij plumbaginem eſſe, propter eas, quæ in foliis conſpiciũtur plumbei coloris, notas. Sed plumbaginem Plinius nõ à colore, ſed magis ab effectu nomẽ habere vult, quòd videlicet plumbo oculorum affectu medeatur. Naſcitur, Plinius lib.* XXV. *cap.* XIII. *ait, vulgò molybdæna, id eſt, plumbago etiam in aruo, folio lapathi, craſſa radice, hiſpida: hac commanducatâ ſi oculus ſubinde linatur plumbum, quod eſt genus vitij, ex oculo tollitur. Temperiem autem perſicaria frigidam habet, & nonnihil ſiccam, inflammationibus incipientibus & recentibus vulneribus fertur prodeſſe impoſita.*

Molybdæna Plumbago.

FINIS.

Miſlium. 64
Mimmulus herba. 221
Mochus. 110.112
Molybdæna 270
Morſus ranæ. 229
Myagrion. 129
Myriophyllon. 231

N.

Naſturtium aquaticum. 245
Naſturtium aquaticũ minus. 248
Nenuphar. 232
Neottia. 172
Nymphæa. 231
Nymphæa parua. 229

O.

Ochrus. 103
Ochrus ſylueſtris. 107
Ocymum. 81
Olyra. 36.37. & 50
Onobrychis. 165
Onopordon. 167
Oriza. 72
Oriza Germanica. 35
Ornithopodion. 155
Orobanche. 171. & 177
Oxys. 215
Oxytriphyllon. 211

P.

Paluſtre trifolium. 217
Panicum 68
Panicum peregrinũ ſeu Indicũ. 72
Panis genera. 28.29
Panis cuculi. 215
Panis ex tritico. 26
Panes hordeacei. 54
Papauer paluſtre. 232
Paſpale. 66
Paſſulæ Corinthiacæ. 84
Pediculariſ. 221
Perſicaria. 270
Pes leporis. 212
Phœnix. 145
Phalaris. 77
Phaſiolus. 217
Phaſioli. 87
Phellandrium. 241
Phleus. 262
Phragmites calamus. 261
Piper aquaticum. 268
Piſtana. 234
Piſum maius. 102
Piſum minus. 103
Piſum Romanum. 101
Plantago aquatica. 266
Platanaria. 255
Plumbago. 270
Polemonium. 198.199
Polenta. 57
Pollen. 27
Polyanthemum aquatile. 233
Polygalum. 156
Potamogeiton. 226
Pratenſe trifolium. 186
Ptiſana. 55
Puls. 46

R.

Ranæ morſus. 228
Ranunculus aquatilis. 233
Robigo. 151
Robus. 22
Rogga. 47

S.

Sagitta. 234
Sagittalis. 234
Sanguinalis. 180
Santalum Plinij. 36
Scirpus. 262
Secale. 47.50
Securidaca. 161
Sedum aquatile. 237
Semen. 31
Serta Campana. 193
Sertula Campana. 193
Seſamum. 128
Setanium. 22
Sida. 257
Siligo. 22.26.28.50
Siligineus panis. 28
Siliqua. 98
Simila. 28
Similago. 28
Similagineus panis. 28
Siſymbrium alterum. 247
Sium. 239
Sium Plinij. 247
Sium Crateuæ. 245. & 247
Smilax hortenſis. 100
Sorghum. 70.71

Sparganion. 255
Spartum frutex. 86
Spartum herba. 86.& 181
Spelta. 30.31
Spergula. 138
Spica. 226
Stratiotes aquatilis. 237
Stratiotes potamius. 237
Subcineritius. 29
Syluestris bona siue faselus. 91
Syluestris eruilia. 107
Syluestris lotus. 202
Syluestris cicer. 115
Syluestre fænumgræcum. 162

T.

Terræ glandes. 168
Testuaceus panis. 29
Tragus. 36.44
Tribulus aquatilis. 224
Tribulus marinus. 224
Tribulus terrestris. 222
Trifolium acetosum. 214
Trifolium acutum, seu odoratũ. 189
Trifolium agrarium. 210
Trifolium aureum. 215
Trifolium bituminosum. 187
Trifolium candidum. 211
Trifolium cochleatum. 205.206
Trifolia corniculata. 202
Trifolium equinum. 192
Trifolium fibrinum. 217
Trifolium fruticans. 196
Trifolium humile. 212
Trifolium odoratum. 190
Trifolium odoratum alterum. 199
Trifolium palustre. 217
Trifolium pratense. 186
Trimenon seu trimestre triticũ. 22
Trinitatis herba. 216
Triticum. 21.22
Triticum Bactrianum. 75
Triticum Italicum. 26
Triticum murinum. 145
Triticum Romanum. 26
Triticum typhinum. 24
Triticum vaccinum. 149
Turcicum frumentum. 73
Typha. 24.37.38
Typha cerealis. 38
Typha palustris. 261
Typhinum triticum. 24

V.

Vicia. 127
Vicia syluestris. 165
Viola aquatilis. 229
Vitis Idæa. 84
Vniola. 180

Z.

Zea siue spelta. 30
Zea Mnesithei. 32
Zeopyron. 36
Zizania. 142
Zythum. 61

FINIS.

Animaduertenda.

Pagina 32. linea 29. Typham nimirum. 38.13. μελίφρονα. 44.5. ægrotum. 50.14. at. 20. secale. 52.20 ἐτεόκριθος. 56.19. aliquot. 63.2. nonnulla. 84.29. epinyctidas. 107.30. foris. 112. ἥμερον. 119.13. farinam. 134.31. diem IX. & 140. 24. quarum. 145.31. inutile. 162.32. singulis. 176.28. radice. 182.24. agrostes. 186.5. singuli. 187.12. rosiones. 189.27. asphaltion. 195.19. commodè ramis. 21. κυτισὸν. 201. 16. ἥμερος. 215.10. enterocœlen. 211.20. gratus. 231. 14. aquæ. plurima.

INDEX GRÆCARVM VOCVM.

A.

ἄγρωστις 178.180
ἄζυμος 29
αἰγικὸν 180
αἰγίλωψ 142
αἰγόκερως 137
ἄιρα 140
ἀλεκτωρολόφος 221
ἄλευρον 28
ἄλευρος 59
ἄλιξ 41.42
ἄλφιτον 57
ἀμαξίτης 180
ἀνθήλη 262
ἄπιος 168
ἄρακος 109
ἄραχος 151
ἀστέριον 134
ἀσφάλτιον 189
αὐτόπυρος 28
ἀφάκη 158

B.

βάλαρις 216
βλέφαρα 232
βούκερως 137
βούτομον 226.& 257
βρῶμος 77.& 146
βούτον 61
βρῶμος πόα 146
βύνη 59
βώσμορος 75

Γ.

γράστις 49
γυμνόκριτον 53

Δ.

διέφτος 29
διπυρίτης 29
δόλιχος 98

Ε.

ἐγκρυφίας 29
ἔλυμος 68
ἐπανθρακὶς 29
ἐπίθυμον 176
ἐπιμήδιον 234
ἐπιστοίβη 176
ἐρέβινθος 113
ἔρεγμος 94.95
ἐρισίβη 151
ἐρύσιμον 131
ἐσχαρίτης 29
ἔτνος 103
ἐυγαλακτὸν 211

Ζ.

ζέα, ζεία 31
ζεόπυρον 37
ζῆθος 63
ζύθον 61
ζυμίτης 29

Η.

ἡδύσαρον 161

Θ.

θαμνισκὸς 118

Κ.

κάλαμος 257
καλαμάγρωστις 255
κάνναβις 134
καρδαμίνη 247.& 250
κέγχρος 66
κηπαία 250
κνίκιον 189
κόλλα 46
κραταίονον 182
κραταιόγονον 182.184

κραταῖος 182. & 184
κριθὴ 53
κρίμνον 59
κύαμος 84.91
κύαμος ἑλληνικὸς 94
κυνομόριον 171
κυρίβια 28
κυτιλὸς 195
κυτισὸς 195
κωμύθαι 259

Α

λαγώπους 212
λαγώπυρος 212
λάθυρος 109
λέκυθος 103
λιμόδωρον 171
λίνον 132
λωτὸς ὁ ἐν χορτοκοπείοις 187
λώτος ἥμερος 201

Μ.

μάζα 58
μελάμπυρον 149
μελίλωτος 193
μελίνη 68
μηδικὴ 208.209
μινυανθὲς 189
μυριόφυλλον 229

Ν.

νυμφαία 232

Ο.

ὀίνον κρίθινον 61
ὀλοσχοῖνος 265
ὀνοβρυχὶς 167
ὀξυτρίφυλλον 189
ὀρνιθοπόδιον 156
ὀροβάγχη 172
ὄροβος 112.117
ὀρόβινον ἄλευρον 119
ὄρυζα 73
ὀσπρολέων 171

Π.

παιπάλη 27
πελεκῖνον 161
πίσον 103
πιστάνα 234
πίτυρα 28
πολτὸς 46
πολύγαλον 156
ποταμογείτων 226
πυρὸς 22
πυπρίας 29

Ρ.

ῥύπαρος 28

Σ.

σεμιδαλὶς 26.28
σήσαμον 128
σητάνιας 22
σιλίγνις 26.27
σίον 239. & 247
σισύμβριον ἕτερον 247
σμίλαξ κηπαία 98. & 100
σπαργάνιον 255
σταχυίτης 226
στρατιώτης ποτάμιος 237
σχοῖνος 265
σχοινόστροφον 134

Τ.

τήλις 137
τηλὶς 195
τραγήματα 136
τραγόπυρον 81
τρίβολος 222
τρίμηνος πυρὸς 22
τριπέτηλον 189
τριπόδιον 201
τρίφυλλον 189. & 201
τρίφυλλον ἐν τοῖς χορτοκοπείοις γενώμενον 187
τύφη 262

ὁδρο=

INDEX HVIVS LIBRI.

A.

ADor. 31
Adoreum. 31
Aegilops. 142
Aegyptia faba. 85.96
Alectorolophos. 221
Alga paluſtris. 232.
Alica. 41.42
Alimonia. 215
Aliſma. 268
Alleluya. 215
Alopecuros. 148.149
Amblatum, 172
Amydum. 46
Amylum. 45
Amyleum frumentum. 35
Anagallis aquatica. 248
Anatum herba. 233
Androſace. 176
Aphace. 156. 157
Aphace, legumen. 127
Aphacæ olus. 158
Aquæ lenticula 233
Aracus 109
Arachus 151
Arietinum cicer 113
Arinca 37
Aſphaltion 189
Aſtragalus 170
Athera 46
Auena 77
Aureum trifolium 215
Axymus panis 29

B.

Bactrianum triticum 75
Bera 60
Berula 250
Biſcoctus panis 29
Bωna, ſiue faſelus maior 82
Bωna minor 88
Bωna ſylueſtris 91
Briza 34.50
Bromus herba. 146
Butomum. 226
Butomon. 255.256. & 257
Byne. 59

C.

Caditas. 176
Calamus. 257. & 8
Camelina. 129
Canarienſe ſemen, 77
Cancri chela, ſiue forficula. 237
Candidum trifolium. 211
Canicæ. 28
Cannabis. 134
Cantherinum hordeum. 53
Caſſutha. 174
Caſtoris trifolium. 217
Catanance prima & altera. 120
Cepæa. 250
Ceruiſia. 60
Ceſtum morionis. 252
Chondrus. 41.42
Cibarius panis. 28
Cicera. 109
Cicercula. 107
Cicer arietinum. 113
Cicer ſatiuum. 110
Cicer ſylueſtre. 115
Claua Herculis. 232
Clauus Veneris. 232
Cochlearia. 250.251
Cracca. 151
Cratæogonon. 184
Criſta galli. 217
Cuſcuta. 174
Cytiſus. 194.195. & 211

D.

Digitus Veneris. 232
Dolichus ſiue phaſeolus. 98

E.

Epimedium. 234
Epithymum. 176. & 178
Eruilia. 103.105
Eruilia ſylueſtris. 107
Eruum. 110.112. & 117
Eruum ſyiueſtre. 120
Eryſimon. 129

Escharites. 29
Eugalacton. 212

F.

Faba. 84.91.93
Faba Aegyptia. 85.96.& 97
Faba Græca. 94
Fænumgræcum. 137
Fænumgræcum syluestre. 162
Fagotriticum. 81
Far. 31
Farris genera. 31
Far Clusinum. 36.41
Far factitium. 39
Far halicastrum. 35
Far venniculum rutilum. 34
Farina confusanea. 28
Farrago. 49
Faselus, seu bona maior. 81
Faselus minor. 88
Faselus, & Faseolus. 100
Faselus hircinus. 217
Fegopyrum. 79.81
Fermentatus panis. 29
Ferrum equinum. 161
Festuca. 142
Festuca altera. 144
Fistularia. 221
Flos cuculi. 248
Flos tritici. 26.27
Fontalis. 226
Frumentum loculare. 34
Frumentum monococcum. 32
Frumentum Turcicum. 73
Furfuraceus panis. 29
Furnaceus panis. 29

G.

Galega. 163
Gallinacea crista. 221
Genista. 86
Gladiolus aquatilis. 253
Glaux. 211
Gorgolestrum. 245
Gramen. 178.179
Gramen arundinaceum. 255
Gramen leucanthemum. 182
Gramen marinum. 184
Gramen nodosum. 180

H.

Halica. 40.41
Halicastrum. 31.35
Harundo vulgaris. 257
Hedysarum. 158
Hepatica. 216
Hepatica alba. 233
Hepatica aquatica. 233
Holoschœnus. 266
Hordeum. 51
Hydropiper. 268

I.

Irion. 131
Isopyron. 217
Iuncus, & eius genera. 263
Iuncus odoratus. 242

L.

Lachryma Iobi. 66
Lagopus. 212
Lagopyrus. 212
Lathyrus syluestris. 107.& 110
Lauer. 239
Lecythus. 103
Lens. 115
Lens aquatilis, siue palustris. 233
Lens lacustris. 232
Lenticula. 115
Leporinus pes. 212
Leucanthemum gramen. 182
Limodorum. 171
Lingua serpentis. 234
Linum. 131
Lolium. 140
Lomentum. 94
Lotus sativa. 199
Lotus vrbana. 208
Lotus syluestris. 202
Lupinus sativus. 122
Lupinus syluestris. 125

M.

Maltum. 59
Marinum gramen. 186
Mariscum. 265
Massepanes. 58
Mater Herculania. 232
Maza. 57.58
Medica. 208
Mel frugum. 68
Melampyrum. 149
Melica. 70.71
Melilotus. 190.192.& 204

Mili-

Y.

ὑδροπίπερ 268

Φ.

Φαγόπυρον 81
Φακὸς 115
Φάκος ὁ ἐπὶ τῶν τιλμάτων 233
Φαλαρὶς 77
Φασέολος 86.98
Φασήλος 86.87
Φασίολος 86.87
Φθίσιον 221
Φιλεπίσιον 199
Φλοὸς 262
Φυλλάνθεος 222

X.

Χαμαιδάλανος 168
Χιλιοδύναμις 199
Χόνδρος 42
Χονδροπλοκάνη 44

Ω.

Ὠμὴ λύσις 55
Ὤχρος 103

SVMMA PRIVILEGIORVM.

NE quis hanc *Remb. Dodonæi frumentorum, leguminum, paluſtrium & aquatilium herbarum, ac eorum quæ eò pertinent, hiſtoriam*, intra proximos quinque annos imprimat, præter Chriſtophorum Plantinum, cui hoc Dodonæus permiſit; aut alibi impreſſam diſtrahat, Regijs priuilegijs cautum eſt, Datis Bruxellæ, An. cIↃ IↃ LXV.

Iulij quarta *Signat. Bourgeois.*
& Iulij ſexta *Signat. de VVitte.*